



БОЛОВСРОЛ,
ШИНЖЛЭХ УХААНЫ
ЯАМ



БОЛОВСРОЛ, ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ЯАМ
БОЛОВСРОЛЫН СУДАЛГААНЫ
ҮНДЭСНИЙ ХҮРЭЭЛЭН

“БАГШ, БАГА БОЛОВСРОЛ” ХӨТӨЛБӨРӨӨР ТӨГСӨГЧДИЙН ЧАДАМЖИЙН ХҮРЭЭГ ТОДОРХОЙЛОХ СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН

Улаанбаатар
2022 он

Судалгааны багийн бүрэлдэхүүн

Х. Отгонбаатар	БСҮХ-ийн Сургалтын хөтөлбөр, үнэлгээ, сурах бичгийн судалгааны секторын эрхлэгч, доктор
О. Цоморлиг	БСҮХ-ийн Боловсролын бодлого, төлөвлөлтийн судалгааны секторын эрдэм шинжилгээний ажилтан
Б. Гэрэлмаа	БСҮХ-ийн Сургалтын хөтөлбөр, үнэлгээ, сурах бичгийн судалгааны секторын эрдэм шинжилгээний ажилтан
Б. Лхамцэрэн	БСҮХ-ийн Сургалтын хөтөлбөр, үнэлгээ, сурах бичгийн судалгааны секторын эрдэм шинжилгээний ажилтан, доктор
Х. Цэцэгжаргал	Боловсрол судлаач
У. Мягмаржав	БСҮХ-ийн Сургалтын хөтөлбөр, үнэлгээ, сурах бичгийн судалгааны секторын эрдэм шинжилгээний ажилтан

Зөвлөх:

М. Итгэл	Боловсролын судалгааны үндэсний хүрээлэнгийн захирал, доктор
----------	--

АГУУЛГА

Хүснэгтийн жагсаалт.....	4
Зургийн жагсаалт.....	5
Товчилсон үгийн жагсаалт.....	6
НЭГ. БАГШИЙН ЦОГЦ ЧАДАМЖИЙН ХҮРЭЭ.....	7
1.1. Удиртгал.....	7
1.2. Багшийн цогц чадамжийн талаарх ойлголт.....	10
1.3. Багшийн цогц чадамжийн хүрээ: олон улсын туршлага.....	11
1.4. Олон Улсын хэмжээний багшийн цогц чадамжийн хүрээнүүдийн харьцуулсан шинжилгээ.....	15
1.5. Монгол болон гадаад улс орнуудын багшийн цогц чадамжийн хүрээнүүдийн харьцуулсан шинжилгээ.....	21
1.6. Чадамжийн бусад хүрээний талаарх шинжилгээ.....	34
1.7. Ерөнхий үр дүн, дүгнэлт.....	38
ХОЁР. БАГА БОЛОВСРОЛЫН БАГШ МЭРГЭЖЛИЙН БАКАЛАВРЫН СУРГАЛТЫН ХӨТӨЛБӨРИЙН ХҮРЭХ ҮР ДҮНГИЙН ХАРЬЦУУЛСАН СУДАЛГАА.....	43
2.1. Удиртгал.....	43
2.2. Монгол болон гадаад улсын бага боловсролын багш бэлтгэх сургалтын хөтөлбөрийн хүрэх үр дүн.....	43
ГУРАВ. “БАГШ, БАГА БОЛОВСРОЛ” ХӨТӨЛБӨРӨӨР ТӨГСӨГЧИЙН УР ЧАДВАРЫН ХЭРЭГЦЭЭ БОЛОН АЖИЛ ОЛГОГЧИЙН СЭТГЭЛ ХАНАМЖИЙН СУДАЛГАА.....	57
3.1. Удиртгал.....	57
3.2. “Багш, бага боловсрол” хөтөлбөрөөр төгсөгчийн ур чадварын хэрэгцээний судалгааны үр дүн.....	60
3.2.1. Ерөнхий мэдээлэл.....	60
3.2.2. Үндсэн асуулга.....	64
3.3. Ажил олгогчийн (сургалтын менежер) сэтгэл ханамжийн судалгааны зарим үр дүнгээс.....	72
3.3.1. Ерөнхий мэдээлэл.....	72
3.3.2. Үндсэн асуулга.....	73
3.4. “Багш, бага боловсрол” хөтөлбөрөөр төгсөгч-багш болон ажил олгогч (сургалтын менежер)-ийн асуулгын судалгааны харьцуулсан зарим үр дүнгээс.....	83
Ном зүй.....	91

Хүснэгтийн жагсаалт

Хүснэгт 1. Сонгогдсон эх сурвалжуудын жагсаалт	11
Хүснэгт 2. Багшийн цогц чадамжийн хүрээний ай буюу бүрэлдэхүүн	13
Хүснэгт 3. Зүүн Өмнөд Азийн Багшийн цогц чадамжийн хүрээ	16
Хүснэгт 4. 21-р зууны Багшийн цогц чадамжууд	17
Хүснэгт 5. Дэлхий дахины багшийн үндсэн цогц чадамжийн хүрээний бүрдэл	18
Хүснэгт 6. Мэргэжлийн стандартын дэлхийн дахины хүрээний бүрдэл	19
Хүснэгт 7. Олон улсын хэмжээний баримт бичигт хийсэн	20
Хүснэгт 8. Монгол багшийн загвар	23
Хүснэгт 9. Австрали Улсын багшийн цогц чадамжийн хүрээ	26
Хүснэгт 10. 21-р зууны багшийн шинж чанарууд	27
Хүснэгт 11. Хонгконгийн багшийн цогц чадамжийн хүрээ	28
Хүснэгт 12. Улс орнуудын багшийн загвар, чадамжийн хүрээнд агуулагдсан багшийн үнэт зүйлсийн харьцуулалт	29
Хүснэгт 13. Улс орнуудын багшийн загвар, чадамжийн хүрээнд агуулагдсан багшийн мэдлэг, чадварын харьцуулалт	31
Хүснэгт 14. Мэргэжлийн чадамжийн рубрик	35
Хүснэгт 15. Багшийн мэдээлэл харилцаа, технологийн чадамжийн хүрээ	37
Хүснэгт 16. Холбогдох эх сурвалжуудад хийсэн шинжилгээний үр дүнгийн харьцуулалт	39
Хүснэгт 17. Харьцуулж буй улс орны их, дээд сургуулиудын нэр	43
Хүснэгт 18. МУБИС-ийн хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн хураангуй	44
Хүснэгт 19. ОХУ-ын Москвагийн Улсын Сэтгэл Судлал Сурган Хүмүүжүүлэх Ухааны Их Сургуулийн сургалтын хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн хураангуй	45
Хүснэгт 20. Шинэ Зеланд улсын Аукландын Их Сургуулийн сургалтын	48
Хүснэгт 21. Финлянд Улсын Оулугийн Их Сургуулийн сургалтын	50
Хүснэгт 22. Филиппины бага боловсролын сургалтын хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн шалгуур үзүүлэлтүүд	52
Хүснэгт 23. Харьцуулж буй улс орнуудын хөтөлбөрийн үр дүнгийн агуулгийн шинжилгээний үр дүнгийн хураангуй	54
Хүснэгт 24. “Багш, бага боловсрол” хөтөлбөрөөр төгсөгчдийн чадамжийн хүрээ	55
Хүснэгт 25. Түүвэрт сонгогдсон сургуулийн мэдээлэл (бүс, багшийн тоо)	58
Хүснэгт 26. Түүвэр (сургуулийн нэрээр)	59
Хүснэгт 27. Багш нарын сургуулийн байршил ба өмчийн хэлбэр	61
Хүснэгт 28. Сурагчдын тоо (ангиар багшийн эзлэх хувь)	63
Хүснэгт 29. Бага боловсролын багшийн чадамжид өгсөн сургалтын менежерийн үнэлгээ	74
Хүснэгт 30. Бага ангийн багш мэргэжлийн чадамж	76
Хүснэгт 31. Бага боловсролын сургалтын хөтөлбөрийн агуулгын өөрчлөлт	84
Хүснэгт 32. Багш мэргэжлээр ажиллахад шаардлагатай чадвар, хандлага	85
Хүснэгт 33. Ажлын байранд тулгардаг бэрхшээл	85
Хүснэгт 34. Хичээл сургалтын үйл ажиллагааг зохион байгуулахад тулгардаг бэрхшээл	86
Хүснэгт 35. Бага боловсролын багшийн хөгжих хэрэгцээ	87
Хүснэгт 36. Шийдвэрлэдэг арга зам	88
Хүснэгт 37. Заахад амархан, хэцүү хичээл	88
Хүснэгт 38. Бага боловсролын багшийн хөгжлийг дэмжих үйл ажиллагаа	89

Зургийн жагсаалт

Зураг 1. Сайн багш, түүнд нөлөөлөх хүчин зүйлсийн хүрээ.....	7
Зураг 2. “Багш, бага боловсрол” бакалаврын хөтөлбөрийн төгсөгчийн чадамжийн хүрээ боловсруулах үе шат, хүлээгдэж буй үр дүн	10
Зураг 3. Зүүн Өмнөд Азийн Багшийн цогц чадамжийн хүрээ	15
Зураг 4. 21-р зууны Монгол багш загвар	22
Зураг 5. ЭЗХАХБ Сургалтын лужин 2030	34
Зураг 6. ЭЗХАХБ гол цогц чадамжууд.....	36
Зураг 7. Багшийн цогц чадамжийн агуулгын бүтэцчилсэн хүрээ.....	42
Зураг 8. Бүсийн төлөөлөл.....	61
Зураг 9. Судалгаанд хамрагдсан багш нарын насны бүлэг (багшийн тоо, эзлэх хувь)	61
Зураг 10. Боловсролын түвшин	62
Зураг 11. Багшийн мэргэжлийн зэрэг ба боловсролын түвшин (хувь)	62
Зураг 12. Ажилласан жил.....	62
Зураг 13. Багшийн мэргэшсэн чиглэл (давхардсан тоо ба судлагдахуунаар).....	63
Зураг 14. Хичээл заадаг анги	63
Зураг 15. Багш мэргэжлээр төгсөгчийн сэтгэл ханамж (хувь)	64
Зураг 16. Хичээлүүдээр олгосон мэдлэг, чадвар, хандлагын үнэлгээ	64
Зураг 17. Хөтөлбөрийн агуулын өөрчлөлт (дан тоолол)	65
Зураг 18. Сургалтын хөтөлбөрийн агуулгын өөрчлөлт (эрэмбэ, хувь)	65
Зураг 19. Заахад хүндрэлтэй хичээл (хувь).....	66
Зураг 20. Багшийн ажлын байранд тулгамдаж буй бэрхшээл (хувь)	67
Зураг 21. Хичээл сургалт зохион байгуулахад тулгардаг бэрхшээл	68
Зураг 22. Хувь хүний чадвар ба хандлага	69
Зураг 23. Мэргэжлийн чадвар ба хандлага	70
Зураг 24. Багшийн хөгжих хэрэгцээ	70
Зураг 25. Бага боловсролын багшийн хөгжлийг дэмжих үйл ажиллагаа	71
Зураг 26. Мэргэшсэн чиглэл.....	73
Зураг 27. Бага ангийн багш нараа сонгож авдаг арга, хэрэгсэл	73
Зураг 28. Бага ангийн багш бэлтгэж байгаа сургалтын хөтөлбөрт хийх шаардлагатай агуулгын өөрчлөлт.....	75
Зураг 29. Бага ангийн багш бэлтгэж буй дээд боловсролын сургалтын хөтөлбөр болон “Бага боловсролын сургалтын хөтөлбөр”-ийн хоорондын холбоо хамаарал.....	75
Зураг 30. Бага ангийн багшийн ажлын байран дээр тулгамдаж бэрхшээл	77
Зураг 31. Бага ангийн багшийн хичээл сургалтын үйл ажиллагааг зохион байгуулахад тулгардаг бэрхшээл	77
Зураг 32. Бага ангийн багш нарын заахад хүндрэлтэй хичээл	78
Зураг 33. Бага боловсролын багшийн хөгжлийг дэмжих үйл ажиллагаа	78
Зураг 34. Бага ангийн багш нарын хөгжих нийтлэг хэрэгцээ	79
Зураг 35. Бага ангийн багш нарт үүссэн хөгжих хэрэгцээг шийдвэрлэдэг арга зам.....	79

Товчилсон үгийн жагсаалт

Товчилсон нэр	Тайлбар
АНУ	Америкийн Нэгдсэн Улс
БШУЯ	Боловсрол, шинжлэх ухааны яам
БСҮХ	Боловсролын судалгааны үндэсний хүрээлэн
БНХАУ	Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс
МХТ	Мэдээлэл харилцаа, технологи
МУБИС	Монгол Улсын Боловсролын Их Сургууль
НҮБ	Нэгдсэн Үндэсний Байгууллага
ОХУ	Оросын Холбооны Улс
СХУ	Сурган хүмүүжүүлэх ухаан
ЭЗХАХБ	Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллага
ЮНЕСКО	Нэгдсэн Үндэсний Байгууллагын Боловсрол, Шинжлэх Ухаан, Соёлын Байгууллага

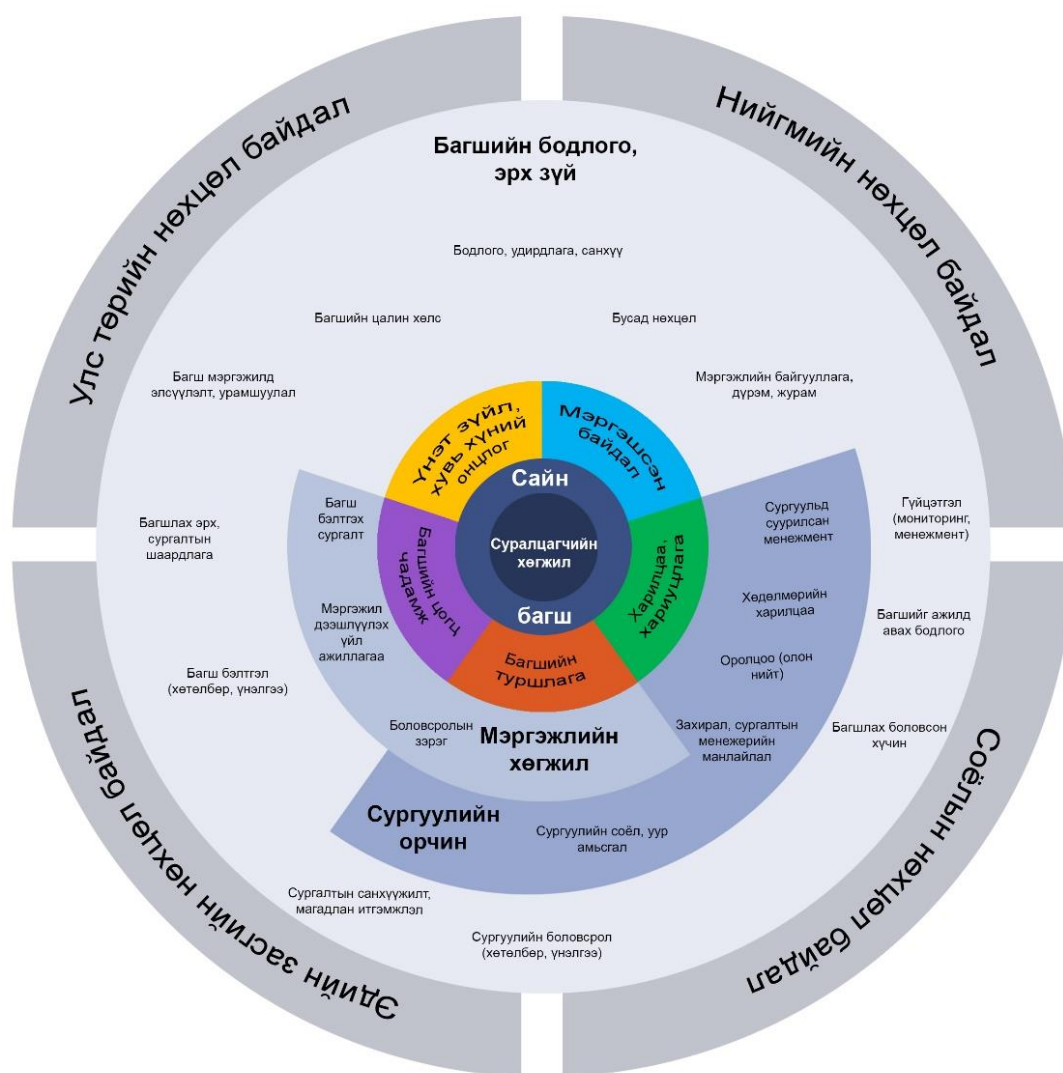
НЭГ. БАГШИЙН ЦОГЦ ЧАДАМЖИЙН ХҮРЭЭ

1.1. Удиртгал

Дэлхий нийтэд улс орны хөгжил боловсролын чанараас хамаарч байгааг онцолж, 2015 онд НҮБ-ын гишүүн улсууд Тогтвортой хөгжлийн зорилго 4 “Чанартай боловсрол”-д 2030 он гэхэд хүрнэ гэж зорилго тавьсан. Энэ зорилгод хүрэхийн тулд багшийн үүрэг, оролцоо чухал болохыг улс орнууд хүлээн зөвшөөрч, боловсролын чанарыг сайжруулах нэг арга зам нь багшийн чанар, үр нөлөөг дээшлүүлэх хэмээн үзэж байна. Иймд улс орнууд багштай холбоотой бодлогод илүүтэй анхаарах боллоо.

ЮНЕСКО-гоос 2019 онд гаргасан “Багшийн бодлогыг боловсруулах удирдамж”, 2021 онд гаргасан “Ирээдүйгээ хамтдаа дахин төсөөлөх нь: боловсролын шинэ нийгмийн гэрээ” зэрэг баримт бичгүүдэд дурдсанаар сайн багшийг бий болгоход макро түвшиндээ багшийг дэмжсэн, уялдаа бүхий бодлого, эрх зүй чухал болохыг тэмдэглэжээ. Үүнээс гадна сургуулийн орчин болон багшийн мэргэжлийн хөгжил нь сайн багшийг бий болгоход дэмжлэг үзүүлдэг хүчин зүйлс болохыг тодотгосон байна (Зураг 1).

Зураг 1. Сайн багш, түүнд нөлөөлөх хүчин зүйлсийн хүрээ



Эх сурвалж: (UNESCO, 2019)

Тухайлбал, багшийн мэргэжлийн хөгжил нь багш бэлтгэх сургалт, боловсролын зэрэг ахиулах сургалт, мэргэжил дээшлүүлэх төрөл бүрийн үйл ажиллагааг хамардаг өргөн ойлголт бүхий хүчин зүйл юм. Өөрөөр хэлбэл, сайн боловсруулсан сургалтын хөтөлбөрөөр оюутан багшийг бэлтгэж, багшийн хэрэгцээ, шаардлагад нийцсэн сайн хөтөлбөрөөр мэргэжлийг нь дээшлүүлэх зэрэг нь хувь багшийн цогц чадамж болон түүний багшлах туршлагыг дээшлүүлэх юм. Ингэснээр сайн багш болоход нь дэмжлэг үзүүлж, суралцагчийн хөгжилд хувь нэмэр оруулах боломж бүрдэх юм. Тиймээс багш бэлтгэх сургалтын хөтөлбөр, багшийн хөгжлийн хөтөлбөр зэрэг нь багшийн чадамжийг бий болгох, сайжруулахад чиглэсэн байх нь чухал. Гэтэл одоогийн байдлаар Монгол Улсын хувьд багшийн цогц чадамжийг тодорхойлсон хүрээ байхгүй байна. Энэхүү хүрээ нь гарснаар багш бэлтгэх сургалтын хөтөлбөрийн суралцахуйн үр дүнг тодорхойлох, багшаар ажиллаж буй багшийн хувьд мэргэжлийн хөгжлийн хэрэгцээгээ тодорхойлох, хөтөлбөр боловсруулагч, сургалт зохион байгуулагч нарт хөтөлбөр, сургалтын агуулга, хүрэх үр дүнгээ тодорхойлоход ач холбогдолтой болох юм. Мөн түүнчлэн багшийн мэргэжлийн стандарт, багшийн хөгжлийн хөтөлбөр зэрэг баримт бичгүүдийг боловсруулахад чиглэл болгох практик ач холбогдолтой.

Судалгааны зорилго, зорилт

Энэхүү судалгааны зорилго нь олон улсын хэмжээний болон тухайлсан улс орны багшийн цогц чадамжуудыг харьцуулан шинжилж “Багш, бага боловсрол” хөтөлбөрөөр төгсөгчийн чадамжийн хүрээг тодорхойлохын тулд Багшийн цогц чадамжийн агуулгын бүтэцчилсэн хүрээ боловсруулахад оршино. Энэхүү зорилгод хүрэхийн тулд дараах зорилтуудыг дэвшүүлэв.

1. Багшийн цогц чадамжийн талаарх ойлголт, нэр томъёог тодруулах;
2. Олон улсын болон дэлхийн хэмжээний багшийн цогц чадамжуудын хүрээнд харьцуулсан шинжилгээ хийх;
3. Монгол Улсын бодлого, эрх зүйн баримт бичгүүдийг судлан шинжилж, багшийн чадамжтай холбогдох зүйлсийг тодорхойлох;
4. Монгол Улсын багшийн загвар болон гадаад улс орны багшийн цогц чадамжуудын хүрээнд харьцуулсан шинжилгээ хийх;
5. Харьцуулсан шинжилгээний үр дүнд үндэслэн Багшийн цогц чадамжийн агуулгын бүтэцчилсэн хүрээ боловсруулах.

Судалгааны арга, аргачлал

1990 онд судлаач Страус “Grounded theory”-ийг үндэслэсэн бөгөөд энэхүү бүтээл нь өнөөдрийг хүртэлх хугацаанд 83,609 удаа эшлэгдсэн байна. “Grounded theory”- д үндэслэн 2009 онд судлаач Жабарээн чанарын судалгааны суурь аргачлал болох “Үзэл баримтлалын бүтэцлэгдсэн хүрээ боловсруулах аргачлал”-ыг гаргасан бөгөөд энэ аргачлалыг одоогийн байдлаар 1782 удаа эшилж, ашигласан байна. Энэхүү аргачлалыг БСҮХ-ийн эрдэмтэн, судлаачид, Эрдмийн зөвлөл, МУБИС-ийн захиргааны зөвлөлөөр тус тус хэлэлцүүлж сайжруулан БСҮХ-с хийж буй хэд хэдэн судалгаануудад ашиглаж байна. Тухайлбал, “Сургалтын хөтөлбөрт тусгах үнэт зүйлийн хүрээг тодорхойлох” болон “Бүх нийтийн мэдээлэл, харилцаа холбоо, технологийн чадамжийн бүтцийн хүрээг тодорхойлох” судалгаануудад энэхүү аргачлалыг ашиглаж туршсан. Иймд Багшийн цогц чадамжийн

агуулгын бүтэцчилсэн хүрээг тодорхойлох судалгаанд энэхүү аргачлалыг ашиглах нь тохиромжтой гэж судалгааны баг үзэн сонгов.

Багшийн цогц чадамжийн агуулгын бүтэцчилсэн хүрээг дараах 7 үе шатын дагуу боловсруулна. Үүнд:

Үе шат 1: Холбогдох эх сурвалжуудыг сонгох, төлөвлөх, зураглах

Энэ үе шатын хүрээнд холбогдох эх сурвалжуудыг сонгох, төлөвлөх, зураглах ажлууд хийгдэнэ. Эх сурвалж гэдэгт олон чиглэлийг хамарсан эмпирик болон бүтээлийн тойм судалгаанууд багтана. Эдгээрээс гадна шаардлагатай тохиолдолд тухайн чиглэлийн мэргэжлийн бүлгийн хүрээнд фокус ярилцлага зохион байгуулж болно.

Үе шат 2: Өргөтгөсөн шинжилгээ хийх, сонгосон эх сурвалжуудыг ангилах

Энэ үе шатын хүрээнд сонгосон эх сурвалжуудыг шинжлэх, судлагдахууны чиглэлээр болон тухайн судлагдахууны хүрээн дэх ач холбогдол, төлөөлөх чадамжаар нь ангилах ажлууд хийгдэнэ. Энэ үйл явц нь шинжилгээний үр ашгийг нэмэгдүүлэх, тухайн судлагдахууны хамгийн боломжит төлөөллийг тодорхойлох боломжийг нэмэгдүүлнэ.

Үе шат 3: Чадамжийн хүрээг тодорхойлох, нэршил өгөх

Энэ үе шатын хүрээнд сонгож, ангилсан эх сурвалжуудад дахин уншилт, шинжилгээ хийж тодорхой чадамжийн айг нээх, илрүүлэх, тодорхойлох ажил хийгдэнэ. Сонгогдсон эх сурвалжуудад хийсэн шинжилгээний үр дүнд нь ижил төстэй болон эсрэгцсэн чадамжийн айн жагсаалт гарна.

Үе шат 4: Чадамжийн айг задлах, ангилах

Энэ үе шатын хүрээнд чадамжийн ай нэг бүрийн онцлог, шинж чанар, ухагдахуун, үүргийг танин мэдэх зорилгоор задлах, онцлог, шинж чанаруудад нь үндэслэн ангилах (тухайлбал, онтологи болон танин мэдэхүйн онолын үүднээс, арга зүйн үүргийн үүднээс гэх мэт)

Үе шат 5: Чадамжийн айнуудыг интеграцчилах

Энэ үе шатын хүрээнд ижил төстэй чанаруудаас тогтсон чадамжийн айнуудыг бүлэглэж, нэгтгэн нэг шинэ концепц гаргаж авна. Энэ үйл явц нь концепцуудын тоог багасгаж, утга учиртай цөөн тооны чадамжийн ай гаргаж авахад тусална.

Үе шат 6: Нэгтгэх, дахин нэгтгэх, хооронд нь ойлгомжтойгоор уялдуулах, онолжуулах

Энэ үе шатын хүрээнд чадамжийн айнуудыг нэгтгэх замаар онолын хүрээ гаргана. Энэхүү шинэ гэж хэлж болохуйц онолын хүрээ гаргах үйл явц судлаачаас нээлттэй, тэвчээртэй, уян хатан байхыг шаарддаг бөгөөд онолжуулах үйл явцын хүрээнд ерөнхий онолын хүрээг тодорхойлж гаргах хүртэл нэгтгэх үйл явцыг олон давтамжтайгаар хийх шаардлагатай болно.

Үе шат 7. Чадамжийн хүрээг баталгаажуулах

Энэ үе шатын хүрээнд тодорхойлсон чадамжийн бүтэцчилсэн хүрээг баталгаажуулах бөгөөд ингэхдээ тухайн санал болгож буй шинэ чадамжийн бүтэцчилсэн хүрээ нь зөвхөн судлаачдын тухайд төдийгүй бусад эрдэмтэд, мэргэжилтнүүдэд ойлгомжтой эсэхэд хариулт өгнө. Энэхүү баталгаажуулах үйл явц нь судлаачдаас эхлээд бусад мэргэжлийн бүлгүүдийн хүрээнд хийгдэнэ. Тухайлбал, шинээр танилцуулж буй концепцийн бүтэцчилсэн хүрээгээ

эрдэм шинжилгээний хурал, семинараар хэлэлцүүлж, мэргэжлийн санал, шүүмжүүдийг тусган сайжруулж болно.

Судалгааны аргачлалын үе шат бүрийн үйл явц, хүрэх үр дүнг Зураг 2-д харуулав.

Зураг 2. “Багш, бага боловсрол” бакалаврын хөтөлбөрийн төгсөгчийн чадамжийн хүрээ боловсруулах үе шат, хүлээгдэж буй үр дүн



Эх сурвалж: БСҮХ-ээс боловсруулсан үзэл баримтлалын бүтэцчилсэн хүрээ боловсруулах аргачлалд суурилав.

1.2. Багшийн цогц чадамжийн талаарх ойлголт

Юуны өмнө энэхүү судалгаанд “чадамж”, “багшийн цогц чадамж”, “хүрээ” гэсэн нэр томъёонуудыг хэрхэн ойлгож хэрэглэх талаар тодорхойлох шаардлагатай. Монгол хэлний их тайлбар тольд “чадамж” гэсэн үгийг “чадах боломж, хэмжээ”, “цогц” гэсэн үгийг “иж бүрдэл, нэгдмэл зүйл” гэж тайлбарласан бол “хүрээ” гэсэн үгийн утгыг “зах ирмэг, гадуур тойрсон зүйл, хэмжээ хязгаар” гэж тайлбарлажээ. Үүнээс гадна Европын Холбоо (2013) “цогц чадамж” гэдэг нь “Тодорхой газар нутагт хүний үйлдэлд шингэсэн, үр нөлөөтэй байхад чиглүүлэх мэдлэг, чадвар, ойлголт, үнэт зүйлс, хандлага болон хүсэл тэмүүллийн цогц нэгдэл юм” гэж тодорхойлсон байна (хууд. 7). Энэ тодорхойлолттой мөн нэгэн адил ЭЗХАХБ (2017) “цогц чадамж” бол “Тодорхой газрын төрөл бүрийн эрэлт хэрэгцээг сэтгэц-нийгмийн цогц нөөцийг (танин мэдэхүйн, үйл ажиллагааны, хувь хүний болон ёс суртахууны) дайчлах замаар тэдгээр хэрэгцээг хангах тасралтгүй, дэвшилттэй чадамж юм” гэжээ (хууд. 77).

Харин “багшийн цогц чадамж”-ийг Европын Холбоо (2013) “Танин мэдэхүйн болон мета танин мэдэхүйн динамик нэгдэл бөгөөд багш шиг сэтгэж, мэдэж, ойлгож, үйлдэж суралцах гэсэн 4 суурь бүрдэлтэй” гэж тодорхойлсон (хууд. 12) бол Берт Криммерс нар (2013) “Багшийн цогц чадамж гэдэг нь хүүхдийн оюуны, нийгэм, сэтгэл хөдлөл, биеийн хөгжлийг дэмжих мэдлэг, чадвар, хандлага болон зан үйлийг илэрхийлнэ” гэжээ. Эдгээр тодорхойлолтоос үзвэл багшийн цогц чадамж гэдгийг суралцагчийн хөгжлийг дэмжихийн тулд тодорхой нөхцөлд багшаас дайчлан гаргаж буй мэдлэг, чадвар, хандлага болон зан үйлийн нэгдэл гэж тодорхойлж болохоор байна.

Дээрх нэр томъёонуудаас гадна “багшийн мэргэжлийн стандарт” гэсэн нэр томъёог мөн энд тодорхойлох шаардлага гарна. Учир нь дэлхийн улс орнуудын хувьд “багшийн цогц чадамж” болон “багшийн мэргэжлийн стандарт” гэсэн нэр томъёонуудыг ойролцоо утгаар ашиглаж ирсэн бөгөөд энэ хоёр ойлголтын ялгаа юунд оршиж байгааг тодорхойлсноор “багшийн цогц чадамжийн хүрээ”-г зөв ойлгож боловсруулахад чухал юм. “Багшийн мэргэжлийн стандарт” гэдгийг “багш мэргэжлийнхээ хувьд юуг мэдэж, юуг чадаж байхыг тогтоодог шалгуур бүхий гүйцэтгэлийн түвшин” гэж тайлбарласан (Commission, 2013; OECD, 2017) нь түүнийг илүү хариуцлагатай холбосон, тухайн шалгуур түвшнийг хангахыг шаардсан шинжтэй хэм хэмжээ тогтоосон баримт бичиг болохыг илтгэж байна. Багшийн мэргэжлийн стандартыг хэрэглэдэг улс орнуудад АНУ, Англи, Австрали зэрэг улс орнууд, харин багшийн цогц чадамжийн хүрээг ихэвчлэн Европын улс орнууд болох Франц, Португал, Белги, Недерланд, мөн түүнчлэн Хонконг, Сингапур зэрэг улс орнуудад ашиглаж байна. Энэ ялгаатай байдал нь улс орнууд багш бэлтгэхдээ, мөн багшийн мэргэжлийг дээшлүүлэхдээ стандартад эсвэл чадамжид суурилж бэлтгэх, хөгжүүлэх үү гэсэн бодлоготой холбоотой юм. Гэсэн хэдий ч багшийн мэргэжлийн стандарт нь багшийн мэдлэг, чадвар, хандлага зэргийн нэгдэл болох багшийн цогц чадамжид суурилж гардаг. Өөрөөр хэлбэл, тухайн чадамжийн хүрээнд багш яг ямар зүйлийг мэддэг байх, ямар зүйлийг чаддаг байхыг шаардахыг стандартаар тогтоож өгдөг гэсэн үг. Иймээс энэ хоёр нэр томъёог ижил утга илэрхийлдэг гэж үзсээр иржээ.

Багшийн цогц чадамжийн хүрээг багш бэлтгэх, багшийн мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг хангах, багш өөрөө хөгжих хэрэгцээгээ тодорхойлоход ашигладаг бөгөөд улс орнуудын хувьд багш мэргэжлээр төгсөгчийн цогц чадамжийн хүрээ болон багшаар ажиллаж буй багшийн цогц чадамжийн хүрээ зэрэг ялгаатай тогтоох үзэгдэл байдаг. Гэхдээ багшийн боловсрол нь дэлхий нийтэд насан туршийн, тасралтгүй байх гэсэн зарчмыг баримталж байгаа учир энэхүү судалгааны эхний бүлгээр зөвхөн багш мэргэжлээр төгсөгч төдийгүй багшаар ажиллаж буй багшид хамаарах нийтлэг багшийн цогц чадамжийн хүрээг тодорхойлно.

1.3. Багшийн цогц чадамжийн хүрээ: олон улсын туршлага

Судалгааны аргачлалын дагуу олон улсын хэмжээний тайлан, баримт бичгүүдээс хайлт хийж, судалгааны баг харилцан хэлэлцэн 12 баримт бичгийг эх сурвалжаар сонгосон. Харин Монгол Улсаас 4 баримт бичгийг сонгов. Сонгогдсон эх сурвалжуудыг ангилж Хүснэгт 1-д харуулав.

Хүснэгт 1. Сонгогдсон эх сурвалжуудын жагсаалт

Эх сурвалж	Монгол Улсын	Олон Улсын	Хэсгийн дүн
Судалгааны өгүүлэл		4	4
Судалгааны тайлан	1		1
Бодлогын болон бусад баримт бичиг	3	8	11
Нийт	4	12	16

Сонгогдсон эх сурвалжуудад эхний байдлаар шинжилгээ хийж Багшийн цогц чадамжийн хүрээ нь ямар ай болон бүрэлдэхүүнүүдээс бүрдсэн болохыг илрүүлж гаргав. Үр дүнг Хүснэгт 2-т үзүүлэв. Бүрдэл бүрэн хүрээнүүдийн хувьд 3-4 айгаас бүрдэж байсан нь нийтлэг байсан бөгөөд тэдгээрээс хамгийн их давтамжтай нь 1) багшийн мэдлэг, ойлголт, 2)

багшлахуйн ур чадвар, 3) үнэт зүйл, хандлага, 4) олон нийт болон бусадтай хамтран ажиллах, 5) мэргэжлийн хөгжилтэй холбоотой цогц чадамжууд байна.

Хүснэгт 2. Багшийн цогц чадамжийн хүрээний ай буюу бүрэлдэхүүн

Эх сурвалж	<i>Teachers' Council of Thailand (2018)</i>	<i>Ерөнхий боловсролын бодлогын зөвлөх багийн “Багшийн загвар боловсруулах” ажлын хэсгийн тайлан</i>	<i>European Commission (2013) Supporting teacher competence development for better learning outcomes</i>	<i>European Commission (2010) Common European principles for teacher competences and qualifications</i>	<i>OECD (2017) Pedagogical Knowledge and the Changing Nature of the Teaching Profession</i>	<i>UNESCO (2019) Teacher Policy Development Guide</i>
Хүрээ нэр	Зүүн Өмнөд Азийн багшийн цогц чадамжийн хүрээ	Монгол багш загвар	Багшийн цогц чадамж	Багшийн цогц чадамж	Багш мэргэжлийн цогц чадамж	Багш мэргэжлийн стандартын хүрээ
Чадмжийн бүрэлдэхүүн	Юу зааж байгаагаа мэддэг, ойлгодог байх	Академик чадамж Мэргэшиж буй шинжлэх ухааны салбарын, салбар дундын	Мэдлэг, ойлголт	Мэдлэг, мэдээллийн технологитой ажиллах	Мэргэжлийн мэдлэг	Судлагдахууны мэдлэг Суралцагчийн талаарх мэдлэг
	Сурагчдынхаа суралцахуйд туслах	Мэргэжлийн чадамж “Багш” мэргэжлийн	Ур чадвар	Бусадтай ажиллах		Багшлах арга зүйн чадвар Суралцагчийн суралцахуйг үнэлэх Сургалтын орчныг удирдах
	Олон нийтийн ажилд оролцох	Суурь чадамж Нийгмийн болон хувийн	Зан чанар: итгэл үнэмшил, хандлага, үнэт зүйлс, оролцоо	Нийгэмдээ болон нийгэмтэйгээ ажиллах		
	Өдөр бүр илүү сайн багш болох	Эрхэмлэх зүйл Үнэт зүйл, хандлага			Сэтгэл хөдлөл, урам зоригийн шинж чанарууд	Тасралтгүй хөгжих чадамж

Тэмдэглэл. Судалгааны баг түүвэрлэн нэгтгэв.

Хүснэгт 2.Багшийн цогц чадамжийн хүрээний ай буюу бүрэлдэхүүн (үргэлжлэл)

Эх сурвалж	<i>Educational International and UNESCO (2019) Global Framework of professional standards</i>	<i>TKCOM (2018) Global Teachers' Key Competences Framework</i>	<i>Yuefeng Zhang (2019) Learning to teach in Hong-Kong (book chapter)</i>	<i>Kiyomet Selvi (2010) Teacher's competencies</i>	<i>Abdulghani Alnoor and Ma Hong Yu (2010) Yemenis Primary School Teacher Competency</i>	<i>Jürgen Baumert and Mareike Kunter (2006)</i>
Хүрээ нэр	Багшийн мэргэжлийн стандартын хүрээ	Бага ангийн багшийн цогц чадамж	Багшийн чадамжийн ерөнхий хүрээ (Хонконг)	Багш мэргэжлийн цогц чадамж	Бага ангийн багшид шаардлагатай цогц чадамж	Багшийн мэргэжлийн цогц чадамжийн СОАСТIV загвар
Чадамжийн бүрэлдэхүүн	Багшийн мэдлэг ба ойлголт	Мэдлэг	Багшлахуй болон суралцахуй	Сургалтын хөтөлбөрийн	Мэдлэг	Мэдлэг
	Багшлах туршлага	Чадвар	Суралцагчийн хөгжил	Нийгэм-соёлын	Багшлах чадвар	
	Багшийн харилцаа		Сургуулийн хөгжил	Сэтгэл хөдлөлийн	Үнэлгээ	Итгэл үнэмшил, үнэт зүйлс, зорилго
		Хандлага, үнэт зүйл	Мэргэжлийн харилцаа болон үйлчилгээ	Насан туршдаа суралцахуйн	Мэргэжлийн үнэт зүйлс болон зан үйл	Урам зоригийн чиг баримжаа Хувийн зохион байгуулалт

Тэмдэглэл. Судалгааны баг түүвэрлэн нэгтгэв.

1.4. Олон Улсын хэмжээний багшийн цогц чадамжийн хүрэнүүдийн харьцуулсан шинжилгээ

Өмнөх хэсэгт дурдсан давтамж өндөртэй айнуудыг судалгааны аргачлалын дагуу IV үе шатанд илүү задлан ангилах шаардлагатай тул сонгогдсон эх сурвалжуудаас дараах шалгуурыг үндэслэн дараагийн шатны шинжилгээнд баримт бичгүүдийг сонгов. Үүнд:

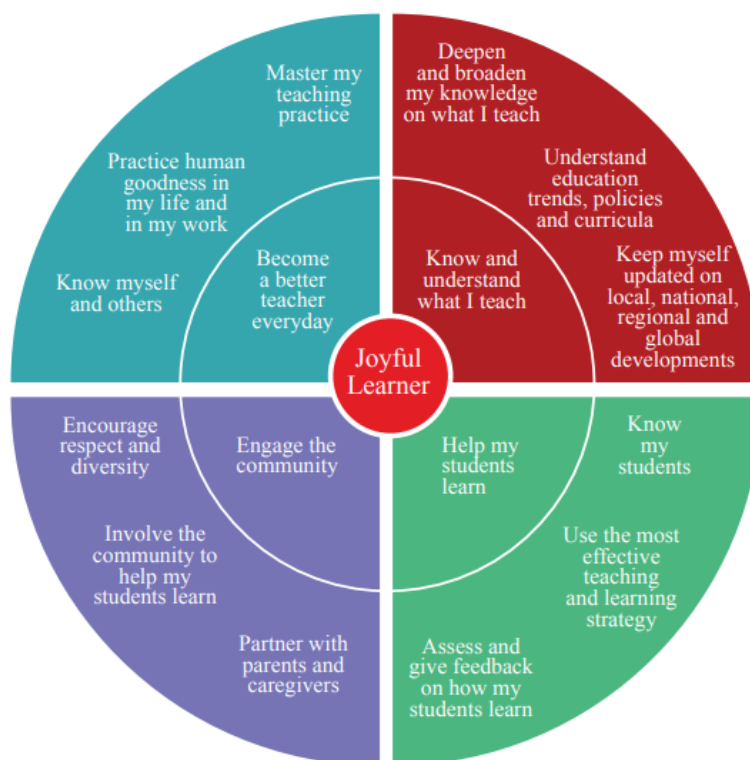
- 1) багшийн цогц чадамжийн бүрэлдэхүүнийг илүү нарийвчлан задалж ангилсан байх;
- 2) олон улсын хэмжээний буюу олон улс орныг хамарсан багшийн цогц чадамжийн хүрээ байх.

Дээрх шалгуур үндэслэлийн дагуу Зүүн өмнөд Азийн багшийн цогц чадамжийн хүрээ, Европын Холбооноос гаргасан Багшийн цогц чадамжууд, Дэлхий дахины багшийн үндсэн цогц чадамжийн хүрээ болон Багшийн мэргэжлийн стандартын дэлхий дахины хүрээ гэсэн 4 баримт бичгүүдийг сонгож харьцуулсан шинжилгээ хийлээ. Эхний хэсэгт хүрээ бүрийг товч танилцуулж, үргэлжлүүлэн харьцуулсан шинжилгээний үр дүнг харуулав.

Зүүн Өмнөд Азийн багшийн цогц чадамжийн хүрээ

Бруней, Вьетнам, Зүүн Тимор, Индонез, Камбож, Лаос, Малайз, Мьянмар, Сингапур, Филиппин, Тайланд зэрэг 11 Зүүн Өмнөд Азийн улсуудын хувьд багшийн боловсролын асуудлыг сэргээн сайжруулах 2015 оноос 2035 он хүртэлх хугацааны тэргүүлэх зорилт тавьсан байна. Тухайн зорилтынхоо хүрээнд эдгээр улс орнууд хамтран 21 дүгээр зууны Зүүн Өмнөд Азийн улс орнуудын багшийн цогц чадамжийн хүрээг 2017 онд боловсруулсан байна.

Зураг 3. Зүүн Өмнөд Азийн Багшийн цогц чадамжийн хүрээ



Эх сурвалж: Teachers Council of Thailand, 2018, ху. 7

Энэхүү хүрээ нь 4 ай бүхий 12 ерөнхий цогц чадамж, 31 дэд чадамжаас бүрдсэн. Мөн түүнчлэн багш өөрийн үнэлгээ хийж, цаашдын хөгжлийн хэрэгцээгээ тодорхойлох аргачлал болон чадамжуудыг хэмжих 136 амжилтын тодорхойлогчдыг гаргасан байна. Зураг 3 нь Зүүн Өмнөд Азийн Багшийн цогц чадамжийн хүрээг тойргоор зурагласан зураглал бөгөөд цөмд нь аз жаргалтай суралцагч байхаар томьёолжээ. Харин Хүснэгт 3-т энэхүү хүрээний бүрдлүүдийг нарийвчлан харуулав.

Хүснэгт 3. Зүүн Өмнөд Азийн Багшийн цогц чадамжийн хүрээ

№	Ай	Ерөнхий цогц чадамж	Дэд чадамж
1	Юу зааж байгаагаа мэддэг, ойлгодог байх	1.1. Өөрийн заадаг хичээлийн чиглэлээр мэдлэгээ тэлж, гүнзгийрүүлдэг.	1.1.1. Хичээлийнхээ агуулгыг бүрэн эзэмшсэн. 1.1.2. Судалгаанд суурилсан мэдлэгийг ашигладаг.
		1.2. Боловсролын чиг хандлага, бодлого, хөтөлбөрийг ойлгодог.	1.2.1.Боловсролын шинэ чиг хандлагын талаар мэдээлэлтэй байдаг. 1.2.2.Боловсролын талаарх бодлогыг болон тэдгээр бодлого миний сургалтад хэрхэн нөлөөлөхийг судалдаг. 1.2.3.Сургалтын хөтөлбөрийг хэрхэн хэрэгжүүлэхээ ойлгодог.
		1.3. Нутаг орны, үндэсний, бүс нутгийн болон олон улсын сүүлийн үеийн хөгжлийн талаар байнга мэдээлэлтэй байдаг.	1.3.1.Боловсролын хүрээн дэх шинэ өөрчлөлтүүдийг тусган хэрэгжүүлдэг.
2	Сурагчдынхаа суралцахууд туслах	2.1. Сурагчдаа мэддэг.	2.1.1. Сурагчдаа амжилттай сурахад нь дэмжлэг үзүүлэх үүднээс тэдний хэрэгцээ, давуу талыг илрүүлдэг. 2.1.2. Сурагчид маань явал амжилттай суралцаж чаддагийг ойлгодог. 2.1.3. Сурагчдын онцлогийг чухалчилдаг.
		2.2. Сургалтын хамгийн үр дүнтэй аргыг хэрэглэх	2.2.1. Сурагчдад ойлгогдохоор тодорхой мөн үр дүнтэй байхаар хичээлээ төлөвлөдөг. 2.2.2. Сургалтын оновчтой арга зүйг сонгох. 2.2.3. Эерэг, сурагчдаа анхаарсан орчин бий болгодог.
		2.3. Сурагчид хэрхэн суралцаж байгааг үнэлж, тайлбар өгдөг.	2.3.1. Үнэлгээний үйл явц, арга хэрэгслийг боловсруулдаг. 2.3.2. Сурагчдынхаа ахицыг хянаж, шаардлагатай дэмжлэгийг үзүүлдэг. 2.3.3.Сургалтаа сайжруулахын тулд үнэлгээний дүнг ашигладаг.
3	Олон нийтийн ажилд оролцох	3.1. Эцэг эх асран хамгаалагчидтай хамтардаг.	3.1.1. Дэмжих сүлжээг бий болгодог. 3.1.2. Таатай/халуун дулаан/ дотно уур амьсгал бүрдүүлдэг. 3.1.3. Түншлэлийг тогтвортой байлгадаг.
		3.2. Сурагчдыг илүү амжилттай суралцуулахын тулд иргэдийг хамруулдаг.	3.2.1. Эцэг эх, асран хамгаалагчдыг хүүхдийн сурах үйл явцад оролцуулдаг. 3.2.2. Орон нутгийн нөхцөл байдал, ардын мэргэн ухаан, өв уламжлал, мэдлэгийг ашиглан суралцахуйн үйл ажиллагааг боловсруулна.

		3.3. Бусдыг хүндлэх, олон төрлийн хүмүүсийг хамруулахыг дэмждэг.	3.3.1. Хүмүүс ялгаатай байдгийг хүлээн зөвшөөрнө. 3.3.2. Ангид бүгдийг тэгш хамруулах, хүндэтгэлтэй хандахыг хэвшүүлнэ.
4	Өдөр бүр илүү сайн багш болох	4.1. Өөрийгөө болон бусдыг мэддэг.	4.1.1. Өөрийгөө илүү ихээр танин мэдсэнээр илүү хөгждөг. 4.1.2. Өөрийн сэтгэл хөдлөл, эрүүл мэндийн төлөө илүү ухамсартай, хариуцлагатай байна. 4.1.3. Өөрийн харилцах чадварыг халамж, хүндэтгэлтэйгээр хөгжүүлнэ.
		4.2. Ажилдаа болон амьдралдаа хүний сайн сайхныг эрхэмлэдэг.	4.2.1. Сайхан сэтгэлтэй, энэрэнгүй байна. 4.2.2. Өөрөө үлгэр жишээ байж сурагчид, хамт олондоо урам зориг хайрлана. 4.2.3. Сурагчдынхаа үүнийг хийнэ, чадна гэдэгтээ итгэх итгэлийг нь нэмэгдүүлнэ.
		4.3. Багшлах ур чадварыг сайн эзэмшсэн.	4.3.1. Өөрийн багшлах хүсэл тэмүүллийг хадгална. 4.3.2. Хувийнхаа болон мэргэжлийнхээ өсөлт хөгжилд хариуцлага хүлээнэ. 4.3.3. Хамгийн сайн үлгэр жишээг үзүүлж бусад багш нартаа урам зориг өгнө.

Тайлбар: Эх сурвалжаас судалгааны баг орчуулав.

Европын Холбооноос гаргасан Багшийн цогц чадамжууд

Европын Холбооноос 2012 онд “Боловсролыг дахин эргэцүүлэх нь” илтгэлд дурдсанчлан боловсролын шинэчлэлийн нэг чухал зүйл нь өндөр бүтээмжтэй, чадварлаг хүний нөөцөөр боловсролын салбарыг хангах байна. Тиймээс 2013 онд Европын Холбооны гишүүн улсууд багш бэлтгэх хөтөлбөрийн суралцахуйн үр дүнг тодорхойлох, багшийн мэргэжилд элсүүлэх, түүнийг ажилд авах шалгуурыг тогтоох, багшийн хөгжих хэрэгцээг тодорхойлох, багшийн мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжих ажлыг зохион байгуулахын тулд багшийн цогц чадамжийн хүрээг гаргах шаардлага гарсан байна. Улмаар Европын Холбооны гишүүн 26 улс орны судлаач болон оролцогчид боловсролын бодлого, холбогдох судалгаануудад шинжилгээ хийн гишүүн улсууд өөрийн орны онцлогт тохируулан багшийн цогц чадамжийн хүрээг боловсруулахад удирдлага болгох 3 бүрэлдэхүүнтэй багшийн цогц чадамжийг тодорхойлсон.

Хүснэгт 4. 21-р зууны Багшийн цогц чадамжууд

№	Бүрэлдэхүүн	Чадамж
1	Мэдлэг ба ойлголт	1. Судлагдахууны мэдлэг 2. Заах арга зүйн агуулгын мэдлэг 3. Заах арга зүйн мэдлэг (багшлахуйн, суралцахуйн үйл явцын мэдлэг) 4. Сургалтын хөтөлбөрийн мэдлэг (судлагдахууны сургалтын хөтөлбөрийн мэдлэг) 5. Боловсролын шинжлэх ухаан (соёл хоорондын, түүхийн, философийн, сэтгэл судлалын, социологийн мэдлэг) 6. Боловсролын бодлогын үндэсний, институцийн, байгууллагын аспект 7. Тэгш хамруулалтын асуудлууд 8. Технологийн үр дүнтэй хэргэлээ 9. Хөгжлийн сэтгэл судлал 10. Бүлгийн үйл явц ба динамик, суралцахуйн онол, мотивацийн асуудлууд 11. Үнэлгээний явц, арга
2	Ур чадвар	1. Багшлах үйл ажиллагааг төлөвлөх, удирдах, зохион байгуулалт 2. Сургалтын хэрэглэгдэхүүн болон технологийн хэрэглээ

		3. Суралцагч болон бүлгийг удирдах 4. Багшлахуйн, суралцахуйн зорилт, үйл явцыг үнэлэх, мониторинг хийх, тохируулах 5. Багшлахуйн, суралцахуйн хөгжил, мэргэжлийн шийдвэр гаргахын тулд дата, нотолгоо (сургалтын үр дүн, хөндлөнгийн үнэлгээний үр дүн) цуглуулах, шинжлэх, тайлагнах 6. Практикт ашиглахдаа судалгаанд суурилсан мэдлэг бий болгох, хөгжүүлэх, ашиглах 7. Хамт олон, эцэг эх, нийгмийн үйлчилгээтэй хамтран ажиллах 8. Хэлэлцээрийн ур чадварууд (боловсролын хэд хэдэн оролцогчтой хийх нийгэм улс төрийн харилцаа) 9. Суралцахдаа бие дааж болон мэргэжлийн бүлгүүдтэйгээ 10. Эргэцүүлэх, мета танин мэдэхүйн, хүн хоорондын ур чадварууд 11. Дасан зохицох
3	Зан чанар: итгэл үнэмшил, хандлага, үнэт зүйлс, оролцоо	1. Эпистемологи 2. Багшлах ур чадвар 3. Дамжуулах боломжтой ур чадварууд 4. Өөрчлөгдөх, уян хатан бах, тасралтгүй суралцах болон мэргэжлийн хөгжих (судалгаа хийх) чанар 5. Бүх суралцагчаа суралцахад нь урамшуулах оролцоо 6. Суралцагчийнхаа Европын иргэний хувьд ардчилсан хандлага, туршлагыг урамшуулах чанар 7. Өөрийн багшлахуйдаа шүүмжлэлтэй хандах хандлага (хэлэлцэх, асуух, ухаж олох) 8. Багаар, хамтран ажиллах, танилын сүлжээтэй болох чанар 9. Өөртөө итгэх итгэл

Тайлбар: Эх сурвалжаас зохиогч орчуулав.

Дэлхий дахины багшийн үндсэн цогц чадамжийн хүрээ

ТКСОМ төслийн баг 2018 онд бага боловсролын багшийн дэлхийн дахины үндсэн цогц чадамжийн хүрээг боловсруулсан. Энэхүү төслийн зорилго нь Хятадын бага боловсролын чадамжид суурилсан багш бэлтгэх, багшийн мэргэжлийг дээшлүүлэх хандлагыг бий болгож хэрэгжүүлэхэд оршиж байсан. Төслийн багийн хувьд Испани улсын Барселонагийн Их Сургууль, Португал улсын Коимбрагийн Их Сургууль, Английн Ноттингем Трентийн Их Сургууль, БНХАУ-ын Бээжингийн Багшийн Их Сургууль, Баруун хойд болон Баруун өмнөд Багшийн Их Сургуулийн багш, эрдэмтэд хамтран ажиллажээ. Төслийн багийн тодорхойлсноор “цогц чадамж” гэдэгт багш нь мэргэжлийн үйл ажиллагаагаа хэрэгжүүлэхэд тулгардаг асуудлыг үр дүнтэй шийдвэрлэхийн тулд тухайн нөхцөл байдалд шаардлагатай мэдлэг, ур чадвар, хандлага, үнэт зүйлсийг зохих ёсоор, хурдан нэгтгэх, дайчлах чадамжийг ойлгоно гэжээ. Цаашилбал, Дэлхий дахины багшийн үндсэн цогц чадамжийн хүрээ нь тусгай болон дамнасан хөтөлбөрийн гэсэн 2 үндсэн чадамжаас бүрдэнэ. Тусгай чадамжид багш мэргэжлийн онцлог чадамжүүдийг бүлэглэсэн бол дамнасан хөтөлбөрийн чадамжид хувь хүний болоод бүх мэргэжлийнхэнд хамаарах чадамжуудыг нэгтгэжээ.

Хүснэгт 5. Дэлхий дахины багшийн үндсэн цогц чадамжийн хүрээний бүрдэл

№	Бүрэлдэхүүн	Чадамж
1	Төлөвлөлт	Багшлахуй-суралцахуйн үйл явцыг төлөвлөх, зохион байгуулах, шинэчлэх, төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх, түүний хэрэглээг үнэлэх чадамж

2	Ангийн менежмент	Ангиа зохион байгуулах, сургалтыг дэмжих олон төрлийн стратегийг ашиглах чадамж
3	Үнэлгээ	Суралцахуйг нотлох, суралцахуй болон заах арга зүйг сайжруулах зорилгоор үнэлгээ хийх чадамж
4	Тэгш хамруулалт	Бүх суралцагчдыг тэгш хамруулах боломжийг бүрдүүлэхийн тулд олон талт байдал, тэгш байдалд анхаарлаа хандуулах чадамж
5	Олон нийтийн үйл ажиллагаа	Эцэг эх (гэр бүл)-тэй үр нөлөөтэй харилцаа тогтоох, хамт олон болон холбогдох бусад байгууллагуудтай хамтран ажиллах чадамж
6	Өөрийгөө эргэцүүлэх ба мэргэжлийн хөгжил	Өөрийн багшлах туршлага, мэргэжлийн тасралтгүй хөгжил, суралцахдаа эргэцүүлэл хийх чадамж
7	Мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи	Багшлах, бусадтай харилцах, мэдлэгээ хуваалцахад зохих Мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи (МХХТ) болон нийгмийн сүлжээг ашиглах дижитал чадамж
8	Харилцаа	Суралцагч, түүний гэр бүл, хамт олон, удирдлагын баг болон бусад боловсролын нийгэмлэгүүдтэй харилцах чадамж
9	Ёс зүйн үүрэг хариуцлага	Суралцагчийн суралцахуй, багшлахуйн чанараа сайжруулахтай холбоотой ёс суртахуунтай байдал болон мэргэжлийн хариуцлагатай холбоотой чадамж

Тайлбар: Эх сурвалжаас зохиогч орчуулав.

Багшийн мэргэжлийн стандартын дэлхий дахины хүрээ

2019 онд ЮНЕСКО болон Боловсрол Олон улсын нэгдсэн холбоо (Education International)-оос хамтран Тогтвортой хөгжлийн зорилго 4 “Чанартай боловсрол”-ын хүрээнд бүх нийтэд тэгш, хүртээмжтэй, чанартай боловсролын үйлчилгээг үзүүлэхийн тулд дэлхийн хэмжээний багшийн мэргэжлийн нийтлэг чухал стандартуудын хүрээг тогтоож, бодлого боловсруулагчид улс орныхоо багшийн мэргэжлийн стандартыг боловсруулахдаа удирдлага болгох баримт бичгийг боловсруулж гаргасан. Энэхүү хүрээ нь 12 зарчимд тулгуурласан 3 айгаас бүрдсэн 10 стандартаас бүрддэг байна. Хүснэгт 6-д дэлгэрэнгүй үзүүлэв.

Хүснэгт 6. Мэргэжлийн стандартын дэлхийн дахины хүрээний бүрдэл

№	Ай	Стандарт
1	Багшийн мэдлэг ба ойлголт	<i>Дараахыг мэдэж, ойлгоход багшийг дадлагажуулах</i>
		1 Яаж сурагчид сурдаг, мөн тодорхой сургалт, нийгэм, хөгжлийн хэрэгцээг
		2 Заах хичээлийнхээ агуулга, арга зүйг
		3 Сурагчдын үнэлгээг багтаасан багшлахуйд ашиглагдах судалгааны арга зүйг
2	Багшлах туршлага	<i>Дараахыг багшийн туршлага тууштай харуулж байх</i>
		4 Суралцахуйн зорилгод хүрэхийн тулд төлөвлөх, бэлтгэл хангах
		5 Зааж буй хичээлийн агуулгын мөн чанар, суралцагчийн суралцах, дэмжих, хөгжүүлэх хэрэгцээг хоёуланг нь тусгаж, уялдуулсан багшлахуй
		6 Сурагчдын үйл ажиллагааг зохион байгуулах, чиглүүлэх
7 Сурагчдыг үнэлэх, үнэлгээндээ дүн шинжилгээ хийх		
3		<i>Дараах багшийн мэргэжлийн харилцаанд идэвхтэй оролцох</i>

Багшийн харилцаа	8	Хамт олон болон сурагчдынхаа суралцахуй, хөгжлийг дэмжихийн тулд хамтран ажиллах
	9	Эцэг эх, асран хамгаалагчид, олон нийт, иргэдийн бүлгийн гишүүдтэй харилцах харилцаа
	10	Мэргэжлийн тасралтгүй хөгжил

Тайлбар: Эх сурвалжаас зохиогч орчуулав.

Харьцуулсан шинжилгээний үр дүн

Олон улсын хэмжээний багшийн цогц чадамжийн сонгогдсон хүрээнд болох Зүүн өмнөд Азийн багшийн цогц чадамжийн хүрээ, Европын Холбооноос гаргасан Багшийн цогц чадамжууд, Дэлхий дахины багшийн үндсэн цогц чадамжийн хүрээ болон Багшийн мэргэжлийн стандартын дэлхий дахины хүрээнд харьцуулалт хийж, агуулгын (контент) дүн шинжилгээ хийх аргаар чадамжуудыг агуулгаар нь бүлэглэн давтамжуудыг гаргав. Тухайн хүрээний ямар чадамжууд аль агуулгад бүлэглэгдсэн болохыг Хавсралт 1 дэх ажлын хуудсаас дэлгэрэнгүй танилцах боломжтой. Шинжилгээний үр дүнг нэтгэн Хүснэгт 7-д харуулав. Хүснэгтэд харуулсан багшийн чадамжууд нь давтамж ихтэйгээсээ багатай руугаа эрэмбэлэгдэж жагсаагдсан болно.

Хүснэгт 7. Олон улсын хэмжээний баримт бичигт хийсэн шинжилгээний үр дүн

Чадамжууд	Чадамжийн хүрээний нэр			
	Зүүн өмнөд Азийн багшийн цогц чадамжийн хүрээ	Дэлхий дахины багшийн үндсэн цогц чадамжийн хүрээ	Европын Холбооноос гаргасан Багшийн цогц чадамжууд	Багшийн мэргэжлийн стандартын дэлхий дахины хүрээ
Багшлахуй-суралцахуйн үйл ажиллагааг төлөвлөх	*	*	*	*
Багшлахуй (Багшлахуйн үр дүнтэй арга, багшлах ур чадвар, арга зүйн сонголт, эерэг орчин бүрдүүлэх, анги удирдах)	*	*	*	*
Үнэлгээ хийх	*	*	*	*
Олон нийттэй хамтран ажиллах	*	*	*	*
Өөрийгөө эргэцүүлэх ба мэргэжлээ тасралтгүй хөгжүүлэх	*	*	*	*
Бусадтай харилцах	*	*	*	*
Тэгш хамруулах	*	*	*	
Багшийн мэдлэг, ойлголт (Судлагдахууны агуулгын, заах арга зүйн агуулгын, заах арга зүйн, суралцагчийн талаарх, боловсролын бодлого, чиг хандлага, сургалтын хөтөлбөрийн, боловсролын шинжлэх ухааны, судалгааны	*		*	*

арга зүйн, хөгжлийн сэтгэл судлалын, судалгаанд суурилсан мэдлэг)				
Суралцахуйг дэмжих (чиглүүлэх, зохион байгуулах, урамшуулан сайшаах, суралцагч болон бүлгийг удирдах)	*		*	*
Мэдээлэл, харилцаа холбооны технологитой холбоотой		*	*	
Ёс зүйн үүрэг хариуцлага		*		
Хувь хүний онцлог, хандлага			*	

* тэмдэглэгээ нь тухайн чадамжийг уг хүрээ агуулж байгааг илэрхийлнэ.

Агуулгын шинжилгээний үр дүнгээс дүгнэвэл 1) Багшлахуй-суралцахуйн үйл ажиллагааг төлөвлөх, 2) Багшлахуй (Багшлахуйн үр дүнтэй арга, багшлах ур чадвар, арга зүйн сонголт, эерэг орчин бүрдүүлэх, анги удирдах), 3) Үнэлгээ хийх, 4) Олон нийттэй хамтран ажиллах, 5) Өөрийгөө эргэцүүлэх ба мэргэжлээ тасралтгүй хөгжүүлэх, 6) Бусадтай харилцахтай холбоотой багшийн чадамжууд нь шинжилж буй 4 хүрээнд бүгдэд нь агуулагдсан байна. Харин 7) Тэгш хамруулах, 8) Багшийн мэдлэг, ойлголт (Судлагдахууны агуулгын, заах арга арга зүйн агуулгын, заах арга зүйн, суралцагчийн талаарх, боловсролын бодлого, чиг хандлага, сургалтын хөтөлбөрийн, боловсролын шинжлэх ухааны, судалгааны арга зүйн, хөгжлийн сэтгэл судлалын, судалгаанд суурилсан мэдлэг), 9) Суралцахуйг дэмжих (чиглүүлэх, зохион байгуулах, урамшуулан сайшаах, суралцагч болон бүлгийг удирдах) нь шинжилж буй хүрээнүүдээс 3 хүрээнд нь агуулагджээ.

Мэдээлэл, харилцаа холбооны технологитой холбоотой чадамжийн тухайд зөвхөн Дэлхий дахины багшийн үндсэн цогц чадамжийн хүрээ болон Европын Холбооноос гаргасан Багшийн цогц чадамжуудад агуулагдсан байна. Харин ёс зүйн үүрэг хариуцлага, хувь хүний онцлог, хандлагатай холбоотой чадамжууд нь тус тус 1 хүрээнд хамаарч, бусад хүрээнүүдэд агуулагдаагүй байна.

1.5. Монгол болон гадаад улс орнуудын багшийн цогц чадамжийн хүрээнүүдийн харьцуулсан шинжилгээ

Дээрх олон улсын хэмжээний эх сурвалжуудаас гадна Монгол Улсын бодлого, эрх зүйн баримт бичиг болон Монголын багшийн зарим загварын талаар, мөн зарим гадаад улс орны багшийн цогц чадамжийн хүрээг энэ хэсэгт товч танилцуулж, чадамжийн бүрэлдэхүүн болон элементүүдийн харьцуулсан шинжилгээний үр дүнг мөн үргэлжлүүлэн танилцуулна.

Монгол Улсын бодлого, эрх зүйн баримт бичигт хийсэн шинжилгээ

Монгол Улс нь 2018 онд батлагдсан Багшийн хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1 дэх хэсэгт “Багшийн мэдлэг, боловсрол, хандлага, ёс зүй, эрүүл мэнд, нийгмийн баталгаа, багшийн үнэлэмжийг нэмэгдүүлэх, мэргэжлийн ур чадварыг тасралтгүй хөгжүүлэхэд чиглэсэн багшийн хөгжлийг дэмжих хөтөлбөртэй байна” гэж заасан байна. Мөн Улсын Их Хурлаас 2020 онд баталсан Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого “Алсын хараа-2050”-ын Зорилт 2.1.-д “Хүн бүрд чанартай боловсрол эзэмших тэгш боломж бүрдүүлж, боловсролыг хувь хүний хөгжил, гэр бүлийн амьдралын баталгаа, улс орны

хөгжлийн суурь болгон насан туршдаа суралцахуйн тогтолцоог бэхжүүлнэ” гэсэн боловсролтой холбоотой зорилгын хүрээнд “Суралцагчийн хөгжлийн хэрэгцээ, шаардлагыг хангасан, *бүтээлч, чадварлаг багш, хүний нөөцөөр хангана*” гэжээ. Энэхүү зорилгод хүрэхийн тулд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд:

- “2.1.34.Багшийн стандартыг *мэргэжлийн, заах арга зүйн, судалгааны, мэдээлэл, харилцаа, холбооны технологийн, гадаад хэлний гэх мэт чадваруудаар* ялган тодорхойлж, *багшийн хөгжил, хүний нөөцийн бодлоготой уялдуулан хэрэгжүүлж, бүх шатны сургалтын байгууллагыг мэргэжлийн багшаар хангана*”,
- “2.1.44.Багш нарын *мэдээлэл, харилцаа, холбооны технологийг сургалтад ашиглах, цахим, зайн сургалт хөтлөх, англи хэлний чадварыг дээшлүүлэх* сургалт, үйл ажиллагаа зохион байгуулах ажлыг эрчимжүүлж, сургалт явуулдаг бүх төрлийн байгууллагын оролцоог хангана” гэсэн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхээр Монгол Улс зорьж байна.

Харин Монгол Улсын Засгийн газрын 2022 оны 06 сарын 29-ний өдрийн “Журамд өөрчлөлт оруулах тухай” 252 дугаар тогтоолоор ерөнхий боловсролын багшийн ажлыг үнэлэхэд баримтлах дараах шалгуур, үзүүлэлтүүд батлагдсан. Үүнд:

1. Суралцагчид боловсрол эзэмшүүлэх үйл ажиллагааны ахиц, үр дүн
2. Суралцагчийг хөгжүүлэх, төлөвшүүлэх үйл ажиллагааны ахиц, үр дүн
3. Багшийн мэргэжлийн хөгжлийн ахиц, үр дүн
4. Сургуулийн болон олон нийтийн үйл ажиллагаанд оролцсон байдал, оруулсан хувь нэмэр

Дээрх бодлого, эрх зүйн баримт бигүүдийг нэгтгэн дүгнэвэл Монгол Улс урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичигтээ багшийг дараах чадамжтай байхаар бэлтгэж, хөгжүүлэхээр зорьж байгаа болохыг харж болохоор байна. Үүнд:

- 1) мэдээлэл, харилцаа, холбооны технологийн мэдлэг, чадвар;
- 2) гадаад хэл, тэр дундаа англи хэлний чадвар;
- 3) Мэргэжлийн, заах арга зүйн, судалгааны мэдлэг, чадвар орж байна. Үүнээс гадна *багшийн хандлага, ёс зүй, мэргэжлийн хөгжил, олон нийттэй хамтран ажиллах, суралцагчид үзүүлэх дэмжлэгийг* чухалчилсан байна.

Монгол Улсын 21-р зууны Монгол багшийн загвар

МУБИС-ийн “Багшийн загвар боловсруулах” ажлын хэсгээс боловсруулсан “Монгол багш загвар” нь академик чадамж, мэргэжлийн чадамж, суурь чадамж, эрхэмлэх зүйл гэсэн 4 үндсэн бүрэлдэхүүнтэй бөгөөд энэхүү загварын чадамж бүрийн элементийг харуулсан тайлбарыг Хүснэгт 8-д харуулав.

Зураг 4. 21-р зууны Монгол багш загвар

МОНГОЛ БАГШ²¹
загвар



Эх сурвалж: Ерөнхий боловсролын бодлогын зөвлөх багийн “Багшийн загвар боловсруулах” ажлын хэсгийн тайлан, хуудас 19

Хүснэгт 8. Монгол багшийн загвар
ЭРХЭМЛЭХ ЗҮЙЛ

Хүүхдэд ээлтэй	<ul style="list-style-type: none"> • Хүүхдийг ойлгодог, хайрладаг • Суралцагчийн онцлог, ялгаатай байдалд хүндэтгэлтэй ханддаг • Хүүхэд бүрийг амжилттай сурч чадна гэдэгт итгэдэг • Хүүхэд бүрийн чадавхийг бүрэн дайчлахыг эрмэлздэг • Хүүхдийн хөгжил, төлөвшилд цогц ханддаг
Ёс зүйтэй	<ul style="list-style-type: none"> • Багшийн нэр хүнд ёс зүйг эрхэмлэдэг • Төрийн хууль, дүрэм, журмыг сахин мөрддөг • Зөв үлгэр дуурайлтай • Үндэсний ёс заншлаа дээдэлдэг
Нийцтэй	<ul style="list-style-type: none"> • Мэргэжил нэгт нөхдөө дэмжиж, тусалдаг • Хамтран ажиллагсдын үүрэг, хувь нэмрийг үнэлдэг, ололт амжилтад нь баярладаг • Шинэчлэл, шинэ санааг соргог мэдэрдэг • Баг, нийтийн эрх ашгийг дээдэлдэг • Эцэг эх, хүүхдийн итгэлийг даадаг
Хичээнгүй	<ul style="list-style-type: none"> • Багшлах ажилдаа элэгтэй, чин сэтгэлээсээ ханддаг • Судлан шинжлэх ажилд сэтгэл, зүтгэлтэй • Ажил хэрэгч, хариуцлагатай • Тууштай
СУУРЬ ЧАДАМЖ	

Хувийн	<ul style="list-style-type: none"> • Үндэсний ёс заншлын дэвшилт уламжлалаа сахих, хөгжүүлэх • Эх хэлээрээ яруу, утга төгс ярих, бичих • Түгээмэл гадаад хэл дээр унших, ойлгох • МХТ-ийг хэрэглэх, харилцах • Өөрийгөө таних, илэрхийлэх, хянах, залах, хөгжүүлэх • Бүтээлчээр сэтгэх • Бие даан ажиллах • Асуудал шийдвэрлэх
Нийгмийн	<ul style="list-style-type: none"> • Идэвхтэй сонсох, хэлэлцэх • Бусдыг ойлгох • Нийгмийн амьдралд оролцох • Зохицон өөрчлөгдөх • Манлайлах, зохион байгуулах
<i>МЭРГЭЖЛИЙН ЧАДАМЖ</i>	
Сурган хүмүүжүүлэх зүй, сэтгэл судлал, дидактикийн нэгдмэл мэдлэг, ойлголт	<ul style="list-style-type: none"> • Хүний хөгжил, төлөвшил, нийгэмшихүйн зүй тогтол • Хүүхэд-суралцагчийн хөгжил, төлөвшил, түүнд цогц хандах нь • Багш мэргэжилтэн (өөрийн тухай) • Боловсролын онол, үзэл баримтлал, бодлого, тэдгээрийн хэрэгжилт • Боловсролын эрх зүйн орчин • Боловсролын стандарт, сургалтын хөтөлбөр • Суралцахуй (Суралцагчдын хувийн ялгаа, хэрэгцээ, сонирхол, суралцах хэв шинж; суралцахуйн зонхилох онол, үзэл баримтлал; суралцахуйд үзүүлэх нийгэм, соёлын нөлөө ба өмнөх туршлага; суралцагчийн өөртөө итгэх итгэл, сурах сэдэл; суралцах чадамж) • Сургахуй/багшлахуй (суралцах тав тухтай орчин, түүнийг хэрхэн бүрдүүлэх тухай; тухайн хичээлээр эзэмших мэдлэгийг хэрхэн бүтээх, бүтэцлэх, бусад хичээлийн агуулгатай холбох, амьдралд хэрэглэх тухай; тухайн агуулгыг судлахад тулгардаг нийтлэг ташаа ойлголт, гаргадаг түгээмэл алдаа, тэдгээрийг залруулах арга зам; сургалтын төлөвлөлт, сургалтын аргууд, сонголт, тэдгээрийн хэрэглээ; суралцагчдын бүлэг, анги хамт олонтой ажиллах нь) • Үнэлгээ (сургалтын явцын, үр дүнгийн; багшийн өөрийн үйл ажиллагааны) • Сургууль (Сургууль - хүүхэд бүрийн хөгжин төлөвших, суралцаж, амьдрах орчин)
Мэргэжлийн ур чадвар	<ul style="list-style-type: none"> • Судлах, шинжлэх • Суралцах (төрөл бүрийн эх сурвалжаас мэдээлэл цуглуулах, шүүмжлэлтэйгээр үнэлэх, сонгох, шинэ санаа гаргахад бүтээлчээр ашиглах; оюуны үйлийн ерөнхий ба тусгай арга барилыг хэрэглэх) • Суралцах орчин бүрдүүлэх (суралцагчдын хамтарч ажиллах, харилцан суралцах үйлийг дэмжсэн бодит болон цахим орчин) • Тухайн хичээлээр эзэмших мэдлэгийг бүтэцлэх, бусад хичээлийн агуулгатай холбох • Хичээл, сургалтын үйл ажиллагааг төлөвлөх, зохион байгуулах, баримт нотолгоонд тулгуурлан үнэлэх, үр дүнг танилцуулах • Суралцах үйл ажиллагааг чиглүүлэх, зөвлөх • Тухайн агуулгыг судлахад тулгардаг нийтлэг ташаа ойлголт, гаргадаг түгээмэл алдааг таних, илрүүлэх, тэдгээрийг залруулах • Шинийг сэдэх, хуваалцах, бүтээх • Харилцах (амаар, бичгээр) • Хамтарч ажиллах (суралцагчтай ганцаарчлан болон суралцагчдын бүлэг, анги хамт олонтой) • Мэргэжлийн хамт олны үйл ажиллагаанд оролцох, манлайлах
<i>Академик чадамж</i>	

Академик мэдлэг	<ul style="list-style-type: none"> • Тухайн шинжлэх ухааны тулгуур онол, үзэл баримтлал, зарчим, хууль, зүй тогтол • Үндсэн ухагдахуун, нэр томъёо, шинжлэх ухааны хэл, шинжлэн судлах арга, хэрэгсэл • Судлагдахууны үндсэн ухагдахуун, сэдвүүдийг суралцагч хэрхэн ойлгодог туршлага (нийтлэг дүр төрх, нийтлэг жишээ) • Монгол хэл, түүх, соёл, сэтгэлгээний уламжлал
Академик чадвар	<ul style="list-style-type: none"> • Мэргэшиж буй шинжлэх ухааны хэлийг хэрэглэх, харилцах; • Тухайн шинжлэх ухааны мэдлэгийг хэрэглэх; • Судлах, шинжлэх; • Даяаршил, дангааршил, тогтвортой хөгжил, эрүүл мэндийн боловсрол, иргэний боловсролын асуудлыг үндсэн хичээлийн агуулгатай холбох, интеграцчилах; • Салбар дундын шинжлэх ухааны ололт, амжилтаас суралцах, хэрэглэх;

Эх сурвалж: Ерөнхий боловсролын бодлогын зөвлөх багийн “Багшийн загвар боловсруулах” ажлын хэсгийн тайлан, (хуудсд. 20-22)

Монгол Улсын багшийн бусад загвар

21-р зууны Монгол багшийн загвараас гадна Монгол Улсын эрдэмтэн судлаачдын хувьд “Эрдэм чанартай багшийн динамик загвар”, “Бага ангийн багшийн загвар” гэх зэрэг багшийн загварууд гаргах судалгаануудыг¹ БШУЯ болон ЭЗХҮБЧХСТ-с хамтран зохион байгуулсан “Монгол багшийн загвар ба багш бэлтгэх хөтөлбөрийн шинэчлэлийн хэлэлцүүлэг”-т хэлэлцсэн.

“Эрдэм чанартай багшийн динамик загвар”-ын хувьд багш нь багш чанар, эрдэм чанар, хүн чанартай байх бөгөөд багш чанар нь мэдлэг, эрдэм, чадвараас бүрдэх бол эрдэм чанар нь журамлах, үйл, дагах зэргээс бүрдсэн байна. Харин хүн чанар нь үнэт зүйл, хүний мөс, төлөвлөөс бүрдэхээр загварчилжээ.

“Бага ангийн багшийн загвар” нь төвдөө насан туршдаа тасралтгүй хөгжих чадвартай багшийг тавьж, оюунлаг нүнжигтэй, энэрэнгүй жудагтай, хөгжүүлэгч бүтээгч гэсэн 3 үндсэн бүрэлдэхүүнтэй загвар юм.

Оюунлаг нүнжигтэй гэсэн бүрэлдэхүүнд:

- Багшлахуйн онол, арга зүйн мэдлэг
- Хүний хөгжил болон хүүхэд судлалын мэдлэг
- Хууль, эрх зүйн мэдлэг
- Гадаад хэлний мэдлэг
- Түүх, уламжлал ёс заншлаа мэддэг байх

Энэрэнгүй жудагтай гэсэн бүрэлдэхүүнд:

- Багш мэргэжилдээ дуртай байх
- Хүүхдэд хайртай байх
- Өөрийн гэсэн итгэл үнэмшилтэй байх
- Байгальд ээлтэй байх
- Шударга, зарчимч, ёс зүйтэй байх

Хөгжүүлэгч бүтээгч гэсэн бүрэлдэхүүнд:

¹ 2022 оны 10 сарын 22-ны өдөр БШУЯ болон ЭЗХҮБЧХСТ-с хамтран зохион байгуулсан “Монгол багшийн загвар ба багш бэлтгэх хөтөлбөрийн шинэчлэлийн хэлэлцүүлэг”-т хэлэлцүүлсэн танилцуулгаас эх сурвалжийг авав.

- Харилцааны чадвар
- МХТ-ийг ашиглах чадвар
- Багаар ажиллах чадвар
- Судалгаа хийх чадвар
- Дасан зохицох чадвар зэргээс тус тус бүрдэхээр загварчилсан байна.

Австрали Улсын багшийн цогц чадамжийн хүрээ

Баруун Австралийн Засгийн газрын Боловсрол, сургалтын хэлтсээс 2004 онд багшийн цогц чадамжийн хүрээг боловсруулж гаргасан бөгөөд энэхүү хүрээ нь стандарт тогтоосон 3 түвшинтэй. Энэхүү баримт бичигт дурдсанаар багш карьерынхаа хугацаанд аль ч түвшнээс эхлэх боломжтой бөгөөд энэ хүрээ нь багшид аль чадамжаа хөгжүүлэх шаардлагатай байгаагаа тодорхойлох хөтөч болох юм. Австрали улсын хувьд багшийн мэргэжлийн стандарт нь 1) мэргэжлийн мэдлэг, 2) мэргэжлийн туршлага 3) мэргэжлийн оролцоо гэсэн 3 айгаас бүрддэг (UNESCO, 2019).

Австрали Улсын багшийн цогц чадамжийн хүрээний хувьд мэргэжлийн стандарттайгаа уялдаа бүхий бөгөөд мэргэжлийн мэдлэг гэдэгт сургалтын хөтөлбөр, боловсролын бодлого, багш нарын ажилд хамаарах хууль тогтоомж, суралцагчийнхаа талаар, төрөл бүрийн үнэлгээ хийх, сургалтын хөтөлбөр боловсруулах зэрэг мэдлэг хамаардаг байна. Харин мэргэжлийн туршлагад багшийн гүйцэтгэдэг ажил, үүрэгт үндэслэсэн 5 ай бүхий цогц чадамжийн хүрээнээс бүрддэг. Тухайлбал, суралцагчийн суралцахуйг чиглүүлэх, сурлагын үр дүнг үнэлэх, тайлагнах, мэргэжлийн сургалтад хамрагдах, сургалтын хөтөлбөрийн бодлого, бусад хөтөлбөрийн шинэчлэлд оролцох, сургуулийн нийгэмлэгийн хүрээнд хамтран ажиллах зэрэг 5 айтай. Мөн түүнчлэн хамтын ажиллагаа, оролцоотой байдал, үр нөлөөтэй харилцагч, ёс зүйтэй, шинийг санаачлагч, тэгш хамрагдалт, эерэг, эргэцүүлэгч гэсэн мэргэжлийн шинж чанарыг үлгэрлэж байх шаардлагатай байна. Хүснэгт 9-д багш мэргэжлийн туршлагын хүрээнд ямар чадамжуудтай байхыг товч байдлаар нэгтгэн харуулав.

Хүснэгт 9. Австрали Улсын багшийн цогц чадамжийн хүрээ

Чадамжийн бүрэлдэхүүн	I түвшний багшийн чадамж	II түвшний багшийн чадамж	III түвшний багшийн чадамж
Суралцагчийн суралцахуйг чиглүүлэх	Суралцагчдыг зорилготой, зохистой суралцах туршлагад татан оролцуулах	Өргөн хүрээний багшлах стратегийг тууштай хэрэгжүүлэх замаар суралцагчийн ялгаатай сурах арга барил, хэрэгцээг хангах	Суралцагч, бүлэг эсвэл ангийн хэрэгцээнд нийцсэн үлгэр жишээ багшлах стратеги, арга техникийг өндөр мэдрэмжтэй, хүртээмжтэй байдлаар ашиглах
Сурлагын үр дүнг үнэлэх, тайлагнах	Суралцагчийн суралцахуйн үр дүнг хянах, үнэлэх, бүртгэх, тайлагнах	Суралцахуйн үр дүнтэй холбоотойгоор үнэлгээ, тайлагналын стратегийн цогц системийг ашиглах	Өндөр мэдрэмжтэй, хүртээмжтэй үлгэр жишээ үнэлгээ, тайлагналын стратегийг тууштай ашиглах
Мэргэжлийн сургалтад хамрагдах	Мэргэжлийн үр нөлөөг дээшлүүлэхийн тулд мэргэжлийн туршлага дээрээ	Бүлгийн хөгжилд хувь нэмэр оруулах	Өөрийгөө эргэцүүлэх, бүлгийн хөгжилд дэмжлэг болох олон төрлийн мэргэжлийн

	шүүмжлэлтэй хандах		хөгжлийн үйл ажиллагаанд оролцох
Сургалтын хөтөлбөрийн бодлого, бусад хөтөлбөрийн шинэчлэлд оролцох	Сургалтын хөтөлбөр болон бусад хөтөлбөрийг боловсруулахад багаар хамтран оролцох	Сургалтын хөтөлбөр болон бусад хөтөлбөрийг боловсруулахад багтай дэмжлэг үзүүлэх	Сургалтын хөтөлбөрийг төлөвлөх, боловсруулах зэрэг сургуулийн хөгжлийн үйл явцад гол үүрэг гүйцэтгэж, манлайлах
Сургуулийн хамт олонтой хамтран ажиллах	Суралцагч, хамт олон, эцэг эх болон асран хамгаалагчидтай түншлэлийн харилцаа тогтоох	Сургуулийн хамт олонтой хамтран баг болох, түншлэх замаар суралцагчийн суралцахууд дэмждэг үзүүлэх	Сургуулийн хамт олонд багаар ажиллахад дэмжлэг үзүүлэх

Эх сурвалж: Багшийн цогц чадамжийн хүрээ (2004) баримт бичгээс орчуулан эмхэтгэв.

Сингапур Улсын шинэ төгсөгчийн чадамжийн хүрээ

Сингапурын Боловсролын Үндэсний Институтээс 21-р зууны багшид байвал зохих Үнэт зүйлс³, Мэдлэг, Ур чадвар болон төгсөгч багшийн цогц чадамжийн хүрээг гаргасан. Хүснэгт 10-д үнэт зүйлс, мэдлэг, чадвар нь оюутан багш буюу тухайн багш бэлтгэх хөтөлбөрийн суралцахуйн хүрэх үр дүнг харуулсан.

Хүснэгт 10. 21-р зууны багшийн шинэ чанарууд

Ү1-Суралцагч төвтэй байхтай холбоотой үнэт зүйлс	Ү2- Багшийн нэр хүнд, ялгарах байдалтай холбоотой үнэт зүйлс	Ү3- Мэргэжил болон олон нийтэд үзүүлэх үйлчилгээтэй холбоотой үнэт зүйлс
<ul style="list-style-type: none"> • Нинжин сэтгэл • Хүүхэд бүр сурч чадна гэсэн итгэл • Хүүхэд бүрийн чадамжийг хөгжүүлэхэд оролцох оролцоо • Ялгаатай байдлыг хүндэтгэх 	<ul style="list-style-type: none"> • Өндөр стандартыг хангах эрмэлзэл • Байгаль дэлхийгээ судлах • Суралцахын тулд эрэл хайгуул хийх • Хөгжихийг эрмэлзэх • Хүсэл тэмүүлэл • Дасан зохицол • Ёс зүйтэй • Мэргэшсэн байдал 	<ul style="list-style-type: none"> • Хамтран суралцаж, туршлагажих • Дагалдан сурах болон зөвлөн туслах (mentoring) • Нийгмийн хариуцлага, оролцоо • Өөриймсөг, хариуцлагатай хандах
Ур чадвар		Мэдлэг
<ul style="list-style-type: none"> • Эргэцүүлэх сэтгэн бодох чадвар • Заах арга зүйн чадвар • Хүмүүсийг удирдан зохион байгуулах чадвар • Хувийн зохион байгуулалтын чадвар • Удирдлага, зохион байгуулалтын чадвар • Харилцааны чадвар • Хөнгөвчлөх чадвар • Технологийн чадвар • Инновац ба бизнес сэтгэлгээний чадвар • Нийгэм, сэтгэл судлалын ухаан 		<ul style="list-style-type: none"> • Өөрийгөө • Сурагч • Олон нийт • Судлагдахууны агуулга • Заах арга зүй • Боловсролын суурь, бодлого • Сургалтын хөтөлбөр • Олон соёлын бичиг үсэг • Дэлхийн глобалчлалыг ойлгох ухамсар • Хүрээлэн буй орчноо ойлгох ухамсар

Эх сурвалж: (Z.Nazeer-Ikeda, 2022)

БНХАУ-ын тусгай захиргааны бүс Хонконгийн багшийн цогц чадамжийн хүрээ

2003 онд Багшийн боловсрол, мэргэшлийн зөвлөх хорооноос багшийн цогц чадамжийн хүрээг боловсруулж гаргасан. Энэхүү хүрээ нь багш болон сургуулийн хувьд багшийн мэргэжлийн хөгжлийн хэрэгцээг тодорхойлохдоо ашиглах зөвлөмж юм. Үүнээс гадна энэ хүрээ нь багшийн цогц чадамжийн ерөнхий хүрээ гэж тооцогддог бөгөөд сургуулиудын хувьд өөрийн онцлогт тохируулан өөрчлөх боломжтой байдаг байна. Хонконгийн багшийн цогц чадамжийн хүрээ нь үндсэн 4 айгаас бүрддэг бөгөөд Хүснэгт 11-д дэлгэрэнгүй харуулав. Энэ хүрээний онцлог нь багшийн мэргэжлийн хөгжлийн өсөлтийн ахиц дэвшлийг харуулахын тулд 3 үе шатний (гарааны багш, чадварлаг, чадваржсан) түвшинд хуваагдсан байдаг.

Хүснэгт 11. Хонгконгийн багшийн цогц чадамжийн хүрээ

№	Ай	Бүрэлдэхүүн
1	Багшлахуй ба суралцахуй	1. Судлагдахууны мэдлэг
		2. Сургалтын хөтөлбөр болон багшлах арга зүйн агуулгын мэдлэг
		3. Багшлах стратеги болон ур чадвар, хэл болон мультимедиагийн хэрэглээ
		4. Үнэлгээ
2	Суралцагчийн хөгжил	1. Сургуулийн орчин дахь суралцагчийн ялгаатай хэрэгцээ
		2. Суралцагчтайгаа харилцах харилцаа
		3. Уламжлалт хүмүүжлийн халамж
		4. Суралцагчийн ялгаатай суралцах арга барил
3	Сургуулийн хөгжил	1. Сургуулийн алсын хараа, зорилго, соёл, ёс зүй
		2. Бодлого, зохицуулалт, туршлага
		3. Гэр болон сургуулийн хамтын ажиллагаа
		4. Нийгмийн үнэт зүйлс болон өөрчлөлтийн талаарх хариуцлага
4	Мэргэжлийн харилцаа болон үйлчилгээ	1. Сургууль доторх хамтын ажиллагаа
		2. Багшийн мэргэжлийн хөгжил
		3. Боловсролын бодлогыг хэрэгжүүлэхэд оролцох оролцоо
		4. Боловсролтой холбоотой сайн дурын болон олон нийтийн ажил

Тайлбар: Эх сурвалжаас орчуулж эмхэтгэв.

Дээрх хүрээ нь суурь 6 үнэт зүйлс дээр тулгуурлана. Тэдгээр үнэт зүйлсэд бүх суралцагчаа сурч чадна гэсэн итгэл, суралцагчдаа хайрлаж, халамжлах сэтгэл, олон талт байдлыг хүндэтгэх, мэргэжилдээ өөрийгөө зориулж, туушдаа байх, багийн хамтын ажиллагаа, бие биедээ мэдлэг, мэдээллээ хуваалцах, нөхөрсөг байх боломжийг бүрдүүлэх, тасралтгүй суралцах, сайн байхын төлөөх эрмэлзэл гэсэн үнэт зүйлс ордог байна.

Харьцуулсан шинжилгээний үр дүн

Монгол Улсын бодлого, эрх зүйн баримт бичигт шинжилгээ хийж үзэхэд суралцагчийн хөгжлийн хэрэгцээ, шаардлагыг хангасан, бүтээлч, чадварлаг багшийг бэлтгэхийн тулд Монгол Улс мэдээлэл, харилцаа, холбооны технологи, гадаад хэл, мэргэжлийн, заах арга зүйн, судалгааны мэдлэг, чадвартай багшийг бэлтгэж, хөгжүүлэхээр зорьжээ. Цашилбал, шинэ бодлогын дагуу багш нь тодорхой шалгуурын дагуу ажлаа үнэлүүлэхээр болсон байна. Тэдгээр шалгуурыг ханган ажиллахын тулд багш нь мэргэжлээ тасралтгүй хөгжүүлэх, олон нийттэй хамтран ажиллах, суралцагчид үзүүлэх дэмжлэгтэй холбоотой чадамжтай байх шаардлага гарч байна. Мөн түүнчлэн багшийн хөгжлийн хөтөлбөрийг багшийн хандлага, ёс зүй, мэргэжлийн ур чадварыг нэмэгдүүлэхэд чиглүүлэхээр хуульчилжээ.

Харин Монгол багшийн загварууд болон тухайлсан 3 улс орнуудын (Австрали, Сингапур, БНХАУ-ын тусгай захиргааны бүс Хонконг) багшийн чадамжийн хүрээг харьцуулж үзэхэд Монгол, Хонконг, Сингапур зэрэг азийн улсуудад багшийн эрхэмлэх үнэт зүйлсийг багшийн загвар, чадамжийн хүрээндээ тусгайлсан бүрэлдэхүүн болгон тусгасан байдал нь нийтлэг байна. Тухайлбал, хүүхэд бүр амжилттай сурч чадна гэсэн итгэл, хүүхдийг хайрлах сэтгэл, хүүхэд бүрийн чадамжийг хөгжүүлэх эрмэлзэл, ялгаатай байдлыг хүндэтгэх сэтгэл зэрэг суралцагчтай холбоотой үнэт зүйлс юм. Мөн багш мэргэжилдээ өөрийгөө зориулж, тууштай байх, багийн хамтын ажиллагаа, суралцаж хөгжих эрмэлзэл, ёс зүй зэрэг үнэт зүйлсийг багшийн загвар, чадамжийн хүрээндээ түгээмэл тусгажээ. Хүснэгт 12-т эдгээр улсуудын багшийн загвар болон чадамжийн хүрээнд агуулагдсан багшийн үнэт зүйлсэд харьцуулалтын үр дүн, агуулгын давтамжийг дэлгэрэнгүй харуулав.

Хүснэгт 12. Улс орнуудын багшийн загвар, чадамжийн хүрээнд агуулагдсан багшийн үнэт зүйлсийн харьцуулалт

Монгол	Монгол	Сингапур	Хонконг	Агуулгын давтамж
Монгол багш загвар <i>Эрхэмлэх зүйл</i>	Бага ангийн багшийн загвар <i>Энэрэнгүй жудагтай</i>	21-р зууны багшийн шинж чанарууд 21-р зууны багшийн шинж чанарууд <i>Үнэт зүйлс</i>	Багшийн цогц чадамжийн хүрээ <i>Үнэт зүйлс</i>	
Хүүхдийг ойлгодог, хайрладаг	Хүүхдэд хайртай байх		Суралцагчдаа хайрлаж, халамжлах сэтгэл	3
Суралцагчийн онцлог, ялгаатай байдалд хүндэтгэлтэй ханддаг		Суралцагч төвтэй байхтай холбоотой үнэт зүйлс Ялгаатай байдлыг хүндэтгэх	Олон талт байдлыг хүндэтгэх	3
Хүүхэд бүрийг амжилттай сурч чадна гэдэгт итгэдэг		Хүүхэд бүр сурч чадна гэсэн итгэл	Суралцагчаа сурч чадна гэсэн итгэл	3
Хүүхэд бүрийн чадавхийг бүрэн дайчлахыг эрмэлздэг Хүүхдийн хөгжил, төлөвшилд цогц ханддаг		Хүүхэд бүрийн чадамжийг хөгжүүлэхэд оролцох оролцоо		2
		Нинжин сэтгэл		1
Багшийн нэр хүнд, ёс зүйг эрхэмлэдэг	Шударга, зарчимч, ёс зүйтэй бах	Багшийн нэр хүнд, ялгарах байдалтай холбоотой үнэт зүйлс Ёс зүйтэй		3
Төрийн хууль, дүрэм, журмыг сахин мөрддөг		Өндөр стандартыг хангах эрмэлзэл		2
	Байгальд ээлтэй байх	Байгаль дэлхийгээ судлах		2
Судлан шинжлэх ажилд сэтгэл, зүтгэлтэй Шинэчлэл, шинэ санааг соргог мэддэг		Суралцахын тулд эрэл хайгуул хийх Хөгжихийг эрмэлзэх Хүсэл тэмүүлэл Мэргэшсэн байдал	Тасралтгүй суралцах сайн байхын төлөөх эрмэлзэл	3
Зохицон өөрчлөгдөх*	Дасан зохицох чадвар**	Дасан зохицол		3

Мэргэжил нэгт нөхдөө дэмжиж, тусалдаг Баг, нийтийн эрх ашгийг дээдэлдэг Хамтран ажиллагсдын үүрэг, хувь нэмрийг үнэлдэг, ололт амжилтад нь баярладаг		Мэргэжил болон олон нийтэд үзүүлэх үйлчилгээтэй холбоотой үнэт зүйлс Хамтран суралцаж, туршлагажих Дагалдан сурах болон зөвлөн туслах (mentoring)	Багийн хамтын ажиллагаа Бие биедээ мэдлэг, мэдээллээ хуваалцах, нөхөрсөг байх боломжийг бүрдүүлэх	3
Багшлах ажилдаа элэгтэй, чин сэтгэлээсээ ханддаг Тууштай	Багш мэргэжилдээ дуртай байх Өөрийн гэсэн итгэл үнэмшилтэй байх		Мэргэжилдээ өөрийгөө зориулж, туушдаа байх,	3
Эцэг эх, хүүхдийн итгэлийг даадаг Зөв үлгэр дуурайлтай Үндэсний ёс заншлаа дээдэлдэг		Нийгмийн хариуцлага, оролцоо		2
Ажил хэрэгч, хариуцлагатай		Өөриймсөг, хариуцлагатай хандах		2

* Тухайн загварын “Суурь чадамж” гэсэн бүрэлдэхүүнээс оруулав.

** Тухайн багшийн загварын “Хөгжүүлэгч бүтээгч” гэсэн бүрэлдэхүүнээс оруулав.

Австрали улсын тухайд дээрх үнэт зүйлс нь тусгайлсан бүрэлдэхүүн болж салаагүй хэдий ч багш нь хамтын ажиллагаа, оролцоотой байдал, ёс зүйтэй, тэгш хамрагдалт гэсэн мэргэжлийн шинж чанарыг үлгэрлэх шаардлагатай байдаг байна.

Монгол Улсын багшийн загвар, Сингапур, Хонконг, Австрали улсуудын чадамжийн хүрээнд агуулагдсан багшийн мэдлэг, чадварыг харьцуулан шинжилсэн үр дүнг мөн агуулгын давтамжийн хамт Хүснэгт 13-т үзүүлэв. Хүснэгтийн А хэсэг болох багшийн мэдлэг, ойлголттой холбоотой харьцуулалтын үр дүнгээс үзвэл багш нь суралцагчийн талаарх мэдлэг, заах хичээлийн буюу судлагдахууны мэдлэг, хичээлээ заах арга зүйн мэдлэг, боловсролын бодлого, багшийн үйл ажиллагаанд ашиглагддаг хууль эрх зүй, сургалтын хөтөлбөр, үнэлгээний талаарх мэдлэг, ойлголттой байх нь харьцуулж буй улс орнуудын хувьд чухал болохыг тэдгээрийн давтамжийн тооноос дүгнэж болохоор байна. Үүнээс гадна давтамж төдийлөн их биш ч гэсэн багш өөрийн тухай, сургуулийн орчин, хамтын ажиллагаатай холбоотой мэдлэг, ойлголттой байх шаардлага байгааг харуулж байна. Харин Монгол Улсын багшийн 2 загварт багшид гадаад хэл болон түүх, уламжлал, ёс заншлын талаарх мэдлэг шаардлагатай болохыг онцолжээ. Гэтэл Сингапур улсын тухайд багш нь олон нийт, олон соёлын бичиг үсгийн талаарх мэдлэг, ойлголттой, дэлхийн глобалчлал болон хүрээлэн буй орчноо ойлгох ухамсартай байх нь зохистой болохыг хүрээндээ тусгажээ (бусад улсуудтай агуулгын давтамж байгаагүй тул хүснэгтэд үр дүн ороогүй болно).

Хүснэгт 13. Улс орнуудын багшийн загвар, чадамжийн хүрээнд агуулагдсан багшийн мэдлэг, чадварын харьцуулалт

А. Багшийн мэдлэг, ойлголттой холбоотой харьцуулалт

Монгол	Монгол	Сингапур	Хонконг	Австрали	Агуулгын давтамж
Монгол багш загвар	Бага ангийн багшийн загвар	21-р зууны багшийн шинж чанарууд	Багшийн цогц чадамжийн хүрээ	Багшийн чадамжийн хүрээ	
<i>Сурган хүмүүжүүлэх зүй, сэтгэл судлал, дидактикийн нэгдмэл мэдлэг, ойлголт</i>	<i>Оюунлаг нүнжигтэй</i>	<i>Мэдлэг</i>		<i>Мэргэжлийн мэдлэг</i>	
Хүний хөгжил, төлөвшил, нийгэмшихүйн зүй тогтол Хүүхэд-суралцагчийн хөгжил, төлөвшил, түүнд цогц хандах нь Суралцахуй (Суралцагчдын хувийн ялгаа, хэрэгцээ, сонирхол, суралцах хэв шинж; суралцахуйн зонхилох онол, үзэл баримтлал; суралцахуйд үзүүлэх нийгэм, соёлын нөлөө ба өмнөх туршлага; суралцагчийн өөртөө итгэх итгэл, сурах сэдэл; суралцах чадамж)	Хүний хөгжил болон хүүхэд судлалын мэдлэг	Сурагч	Суралцагчийн хөгжил 1. Сургуулийн орчин дахь суралцагчийн ялгаатай хэрэгцээ 2. Суралцагчтайгаа харилцах харилцаа 3. Уламжлалт хүмүүжлийн халамж 4. Суралцагчийн ялгаатай суралцах арга барил	Суралцагчийнхаа талаар	5
Судлагдахууны үндсэн ухагдахуун, сэдвүүдийг суралцагч хэрхэн ойлгодог туршлага (нийтлэг дүр төрх, нийтлэг жишээ) Тухайн шинжлэх ухааны тулгуур онол, үзэл баримтлал, зарчим, хууль, зүй тогтол Үндсэн ухагдахуун, нэр томъёо, шинжлэх ухааны хэл, шинжлэн судлах арга, хэрэгсэл	Багшлахуйн онол, арга зүйн мэдлэг	Судлагдахууны агуулга	1. Судлагдахууны мэдлэг		4

Сургахуй/багшлахуй (суралцах тав тухтай орчин, түүнийг хэрхэн бүрдүүлэх тухай; тухайн хичээлээр эзэмших мэдлэгийг хэрхэн бүтээх, бүтэцлэх, бусад хичээлийн агуулгатай холбох, амьдралд хэрэглэх тухай; тухайн агуулгыг судлахад тулгардаг нийтлэг ташаа ойлголт, гаргадаг түгээмэл алдаа, тэдгээрийг залруулах арга зам; сургалтын төлөвлөлт, сургалтын аргууд, сонголт, тэдгээрийн хэрэглээ; суралцагчдын бүлэг, анги хамт олонтой ажиллах нь)	Багшлахуйн онол, арга зүйн мэдлэг	Заах арга зүй	2. ... багшлах арга зүйн агуулгын мэдлэг 3. Багшлах стратеги болон ур чадвар, хэл болон мультимедиагийн хэрэглээ		4
Боловсролын онол, үзэл баримтлал, бодлого, тэдгээрийн хэрэгжилт Боловсролын эрх зүйн орчин	Хууль, эрх зүйн мэдлэг	Боловсролын суурь, бодлого		Боловсролын бодлого Багш нарын ажилд хамаарах хууль тогтоомж	4
Боловсролын стандарт, сургалтын хөтөлбөр		Сургалтын хөтөлбөр	2. Сургалтын хөтөлбөр	Сургалтын хөтөлбөр Сургалтын хөтөлбөр боловсруулах мэдлэг	4
Үнэлгээ (сургалтын явцын, үр дүнгийн; багшийн өөрийн үйл ажиллагааны)			4. Үнэлгээ	Сурлагын үр дүнг үнэлэх, тайлагнах Төрөл бүрийн үнэлгээ хийх	3
Багш мэргэжилтэн (өөрийн тухай)		Өөрийгөө			2
Монгол хэл, түүх, соёл, сэтгэлгээний уламжлал	Түүх, уламжлал ёс заншлаа мэддэг байх				2
Түгээмэл гадаад хэл дээр унших, ойлгох	Гадаад хэлний мэдлэг				2
Сургууль (Сургууль - хүүхэд бүрийн хөгжин төлөвших, суралцаж, амьдрах орчин)			1. Сургуулийн алсын хараа, зорилго, соёл, ёс зүй 2. Бодлого, зохицуулалт, туршлага 3. Гэр болон сургуулийн хамтын ажиллагаа		2

Тэмдэглэл. Энэхүү хүснэгтэд бусад улс оронтой агуулгын давтамж байхгүй байгаа багшийн мэдлэг, ойлголтыг оруулаагүй болно.

Б. Багшийн чадвар, чадамжтай холбоотой харьцуулалт

Монгол	Монгол	Сингапур	Хонконг	Австрали	Агуулгын давтамж
Монгол багш загвар	Бага ангийн багшийн загвар	21-р зууны багшийн шинж чанарууд	Багшийн цогц чадамжийн хүрээ	Багшийн чадамжийн хүрээ	
<i>Мэргэжлийн ур чадвар</i>		<i>Ур чадвар</i>		<i>Мэргэжлийн туриллага</i>	
Суралцах орчин бүрдүүлэх (суралцагчдын хамтарч ажиллах, харилцан суралцах үйлийг дэмжсэн бодит болон цахим орчин) Тухайн хичээлээр эзэмших мэдлэгийг бүтээлэх, бусад хичээлийн агуулгатай холбох Суралцах үйл ажиллагааг чиглүүлэх, зөвлөх		Заах арга зүйн чадвар		Суралцагчийн суралцахуйг чиглүүлэх	3
Шинийг сэдэх, хуваалцах, бүтээх		Инновац ба бизнес сэтгэлгээний чадвар		Шинийг санаачлагч	3
Харилцах (амаар, бичгээр)	Харилцааны чадвар	Харилцааны чадвар			3
МХТ-ийг хэрэглэх, харилцах	МХТ-ийг ашиглах чадвар	Технологийн чадвар			3
Мэргэжлийн хамт олны үйл ажиллагаанд оролцох, манлайлах Манлайлах, зохион байгуулах	Багаар ажиллах чадвар	Удирдлага, зохион байгуулалтын чадвар Хүмүүсийг удирдан зохион байгуулах чадвар Хувийн зохион байгуулалтын чадвар			3
Өөрийгөө таних, илэрхийлэх, хянах, залах, хөгжүүлэх		Эргэцүүлэх сэтгэн бодох чадвар		Эерэг, эргэцүүлэгч	3
Судлах, шинжлэх	Судалгаа хийх чадвар				2
			1. Сургууль доторх хамтын ажиллагаа	Сургуулийн хамт олонтой хамтран ажиллах	2
			2. Багшийн мэргэжлийн хөгжил	Мэргэжлийн сургалтад хамрагдах	2
			3. Боловсролын бодлогыг хэрэгжүүлэхэд оролцох оролцоо	Сургалтын хөтөлбөрийн бодлого, бусад хөтөлбөрийн шинэчлэлд оролцох	2

Хүснэгтийн Б хэсэг болох багшийн чадвар, чадамжтай холбоотой харьцуулалтын үр дүнг нэгтгэн дүгнэвэл суралцахуйг дэмжихийн тулд багшийн заах арга зүй, шинийг сэдэх, хуваалцах, бүтээх, харилцааны чадвар, мэдээлэл харилцаа, технологийн чадвар, удирдлага, зохион байгуулалтын чадвар, эргэцүүлэн сэтгэн бодох чадварыг хөгжүүлэх нь багш нарт чухал байна. Монгол Улсын 2 загварт судалгаа хийх чадварыг онцолж тусгасан бол Сингапур болон Австрали улсууд сургуулийн хамт олонтойгоо хамтран ажиллах, мэргэжлээ хөгжүүлэх, боловсролын бодлого, шинэчлэлд оролцох чадамжуудыг тусгайлан багшийн чадамжийн хүрээндээ тусгажээ. Харин Сингапур улсын хөнгөвчлөх ур чадвар, Хонконг улсын боловсролтой холбоотой сайн дурын болон олон нийтийн ажил хийх, нийгмийн үнэт зүйлс, өөрчлөлтийн талаарх хариуцлагатай холбоотой чадамжууд бусад улсуудтай давхцаагүй ялгаатай байна (бусад улсуудтай агуулгын давтамж байгаагүй тул хүснэгтэд үр дүн ороогүй болно).

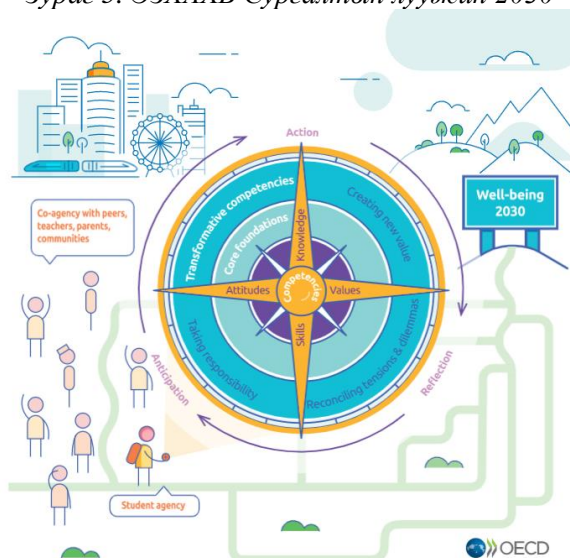
1.6. Чадамжийн бусад хүрээний талаарх шинжилгээ

Энэ хэсэгт дэлхийн улс орнууд ямар суралцагчийг хөгжүүлэх гэж зорьж байгаа талаар, мөн бусад олон улсын баримт бичигт тусгасан чадамжийн онцлогуудыг илрүүлэх зорилгоор ЭЗХАХБ-ын Сургалтын луужин 2030 болон мөн тэндээс гаргасан чадамжийн хүрээ, АНУ-ын мэргэжлийн чадамжийн рубрик болон ЮНЕСКО-с гаргасан “Багшийн мэдээлэл харилцаа технологийн чадамжийн хүрээ” гэсэн баримт бичгүүдэд шинжилгээ хийсэн үр дүнг танилцуулна.

ЭЗХАХБ-ын Сургалтын луужин 2030

ЭЗХАХБ-ын сургалтын луужин 2030 нь боловсролын ирээдүйн талаарх алсын харааг тодорхойлсон хүрээ юм. Энэ хүрээ нь улс орнуудын хүсэж буй ирээдүй болох хувь хүн болоод хамтын сайн сайхан байдалд хүрэхэд чиглүүлэх бөгөөд луужингийн зүйрлэл нь суралцагч шинэ нөхцөл байдалд өөрийгөө бие даан авч явж, суралцах гэсэн санааг илэрхийлдэг байна. Мөн суралцагчийн хувьд ганцаараа бус түүнийг хүрээлж буй үеийнхэн, багш, эцэг эх, олон нийттэй хамт болон тэдний дунд сурч, хөгжиж туршлагажна гэж зурагласан байна.

Зураг 5. ЭЗХАХБ Сургалтын луужин 2030



Эх сурвалж: <https://www.oecd.org/education/2030-project/teaching-and-learning/learning/>

Сургалтын луужин 2030 хүрээнд илэрхийлснээр суралцагч олж авсан мэдлэг, чадвар, үнэт зүйл, хандлагаа үр нөлөөтэй ашиглах байдлаар сайн сайхан байдалд хүрнэ гэжээ. Мэдлэг гэдэгт сахилга бат, салбар хоорондын, танин мэдэхүйн болон процедурын гэсэн 4 төрлийн мэдлэгийг онцолсон бол ур чадваруудад танин мэдэхүйн болон мета танин мэдэхүйн, нийгмийн болон сэтгэл хөдлөлийн, туршлага болон бие бялдрын ур чадваруудыг дурджээ. Харин үнэт зүйлс, хандлага гэдгийг хувь хүн, нийгэм, хүрээлэн буй орчны сайн сайхны төлөөх тухайн хүний сонголт, дүгнэлт, зан үйл, үйлдэлд нөлөөлдөг зарчим, итгэл үнэмшлийг хэлнэ гэжээ.

Суралцагч цаашид суралцахад нь мөн хувьсан өөрчлөгдөх чадамжаа хөгжүүлэхэд нь суурь үндэс болох мэдлэг, чадвар, үнэт зүйл, хандлагад дараах зүйлс багтана. Үүнд:

- бичиг үсэг, тоо бодох чадварыг багтаасан танин мэдэхүйн үндэс, түүнд суурилсан дижитал болон өгөгдлийн бичиг үсгийн чадварыг бий болгох боломжтой
- бие махбодын болон сэтгэцийн эрүүл мэнд, сайн сайхан байдал бүхий эрүүл мэндийн үндэс
- ёс суртахууныг багтаасан нийгэм, сэтгэл хөдлөлийн үндэс.

Сургалтын луужин 2030-д харуулсан хувьсан өөрчлөгдөх чадамжуудад ЭЗХАХБ-аас 3 үндсэн чадамжуудыг онцолжээ. Тухайлбал, шинэ үнэт зүйлийг бий болгох, хурцадмал байдал, бэрхшээлийг эвлэрүүлэх, хариуцлага хүлээх чадамжууд юм.

Мэргэжлийн чадамжийн рубрик

АНУ-ын Америкийн коллежийн боловсон хүчний холбоо болон Оюутны боловсон хүчний удирдах ажилтны үндэсний холбоо нар хамтран “Мэргэжлийн чадамжийн рубрик”-ийг 2016 онд гаргажээ. “Мэргэжлийн чадамжийн рубрик” нь мэргэжилтнүүд өөрсдийн мэдлэг, чадвар, зан байдлаа үнэлэхэд ашиглагдах боломжтой бөгөөд туршлагаасаа хамаараад суурь, дунд, ахисан гэсэн 3 түвшинтэй. Мөн энэхүү рубрикийг ямарваа мэргэжилд бэлтгэх, мэргэжлийн хөгжил, ажил эрхлэлт болон мэргэжлийн холбоо зэрэг төрөл бүрийн салбарт ашиглах боломжтой болохыг зохиогчид онцолжээ. Энэ рубрик нь 10 бүрэлдэхүүнтэй бөгөөд бүрэлдэхүүн бүрд хамаарах чадамжуудыг Хүснэгт 14-т үзүүлэв.

Хүснэгт 14. Мэргэжлийн чадамжийн рубрик

№	Бүрэлдэхүүн	Чадамжууд
1	Зөвлөх, дэмжлэг үзүүлэх	Хүн хоорондын харилцааны ур чадвар
		Мэргэжлийн хөгжил
		Бүлгийн динамик
		Бусадтай хамтран ажиллах, түншлэх
		Зөрчилдөөн ба хямралын нөхцөл байдлыг зохицуулах
2	Үнэлгээ, судалгаа	Нэр томьёо болон үзэл санаа
		Үнэт зүйлс/ёс зүй/улс төр
		Үнэлгээ, судалгааг дизайнчлах
		Судалгааны арга зүй, өгөгдөл цуглуулах, өгөгдөлд боловсруулалт хийх
		Үр дүнг тайлбарлах, тайлагнах, хэрэглэх
3	Хууль, бодлого, засаглал	Хууль тогтоомж болон эрх зүйн тогтолцоо
		Засаглал
		Бодлогын ёс суртахуунтай, хүртээмжтэй хэрэглээ
		Иргэний оролцоо

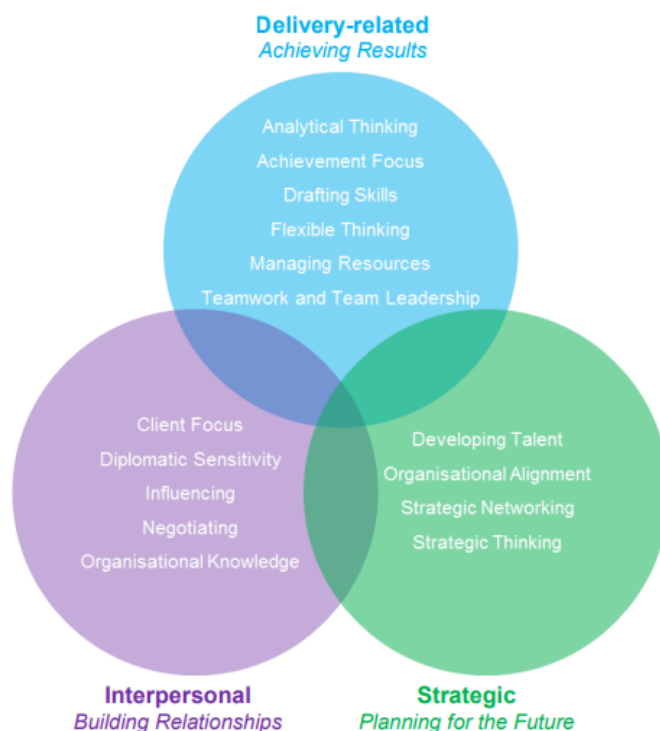
4	Манлайлал	Манлайллын үндэс, онолын зарчим
		Өөрийгөө танин мэдэхүй, эргэцүүлэхүй
		Багаар ажиллах, хүн хоорондын харилцааны чадварууд
		Өөрчлөлтийн менежмент ба инновац
		Үнэлгээ, нөлөөллийн ажил, танилын сүлжээ тогтоох (networking)
5	Байгууллага болон хүний нөөц	Чадварын хөгжүүлэлт
		Ажилд авах, ажиллуулах
		Удирдлага, харилцаа холбоо, зөрчилдөөнийг шийдвэрлэх
		Эрсдэлийн удирдлага
		Нөөцийн удирдлага, өөриймсөг хандах, тогтвортой байдал
		Технологи
		Эрүүл мэнд, эрүүл амьдрал
		Ёс зүйн дүрэм, мэргэжлийн стандарт
6	Хувь хүний болон ёс суртахууны үндэс	Өөрийгөө үнэлэхүй, эргэцүүлэхүй
		Өөрийгөө ойлгох, эрх мэдлийн тогтолцоог залуурдах
		Шүүмжлэлт үнэлгээ, бие даан суралцах
7	Нийгмийн шударга, тэгш байдал	Нийгмийн харилцаанд оролцох - Шударга байдлын туршлага
		Байгууллагын тогтолцооны нөлөөлөл
		Онолын ойлголт
8	Суралцагчийн суралцахуй ба хөгжил	Дизайн ба хэрэглээ
		Үнэлгээ ба интеграци
		Техник хэрэгсэл болон програм хангамжууд
9	Технологи	Өгөгдлийн ашиглалт ба дагаж мөрдөх
		Дижитал үнэмлэх ба иргэний харьяалал
		Онлайн суралцах орчин
10	Үнэт зүйлс, философи, түүх	Түүхэн үндэс
		Онолын үндэс
		Нийгэм/соёлын нөхцөл байдал
		Мэргэжлийн үйлчилгээ
		Сургуулийн орчин ба иргэний оролцоо

Эх сурвалж: (АСРА/NASPA, 2016)

ЭЗХАХБ-ын чадамжийн хүрээ

ЭЗХАХБ-аас суралц, гүйцэтгэ, амжилт гарга гэсэн уриатай байгууллагын дотоодын ажил мэргэжилтнүүдийн чадамжийн хүрээг 2014 онд боловсруулж гаргажээ. Тухайн баримт бичигт ажил, мэргэжилтнүүдийг гүйцэтгэх удирдлага, бодлогын судалгаа, шинжилгээ болон зөвлөгөө, байгууллагын менежмент, удирдлага гэсэн 3 бүлэгт хувааж авч үзсэн байна. Эдгээр бүлгийн ажил, мэргэжилтнүүдэд нийтлэг байх цогц чадамжийн хүрээг ЭЗХАХБ-аас тодорхойлжээ. Энэ хүрээ нь амжилтын үр дүн (хүргэлттэй холбоотой), ирээдүйнхээ төлөөх төлөвлөгөө (стратег), харилцаа тогтоох (хүн хоорондын) гэсэн 3 айтай бөгөөд эдгээр ай нь 15 чадамжуудаас бүрдсэн байна.

Зураг 6. ЭЗХАХБ гол цогц чадамжууд



Эх сурвалж: (ЭЗХАХБ, 2014, р. 3)

Амжилтын үр дүн (хүргэлттэй холбоотой) гэсэн айд дүн шинжилгээ хийх сэтгэлгээ, амжилт руу тэмүүлэх, төслийг бэлтгэх, ноороглох ур чадварууд, уян хатан сэтгэлгээ, нөөцийн удирдлага, багаар ажиллах болон багаа манлайлах чадамжууд, ирээдүйнхээ төлөөх төлөвлөгөө (стратегийн) гэсэн айд авьяасаа хөгжүүлэх, зохион байгуулалтын уялдаа холбоо, стратегийн сүлжээ, стратегийн сэтгэлгээ гэсэн чадамжууд, харилцаа тогтоох (хүн хоорондын) гэсэн айд үйлчлүүлэгчид төвлөрсөн, дипломат мэдрэмж, бусдад нөлөөлөх, хэлэлцээ хийх, зохион байгуулалтын мэдлэг гэсэн чадамжууд тус тус ордог байна.

ЮНЕСКО-гоос гаргасан Багшийн мэдээлэл харилцаа, технологийн чадамжийн хүрээ

ЮНЕСКО-гоос 2018 онд гаргасан “Багшийн мэдээлэл харилцаа технологийн чадамжийн хүрээ” нь 6 гол бүрэлдэхүүнээс бүрдсэн 3 түвшин бүхий 18 чадамжаас бүрдсэн юм. Энэхүү хүрээ нь багш бэлтгэх болон мэргэжил дээшлүүлэх сургалтад ашиглахад зориулагдсан бөгөөд багш болон боловсролын салбарын бусад хүний нөөц мэдээлэл харилцаа, технологийг боловсролын үйл ажиллагаанд үр дүнтэй хэрэглэхэд нь дэмжлэг үзүүлэх 3 дахь хувилбар юм. Хүснэгт 15-д Багшийн мэдээлэл харилцаа, технологийн хүрээний бүрэлдэхүүнийг үзүүлэв.

Хүснэгт 15. Багшийн мэдээлэл харилцаа, технологийн чадамжийн хүрээ

Чадамжууд	Мэдлэг олж авах	Мэдлэгээ гүнзгийрүүлэх	Мэдлэг бүтээх
Боловсрол дахь МХТ-ийн ойлголт	Бодлогыг ойлгох	Бодлого хэрэгжүүлэлт	Бодлогыг шинэчлэгч
Сургалтын хөтөлбөр болон үнэлгээ	Суурь мэдлэг	Мэдлэгийн хэрэглээ	Мэдлэгийн нийгэмшүүлэх ур чадвар

Заах арга зүй	МХТ-иор сайжруулсан сургалт	Цогц асуудал шийдвэрлэлт	Хувийн менежмент
Дижитал ур чадварын хэрэглээ	Хэрэглээ	Шинэ зүйлсийг нэвтрүүлэх	Хувирган өөрчлөлт
Удирдлага, зохион байгуулалт	Стандарт анги танхим	Хамтын бүлэг	Сургалтын байгууллага
Багшийн мэргэжлийн сургалт	Дижитал бичиг үсгийн мэдлэг	Сүлжээ үүсгэх (networking)	Шинийг санаачлагч багш

Эх сурвалж. (ЮНЕСКО, 2018)

1.7. Ерөнхий үр дүн, дүгнэлт

Энэхүү судалгааны зорилго нь олон улсын хэмжээний болон тухайлсан улс орны багшийн цогц чадамжуудыг харьцуулан шинжилж Багшийн цогц чадамжийн агуулгын бүтэцчилсэн хүрээ боловсруулах юм. Багшийн цогц чадамжийн хүрээг боловсруулж гаргаснаар “Багш, бага боловсрол” хөтөлбөрөөр төгсөгчдийн чадамжийн хүрээ болон багш бэлтгэх сургалтын хөтөлбөрийн суралцахуйн үр дүнг тодорхойлох, багшийн мэргэжлийн хөгжлийн хэрэгцээг тодорхойлох, мөн түүнчлэн багшийн мэргэжлийн стандарт, багшийн хөгжлийн хөтөлбөр зэрэг бодлогын баримт бичгүүдийг боловсруулахад чиглэл болгох практик ач холбогдолтой.

Судалгааны баг “Grounded theory”-д үндэслэсэн Жабарээны чанарын судалгааны суурь аргачлал болох “Үзэл баримтлалын бүтэцлэгдсэн хүрээ боловсруулах аргачлал”-д үндэслэн БСҮХ-ээс сайжруулж, туршсан 7 үе шат бүхий аргачлалын дагуу судалгааны үр дүнг гаргалаа.

Үе шат 1-3 хүрээнд

Судалгааны багаас холбогдох эх сурвалжаар судалгааны өгүүлэл 4, судалгааны тайлан 1, бодлогын болон бусад баримт бичиг 11, нийт 16 баримт бичгийг сонгосон. Сонгосон эх сурвалжуудад баримт бичгийн харьцуулсан шинжилгээ болон агуулгын (контент) шинжилгээ хийж эхний үр дүнгээр 1) багшийн мэдлэг, ойлголт, 2) багшлахуйн ур чадвар, 3) үнэт зүйл, хандлага, 4) олон нийт болон бусадтай хамтран ажиллах, 5) мэргэжлийн хөгжил гэсэн багшийн цогц чадамжийн 5 айг тодорхойлов.

Үе шат 4-5 хүрээнд

Энэ үе шатанд дээрх 5 ай нэг бүрийн онцлог шинж чанар, бүрдлийг тодорхойлох зорилгоор судалгааны баг 1) олон улсын болон дэлхийн хэмжээний багшийн цогц чадамжуудын хүрээ, 2) Монгол Улсын багшийн загвар болон гадаад улс орны багшийн цогц чадамжуудын хүрээнүүдэд баримт бичгийн харьцуулсан шинжилгээ болон агуулгын (контент) шинжилгээ хийлээ. Мөн түүнчлэн Монгол Улсын бодлого, эрх зүйн баримт бичгүүдээс багшийн чадамжтай холбогдох зүйлсийг тодорхойлох, бусад олон улсын чадамжийн хүрээгээс онцлог зүйлсийг тодруулахаар шинжлэн судлав. Судалж буй баримт бичгүүдэд тусгагдсан багшийн чадамжуудаас ижил төстэй агуулгатай чадамжуудыг бүлэглэж нэгтгэх замаар багшийн цогц чадамжийн 4 айд ямар чадамжууд орохыг тодорхойлсон. Энэ үе шатанд гарсан үр дүнг Хүснэгт 16-д харьцуулан харуулав.

Хүснэгт 16. Холбогдох эх сурвалжуудад хийсэн шинжилгээний үр дүнгийн харьцуулалт

<i>Олон улсын болон дэлхийн хэмжээний багшийн цогц чадамжуудын хүрээг харьцуулан шинжилсний үр дүн</i>	<i>Монгол Улсын багшийн загвар болон гадаад улс орны багшийн цогц чадамжуудын хүрээг харьцуулан шинжилсний үр дүн</i>	<i>Монгол Улсын бодлого, эрх зүйн баримт бичгүүдээс багшийн чадамжтай холбогдох зүйлс</i>	<i>Бусад олон улсын чадамжийн хүрээгээс онцлог зүйлс</i>
Багшлахуй-суралцахуйн үйл ажиллагааг төлөвлөх	Хичээл, сургалтын үйл ажиллагааг төлөвлөх, зохион байгуулах (Монгол)		
Багшлахуй (Багшлахуйн үр дүнтэй арга, багшлах ур чадвар, арга зүйн сонголт, эерэг орчин бүрдүүлэх, анги удирдах)	Заах арга зүй чадвар, суралцах орчин бүрдүүлэх, суралцах үйл ажиллагааг чиглүүлэх	Заах арга зүйн чадвар	
Үнэлгээ хийх	Үнэлгээ, сургалтын үр дүнг үнэлэх, тайлагнах		
Олон нийттэй хамтран ажиллах		Олон нийттэй хамтран ажиллах	
Өөрийгөө эргэцүүлэх ба мэргэжлээ тасралтгүй хөгжүүлэх	Мэргэжлийн хөгжил (Австрали)	Мэргэжлийн тасралтгүй хөгжил	Өөрийгөө үнэлэхүй, эргэцүүлэхүй, шүүмжлэлт үнэлгээ, бие даан суралцах
Бусадтай харилцах	Харилцааны чадвар		Хун хоорондын харилцааны чадвар
Тэгш хамруулах	Тэгш хамрагдалт, ялгаатай байдлыг хүндэтгэх		
Багшийн мэдлэг, ойлголт	Мэдлэг, ойлголт (суралцагч, судлагдахуун, заах арга зүй, боловсролын бодлого, эрх зүй, сургалтын хөтөлбөр, үнэлгээний талаарх мэдлэг, ойлголт)	Мэргэжлийн мэдлэг, чадвар	Сургалтын луужин 2030 (Суралцагчийн талаарх мэдлэг) Хууль, бодлого, засаглал
Суралцахуйг дэмжих (чиглүүлэх, зохион байгуулах, урамшуулан сайшаах, суралцагч болон бүлгийг удирдах)		Суралцагчид үзүүлэх дэмжлэг	Суралцагчийн суралцахуй ба хөгжил
Мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи	Мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи		Багшийн мэдээлэл харилцаа, технологийн чадамж (Боловсрол дахь МХТ-ийн ойлголт, сургалтын хөтөлбөр болон үнэлгээ, заах арга зүй, дижитал ур чадварын хэрэглээ, удирдлага, зохион байгуулалт, багшийн мэргэжлийн сургалт)

Хүснэгт 16. Холбогдох эх сурвалжуудад хийсэн шинжилгээний үр дүнгийн харьцуулалт (үргэлжлэл)

<i>Олон улсын болон дэлхийн хэмжээний багшийн цогц чадамжуудын хүрээг харьцуулан шинжилсний үр дүн</i>	<i>Монгол Улсын багшийн загвар болон гадаад улс орны багшийн цогц чадамжуудын хүрээг харьцуулан шинжилсний үр дүн</i>	<i>Монгол Улсын бодлого, эрх зүйн баримт бичгүүдээс багшийн чадамжтай холбогдох зүйлс</i>	<i>Бусад олон улсын чадамжийн хүрээгээс онцлог зүйлс</i>
Ёс зүйн үүрэг хариуцлага	Ёс зүй (үнэт зүйлсд ордог)	Хандлага, ёс зүй	Ёс зүйн дүрэм, мэргэжлийн стандарт
Хувь хүний онцлог, хандлага	Хувь хүний онцлог, хандлага (Шинийг санаачлагч, удирдах, зохион байгуулах, багаар ажиллах, дасан зохицох чадвар)		ЭЗХАХБ-ын чадамжийн хүрээ хувь хүний чадварууд (дүн шинжилгээ хийх, багаар хамтран ажиллах гэх мэт), Мэргэжлийн чадамжийн рубрик (манлайлал, өөрчлөлтийн менежмент ба инновац гэх мэт)
	Үнэт зүйлс (хүүхэд бүр амжилттай сурч чадна гэсэн итгэл, хүүхдийг хайрлах сэтгэл, хүүхэд бүрийн чадамжийг хөгжүүлэх эрмэлзэл, ялгаатай байдлыг хүндэтгэх сэтгэл, багш мэргэжилдээ өөрийгөө зориулж, тууштай байх, багийн хамтын ажиллагаа, суралцаж хөгжих эрмэлзэл)		Үнэт зүйлс
	Гадаад хэл	Гадаад хэл, тэр дундаа англи хэл	
	Судалгааны мэдлэг	Судалгааны мэдлэг	Үнэлгээ, судалгаа
	Түүх, уламжлал, ёс заншил		Философи, түүх

Үе шат 6 хүрээнд

Өмнөх үе шатуудад хийгдсэн шинжилгээний үр дүнд үндэслэн багшийн цогц чадамжийн агуулгын бүтэцчилсэн хүрээг 1) мэргэжлийн мэдлэг, 2) багшлахуй ба суралцахуй, 3) хамтын ажиллагаа, 4) мэргэжлийн хөгжил, үнэт зүйл гэсэн 4 айгаас бүрдэхээр тодорхойлов. Багшийн мэргэжлийн хөгжилтэй холбоотой зарим зүйлс нь үнэт зүйлстэй холбогдож байсан учир энэ 2 айг нэг ай болгон бүлэглэсэн. Мөн эдгээр 4 айд хамаарах багшийн чадамжуудыг судалгааны үр дүнд тулгуурлан ай тус бүрээр дараах байдлаар гаргав.

Мэргэжлийн мэдлэг гэсэн айд суралчагийн талаарх мэдлэг, судлагдахууны мэдлэг, заах арга зүйн мэдлэг, мэдээлэл, харилцаа, холбоо технологийн мэдлэг, боловсролын чиг хандлага, бодлого, эрх зүй, судалгаанд суурилсан мэдлэг, ойлголт гэсэн бүрэлдэхүүнтэй.

Багшлахуй ба суралцахуй гэсэн айд сургалтын үйл ажиллагааг төлөвлөх, зохион байгуулах, багшлахуйн ур чадвар, суралцахуйг дэмжих, ялгаатай байдалд хүндэтгэлтэй хандаж суралцагчийг тэгш хамруулах, үнэлгээ хийхтэй холбоотой чадамжууд багтана.

Хамтын ажиллагаа гэсэн айд эцэг, эх, асран хамгаалагч, олон нийт, хамт олонтойгоо хамтран ажиллах болон бусадтай харилцах чадамжууд хамаарна.

Мэргэжлийн хөгжил, үнэт зүйлс гэсэн айд багш өөрийгөө эргэцүүлэхүй, мэргэжлийн тасралтгүй хөгжил, бусад багш нартаа үзүүлэх мэргэжлийн дэмжлэг, багшийн үнэт зүйлс, хандлага гэсэн бүрэлдэхүүнтэй байна. Багшийн үнэт зүйлсэд түүх, уламжлал, ёс заншил, хүүхэд бүр амжилттай сурч чадна гэсэн итгэл, хүүхдийг хайрлах сэтгэл, хүүхэд бүрийн чадамжийг хөгжүүлэх эрмэлзэл, багш мэргэжилдээ өөрийгөө зориулж, тууштай байх, багийн хамтын ажиллагаа, суралцаж хөгжих эрмэлзэл зэрэг орно.

Судалгааны багийн тодорхойлсон Багшийн цогц чадамжийн агуулгын бүтэцчилсэн хүрээг Зураг 7-д харуулав.

Үе шат 7 хүрээнд

Багшийн цогц чадамжийн агуулгын бүтэцчилсэн хүрээг судалгааны баг дотор хэлэлцүүлсэн бөгөөд судалгааны багийн зүгээс 2022 оны 10 сарын 22-ны өдөр БШУЯ болон ЭЗХҮБЧХСТ-с хамтран зохион байгуулсан “Монгол багшийн загвар ба багш бэлтгэх хөтөлбөрийн шинэчлэлийн хэлэлцүүлэг”-т “Багшийн цогц чадамжийн хүрээ” танилцуулж, хэлэлцүүлсэн байна.

Цаашид энэхүү багшийн цогц чадамжийн хүрээнд үндэслэн гарааны багш буюу багш мэргэжлээр төгсөгч, мөн түүнчлэн ажиллаж буй багш гэж түвшинчлэх боломжтой юм.

Зураг 7. Багшийн цогц чадамжийн агуулгын бүтэцчилсэн хүрээ



ХОЁР. БАГА БОЛОВСРОЛЫН БАГШ МЭРГЭЖЛИЙН БАКАЛАВРЫН СУРГАЛТЫН ХӨТӨЛБӨРИЙН ХҮРЭХ ҮР ДҮНГИЙН ХАРЬЦУУЛСАН СУДАЛГАА

2.1. Удиртгал

Нэгдүгээр бүлэгт Багшийн цогц чадамжийн агуулгын бүтэцчилсэн хүрээг судалгааны баг олон улсын хэмжээний болон тухайлсан улс орнуудын багшийн загвар, багшийн цогц чадамжийн хүрэнүүдэд шинжилгээ хийн тодорхойлж гаргасан. Энэхүү хүрээнд үндэслэн “Багш, бага боловсрол” хөтөлбөрөөр төгсөгчийн чадамжийн хүрээг тодорхойлох зорилгоор энэ бүлэгт Монгол болон гадаад улс орнуудын “бага боловсролын” багш мэргэжлийн бакалаврын сургалтын хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн харьцуулсан судалгааг хийлээ.

Хөтөлбөрийн хүрэх үр дүн гэдгийг МУБИС-ийн “Багш, бага боловсрол” бакалаврын сургалтын хөтөлбөрт тодорхойлсноор “суралцагч тухайн хөтөлбөрөөр эзэмшсэн байх мэдлэг, чадвар, хандлага” гэжээ. Харин АНУ-ын Аризона Их Сургууль хөтөлбөрийн хүрэх үр дүн нь оюутан хөтөлбөрийг дүүргэсний дараа юуг сурч, чаддаг болсон байхыг тодорхойлдог гэсэн байна. Эдгээр тодорхойлолтоос дүгнэвэл хөтөлбөрийн хүрэх үр дүн нь багшаар бэлтгэгдсэн төгсөгч нь ажлын байранд ямар чадамжтай болж очих шаардлагатай болохыг харуулах юм. Иймд энэ бүлгийн эхний хэсэгт сонгогдсон улсуудын бага боловсролын багш мэргэжлийн бакалаврын хөтөлбөрүүдийн хүрэх үр дүнг товч танилцуулж, үргэлжлүүлэн тэдгээрийг судалгааны багийн тодорхойлсон багшийн цогц чадамжийн агуулгын бүтэцчилсэн хүрээтэй харьцуулан “Багш, бага боловсрол” хөтөлбөрөөр төгсөгчийн чадамжийн хүрээг тодорхойлно.

Харьцуулах улс орнууд болон тухайн улсын бага боловсролын багш бэлтгэдэг их, дээд сургуулийн нэрсийг дараах хүснэгтээр харуулав.

Хүснэгт 17. Харьцуулж буй улс орны их, дээд сургуулиудын нэр

№	Улсын нэр	Их, дээд сургуулийн нэр
1	Монгол Улс	Монгол Улсын Боловсролын Их Сургууль
2	Оросын Холбооны Улс	Москвагийн Улсын Сэтгэл Судлал Сурган Хүмүүжүүлэх Ухааны Их Сургууль
3	Бүгд Найрамдах Хятад Улс	Зүүн хойд багшийн их сургууль
4	Шинэ Зеланд Улс	Аукландын Их Сургууль
5	Австрали Улс	Ньюкаслын Их Сургууль
6	Бүгд Найрамдах Финлянд Улс	Оулугийн Их Сургууль
7	Бүгд Найрамдах Филиппин Улс	Ерөнхийлөгчийн Дээд боловсролын комиссын албанаас 2017 онд 74 дүгээр шийдвэр

2.2. Монгол болон гадаад улсын бага боловсролын багш бэлтгэх сургалтын хөтөлбөрийн хүрэх үр дүн

Монгол Улс

МУБИС нь 2015 онд хэлэлцүүлэн баталсан “Багш, бага боловсрол” бакалаврын сургалтын хөтөлбөртөө 4 бүлэг бүхий эзэмшвэл зохих мэдлэг, чадвар, хандлагыг хөтөлбөрийн үр дүн хэмээн тодорхойлжээ. Тухайлбал, 1) багш мэргэжилтний үнэт зүйл, итгэл үнэмшил, 2) хувь хүний суурь мэдлэг, чадвар, хандлага, 3) багш боловсролын мэдлэг, чадвар, 4) бага

боловсролын багшийн мэргэжлийн мэдлэг, чадвар, хандлагаас бүрджээ. Эдгээр 4 бүрэлдэхүүнд ямар мэдлэг, чадвар, хандлага хамаарахыг Хүснэгт 18-д харуулав.

Хүснэгт 18. МУБИС-ийн хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн хураангуй

1. Багш мэргэжилтний үнэт зүйл, итгэл үнэмшил	1.1. Хүүхдийн хөгжил төлөвшил, итгэл үнэмшлийн талаарх мэдлэг, чадвар, хандлага
	1.2. Багшийн үнэт зүйл, ёс зүй, харилцааны чадвар
2. Хувь хүний суурь мэдлэг, чадвар, хандлага	2.1. Эх хэл, түүх соёлоо мэдэх, бахархах, дэлгэрүүлэх
	2.2. Түгээмэл гадаад хэлээр унших, ойлгох, харилцах
	2.3. МХТ-ийг хэрэглэх, харилцах, мэдээлэл боловсруулах, үнэлэн дүгнэх
	2.4. Эрүүл аюулгүй амьдрах, нийгмийн эрүүл мэндийг дэмждэг байх
	2.5. Бие даан бүтээлчээр суралцах, өөрийгөө хөгжүүлэх
	2.6. Багаар болон хамтран ажиллах чадвар
3. Багш боловсролын мэдлэг, чадвар	3.1. Багш боловсролын суурь агуулгын мэдлэг, чадвар
	3.2. Суралцахуйн зүй тогтол, сургалтыг зохион байгуулахад харгалзах
	3.3. Сургахуй ба багшлахуйн үндэс, багшлах арга ухаан
	3.4. Бага сургуулийн орчны хүмүүстэй хамтран ажиллахад өөрийгөө бэлтгэх
	3.5. Багш мэргэжлийн болон сурган хүмүүжүүлэх практик мэдлэг, чадвар, хандлага
	3.6. Шинжлэх ухааны мэдлэг бүтээх, судлан шинжлэх, практикт хэрэглэх арга барилыг эзэмшсэн байх
4. Бага боловсролын багшийн мэргэжлийн мэдлэг, чадвар, хандлага	4.1. Бага ангийн сурагчдын сэтгэл хөдлөл, нийгэмшихүй, бие бялдар, танин мэдэхүйн онцлог, суралцах хэв шинж, ялгаатай байдлын талаар шинжлэх ухаанч мэдлэг, чадвар, хандлага эзэмшсэн байх
	4.2. Бага боловсролын сургалтын цөм хөтөлбөрийн агуулгын хүрээнд бага сургуулийн сурагчдын суралцах үйл ажиллагааг зохион байгуулах, сурах арга барил төлөвшүүлэх онол, арга зүйн мэдлэг, чадвар эзэмшсэн байх
	4.3. Анги удирдах арга барилыг эзэмшсэн байх
	4.4. 6-11 насны хүүхэд бүрийг хөгжүүлэх сургалт, үйл ажиллагааны хөтөлбөр боловсруулах, баримт бичиг хөтлөх мэдлэг, чадвар эзэмшин, түүнийг хэрэгжүүлэх хандлага, эрмэлзэлтэй байх
	4.5. Бага ангийн багш өөрийнхөө мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг хангаж, насан туршдаа суралцагч байх

Тэмдэглэл. Хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн бүтэн эхийг Хавсралт 2-с үзнэ үү.

Оросын Холбооны Улс

Москвагийн Улсын Сэтгэл Судлал Сурган Хүмүүжүүлэх Ухааны Их Сургуулийн бага боловсролын багш бэлтгэх сургалтын хөтөлбөрийн үр дүнд төгсөгч нь суурь чадамж, мэргэжлийн чадамж болон мэргэшлийн чадамжтай болж төгсөхөөр тусгажээ. Тухайлбал, суурь чадамжид системийн, шүүмжлэлт сэтгэлгээ, төсөл боловсруулах, хэрэгжүүлэх, багаар ажиллах, манлайлах, харилцах, соёл хоорондын харилцаа, өөрийгөө хөгжүүлэх, амьдрал үйл ажиллагааны аюулгүй байдал гэсэн чадамжуудаас бүрддэг байна. Харин мэргэжлийн

чадамжид мэргэжлийн үйл ажиллагааны эрх зүйн болон ёс зүйн үндэс, үндсэн болон нэмэлт боловсролын хөтөлбөр боловсруулах, суралцагчийн хувийн, хамтын сургалт, хүмүүжлийн үйл ажиллагаа, хүмүүжил, сургалтын орчныг бүрдүүлэх, боловсролын үр дүнгийн хяналт, үнэлгээ, мэргэжлийн үйл ажиллагаа дахь сэтгэл судлал-сурган хүмүүжүүлэх ухааны технологи, боловсрол, сургалтын үйл ажиллагааны оролцогч талуудтай хамтран ажиллах, сурган хүмүүжүүлэх үйл ажиллагааны шинжлэх ухааны үндэс гэсэн чадамжийн элементүүдээс бүрдсэн байна. Мэргэшлийн чадамжийн тухайд сурган хүмүүжүүлэх, төслийн, дагалдахтай холбоотой чадамжуудаас бүрддэг. Хүснэгт 19-д хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн хураангуйг харуулав.

Цаашилбал хөтөлбөрийн хүрэн үр дүндээ төгсөгч эдгээр чадамжуудыг эзэмшсэн эсэхийг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтүүдийг мөн тогтоож өгсөн байдаг. Мэргэжлийн болон мэргэшлийн чадамжийг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтийн хувьд мэддэг байх, чаддаг байх, эзэмшсэн байх гэсэн гүйцэтгэлийн түвшин тогтоосон байна. Хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн орчуулсан бүтэн эхийг Хавсралт 2-с үзнэ үү.

Хүснэгт 19. ОХУ-ын Москвагийн Улсын Сэтгэл Судлал Сурган Хүмүүжүүлэх Ухааны Их Сургуулийн сургалтын хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн хураангуй

№	Олон талт чадамжийн бүлэг	Чадамжийн тодорхойлолт
ОЛОН ТАЛЫН ЧАДАМЖ - СУУРЬ ЧАДАМЖ		
1	Системийн, шүүмжлэлт сэтгэлгээ	УК 1. Тавьсан зорилгоо шийдэхийн тулд системийн хандлагыг ашиглах, аливаа мэдээлэл анализ, синтез хийх, шүүмжлэлт байдлаар хандах, эрэл хайгуул хийх чадвартай байх.
2	Төсөл боловсруулах, хэрэгжүүлэх	УК 2. Тодорхой нөөц, хязгаар бүхий, хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа эрх зүйн хэм хэмжээнээс үүдэн гарсан шийдлүүдийн оптималь аргыг сонгох; тавьсан зорилгын хүрээндээ зорилтуудын хүрээг тодорхойлох чадвартай байх.
3	Багаар ажиллах, манлайлах	УК 3. Баг дотроо харилцан хамааралтайгаар өөрийн үүргээ биелүүлэх, хэрэгжүүлэх чадвартай байх.
4	Харилцах	УК 4. Төрөлх болон гадаад хэл дээр бичгийн, ярианы хэлбэрээр ажил хэрэгч харилцах чадвартай байх.
5	Соёл хоорондын харилцаа	УК 5. Нийгмийн соёлын олон янз байдлыг нийгэм-түүх, ёс зүй, философийн контекстэд нь авч үзэх чадвартай байх.
6	Өөрийгөө хөгжүүлэх	УК 6. Насан туршийн суралцахуйн зарчимд үндэслэсэн өөрийн хөгжлийн зураглалыг гаргах, хэрэгжүүлэх, цаг хугацааг зөв удирдах чадвартай байх.
7		УК 7. Нийгмийн болон мэргэжлийн үйл ажиллагаагаа бүрэн дүүрэн хангахын тулд бие бялдын бэлтгэгдсэн байдлыг түвшинг хангах чадвартай байх.
8	Амьдрал үйл ажиллагааны аюулгүй байдал	УК 8. Онцгой байдлын нөхцөл үүссэн үед амьдрал үйл ажиллагааны аюулгүй нөхцөлийг бий болгох, хангах чадвартай байх.
МЭРГЭЖЛИЙН ЕРӨНХИЙ ЧАДАМЖ		
9	Мэргэжлийн үйл ажиллагааны эрх зүйн болон ёс зүйн үндэс	Мэргэжлийн ёс зүйн хэм хэмжээ, боловсролын салбарын эрх зүйн актуудад нийцүүлэн мэргэжлийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлдэг байх.
10	Үндсэн болон нэмэлт боловсролын хөтөлбөр боловсруулах	Үндсэн болон нэмэлт боловсролын хөтөлбөр боловсруулахад оролцох, мөн хөтөлбөрийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг (тэр дундаа мэдээлэл, харилцаа, холбооны технологийг ашиглахтай холбоотой хэсэг) боловсруулах

11	Суралцагчийн хувийн, хамтын сургалт, хүмүүжлийн үйл ажиллагаа	Улсын боловсролын стандартын шаардлагад нийцүүлэн суралцагчдын тэр дундаа тусгай хэрэгцээт суралцагчдын ганцаарчилсан болон хамтын сургалт, хүмүүжлийн үйл ажиллагааг зохион байгуулах чадвартай байх.
12	Хүмүүжил, сургалтын орчныг бүрдүүлэх	Үндэстний суурь үнэт зүйлд үндэслэн суралцагчийн оюуны, ёс суртахууны хүмүүжил олгох чадвартай байх.
13	Боловсролын үр дүнгийн хяналт, үнэлгээ	Сургалтын явцад тулгарах хүндрэл бэрхшээлийг илрүүлэх, засах залруулах, суралцагчдын боловсрол, сургалтын үр дүнг хянах, үнэлэх чадвартай байх.
14	Мэргэжлийн үйл ажиллагаа дахь сэтгэл судлал-СХУ-ны технологи	Сургалт, хүмүүжил, хөгжүүлэх үйл ажиллагааг боловсролын онцгой хэрэгцээт суралцагчдад ганцаарчлан явуулахад шаардлагатай мэргэжлийн үйл ажиллагааны сэтгэл судлал-СХ зүйн технологийг ашиглах чадвартай байх.
15	Боловсрол, сургалтын үйл ажиллагааны оролцогч талуудтай хамтран ажиллах	Боловсролын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх хүрээнд бусад оролцогч талуудтай харилцан хамтран ажиллах чадвартай байх.
16	Сурган хүмүүжүүлэх үйл ажиллагааны шинжлэх ухааны үндэс	Шинжлэх ухааны тусгай мэдлэгийн үндсэн дээр сурган хүмүүжүүлэх үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх чадвартай байх.
МЭРГЭШЛИЙН ЧАДАМЖ		
17	Мэргэжлийн үйл ажиллагааны зорилтын хэлбэр: сурган хүмүүжүүлэх	Суралцагчдын бие хүний хөгжил болон сургалтын үр дүнд хүрэхэд чиглэсэн сургалтын цогц, олон талт арга хэмжээг хөгжүүлэх, төлөвшүүлэх хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх чадвартай байх
18		Бага боловсролын бүх үе шатанд (1-р ангийнхнийг сургуулийн амьдралд дасан зохицож эхлэхээс эхлээд бага боловсролын суурь боловсролын түвшинд элсэхэд нь бэлтгэх хүртэлх) суралцагчдын хөгжүүлэх нийгмийн нөхцөл байдлын онцлогийг тооцон сургалтын үйл ажиллагааг зохион байгуулах чадвартай байх.
19		Сургалтын явц дахь гарч буй бэрхшээлд үндэслэн суралцагчдын (тэр дундаа боловсролын тусгай хэрэгцээт) сургалт, хүмүүжлийн ажлыг ганцаарчилж, хүүхэд бүрд тохирсон байдлаар зохион байгуулах чадвартай байх.
20		Бага боловсролын суралцагчдын оюуны ухааны хөгжлийг хангах сургалтын үйл ажиллагааг зохион байгуулах чадвартай байх
21		Бага боловсролын түвшинд суралцагчийн гоо зүйн хөгжлийг хангах чиглэлээр сургалтын үйл ажиллагаа зохион байгуулах чадвартай байх.
22		Бага боловсролын түвшинд суралцагчийн зан үйлээ зохицуулах чадварыг хөгжүүлэх сургалтын үйл ажиллагааг зохион байгуулах чадвартай байх.
23		Суралцагчийн хөгжил, хүмүүжлийн хөтөлбөрийг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх хамт олны ажилд оролцох чадвартай байх.
24		Бага боловсролын түвшинд хууль ёсны асран хамгаалагчтай зөвлөлдөх чадвартай байх.
25	Бага боловсролын түвшинд сургалтын хөгжүүлэх орчныг бий болгох үйл ажиллагаанд оролцдог байх.	
26	Мэргэжлийн үйл ажиллагааны зорилт: дагалдах	Суралцагчдын бие хүний болон хичээл хоорондын сургалтын үр дүн, хөгжлийн түвшний оношилгоо хийх чадвартай байх.

Тэмдэглэл. Судалгааны баг эх сурвалжаас орчуулж, эмхэтгэв.

Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс

БНХАУ-ын “Зүүн хойд багшийн их сургууль”-ийн бага боловсролын багш мэргэжлийн бакалаврын сургалтын хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн тухайд багш мэргэжлээр төгсөгчдөд нийтлэг шаардлага тавьдгаас гадна ямар мэдлэг, чадвартай байхыг тодорхойлж өгсөн байдаг байна.

“Зүүн хойд багшийн их сургууль”-ийн боловсролын зорилго нь намын боловсролын бодлогыг бүрэн хэрэгжүүлж, оюутан залуусыг мэдлэгтэй, чадварлаг, хариуцлагатай бие даан суралцагч болгон төлөвшүүлэх, боловсролын үйл хэрэгт үнэнч төлөвшүүлэх, орчин үеийн боловсролын үзэл баримтлалтай, боловсролын онолын гүн гүнзгий мэдлэгтэй, боловсролын алсын хараатай, хүчирхэг боловсролтой, чанартай, мэргэжлийн өндөр түвшинд төлөвшүүлэх, 21-р зууны хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн багшлах, судалгаа шинжилгээ хийх, удирдах чадвартай, шинэлэг сэтгэлгээтэй бага ангийн багш нарыг бэлтгэхэд оршдог байна.

Төгсөгчдөд тавигддаг нийтлэг шаардлагад дараах шаардлагууд ордог. Үүнд:

- Боловсролын шинжлэх ухаан болон холбогдох салбаруудын суурь мэдлэг, суурь онол, үндсэн ур чадварыг системтэй эзэмшсэн байх;
- Боловсролын судалгааны үндсэн аргуудыг системтэйгээр эзэмшиж, боловсролын асуудлыг илрүүлэх, шинжлэх, шийдвэрлэх чадвартай, шүүмжлэлтэй, бүтээлч сэтгэлгээтэй, инноваци, бизнес эрхлэх мэдрэмжтэй байх;
- Бага боловсролд шаардлагатай шинэлэг сэтгэлгээ, дадлага хийх чадварыг төлөвшүүлэх, олон салбарыг нэгтгэх авьяас чадварыг төлөвшүүлэх;
- Мэдээллийн өндөр мэдлэгтэй байх, орчин үеийн мэдээллийн технологийг боловсрол, заах үйл ажиллагаанд ашиглах чадвартай байх;
- Хятадын бүх шатны боловсролын бодлого, дүрэм журмыг сайн мэддэг;
- Бие даан суралцах, насан туршдаа суралцах, өөрийгөө хөгжүүлэх мэдлэг, чадвартай байх.

Харин бага боловсролын багш мэргэжлээр төгсөгчид дараах үндсэн мэдлэг, чадвартай байна гэжээ. Үүнд:

1. Бага ангийн боловсролд үнэнч, сурагчдаа хайртай, багшийн мэргэжлийн ёс зүйтэй, бодитой, шинийг эрэлхийлэгч байх;
2. Тухайн мэргэжлийн анхан шатны мэдлэг, чадвартай байх; Системчилсэн боловсролын онолыг эзэмшиж, хүмүүжлийн хөгжлийн хил хязгаар, динамикийг ойлгох;
3. Салбарын үндсэн суурь мэдлэг, үндсэн онол, үндсэн ур чадварыг эзэмшсэн байх, салбаруудын хил хязгаар, хөгжлийн чиг хандлагыг ойлгох, шинжлэх ухааны сэтгэлгээ, шинийг эрэлхийлэх сэтгэлгээтэй байх;
4. Цаашид суралцах, хөгжих боломж бүхий тухайн салбарын үндсэн мэдлэг, үндсэн онол, үндсэн ур чадварыг системтэйгээр эзэмшүүлэх;
5. Хүмүүнлэг, нийгэм, байгалийн шинжлэх ухааны өргөн хүрээний мэдлэгийг эзэмшиж, цогц мэдлэгийн бүтцийг бүрдүүлдэг, олон салбарыг хамарсан багшлах чадвартай байх;
6. Бага боловсролын мэдлэгийг хүчтэй дамжуулах, суурь бичиг үсэгтэй байх;

7. Бага боловсролын судалгаа шинжилгээний тодорхой чадвартай, бага боловсролыг удирдах чадвартай байхаас гадна өөрийгөө хөгжүүлэх чадвартай байх;
8. Уран сайхны бясалгалын иж бүрэн практик үйл ажиллагааны чадвартай байх;
9. Намын үндсэн зарчмыг баримталж, эх орноо хайрлаж, боловсролд хайртай байх;
10. Компьютерын ашиглалтын арга техникийг эзэмшсэн байх, янз бүрийн арга хэрэгсэл ашиглан мэдээллийг олж авах, тайлбарлах, үнэлэх, удирдах, ашиглах чадвартай байх;
11. Энэ чиглэлээр гадаад хэл эзэмшиж, гадаад ном, тогтмол хэвлэл унших чадвартай байх;
12. Илэрхийлэх, зохион байгуулах чадвар сайтай байх;
13. Гүн гүнзгий соёлын өв, гоо зүй, сэтгэлзүйн сайн чанар, эрүүл бие галбиртай байна.

Шинэ Зеланд Улс

Шинэ Зеланд улсын Аукландын Их Сургууль нь бага боловсролын багш бэлтгэх сургалтын хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгээ тодорхойлохдоо мэргэжлийн мэдлэг, мэргэжлийн туршлага, мэргэжлийн үнэт зүйлс, хамтын ажиллагаа, түншлэл гэсэн 3 айгаас бүрдсэн 7 стандарттай байхаар тогтоожээ. Аукландын Их Сургуулийн сургалтын хөтөлбөрийн үр дүнг дэлгэрэнгүйгээр доор хүснэгтэд нэгтгэн харуулав.

Хүснэгт 20. Шинэ Зеланд улсын Аукландын Их Сургуулийн сургалтын хөтөлбөрийн хүрэх үр дүн

Стандартууд	Гүйцэтгэлийн түвшин
Мэргэжлийн мэдлэг	
Стандарт 1: Төгсөн гарч буй багш нь юу зааж буйгаа мэддэг байх	А) Суралцагчид болон тэдний хөтөлбөрийн сургалтын агуулгад тохирсон мэдлэгтэй байх; Б) суралцагчид болон тэдний хөтөлбөрийн сургалтын агуулгад тохирсон сурган хүмүүжүүлэх зүйн мэдлэгтэй байх; В) Шинэ Зеландын Аотеароагийн холбогдох сургалтын баримт бичгийн талаар мэдлэгтэй байх; Г) Сургалтын хөтөлбөрийг амжилттай хэрэгжүүлэхэд нэмэлт хэлийн хувиар англи хэлийг судлах асуудлыг дэмжих агуулгын болон сурган хүмүүжүүлэх мэдлэгтэй байх;
Стандарт 2: Төгсөн гарч буй багш нар суралцагч, тэдний хэрхэн суралцаж байгааг мэддэг байх	А) Сурган хүмүүжүүлэх ухаан, хүний хөгжил, суралцахуйн талаарх олон төрлийн холбогдох онол, судалгааны талаар мэдлэгтэй байх; Б) Үнэлгээ (assessment), үнэлгээтэй (evaluation) холбогдох онол, зарчим, зорилгын талаар мэдлэгтэй байх; В) Ялгаатай суралцагчдын мета танин мэдэхүйн стратегийг хэрхэн хөгжүүлэх талаар мэддэг байх; Г) Суралцагчид болон сургалтын нөхцөл байдалд тохирсон сургалтын хөтөлбөрийн агуулгыг хэрхэн сонгох талаар мэддэг байх;
Стандарт 3: Төгсөн гарч буй багш нар нөхцөл байдлын хүчин зүйлс багшлахуй ба суралцахуйд хэрхэн нөлөөлдөгийг ойлгодог байх	А) Багш, суралцагчдад хувь хүн, нийгэм, соёлын хүчин зүйлс нөлөөлж болох цогц нөлөөллийн талаар ойлгодог байх; Б) Шинэ Зеландын Аотеароагийн хоёр соёлын хүрээнд үр дүнтэй ажиллахын тулд тиканга болон те рео Маоригийн талаар мэдлэгтэй байх; В) Шинэ Зеландын Аотеароа улсын хоёр соёл, олон соёлт, нийгэм, улс төр, эдийн засаг, түүхэн нөхцөл байдлын хүрээнд боловсролын талаар ойлголттой байх;

Мэргэжлийн туршлага	
Стандарт 4: Төгсөж буй багш нар сургалтын аюулгүй орчин, чанартай багшлахуйг төлөвлөхдөө мэргэжлийн мэдлэгээ ашигладаг байх	<p>А) Сургалтын үйл ажиллагааг төлөвлөх, үнэлэх, багшлахуйдаа агуулгын мэдлэг, сурган хүмүүжүүлэх мэдлэгт тулгуурлана;</p> <p>Б) Суралцагчдын амжилтад нөлөөлж, дэмжихийн тулд олон төрлийн сургалтын туршлагыг дэс дараатай ашиглах;</p> <p>В) Суралцагчдын олон талт байдлыг хүлээн зөвшөөрч, үнэлдэг байх, тэдний хүлээлтэд нийцүүлдэг байх</p> <p>Г) Аман болон бичгийн хэл (маори ба/эсвэл англи хэл), тоо бодох чадвар, МХХТ-ийн мэдлэгийг мэргэжлийн үүрэгтээ нийцүүлэн харуулах;</p> <p>Д) Те рео Маори ба соёлын уламжлалыг практик дээрээ зүй ёсоор ашиглах;</p> <p>Е) Суралцагчдын бие махбодын болон сэтгэл санааны аюулгүй байдлыг дэмжих, хөгжүүлэх стратеги, тууштай байдлаа харуулах</p>
Стандарт 5: Төгсөх ангийн багш нар суралцахыг дэмжихийн тулд нотолгоог ашигладаг байх	<p>А) өөрсдийн практикийг эргэцүүлэн бодох, сайжруулахын тулд нотлох баримтыг системтэй, шүүмжлэлтэй харьцах</p> <p>Б) үнэлгээний мэдээллийг цуглуулж, дүн шинжилгээ хийж, сургалтыг сайжруулах, төлөвлөлтийг мэдээлэх зорилгоор ашиглах</p> <p>В) үнэлгээний мэдээллийг суралцагчид, тэдний эцэг эх/асран хамгаалагчид болон ажилтнуудад хэрхэн зөв хүргэх талаар мэдэх</p>
Мэргэжлийн үнэт зүйл, хамтын ажиллагаа, түншлэл	
Стандарт 6: Төгсөж буй багш нар суралцагч болон суралцахуйн хүрээний гишүүдтэй эерэг харилцаа, түншлэлийг хөгжүүлэх	<p>А) Ялгаатай үнэ цэнэ, итгэл үнэмшил нь суралцагчид болон тэдний суралцахуйд хэрхэн нөлөөлж болохыг хүлээн зөвшөөрөх</p> <p>Б) Хамт олон, эцэг эх /асран хамгаалагч, гэр бүл/ ванау болон олон нийттэй үр дүнтэй ажиллах мэдлэг, байр суурьтай байх</p> <p>В) Суралцагчидтайгаа үр дүнтэй харилцааг бий болгох</p> <p>Г) Олон янзын суралцагчдыг үр дүнтэй оролцуулах суралцахуйн соёлыг дэмжих</p> <p>Д) Тэ рео Маори ме нга тиканга-а-ивиг хүндэлдэг байдлаа практик дээрээ харуулах</p>
Стандарт 7: Төгсөгч багш нар мэргэжлийнхээ төлөө тууштай ажилладаг байх	<p>А) Боловсролын зөвлөлийн Ёс зүйн дүрмийг / Нга Тиканга Мататикаг дагаж мөрдөх</p> <p>Б) Багшийн ёс зүй, мэргэжлийн болон эрх зүйн хариуцлагын талаар мэдлэг, ойлголттой байх</p> <p>В) Суралцагчдын сурч боловсрох, сайн сайхны төлөө хариуцлагатай байдаг хүмүүстэй хамтран ажиллах</p> <p>Г) Суралцахуйн болон багшлахуйн мэргэжлийн гүн ухааны хандлагыг бий болгох, төлөвшүүлэх чадвартай байх</p>

Тэмдэглэл. Судалгааны баг эх сурвалжаас орчуулж, эмхэтгэв.

Австрали Улс

Австрали Улсын Ньюкаслын Их Сургууль нь бага боловсролын багш бэлтгэх сургалтын хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгээ тодорхойлохдоо дараах төгсөгчдийн чадамжуудыг тогтоожээ.

Үүнд:

1. Бие даан насан туршдаа суралцах үндэс болох нэг буюу хэд хэдэн салбар дахь үндсэн зарчим, үзэл баримтлалыг гүнзгийрүүлсэн өргөн, уялдаа холбоотой мэдлэг эзэмших;
2. Боловсролын онол, практикийг оновчтой эрэл хайгуул хийдэг ухаалаг судлаач болох;

3. Боловсролын талаар олон нийтийн хэлэлцүүлэгт бүтээлч үүрэг гүйцэтгэдэг шинэлэг удирдагч болох;
4. Мэдлэгийг шүүмжлэх, дүн шинжилгээ хийх, нэгтгэх, танин мэдэхүйн ур чадвартай болох;
5. Тодорхой чиглэлээр талаар гүнзгий мэдлэг, ойлголттой болох замаар танин мэдэхүйн болон техникийн ур чадвартай болох;
6. Суралцагчийн бие даасан байдалд тулгамдсан асуудлыг тодорхойлох, шийдвэрлэхэд нь эргэцүүлэн бодох, шүүн тунгаах танин мэдэхүйн болон бүтээлч ур чадвартай;
7. Мэдлэг, санаагаа тодорхой, уялдаатай, бие даасан байдлаар илэрхийлэх харилцааны ур чадвар;
8. Төлөвлөлт, асуудал шийдвэрлэх, шийдвэр гаргахад санаачилга, шүүлттэй байх мэдлэг, ур чадвараа мэргэжлийн практикт ашиглах чадвараа харуулдаг байх;
9. Мэдлэг, ур чадвараа янз бүрийн нөхцөлд дасан зохицох мэдлэг, ур чадвараа харуулсан байх;
10. Мэдлэг, ур чадвараа сургалт, мэргэжлийн үйл ажиллагаандаа хариуцлагатай, өргөн хүрээний хүрээнд бусадтай хамтран ажиллах чадвараа харуулдаг;
11. Мэргэжлийн, ёс зүйтэй, үр дүнтэй ажилладаг урам зоригтой багш болох.

Бүгд Найрамдах Финлянд Улс

Бүгд Найрамдах Финлянд Улсын Оулугийн Их Сургуулийн бага боловсролын багш бэлтгэх сургалтын хөтөлбөрийн хүрэх үр дүн нь мэдлэг, ажлын арга, барил түүний хэрэглэх чадвар, хариуцлагатай байдал, манлайлал, энтрепренершип чадвар, үнэлгээ, насан туршийн боловсролын гол ур чадвар гэсэн чадамжуудтай төгсөгч бэлтгэхэд чиглэсэн байна.

Хүснэгт 21. Финлянд Улсын Оулугийн Их Сургуулийн сургалтын хөтөлбөрийн хүрэх үр дүн

Бүрэлдэхүүн	Хүрэх үр дүн
Мэдлэг	<ul style="list-style-type: none"> - Оюутан өөрийн шинжлэх ухааны салбарын үндсэн ойлголт, арга зүй, шинжлэх ухааны уламжлал, онол, судалгааны үр дүн, арга зүйг мэддэг. - Оюутан өсөлт, хөгжил, сурган хүмүүжүүлэх, суралцах чиглэлээр хийсэн судалгаагаар олж авсан мэдлэгээ хэрхэн шинжлэх, энэ мэдлэгээ янз бүрийн орчинд хэрхэн ашиглах талаар мэддэг. - Оюутан тэгш хамруулах боловсролын зарчмуудыг мэддэг.

Ажлын арга, барил түүний хэрэглэх чадвар	<p>- Оюутан нь бага хэмжээний судалгааг хэрхэн төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, тайлагнах, ажлын амьдралд шаардлагатай тайланг гаргах, мэдлэгийн янз бүрийн эх сурвалжийн найдвартай байдлыг үнэлэх чадвартай.</p> <p>- Оюутан нь сургалтын хөтөлбөр гэх мэт боловсролын төлөвлөлтийн механизм, баримт бичгүүдийг мэддэг, тэдгээрийг хэрхэн шинжлэх, утга учиртай хэрэгжүүлэх талаар мэддэг.</p> <p>- Оюутан өсөлт, суралцахтай холбоотой хувь хүний хэрэгцээг хэрхэн харгалзан үзэх, түүнийг өөрийн үйл ажиллагаанд хэрхэн тусгах талаар мэддэг.</p> <p>- Оюутан өөрийн үйл ажиллагааг үнэлж, боловсролын салбарт янз бүрийн чиг үүрэгт өрөвдөх сэтгэлтэй, ёс зүйтэй, хамтран ажиллах, сурган хүмүүжүүлэх тактиктэй ажиллах чадвартай.</p> <p>- Оюутан нь боловсролын нийгмийн болон дэлхийн холбоосыг хэрхэн тайлбарлахыг мэддэг бөгөөд сурган хүмүүжүүлэх шинжээчийн хувьд нийгмийн хариуцлагаа тодорхойлдог.</p> <p>- Оюутан хүний харилцан үйлчлэл, түүний сэтгэл зүйн үндсийг тэгш эрх, хүний эрх, халамжийн үүднээс хэрхэн үнэлж, дүн шинжилгээ хийхээ мэддэг.</p>
Хариуцлагатай байдал, Манлайлал, Энтрепренершип чадвар	<p>- Оюутан боловсролын салбар дахь хариуцлагын янз бүрийн чиглэлийг хэрхэн тодорхойлж, тодорхойлох, ажлын амьдралын янз бүрийн салбарт өөрийн байр суурь, сонирхлыг хэрхэн үнэлэх талаар мэддэг.</p> <p>- Оюутан нь олон мэргэжлийн ажлын хамт олны нэг хэсэг болгон бие даан, хариуцлагатай байдлаар өөрийн чиглэлээр мэргэшсэн болон удирдлагын чиг үүргийг гүйцэтгэх суурь мэдлэгтэй.</p>
Үнэлгээ	Оюутан насан туршийн боловсролын тасралтгүй байдлыг харгалзан өөрийн хөгжлийг үнэлж, бие даасан бүлэг, хүмүүсийн хөгжлийг хариуцах чадвартай.
Насан туршийн боловсролын гол үр чадвар	<p>- Оюутан өөрийн шинжлэх ухааны чиглэлээр төрөлх хэл, хоёр дахь үндэсний хэл, нэг гадаад хэлээр амаар болон бичгээр хэлэлцүүлэгт оролцох боломжтой.</p> <p>- Оюутан тасралтгүй суралцах, өөрийн чадамжийг хөгжүүлэх, үнэлэх чадвартай</p>

Тэмдэглэл. Судалгааны баг эх сурвалжаас орчуулж, эмхэтгэв.

Бүгд Найрамдах Филиппин Улс

Бүгд Найрамдах Филиппин Улсын Ерөнхийлөгчийн Дээд боловсролын комиссын албанаас 2017 онд 74 дүгээр шийдвэртээ бага боловсролын багшийн бакалаврын хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнг тогтоожээ. Төгсөгчдийн хувьд ерөнхий шаардлага нь:

- a. Сургалтын янз бүрийн чиглэлээр суралцагчдын олон янз байдлын талаар гүнзгий ойлголттой гэдгээ харуулах;
- b. Олон чиглэлээр сурган хүмүүжүүлэх цогц, ач холбогдол бүхий агуулгын мэдлэгтэйг харуулах;
- c. Сургалтын үр дүнг хэмжихэд үнэлгээний тохирсон аргуудыг ашиглах;
- d. Сурах, сургах үйл ажиллагааг эрчимжүүлэхэд харилцаа, дээд түвшний сэтгэлгээний чадварыг харуулж, технологи, арга хэрэгслүүдийг ашиглах;
- e. Хувь хүний хувьд, мэргэжлийн түвшинд ч үлгэр жишээ багшийн эерэг чанаруудыг эзэмшсэн байх;
- f. Хувийн болон мэргэжлийн хөгжлийг тасралтгүй дээшлүүлэх хүсэл эрмэлзлийг харуулах шаардлагатай байна.

Үүнээс гадна бакалаврын сургалтын хөтөлбөрийн үр дүнг шалгуур үзүүлэлтийн хамт тогтоож өгсөн байна. Дараах хүснэгтэд сургалтын хөтөлбөрийн хүрэх үр дүн, шалгуурыг харуулав.

Хүснэгт 22. Филиппины бага боловсролын сургалтын хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн шалгуур үзүүлэлтүүд

Хүрэх үр дүн	Шалгуур үзүүлэлт
А. Судлагдахуун бүрээр суралцагчдын олон янз байдлын талаар гүн гүнзгий ойлголттой байгааг харуулах	<ol style="list-style-type: none"> 1. Суралцагчдыг оношилж, тэдэнд тохирсон, соёлын ялгаатай байдалтай нь холбоотой сургалтын үйл ажиллагаа явуулж, туршлага эзэмшүүлэх 2. Суралцагчдын сурах арга барил, зорилго, соёлд нийцсэн сургалтын материалыг боловсруулж, ашиглах 3. Суралцагчдын шүүн тунгаах чадвар болох бүтээлч сэтгэхүйг хөгжүүлэх сургалтын арга, стратегийг сонгох 4. Сургалтын янз бүрийн чиглэлийг заахдаа хөгжлийн зохистой үйл ажиллагааг ашиглах 5. Сургалтыг үр дүнтэй явуулахын тулд зохистой технологи ашиглах 6. Сурах-сургах үйл ажиллагааг төлөвлөхдөө сургалтын талаарх онолуудыг ашиглах
Б. Судлагдахуун бүрийн агуулгын бүх талын, гүн гүнзгий мэдлэгийг харуулах	<ol style="list-style-type: none"> 1. Сэдвийн агуулгыг үнэн зөв, тодорхой бөгөөд цогцоор тайлбарлах. 2. Одоогийн агуулгыг өмнө үзсэн болон дараа үзэх хичээлтэй уялдуулах. 3. Сургалтыг баяжуулахын тулд боловсролын болон тодорхой салбарын сүүлийн үеийн хөгжлийн асуудлыг хамруулж оруулах. 4. Тодорхой агуулгад тохирсон заах арга зүй, технологийг ашиглах. 5. Тохирсон сургалтыг явуулахын тулд боловсролын асуудал, чи хандлага, туршлагыг орон нутгийн болон дэлхийн хэмжээний агуулгатай харгалзан үзэх.
В. Сургалтын үр дүнг хэмжихэд үнэлгээний тохирсон аргуудыг ашиглах.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бодит үнэлгээ, үнэлгээний арга, хэрэгсэл, үнэлгээний хувилбаруудыг боловсруулах. 2. Үнэлгээний үр дүнг тайлбарлаж, сурах, сургах үйл ажиллагааг сайжруулахад ашиглах. 3. Технологийн тохиромжтой, боломжийн хэрэгслийг ашиглан суралцагчдын гүйцэтгэлийн талаар үнэн зөв, шинэчилсэн бүртгэлийг тогтмол хийх. 4. Эцэг эх, асран хамгаалагч, холбогдох хүмүүст үнэлгээний үр дүнгийн талаарх мэдээллийг цаг тухайд нь, тогтмол өгч байх.
Г. Сурах, сургах үйл ажиллагааг эрчимжүүлэхэд харилцаа, дээд түвшний сэтгэлгээний чадварыг харуулж, технологи, арга хэрэгслүүдийг ашиглах.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Хичээлийн янз бүрийн нөхцөлд бүтээлч, шүүн тунгаах сэтгэлгээ, логик үндэслэл, асуудал шийдвэрлэх, шийдвэр гаргах чадварыг харуулах. 2. Суралцагчдын өндөр эрэмбийн сэтгэх чадварыг хөгжүүлэх сургалтын нөхцөлүүдийг бий болгох. 3. Суралцагчдын харилцааны чадварыг хөгжүүлэх боломжийг бүрдүүлэх. 4. Сурах, сургах үйл ажиллагааг дэмжих арга хэрэгсэл, технологийг ашиглах.
Д. Хувь хүний хувьд, мэргэжлийн түвшинд ч үлгэр жишээ багшийн эерэг чанаруудыг эзэмшсэн байх.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Суралцагч, эцэг эх, асран хамгаалагч, хамтран ажиллагчид болон бусад холбогдох хүмүүстэй харилцахдаа багшийн мэргэжлийн хэм хэмжээг баримтлах. 2. Багшийн хувийн болон мэргэжлийн эерэг шинж чанаруудыг харуулах. 3. Суралцагчдын төдийгүй эцэг эх, асран хамгаалагчдын сайн сайхан байдал, олон нийтийн асуудалтай холбоотой асуудал, зөрчил, санал зөрөлдөөнийг шийдвэрлэхдээ мэргэжлийн ур чадвар, шударга үнэнч байдлыг харуулах

<p>Е. Хувийн болон мэргэжлийн хөгжлийг тасралтгүй дээшлүүлэх хүсэл эрмэлзлийг харуулах.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Семинар, сургалтад хамрагдах, наадамд оролцох, судалгаа хийх болон боловсролын салбарын өөр бусад үйл ажиллагаанд оролцох замаар хувийн болон мэргэжлийн тал дээр хөгжих. 2. Сургуулиас зохион байгуулдаг олон нийтэд чиглэсэн үйл ажиллагаануудад идэвхтэй оролцох.
---	--

Тэмдэглэл. Судалгааны баг эх сурвалжаас орчуулж, эмхэтгэв.

Харьцуулсан шинжилгээний үр дүн, дүгнэлт

Энэхүү харьцуулсан судалгааны зорилго нь Монгол болон гадаад улс орнуудын “бага боловсролын” багш мэргэжлийн бакалаврын сургалтын хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнг судалгааны багаас боловсруулсан Багшийн цогц чадамжийн агуулгын бүтэцчилсэн хүрээнд хамаарах багшийн чадамжуудтай харьцуулан шинжилж, “Багш, бага боловсрол” хөтөлбөрөөр төгсөгчийн чадамжийн хүрээг тодорхойлох байлаа.

Харьцуулсан улс орнуудын бага боловсролын багш мэргэжлийн бакалаврын сургалтын хөтөлбөрийн хүрэх үр дүн нь судалгааны багийн тодорхойлсон багшийн цогц чадамжийн хүрээний хүрээнд нийцэж байгаа болохыг агуулгын шинжилгээний үр дүнгээс дүгнэж болохоор байна. Агуулгын шинжилгээний үр дүнгийн хураангуйг Хүснэгт 23-т харуулав. Дэлгэрэнгүй харьцуулалтыг Хавсралт 3-с танилцах боломжтой.

Хүснэгт 23. Харьцуулж буй улс орнуудын хөтөлбөрийн үр дүнгийн агуулгийн шинжилгээний үр дүнгийн хураангуй

Улс, их, дээд сургуулийн нэр	Судлагдахууны мэдлэг	Заах арга зүйн мэдлэг	Мэдээлэл харилцаа, технологийн мэдлэг	Боловсролын чиг хандлага, бодлого, эрх зүйн судалгаанд суурилсан мэдлэг, ойлголт	Төлөвлөх	Багшлахуйн ур чадвар	Суралцахуйг дэмжих	Тэгш хамруулах	Үнэлгээ хийх	Эцэг эх, асран хамгаалагч	Олон нийт (иргэдийн бүлэг, сайн дурынхан г.м)	Хамт олон	Харилцаа	Өөрийгөө эргэцүүлэхүй	Мэргэжлийн тасралтгүй хөгжил	Үнэт зүйлс, хандлага
ОХУ, Москвагийн Улсын Сэтгэл Судлал Сурган Хүмүүжүүлэх Ухааны Их Сургууль	*			*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		*	*
БНХАУ, Зүүн хойд багшийн их сургууль	*	*	*	*		*							*		*	*
Шинэ Зеланд, Аукландын Их Сургууль	*			*	*		*					*				*
Австрали, Ньюкаслын Их Сургууль	*			*	*		*				*		*			*
Финлянд, Оулугийн Их Сургууль	*	*		*				*	*			*		*	*	*
Филиппин, Ерөнхийлөгчийн Дээд боловсролын комиссын албанаас 2017 онд 74 дүгээр шийдвэр	*		*					*	*						*	*
Монгол, МУБИС		*	*	*		*	*	*			*		*	*	*	*
Агуулгын давхардал	6	4	2	5	3	2	3	3	3	2	2	4	4	2	3	6

Судалгааны багийн зүгээс харьцуулсан шинжилгээний үр дүн болон Багшийн цогц чадамжийн агуулгын бүтэцчилсэн хүрээнд үндэслэн Хүснэгт 24-д үзүүлсэн төгсөгчийн чадамжийн хүрээг тодорхойллоо.

Хүснэгт 24. “Багш, бага боловсрол” хөтөлбөрөөр төгсөгчдийн чадамжийн хүрээ

Ай	Цогц чадамжууд	Чадамжууд
Бага ангийн багш мэргэжлээр төгсөгчийн мэдлэг	Суралцагчийн талаарх мэдлэг	Төгсөгч нь хүүхдийн хөгжил, төлөвшил, бага ангийн сурагчдын сэтгэл хөдлөл, нийгэмшихүй, бие бялдар, танин мэдэхүйн онцлог, суралцах хэв шинж, ялгаатай байдлын талаар шинжлэх ухаанч мэдлэг эзэмшсэн байх
	Судлагдахууны мэдлэг, Заах арга зүйн мэдлэг	Төгсөгч нь заах хичээлийнхээ агуулга, арга зүйг бүрэн эзэмшсэн байх
	Мэдээлэл, харилцаа технологийн мэдлэг	Төгсөгч нь багшлах, бусадтай харилцах, мэдлэгээ хуваалцахад зохих Мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи (МХХТ) болон нийгмийн сүлжээг ашиглах дижитал чадамжтай байх
	Боловсролын чиг хандлага, бодлого, эрх зүй, судалгаанд суурилсан мэдлэг, ойлголт	Төгсөгч нь сургалтын хөтөлбөрийг хэрхэн хэрэгжүүлэх, судалгаа хийх, боловсролын бодлого, чиг хандлагын талаарх мэдлэг, ойлголттой байх
Бага ангийн багш мэргэжлээр төгсөгчийн багшлахуй ба суралцахуйтай холбоотой чадамж	Сургалтын үйл ажиллагааг төлөвлөх	Төгсөгч нь багшлах үйл ажиллагааг төлөвлөх, зохион байгуулах, хэрэгжүүлэх, шинэчлэх, үнэлэх чадамжтай байх
	Багшлахуйн ур чадвар	Төгсөгч нь анги удирдах, сургалтын үр дүнтэй, оновчтой аргыг хэрэглэх, сурагчдын үйл ажиллагааг удирдан чиглүүлэх, сургалтын аюулгүй, эерэг орчин бүрдүүлэх чадамжтай байх
	Суралцахуйг дэмжих	Төгсөгч нь хүний хөгжил, сургалтын онол, сургалтын стратеги, олон талт сурагчид, боловсролын сэтгэл судлалын талаарх мэдлэгээ ашиглан хүүхэд бүрийн авьяас, чадвар, сонирхлыг нээж, хөгжүүлэх, тэднийг суралцахад нь урамшуулах чадамжтай байх
	Тэгш хамруулах	Төгсөгч нь сурагчид болон тэдгээрийн гэр бүлийн нийгэм, соёлын ялгаа болон олон талт байдал, сурагчдын ялгаатай хэрэгцээнд хүндэтгэлтэй хандах, бүх сурагчдаа тэгш хамруулах боломжийг бүрдүүлэх чадамжтай байх
	Үнэлгээ хийх	Төгсөгч нь сурагчийнхаа ахицыг хянах, багшлах арга зүйгээ сайжруулахын тулд үнэлгээний даалгавар боловсруулах, үнэлгээ хийх, үнэлгээндээ дүн шинжилгээ хийх, тайлбарлах чадамжтай байх
Хамтын ажиллагаатай холбоотой чадамж	Бусад харилцах	Төгсөгч нь сурагч, эцэг эх, асран хамгаалагч, хамт олон болон олон нийттэй үр нөлөөтэй, эерэг харилцах чадамжтай байх
	Эцэг эх, асран хамгаалагч, олон нийт, хамт	Төгсөгч нь сурагчийнхаа суралцахуй, хөгжлийг дэмжихийн тулд эцэг эх, асран хамгаалагчдыг сурах үйл явцад оролцуулах, хамт олон болон олон нийттэй хамтран ажиллах чадамжтай байх

	олонтойгоо хамтран ажиллах	
Мэргэжлийн хөгжил, үнэт зүйлстэй холбоотой чадамж	Өөрийгөө эргэцүүлэхүй	Төгсөгч нь өөрийгөө танин мэдэх, эрүүл мэнддээ анхаарах, сэтгэл хөдлөлөө удирдан жолоодох, өөрийн багшлах арга зүй, туршлагадаа эргэцүүлэл хийх, түгээмэл гадаад хэл ашиглах чадамжтай байх
	Мэргэжлийн тасралтгүй хөгжил	Төгсөгч нь бие даан болон бусадтай хамтран тасралтгүй суралцах, мэргэжлийнхээ өсөлт, хөгжилд хариуцлагатай байх чадамжтай байх
	Үнэт зүйлс	Төгсөгч нь эх хэл, түүх соёлоо мэдэх, бахархах, сурагчдадаа түгээх чадамжтай байх
		Төгсөгч нь мэргэжлийн ёс зүй, шударга зарчимч байдал, үүрэг хариуцлагаа ухамсарлан ойлгох, үлгэрлэн харуулах чадамжтай байх

Дээрх хүрээнд тулгуурлан бага боловсролын багш бэлтгэдэг их, дээд сургуулиуд хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгээ нарийвчлан тогтоох боломжтой юм. Мөн төгсөгчийн чадамжийн хүрээ дэх чадамжуудыг оюутан багшид онолын мэдлэг эзэмшүүлэхээс гадна илүү практик, дадлагаар олгох шаардлага гарна. Үүнээс гадна Монгол Улсын хувьд Багшийн хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн 8.3-д “Багш мэргэжлээр дээд боловсрол олгох их, дээд сургуулийн сургалтын хөтөлбөрт 6 сарын хугацаатай дадлагажигч багшаар ажиллах агуулгыг багтаана” гэж заасан бөгөөд дадлагын хугацаа болон давтамжийг сургалтын төлөвлөгөөнд оновчтой төлөвлөж, төгсөгчийн чадамжийн хүрээтэй уялдуулах явдал чухал юм.

ГУРАВ. “БАГШ, БАГА БОЛОВСРОЛ” ХӨТӨЛБӨРӨӨР ТӨГСӨГЧИЙН УР ЧАДВАРЫН ХЭРЭГЦЭЭ БОЛОН АЖИЛ ОЛГОГЧИЙН СЭТГЭЛ ХАНАМЖИЙН СУДАЛГАА

3.1. Удиртгал

Багш бага боловсрол сургалтын хөтөлбөрийг сайжруулах зорилгоор төгсөгч, ажил олгогчдоос тэдний мэргэжлийн сэтгэл ханамж, хөгжлийн хэрэгцээг тодорхойлсон судалгааны мэдээлэл цуглуулсан. Энэхүү асуулга судалгааны мэдээлэлд тулгуурлан багш бага боловсрол жишиг хөтөлбөр боловсруулахад дэмжлэг үзүүлэх, үндэслэл бүхий санал зөвлөмж боловсруулахад бидний судалгаа чиглэгдэж байна. Энэ зорилтын хүрээнд “Багш, бага боловсрол” сургалтын хөтөлбөрийн шинэчлэн сайжруулах үндэслэлийг тодорхойлоход шаардлагатай бага боловсролын багшийн сэтгэл ханамжийн судалгааг Монгол улсад үйл ажиллагаа явуулж буй төрийн ба хувийн хэвшлийн 40 сургуулийн 824 бага ангийн багш, 259 сургуулийн 259 бага боловсролын сургалтын менежерийг хамруулсан судалгаа авч, бага боловсролын багшийн мэргэжлийн сэтгэл ханамж, хөгжлийн хэрэгцээг тооцсон, судалгааны үр дүнд үндэслэсэн зөвлөмж, дүгнэлт гаргалаа.

Судалгааны тайлан нь 3 бүлэг, дүгнэлт, санал, хавсралт гэсэн бүтэцтэй бөгөөд 1-р бүлэгт; Бага боловсролын багшийн судалгаа 2-р бүлэгт; Бага боловсролын сургалтын менежерийн судалгаа 3 бүлэгт Багшийн болон удирдах ажилтны асуулга судалгааны үр дүнд хийсэн харьцуулсан шинжилгээг авч үзлээ.

Судалгааны мэдээлэл цуглуулахад аймаг, дүүргийн БШУ-ны газрын бага боловсрол хариуцсан мэргэжилтнүүдийн оролцоо, хамтын ажиллагаа үнэтэй хувь нэмэр орууллаа гэдгийг дурдах нь зүйтэй Ялангуяа Баян-өлгий Б.Аяужин, Ховд Э.Бат-эрдэнэ, Дорнод Ж.Бумтуяа, Хэнтий Х.Байгалмаа, Дархан-уул Б.Өнөрбаян, Сэлэнгэ П.Мягмаржаргал, Хөвсгөл Э.Ундармаа, Орхон П.Одончимэг, Баянзүрх Т.Цэрэнханд, СХД Б.Март нарт болон эдгээр аймаг, дүүргийн сургуулиудын бага боловсролын багш, бага боловсролын сургалтын менежерүүдэд судалгааны багийн зүгээс Талархлаа илэрхийлье.

Судалгааны зорилго, зорилт

Судалгааны зорилго:

Багш бага боловсрол хөтөлбөрөөр төгсөгчийн болон ажил олгогчийн сэтгэл ханамжийн судалгаа авч, Багш бага боловсролын сургалтын хөтөлбөрийг сайжруулах судалгааны үндэслэл бүхий санал, дүгнэлт гаргах

Судалгааны зорилт:

Багш бага боловсрол мэргэжлээр төгсөгчийн болон ажил олгогчийн сэтгэл ханамжийн судалгааны мэдээлэл цуглуулах, нэгтгэх боловсруулах

Багш удирдах ажилтаны асуулга судалгаанд харьцуулсан шинжилгээ хийх

Судалгааны үр дүнд үндэслэн, тайлан санал, дүгнэлт зөвлөмж гаргах

Судалгааны арга зүй, аргачлал:

Судалгааг тоон ба чанарын судалгааны арга, аргачлалыг ашиглан явуулна.

Судалгааны арга:

Тоон судалгааны арга зүй

✓ Асуулга:

✓ Бага боловсролын багшийн талаарх ерөнхий мэдээлэл

- ✓ Бага боловсролын сургалтын хөтөлбөр, агуулга
- ✓ Багшийн чадамжийн хүрээ, үнэлгээ
- ✓ Бага боловсролын багшийн хөгжлийн хэрэгцээ шаардлага, нөхцөл боломж
- ✓ Багш боловсрол хөтөлбөрөөр төгсөгчийн чадамжийн үнэлгээ (ажил олгогч)
- ✓ Статистик болон судалгааны тоон мэдээллүүдэд шинжилгээ хийх (Контент анализ)
 - ✓ ЕБС-ын статистик, тоон мэдээлэл (2021-2022)

Чанарын судалгааны арга зүй

- ✓ Багш-бага боловсрол сургалтын хөтөлбөрийг сайжруулах чиглэлээр бага боловсролын сургалтын менежерийн бусад санал
- ✓ Багш-бага ангийн боловсрол сургалтын хөтөлбөрт шинээр оруулах шаардлагатай хичээл, агуулга ? Яагаад?
- ✓ Бага ангийн багш нарт үүссэн хөгжих хэрэгцээг шийдвэрлэдэг арга зам

Судалгааны мэдээлэл цуглуулах, боловсруулах аргачлал:

Мэдээлэлийг Google form ашиглан цуглуулна. Мэдээллийн сан нь анхдагч мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийж судалгааны явцад илрүүлсэн гол үр дүнг багтаана. Судалгааны мэдээллийг EXCEL, SPSS-25 программаар боловсруулагдана. Мэдээлэлд боловсруулалт хийхдээ холбогдох мэдээллүүдийг дан болон харьцуулсан тоололт, корреляц, регрессийн шинжилгээ хийж, t тестээр боловсруулна.

Хамрах хүрээ, түүвэр:

БШУЯ-ны 2020-2021 оны хичээлийн жилийн статистик мэдээгээр Монгол улсад ерөнхий боловсролын 839 сургууль сургалтын үйл ажиллагаа явуулж, 22979 суралцагч суралцаж байна. Тэдгээрийн 672 төрийн өмчийн сургууль 167 хувийн сургууль, нийслэлд 277 сургууль, хөдөөд 562 байна. Бага ангид 356904 сурагч, 11467 багш ажиллаж байна.

Бүс нутгуудад нийт бага ангийн багш нарын 47.0 хувь, Улаанбаатарт 43.0 хувь нь ажиллаж байна. Үүнд:

- Баруун бүс: Ховд, Увс Баян-өлгий, Говь-алтай, Завхан аймаг тулгуур төв: Ховд, Улиастай
- Хангайн бүс: Архангай, Өвөрхангай, Баянхонгор, Булган, Орхон, Хөвсгөл аймаг Тулгуур төв: Эрдэнэт Хархорин
- Төвийн бүс: Сэлэнгэ, Төв, Дархан-уул, Дорноговь, Дундговь, Өмнөговь, Говьсүмбэр аймаг Тулгуур төв: Дархан, Зуунмод
- Зүүн бүс: Дорнод, Хэнтий, Сүхбаатар аймаг тулгуур төв: Чойбалсан, Өндөрхаан

Судалгаанд 5 бүсээс аймгийн сургуулиудыг сонгохдоо:

- Аймаг, дүүргийн бага ангийн сурагчдын тоо, бага ангийн багшийн тоо хамгийн олон төрийн өмчийн 2, төрийн бус өмчийн 1 сургууль сургууль
- Сумын төвийн бага ангийн багш, ахлах ангийн сурагчид ихтэй төрийн өмчийн 2 сургуулийг
- Багийн сургууль 1 тус тус сонгосон.

Хүснэгт 25. Түүвэрт сонгогдсон сургуулийн мэдээлэл (бүс, багшийн тоо)

Бүс	Аймаг, дүүрэг	Багшийн тоо		
		Нийт	Төрийн өмчийн сургууль	Төрийн бус өмчийн сургууль
Баруун бүс	Баян-өлгий	564	541	23
	Ховд	335	335	0
Зүүн бүс	Дорнод	291	275	16

	Хэнтий	296	290	6
Төвийн бүс	Дархан-уул	351	300	51
	Сэлэнгэ	374	369	5
Хангайн бүс	Хөвсгөл	480	476	4
	Орхон	317	292	25
Улаанбаатар	Баянзүрх	1,227	893	334
	СХД	841	806	35
Нийт		5076	4577	499

Хүснэгт 26. Түүвэр (сургуулийн нэрээр)

№	Бүс	Аймаг	Байршил	Өмчийн хэлбэр	Сургуулийн нэр	Бүлэг	Багш	Менежерийн тоо		
1	Баруун	Баян-өлгий	А	Төрийн	Өлгий сумын лаборатори сургууль	II	33	33	47	
2			А	Төрийн	Өлгий сумын V сургууль		31	38		
3			С	Төрийн	Дэлүүн сумын I сургууль		26	40		
4			Б	Төрийн	Улаанхус сумын III сургууль		14	18		
5			С	Төрийн	Цэнгэл сумын I сургууль		26	27		
6			А	Хувийн	Дарын цогцолбор сургууль		8	8		
7		Ховд		А	Төрийн	Жаргалант сумын II сургууль		22	22	24
8				А	Төрийн	Лаборатори I сургууль		30	30	
9				С	Төрийн	Булган сумын Минжит булган ЦС		19	19	
10				С	Төрийн	Үенч сумын сургууль		15	14	
1	Зүүн	Дорнод	А	Төрийн	Хэрлэн сумын V сургууль		25	25	16	
2			С	Төрийн	Баян-Уул сумын сургууль		18	18		
3			С	Төрийн	Дашбалбар сумын сургууль		10	10		
4			А	Төрийн	Хэрлэн сумын шинэ хөгжил ЦС		26	27		
5			Б	Төрийн	Халхгол сумын Ялалт багийн сургууль		5	5		
6			А	Хувийн	Хэрлэн сумын Фловер сургууль		8	8		
7		Хэнтий		А	Төрийн	Хэрлэн сумын лаборатори I сургууль	I	36	34	26
8				С	Төрийн	Бор-Өндөр сумын Бор-Өндөр ЦС		30	30	
9				Б	Төрийн	Батноров сумын Бэрх тосгоны сургууль		10	10	
10				А	Төрийн	Хэрлэн сумын Тэмүүжин ЦС		27	27	
11				С	Төрийн	Өмнөдэлгэр сумын сургууль		15	14	
12				С	Хувийн	Бор-Өндөр сумын Их ирээдүй бага сургууль		5	6	
1	Төв	Дархан-Уул	С	Төрийн	Орхон сумын сургууль		9	9	23	
2			Б	Төрийн	Хонгор сумын XI сургууль		6	5		
3			С	Төрийн	Хонгор сумын XIV сургууль		8	10		
4			А	Төрийн	Дархан сумын Од ЦС		53	53		

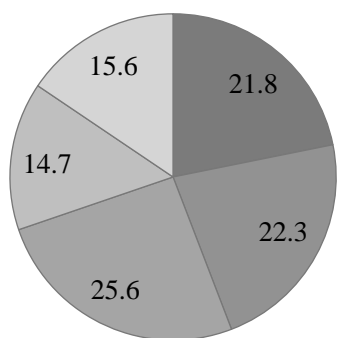
5	Хангай	Сэлэнгэ	А	Төрийн	Оюуны ирээдүй ЦС	54	54	35		
6			А	Хувийн	Дархан сумын Монгол-Оюу сургууль	10	10			
7			А	Төрийн	Сүхбаатар сумын I сургууль	23	23			
8			А	Төрийн	лаборатори IV сургууль	15	16			
9			С	Төрийн	Сайхан сумын сургууль	16	16			
10			С	Төрийн	Мандал сумын IV сургууль	19	19			
11			С	Хувийн	Мандал сумын Билиг сургууль	6	5			
1			Хангай	Хөвсгөл	Б	Төрийн	Бүрэнтогтох цэцэрлэг, бага сургуулийн цогцолбор	5	5	36
2					А	Төрийн	Хөвсгөл дэлгэр мөрөн цогцолбор сургууль	32	32	
3					С	Төрийн	Хөвсгөл Жаргалант сумын сургууль	19	19	
4					С	Төрийн	Хөвсгөл Тариалан сумын сургууль	21	21	
5	А	Төрийн			Хөвсгөл лаборатори Эрдмийн далай ЦС	25	26			
6	А	Хувийн			Далай ван ДС-ийн харъяа сургууль	5	4			
7	Орхон	Орхон			А	Төрийн	Баян-Өндөр сумын IV сургууль	37	38	
8			С	Төрийн	Жаргалант сумын сургууль	10	10			
9			А	Төрийн	Баян-Өндөр сумын I сургууль	32	32			
1	Улаанбаатар	БЗД	Н	Төрийн	Лаборатори 44 дүгээр сургууль	52	56	39		
2			Н	Төрийн	Шавь ЦС	80	80			
3			Н	Хувийн	Олонлог академи бүрэн дунд сургууль	38	40			
4		СХД	СХД	Н	Төрийн	65 дугаар сургууль	63	63	39	
5				Н	Төрийн	Хөгжил цогцолбор сургууль	65	65		
6				Н	Хувийн	Тольт сургууль	11	9		
					Нийт		1183	308		

3.2. “Багш, бага боловсрол” хөтөлбөрөөр төгсөгчийн ур чадварын хэрэгцээний судалгааны үр дүн

3.2.1. Ерөнхий мэдээлэл

Энэхүү судалгаа нь бага боловсролын багшийн сургалтын хөтөлбөрийг шинэчлэн сайжруулах үндэслэлийг тодорхойлоход бага боловсролын багш (төгсөгчид)-ийн саналыг тусгахыг зорьсон болно. Тус судалгаанд Монгол Улсын газарзүйн бүсээс түүврээр сонгогдсон 8 аймаг, нийслэлийн 2 дүүргийн бага боловсролын нийт 824 багшийг онлайн хэлбэрээр хамруулав. Үүнд:

Зураг 8. Бүсийн төлөөлөл



- Баруун бүс
- Зүүн бүс
- Төвийн бүс
- Хангайн бүс
- Улаанбаатарын бүс

Баруун бүсийн төлөөлөл: *Баян-Өлгий, Ховд*
 Хангайн бүсийн төлөөлөл: *Хөвсгөл, Орхон*
 Төвийн бүсийн төлөөлөл: *Дархан-Уул, Сэлэнгэ,*
 Зүүн бүсийн төлөөлөл: *Дорнод, Хэнтий аймгууд,*
 Улаанбаатарын бүсийн төлөөлөл: *Баянзүрх дүүрэг, Сонгинохайрхан дүүрэг*

Судалгаанд хамрагдсан бага боловсролын багш нарыг сургуулийн байршил ба өмчийн хэлбэрээр нь авч үзвэл (Хүснэгт 27):

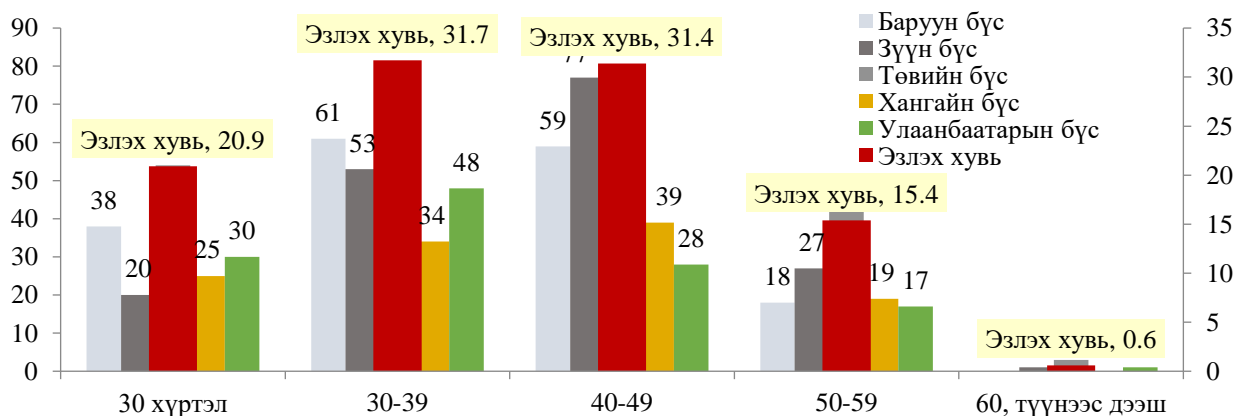
Хүснэгт 27. Сургуулийн байршил, өмчийн хэлбэр

№	Сургуулийн байршил	Төрийн өмчийн		Төрийн өмчийн бус		Бүгд	
		Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь
1.	Аймгийн төв	413	50.1	20	2.4	433	52.5
2.	Баг	53	6.4	2	0.2	55	6.7
3.	Сумын төв	202	24.5	6	0.7	208	25.2
4.	Улаанбаатар хот	106	12.9	22	2.7	128	15.5
	Нийт	774	94	50	6	824	100.0

Хүснэгт 27-аас харвал нийт судалгаанд хамрагдсан багшийн 82.7 хувь нь хөдөө орон нутгаас оролцсон ба 93.2 хувь нь төрийн өмчийн сургуулиудад ажиллаж байна. Эдгээр багшийн хүйсийн харьцаа 1:4 буюу нийт оролцогчдын 4.3 хувь нь эрэгтэй, 95,7 хувь нь эмэгтэй байна.

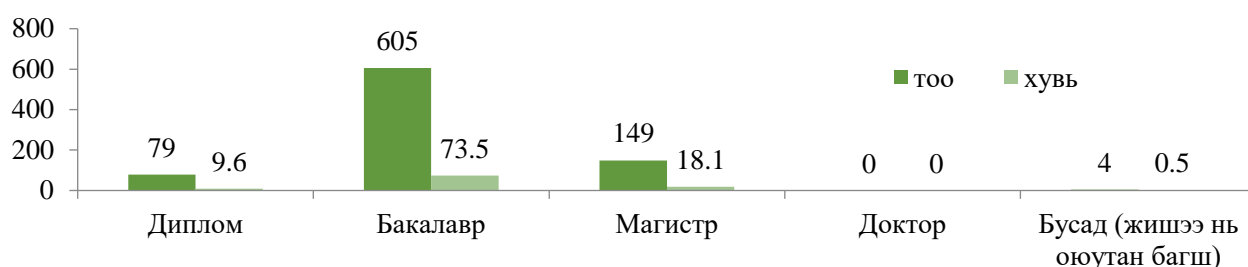
Судалгаанд хамрагдсан багш нарын насны бүлгийг авч үзвэл (Зураг 9) 30 хүртэлх насны 20.9 хувь, 30-39 насны 31.6 хувь, 40-49 насны 31.4 хувь, 50-59 насны 15.4 хувь, 60-аас дээш насны 0.6 хувь тус тус байгаа бөгөөд зүүн бүсээс 40-49 насны, баруун бүсээс 30-39 насны, төвийн бүсээс 30 хүртэлх насны багш нар бусад бүстэй харьцуулбал хамгийн олон оролцжээ.

Зураг 9. Судалгаанд хамрагдсан багш нарын насны бүлэг (багшийн тоо, эзлэх хувь)



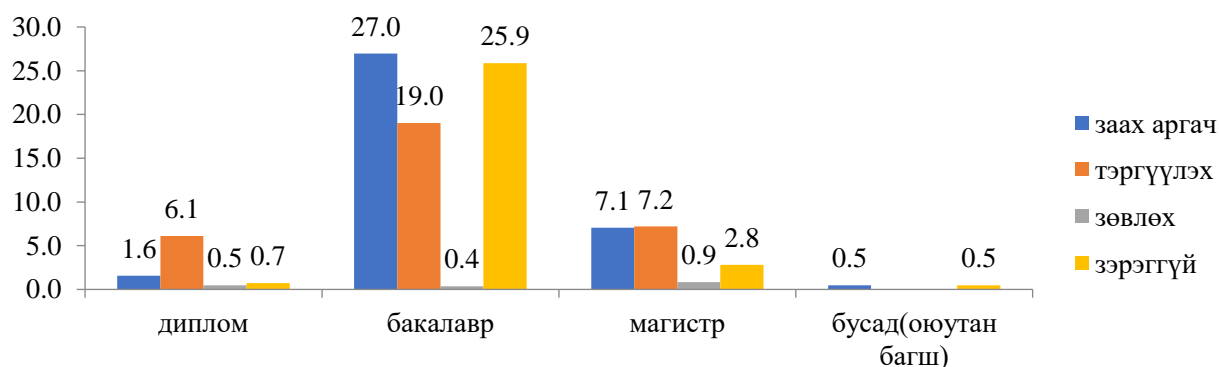
Багш нарын боловсролын түвшинг авч үзвэл (Зураг 10) бакалавр зэрэгтэй багшийн нийт судалгаанд хамрагдсан багш нарт эзлэх хувь өндөр байгаа бөгөөд докторын зэрэгтэй багш байхгүй байна.

Зураг 10. Боловсролын түвшин



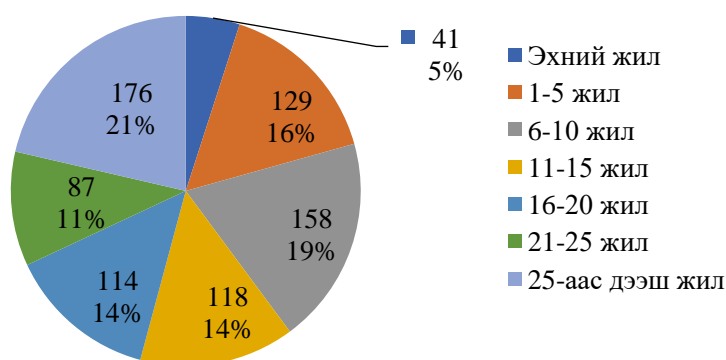
Мэргэжлийн зэргийн хувьд судалгаанд зөвлөх 15, тэргүүлэх 268, заах аргач 293, зэрэггүй 246 багш хамрагдсан байдлыг боловсролын түвшнээр авч үзье (Зураг 11).

Зураг 11. Багшийн мэргэжлийн зэрэг ба боловсролын түвшин (хувь)



Зураг 10-аас боловсролын бусад түвшинтэй харьцуулбал бакалаврын түвшний заах аргач, тэргүүлэх зэрэгтэй болон зэрэггүй багшийн эзлэх хувь хамгийн өндөр, харин магистрын түвшний зэрэггүй багшийн нийт багшид эзлэх хувь бага боловч 2.8 хувьтай байгаа юм.

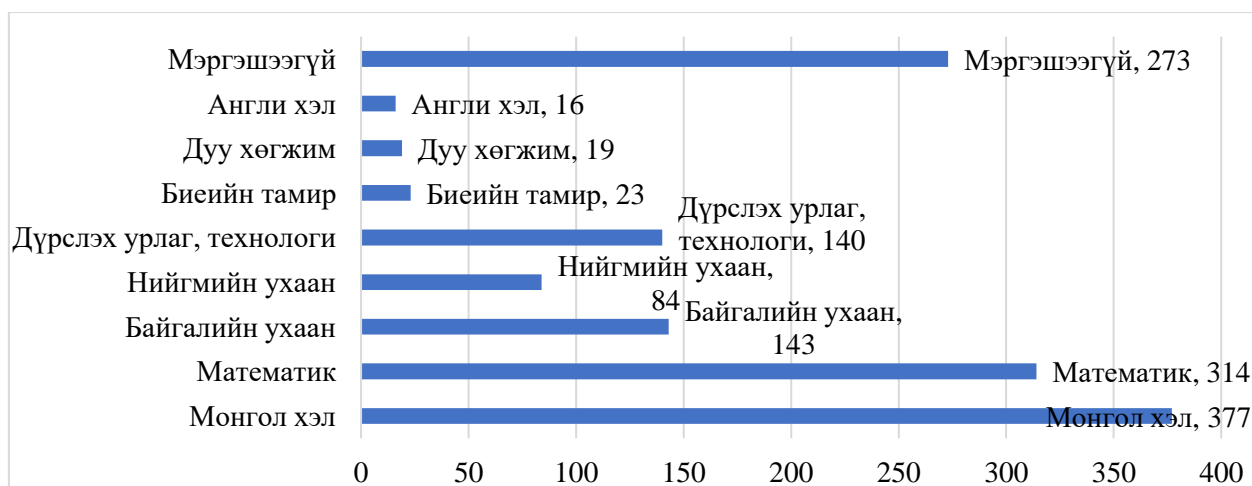
Зураг 12. Ажилласан жил



Багшийн ажилласан жилийн хувьд эхний жилийн багш бусдаас харьцангуй цөөн, харин 25-аас дээш жил ажиллаж байгаа багш нар хамгийн өндөр хувьтай хамрагдсан байна.

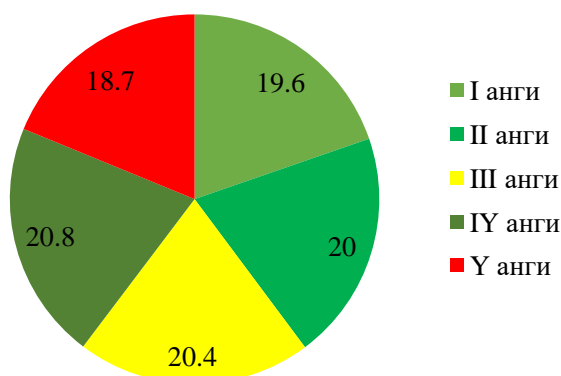
Судалгаанд хамрагдсан багш нараас “Багш, бага боловсрол” мэргэжлээр сурч байхдаа ямар мэргэшлийн чиглэлийг сонгон суралцсан болохыг тодруулан асуусан ба нийт багшийн 33 хувь нь ямар нэг чиглэлээр мэргэшээгүй байна. Харин тодорхой мэргэшлийн чиглэл сонгосон багш нарын хувьд монгол хэл, математик чиглэлээр түлхүү мэргэшсэн гэжээ (Зураг 13).

Зураг 13. Багшийн мэргэшсэн чиглэл (давхардсан тоо ба судлагдахуунаар)



Дээрх асуулталтад “мэргэшээгүй” гэж хариулсан багш нараас цаашид ямар чиглэлээр мэргэшэх хэрэгцээ байгааг асуухад 59 хувь нь мэргэшэх хэрэгцээ, шаардлага байхгүй гэж, 30.9 хувь нь математик чиглэлээр мэргэшэх хүсэлтэй байгаагаа илэрхийлсэн байна. Мэргэшэх хэрэгцээ байхгүй гэж хариулсан багшийн ажилласан жилийг харвал 22 хувь нь 1-5 жил, 15 хувь нь 16-20 жил, 34 хувь нь 25-аас дээш жил багшилсан туршлагатай байна.

Зураг 14. Хичээл заадаг анги



Тус судалгаанд оролцсон нийт багшийн хичээл заадаг ангийг авч үзвэл (Зураг 14) I-У ангид жигд буюу ойролцоо хувьтай сонгогдсон байна.

Бага боловсролын багшийн ажлын ачааллын талаар мэдээлэл авахын тулд хичээл заадаг ангийн сурагчдын тоо (Хүснэгт 28) ба хэдэн ангид хичээл заадаг болохыг асууж тодруулав. Нийт багшийн 98 хувь нь даасан ангидаа л

хичээл заадаг бол үлдсэн 2 хувь нь багын 26 хүртэлх анги, бүлэгт хичээл заадаг байгаагаас үзэхэд эдгээр нь биеийн тамир, хөгжим зэрэг мэргэжлийн багш нар байгаа юм.

Хүснэгт 28. Сурагчдын тоо (ангиар багшийн эзлэх хувь)

№	Сурагчдын тоо	I анги	II анги	III анги	IV анги	V анги	Нийт
1	10 хүртэлх	3	1	2	1	1	8
2	11-20	2	13	10	12	9	46
3	21-30	40	43	50	41	33	207
4	31-40	108	98	99	102	103	510
5	41-50	1			1		2
6	50-60	4	8	6	10	7	35
	Нийт	158	163	167	167	153	808

Хүснэгт 28-аас харахад судалгааны асуулгад хариулсан нийт багшийн 207 буюу 25 хувь нь 21-30 сурагчтай, 510 буюу 63 хувь нь 31-40 сурагчтай, харин 37 буюу 4.5 хувь нь 41-ээс

дээш-60 хүртэлх тооны сурагчтай (өндөр ачаалалтай) хичээллэдэг байна. Ялангуяа, 12 багш 50-иас дээш сурагчтай 1 ба 2-р ангитай байгаа юм.

3.2.2. Үндсэн асуулга

3.2.2.1. Төгсөгчдийн сэтгэл ханамж

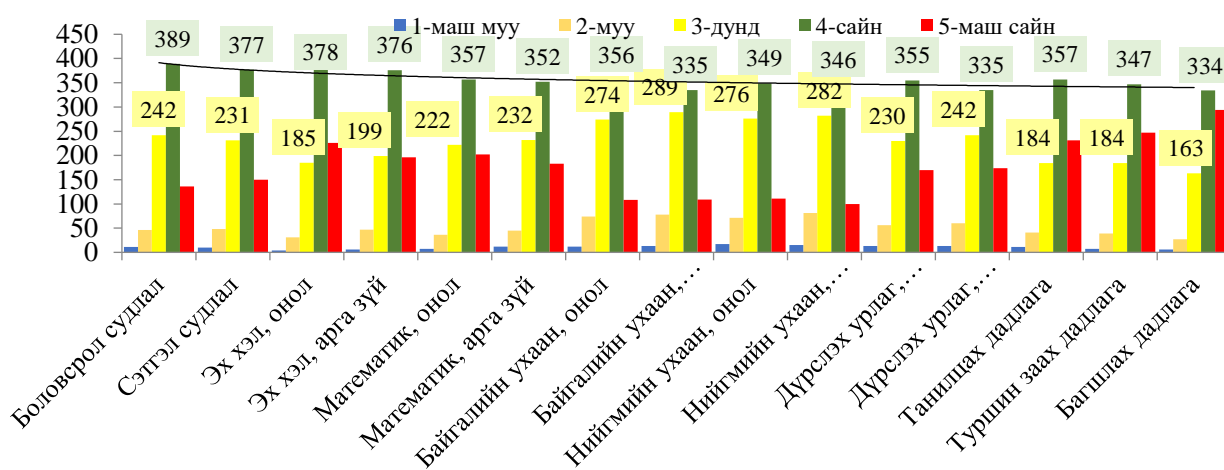
“Багш, бага боловсрол” мэргэжлээр сурч төгссөн төгсөгчийн хувьд судалгаанд хамрагдсан багш нараас “Бага ангийн багш мэргэжлээр сурч байх үедээ дараах зүйлд хэр сэтгэл хангалуун байсан бэ? гэсэн асуултыг асуусан ба хариултыг “сэтгэл хангалуун бус, хэлж мэдэхгүй байна, сэтгэл хангалуун” гэсэн 3 хувилбараар авсан (зураг 15). Төгсөгчдийн хариултаас харахад сургалтын хэрэглэгдэхүүн, техник тоног төхөөрөмжийн хүртээмж, багш бэлтгэх сургалтын хөтөлбөр болон бага боловсролын сургалтын хөтөлбөрийн уялдаа гэсэн сургуулийн 2 хүчин зүйлд 50-иас бага хувийн сэтгэл ханамжтай, бусад үзүүлэлтүүдэд 50 ба түүнээс дээш хувийн сэтгэл хангалуун байдгаа илэрхийлсэн байна. Харин бага хувийн сэтгэл ханамжтай гэж хариулсан дээрх 2 хүчин зүйлээс гадна сургалтын анги танхимын хүрэлцээ, тохижилт; сургалтын хөтөлбөрөөр эзэмшсэн мэдлэг чадвар ба ажлын байрны үндсэн чиг үүргийн нийцэл гэсэн хүчин зүйлийн нөлөөнд сэтгэл хангалуун бус байдаг гэжээ.

Зураг 15. Багш мэргэжлээр төгсөгчийн сэтгэл ханамж (хувь)



Судалгаанд хамрагдсан багш нараас багш, бага боловсролын хөтөлбөрт байдаг хичээлүүдээр олгогдсон мэдлэг, чадвар, хандлагыг үнэлэхийг хүссэн ба дараах хариултыг (Зураг 16) өгсөн байна.

Зураг 16. Хичээлүүдээр олгосон мэдлэг, чадвар, хандлагын үнэлгээ



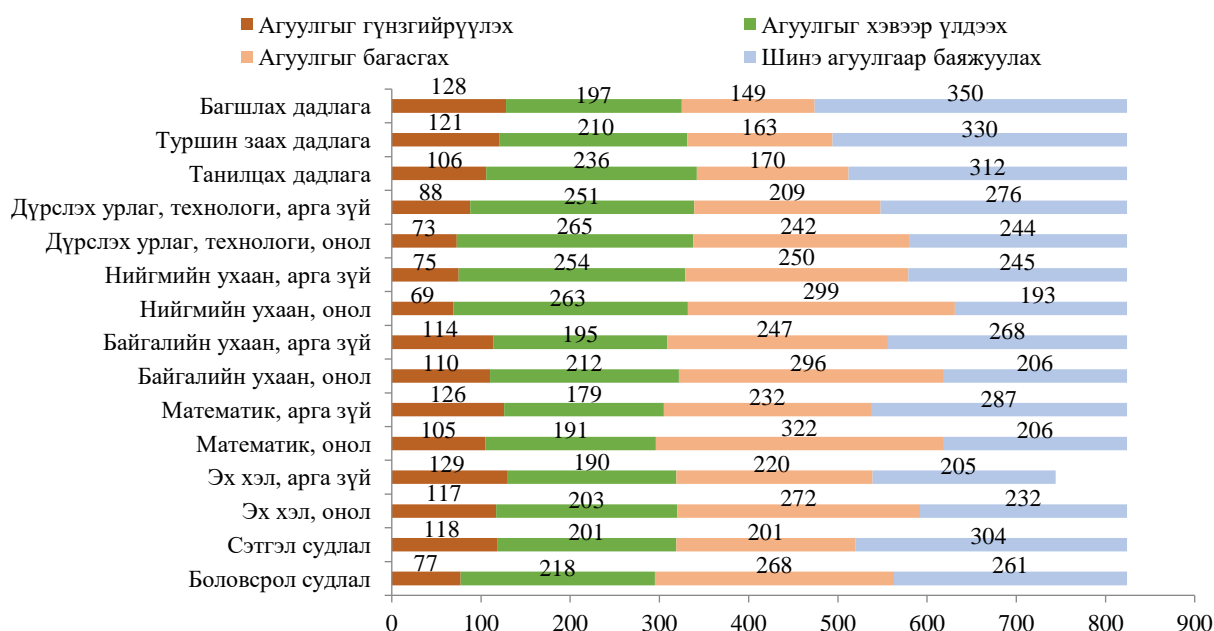
Зураг 16-д “дунд” ба “сайн” гэсэн үнэлгээтэй хариулт бусад үнэлгээнээс өндөр байгаа тул хариултын тоог дан тооллоор харууллаа. Багш нарын 53-аас 76 хувь нь хичээлүүдээр олгосон мэдлэг, чадвар, хандлагыг “сайн, маш сайн” гэжээ. Ялангуяа танилцах (71 хувь), туршин заах (72.1 хувь), багшлах дадлага (76.2 хувь)-ын хичээлүүдийг хамгийн өндөр хувьтай “сайн, маш сайн” гэж үнэлжээ. Эх хэл, математик, байгалийн ухаан, нийгмийн ухааны арга зүйн хичээлүүд нь онолын хичээлээс бага хэлбэлзэлтэй боловч доогуур үнэлэгдсэн, харин “дунд” гэсэн үнэлгээнд эзлэх хувиараа байгалийн ухаан, нийгмийн ухааны хичээлүүд бусад хичээлээс өндөр хувьтай гарсан байна. Багш нарын “маш муу, муу гэсэн” үнэлгээ хамгийн ихдээ 11 хувь байгаа ба энд, байгалийн ухаан /онол, дадлага/, нийгмийн ухааны (онол, дадлага) хичээлүүд орсон байна.

3.2.2.2. Багш, бага боловсролын сургалтын хөтөлбөр

Сургалтын хөтөлбөртэй холбоотой гэж үзэж болох дараах 2 асуулгыг асуусан:

1. Багш, бага ангийн боловсрол сургалтын хөтөлбөрт агуулгын ямар өөрчлөлт хийх шаардлагатай байна?

Зураг 17. Хөтөлбөрийн агуулгын өөрчлөлт (дан тоолол)



Сургалтын хөтөлбөрийн агуулгыг гүнзгийрүүлэх, хэвээр үлдээх, багасгах шинээр баяжуулах гэсэн хувилбараар хариултын нийт багшид эзлэх хувийг авч үзвэл гүнзгийрүүлэх шаардлагатай 8.9-15.5 хувь, агуулгыг хэвээр үлдээх 21.7-32.2 хувь, агуулгыг багасгах 18-39.1 хувь, шинэ агуулгаар баяжуулах 23-42 хувьтай, хичээл бүрд харилцан адилгүй байна. Иймд аль хичээлийн агуулгыг хэрхэн өөрчлөх талаар багш нарын өгсөн саналыг ихээс бага руу нь эрэмбэлж дараах хүснэгтээр харуулав.

Зураг 18. Сургалтын хөтөлбөрийн агуулгын өөрчлөлт (эрэмбэ, хувь)

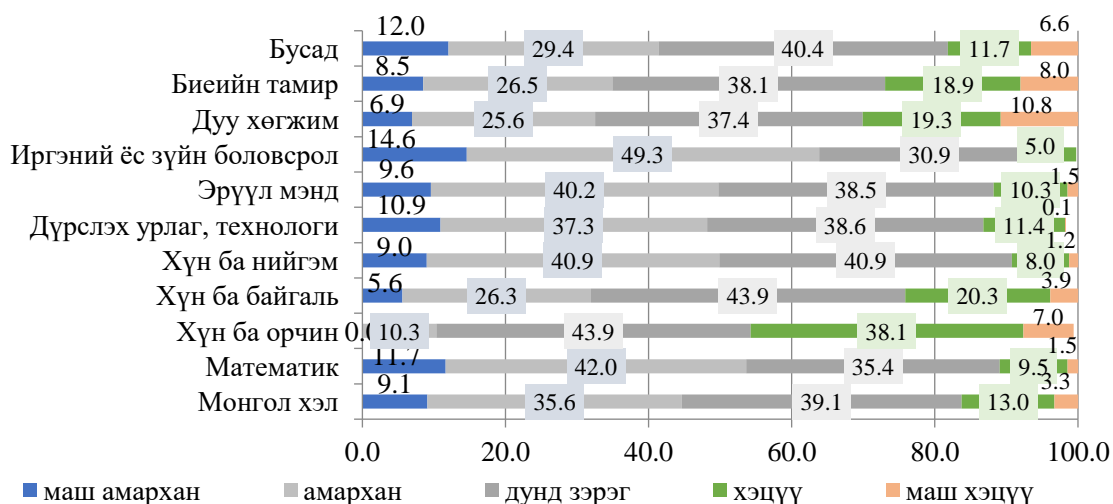
Агуулгыг гүнзгийрүүлэх		Агуулгыг хэвээр үлдээх	
Эх хэл, арга зүй	15.7	Багшлах дадлага	32.2
Багшлах дадлага	15.5	Эх хэл, онол	31.9
Математик, арга зүй	15.3	Сэтгэл судлал	30.8
Туршин заах дадлага	14.7	Байгалийн ухаан, арга зүй	30.5
Сэтгэл судлал	14.3	Математик, онол	28.6
Эх хэл, онол	14.2	Дүрслэх урлаг, технологи, онол	26.5

Байгалийн ухаан, арга зүй	13.8	Байгалийн ухаан, онол	25.7
Байгалийн ухаан, онол	13.3	Эх хэл, арга зүй	25.5
Танилцах дадлага	12.9	Нийгмийн ухаан, арга зүй	24.6
Математик, онол	12.7	Нийгмийн ухаан, онол	24.4
Дүрслэх урлаг, технологи, арга зүй	10.7	Математик, арга зүй	23.9
Боловсрол судлал	9.3	Туршин заах дадлага	23.7
Нийгмийн ухаан, арга зүй	9.1	Танилцах дадлага	23.2
Дүрслэх урлаг, технологи, онол	8.9	Дүрслэх урлаг, технологи, арга зүй	23.1
Нийгмийн ухаан, онол	8.4	Боловсрол судлал	21.7
Агуулгыг багасгах		Шинэ агуулгаар баяжуулах	
Математик, онол	39.1	Нийгмийн ухаан, онол	23.4
Нийгмийн ухаан, онол	36.3	Эх хэл, арга зүй	24.9
Байгалийн ухаан, онол	35.9	Математик, онол	25.0
Эх хэл, онол	33.0	Байгалийн ухаан, онол	25.0
Боловсрол судлал	32.5	Эх хэл, онол	28.2
Нийгмийн ухаан, арга зүй	30.3	Дүрслэх урлаг, технологи, онол	29.6
Байгалийн ухаан, арга зүй	30.0	Нийгмийн ухаан, арга зүй	29.7
Дүрслэх урлаг, технологи, онол	29.4	Боловсрол судлал	31.7
Математик, арга зүй	28.2	Байгалийн ухаан, арга зүй	32.5
Эх хэл, арга зүй	26.7	Дүрслэх урлаг, технологи, арга зүй	33.5
Дүрслэх урлаг, технологи, арга зүй	25.4	Математик, арга зүй	34.8
Сэтгэл судлал	24.4	Сэтгэл судлал	36.9
Танилцах дадлага	20.6	Танилцах дадлага	37.9
Туршин заах дадлага	19.8	Туршин заах дадлага	40.0
Багшлах дадлага	18.1	Багшлах дадлага	42.5

2. Таны заадаг хичээлүүдээс аль нь хамгийн хэцүү байдаг вэ? гэсэн асуултын хариултын хувилбаруудыг авч үзье (Зураг 19).

Багш нарын үзэж буйгаар заахад амархан, эсвэл дунд зэрэг гэсэн хариултын эзлэх хувь ойролцоо ба бусад хариултаас их байна. Хүн ба орчин, хүн ба байгаль, дуу хөгжим, биеийн тамир хичээлүүдийг заахад “хэцүү”, “маш хэцүү” гэсэн хариултын нийлбэр хувь нь бусад хичээлээс өндөр (24-45 хувь) байна.

Зураг 19. Заахад хүндрэлтэй хичээл (хувь)



Эдгээр хичээлийг заахад яагаад хэцүү, маш хэцүү байдаг шалтгааныг тодруулах үүднээс *Багш, бага ангийн боловсрол сургалтын хөтөлбөрт агуулгын ямар өөрчлөлт хийх шаардлагатай байна?* гэсэн өмнөх асуултын хариулттай (Зураг 19) харьцуулалт хийж үзэхэд нэг талаас,

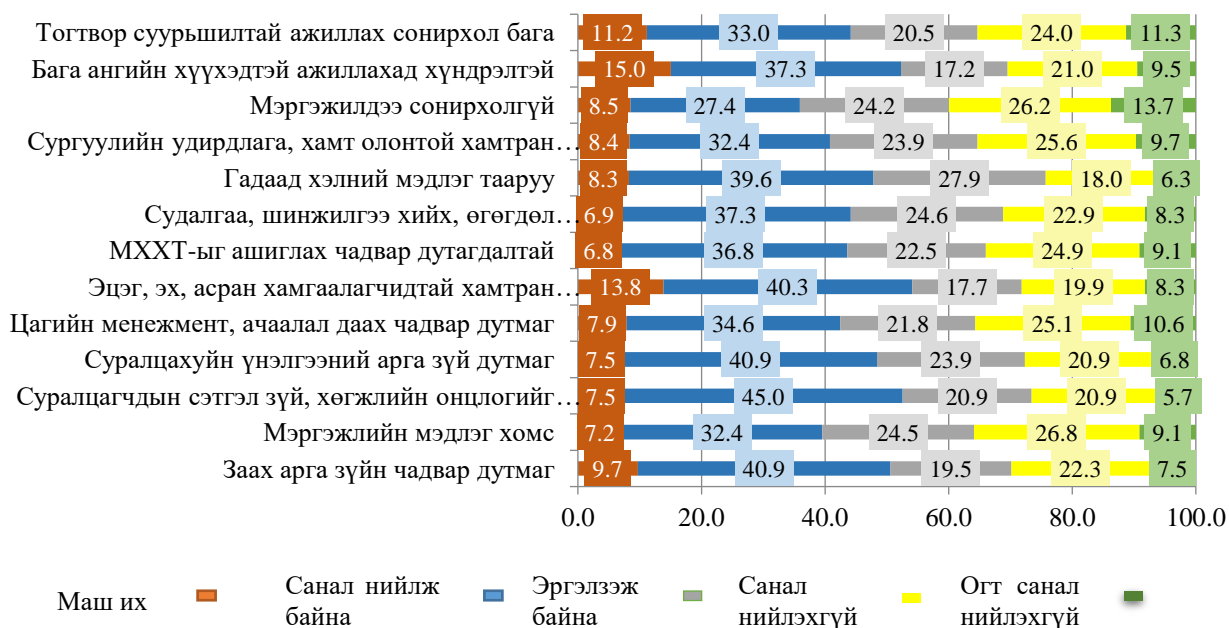
- Дуу хөгжим, биеийн тамирын хичээлийн агуулга бага боловсролын багш бэлтгэх сургалтын хөтөлбөрт огт байхгүй;
- Байгалийн ухаан, нийгмийн ухааны онолын агуулгыг багасгах, шинэ агуулгаар баяжуулах гэсэн хариултын хувь харьцангуй дээгүүр эрэмбэлэгдсэн байгаатай холбоотой байж болно.

Нөгөө талаар, бага боловсролын хүн ба орчин, хүн ба байгаль хичээлүүдийн сургалтын хөтөлбөрийн агуулга, багш бэлтгэх сургалтын хөтөлбөрийн агуулгуудын хоорондын уялдаа холбоо сул байж болох талтай юм. Иймд асуудлын энэ сул талыг цаашид гүнзгийрүүлэн судлах шаардлагатай.

3.2.2.3. Бага ангийн багшид тулгамдаж буй бэрхшээл

Энэхүү судалгаанд бага ангийн багшийн ажлын байранд тулгамдаж буй бэрхшээлүүдийг тодруулах асуулга тавьсан бөгөөд бага боловсролын багш нарын хариултын хувилбаруудыг авч үзье (Зураг 20).

Зураг 20. Багшийн ажлын байранд тулгамдаж буй бэрхшээл (хувь)



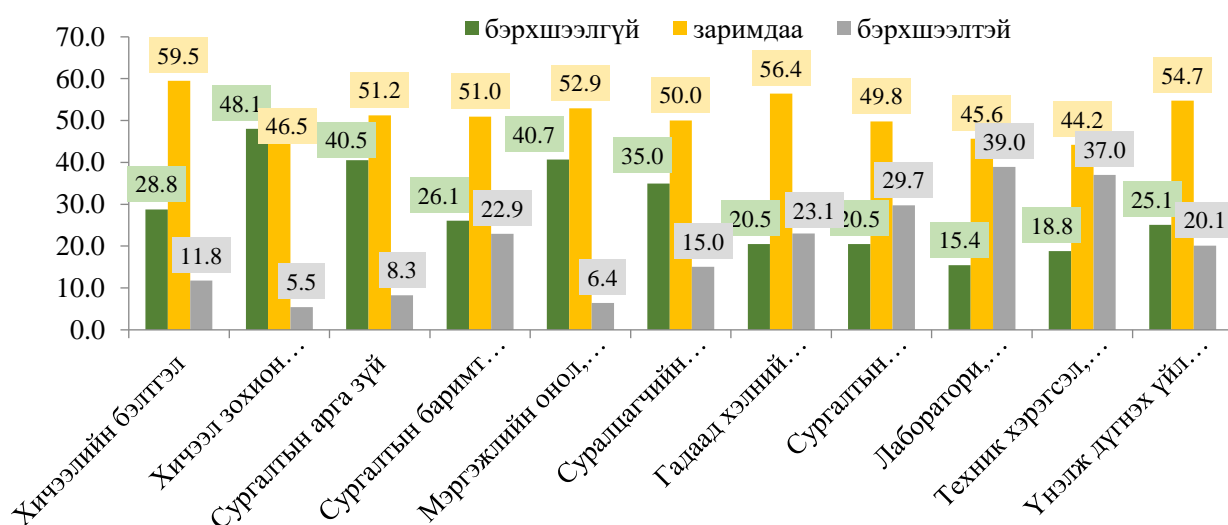
Судалгаанд хамрагдсан бага боловсролын багш нарын “маш их” болон “санал нийлж байна” гэсэн хариултын хувилбаруудын нийлбэр дүнгээр,

1. Эцэг эх асран хамгаалагчидтай хамтрах ажиллах, ойлголцоход хүндрэлтэй (54.1 хувь)
2. Суралцагчдын сэтгэл зүй, хөгжлийн онцлогийг оношлох, хэрэглэх чадвар дутмаг (52.5 хувь)
3. Бага ангийн хүүхэдтэй ажиллахад хүндрэлтэй (52.3 хувь)
4. Заах арга зүйн ур чадвар дутмаг (50.6 хувь)
5. Суралцахуйн үнэлгээний арга зүйн чадвар дутмаг (48.4 хувь) гэсэн бэрхшээлүүдэд хамгийн өндөр хувьтай санал нийлж байгаа аж.

Дээрх нийтлэг бэрхшээлийн эзлэх хувь өндөр байгаа нь бага боловсролын багшийн ажлын ачаалал их байгаатай холбоотой гэж үзэж байна. Бага боловсролын багшийн ажлын ачаалал их байгааг тайлбарлах зөвхөн нэг шалтгааныг авч үзвэл: Бага, дунд боловсролын салбарын 2021-2022 оны хичээлийн жилийн статистик мэдээгээр улсын хэмжээнд бүлэг дүүргэлтийн дундаж 29.9 хувь, бага боловсролын хувьд 32.0 хувь байхад судалгаанд хамрагдсан багш нарын 63.0 хувь нь 31-40 сурагчтай, 4.5 хувь нь 41-ээс дээш сурагчтай (Хүснэгт 28-ыг харна уу) хичээллэж байгаа явдал юм. Үүнээс шалтгаалан бага боловсролын багш сургалтын арга зүй, бага ангийн суралцагчдын нас, сэтгэхүйн онцлогийг таньж мэдэх, суралцах, ажлын байранд өөрийгөө хөгжүүлэх цаг, зав хомс байж болох юм.

Эдгээр нийтлэг бэрхшээлээс гадна бага боловсролын багш өөрийн хичээл сургалтын үйл ажиллагааг зохион байгуулахад хамгийн их тулгардаг ямар бэрхшээлүүд байгааг асууж, хариултын хувилбаруудыг нэгтгэв (Зураг 21).

Зураг 21. Хичээл сургалт зохион байгуулахад тулгардаг бэрхшээл



Судалгаанд хамрагдсан багш нар дээрх бүх бэрхшээл “заримдаа тохиолддог” гэж 50-иас дээш хувьтай хариулсан бол хичээл зохион байгуулалт, сургалтын арга зүй, мэргэжлийн онол, арга зүйн мэдлэг, чадвар зэрэг үзүүлэлт “бэрхшээлгүй” гэж 40-48.0 хувьтай, лаборатори, сургалтын тоноглогдсон кабинет, техник хэрэгсэл, интернэт, сургалтын хэрэглэгдэхүүний хүрэлцээ хангамж, гадаад хэлний мэдлэг дутагдалтай байдаг нь сургалтын үйл ажиллагаа явуулахад “бэрхшээлтэй” гэж 22.9-39.0 хувьтай тус тус хариулсан байна.

Бид багшаас дээрх бэрхшээлийг ямар арга замаар даван туулах боломжтой вэ гэсэн нээлттэй санал ирүүлэхийг хүссэн бөгөөд үүнд дараах арга замуудыг санал болгосон. Үүнд,

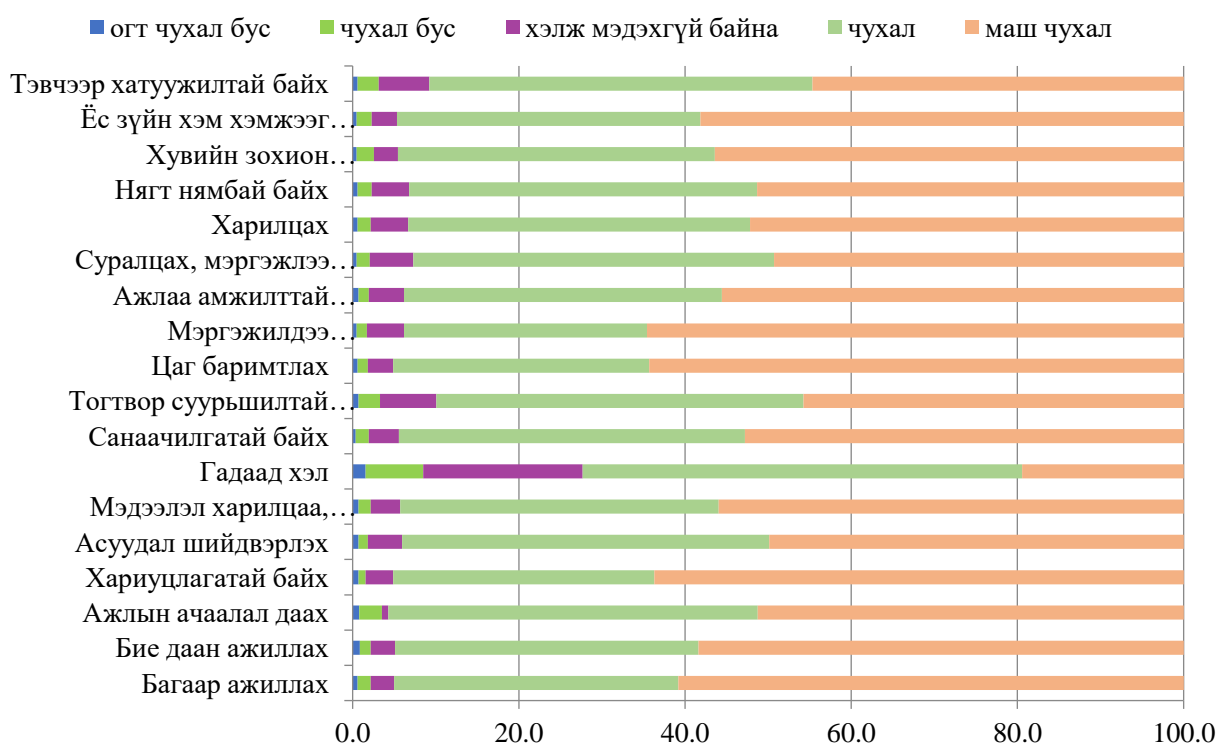
- Баг, хамт олон, удирдлагын харилцан ойлголцол, багаар ажиллах;
- Бүлэг дүүргэлтийг багасгах;
- Хичээлийн агуулгыг багасгах;
- Бичиг цаасны ажлыг багасгах;
- Багшийн үндсэн ажилд зарцуулах цагаар хангах замаар ачааллыг багасгах;
- Туслах багштай болох;

- Гадны хүчин зүйлүүдэд (техник тоног төхөөрөмж, интернэтийн хурд, хүртээмж, анги лаборатори, сургалтын хэрэглэгдэхүүн, сурах бичиг гэх мэт) төрөөс бодлогоор дэмжих;
- Багш мэргэжил сонгох хүүхдийг чанаржуулах;
- Багш идэвх санаачлагатай, мэргэжилдээ дуртай, хариуцлагатай байх;
- Ажлын байрандаа хөгжих, арга зүйгээ өөрчлөх;
- Суралцагч, эцэг эхийн идэвх оролцоог нэмэгдүүлэх;
- Багш нарыг чадавхжуулах;
- Сургуулийн менежер, удирдлагатайгаа зөвлөлдөх, асуудлыг шийдвэрлэх;
- Сургуулиас дэмжлэг үзүүлэх, багшийг бүх талаар дэмжих;
- Сургалтанд хамрагдах, ажлын байран дээрээ хөгжих;
- Үе тэнгийн багш нараасаа суралцах;
- Мэрэжлийн хүнээс зөвлөгөө авах;
- Гадаад хэл бие даан судлах;
- Хувийн зохион байгуулалт, цагийн менежменттэй байх;
- Өөрийн нөхцөл боломжийг ашиглах гэжээ.

3.2.2.4. Бага боловсролын багшийн хөгжих хэрэгцээ

Бага ангийн багшийн хөгжих хэрэгцээг тодорхойлохын тулд багш мэргэжлээр ажиллахад чухал гэж үзэж буй чадвар, хандлагыг багш нар хэрхэн үзэж байгаа талаар асуусан бөгөөд хариултыг хувь хүний (Зураг 22) болон мэргэжлийн чадвар ба хандлага гэж 2 ангилж үр дүнг нэгтгэв.

Зураг 22. Хувь хүний чадвар ба хандлага



Зураг 22-оос харахад “багш мэргэжлээр ажиллахад чухал” гэж тодорхойлсон хувь хүний чадвар хандлагуудыг судалгаанд хамрагдсан багш нар “чухал, маш чухал” гэж 90 ба түүнээс дээш хувьтай хүлээн зөвшөөрч, санал нэгдсэн байна. Багшийн мэргэжилд чухал

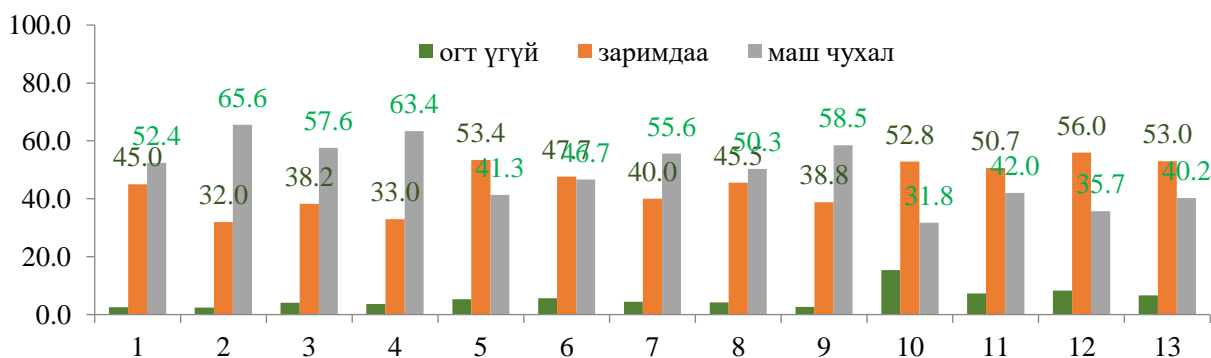
шаардлагатай мэргэжлийн чадвар, хандлагуудыг “чухал, маш чухал” гэж үзсэн багш нарын хариулт дээрх үр дүнтэй яг ижил буюу 89.8-аас дээш 94.0 хүртэл хувьтай байгааг эрэмбэлж, Зураг 23-д харууллаа.

Зураг 23. Мэргэжлийн чадвар ба хандлага



Судалгаанд хамрагдсан багш нараас санал болгож буй хөгжих хэрэгцээ бий эсэх, байгаа бол хэр чухал болохыг тодорхойлохыг хүссэн бөгөөд хариултын үр дүнг Зураг 24-д харууллаа.

Зураг 24. Багшийн хөгжих хэрэгцээ



Зураг 24-ийн тайлбар: 1 - Судалгаа, шинжилгээний арга зүйн мэдлэг, чадвараа дээшлүүлэх; 2 - Сүүлийн үеийн ном, гарын авлага, зөвлөмжөөр хангагдах; 3 - Техник, тоног төхөөрөмж ашиглах заавар, зөвлөгөө авах; 4 - Лаборатори, компьютер ашиглах, интернэтийн орчинд ажиллах; 5 - Гадаад хэлний мэдлэгээ дээшлүүлэх; 6 - Хууль эрх зүйн өөрчлөлт, шинэчлэлийн талаарх мэдлэгээ дээшлүүлэх; 7 - Боловсрол судлал, багшлах арга зүйн мэдлэг, чадвараа дээшлүүлэх; 8 - Судалгаа, шинжилгээний арга зүйн мэдлэг, чадвараа дээшлүүлэх; 9 - Бага насны хүүхдийн сэтгэл зүй, оношлох мэдлэг, чадвараа дээшлүүлэх; 10 - Эрдэм шинжилгээний илтгэл бичих; Мэргэжлийн ном, сурах бичиг боловсруулах; 11 - Өгөгдөл болвсруулах; 12 - Мэргэжлийн дадлага, практикийн ажлыг төлөвлөх, удирдан зохион байгуулах.

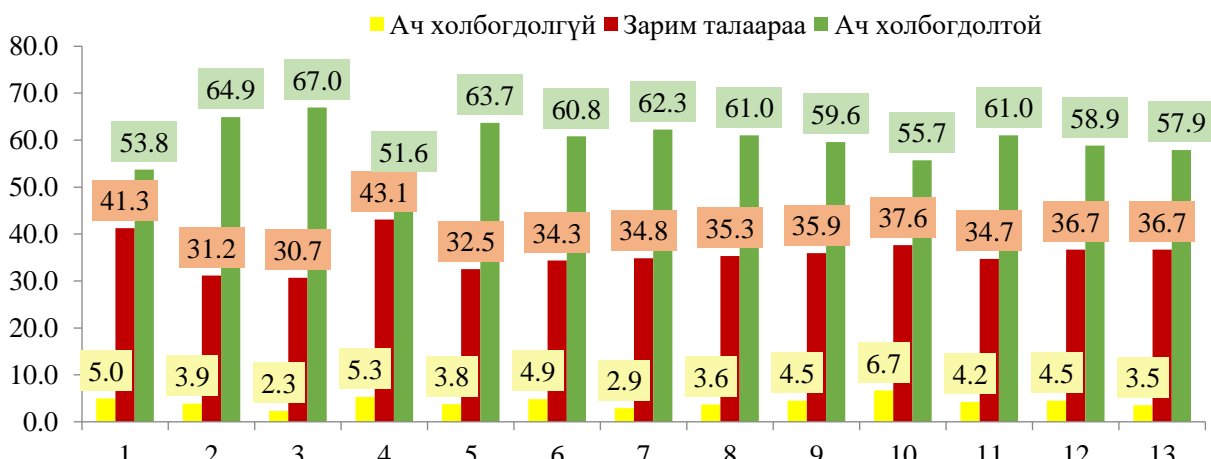
Зураг 24-өөс харахад, бага насны хүүхдийн сэтгэл зүйн мэдлэг чадвараа дээшлүүлэх, техник, тоног төхөөрөмж ашиглах заавар зөвлөгөө авах, лаборатори, компьютер ашиглах, интернэтийн орчинд ажиллах, судалгаа шинжилгээний арга зүйн мэдлэг, чадвараа дээшлүүлэх хэрэгцээ маш чухал байдаг гэж 52.4-65.6 хувьтай хариулжээ. Багшид үүсч буй эдгээр хөгжих хэрэгцээ нь багшийн ажлын байранд тулгардаг нийтлэг бэрхшээлүүдтэй ижил төстэй байгаа юм.

Танд үүссэн хэрэгцээг ямар арга замаар “байнга” шийдвэрлэдэг вэ? гэсэн асуултад интернэт холбогдох ном сурах бичиг, гарын авлага ашигладаг гэж 55.4 хувь, интернэт болон бусад мэдээллийн хэрэгслээс хэрэгтэй мэдээллээ хайж олдог гэж 54.4 хувь, өдөр тутмын ажлаасаа туршлага хуримтлуулж, асуудлыг шийдэх боловсруулалт, дүгнэлт гаргадаг гэж 51.9 хувь тус тус хариулсан нь нийт хариултад эзлэх хувиараа өндөр байна. Харин үүсч байгаа хэрэгцээгээ “заримдаа” шийдвэрлэдэг арга замуудад туршлагатай, мэргэшсэн багш нартай

зөвлөлдөж, суралцдаг гэж 63.7 хувь, мэргэжил дээшлүүлэх сургалтад хамрагдах хүсэлтээ сургуулийн удирдлагад мэдэгдэж шийдүүлэх гэж 62 хувь хариулсан нь хамгийн өндөр хувь эзэлж байна.

Эцэст нь бага боловсролын багшийн хөгжлийг дэмжих дурдсан үйл ажиллагаа хэр ач холбогдолтой болох талаар асуусан ба багш нарын хариултыг зураг 25-д дүрслэн харуулав.

Зураг 25. Бага боловсролын багшийн хөгжлийг дэмжих үйл ажиллагаа



Зургийн тайлбар: 1 – Багш нарын мэргэжилдээ хандах хандлагыг сайжруулах; 2 – Сайн туршилагыг хуваалцах, түгээн дэлгэрүүлэх; 3 – Багш нарын мэргэжлийн ур чадварыг дээшлүүлэх; 4 – Сурган хүмүүжүүлэх ухаан, сэтгэл судлалын талаарх ерөнхий мэдлэг, ойлголтыг нэмэгдүүлэх; 5 – Сургалтын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх; 6 – Багш нарт шинэ сэдэл, тэмүүлэл төрүүлэх; 7 – Сургалтын үйл ажиллагаанд мэдээллийн технологи ашиглах; 8 – Суралцагчдын сэтгэл зүй, зан төлөвийг судлах, зөвлөн туслах; 9 – Сургалтын шинэ техник технологи, багаж хэрэгслийг танилцуулах, тэдгээртэй ажиллах арга зүйд сургах; 10 – Бага боловсролын талаарх олон улсын чиг хандлага, туршилаг судлахад чиглүүлэх; 11 – Арга зүйн шинэ аргуудыг туршиж, хэрэгжүүлэх; 12 – Сургалтын шинэ технологиудыг цаг тухай бүр судлах, ашиглах, түгээн дэлгэрүүлэх; 13 – Суралцагчдын болон өөрийнхөө нас, сэтгэхүй, хувийн онцлогийг танин мэдэх, түүнийгээ сургалтад үр дүнтэй ашиглах

Бага боловсролын багшийн хөгжлийг дэмжих дээр дурдсан бүхий л үйл ажиллагааг ач холбогдолтой гэж нийт багшийн 55-67 хувь үзсэн ба багш нарын мэргэжлийн ур чадварыг дээшлүүлэхэд хамгийн өндөр хувиар ач холбогдолтой гэжээ. Харин зарим талаараа ач холбогдолтой гэж 35.8 хувьтай хариулсан ба энэ дотроос сурган хүмүүжүүлэх ухаан, сэтгэл судлалын талаарх ерөнхий мэдлэг, ойлголтыг нэмэгдүүлэх, багш нарын мэргэжилдээ хандах хандлагыг сайжруулах үйл ажиллагаа хамгийн өндөр хувь эзэлж байна.

Бүлгийн дүгнэлт

1. Бага боловсролын багш мэргэжил эзэмшин төгссөн төгсөгчид болох бага боловсролын нийт 819 багшаас тэдний хөгжих хэрэгцээг тодорхойлох зорилгоор авсан судалгаа нь бага боловсролын багш бэлтгэх хөтөлбөрийг сайжруулах, тэдний саналыг тусгахад ач холбогдолтой боллоо.
2. Судалгаанд хамрагдсан багш нарын ерөнхий мэдээллээс үзвэл, бүсийн төлөөллийг жигд хангасан, хөдөө орон нутаг (аймаг, сум, баг)-ийн багш нарыг түлхүү хамруулсан, насны бүх бүлгийг оролцуулсан, бага боловсролын I-Ү ангиудад хичээл заадаг багш нар оролцсон байна.
3. Судалгаанд хамрагдсан багш нарын үзэж буйгаар төгссөн сургуулийн сургалтын орчин, анги танхимын хүрэлцээ, хангамж, сургалтын хөтөлбөрөөр эзэмшсэн мэдлэг, чадвар,

ажлын байрны үндсэн чиг үүргийн нийцэл гэсэн үзүүлэлтүүдэд сэтгэл ханамж дундуур байгаа нь харагдлаа.

4. Төгсөгчдийн хувьд “Багш, бага боловсрол” хөтөлбөрөөр олгогдсон мэдлэг, чадвар, хандлагыг сайн гэж үнэлсэн ба ялангуяа багш бэлтгэх дээд боловсролын сургалтын байгууллагын дадлагын хичээлүүдээс олж авсан мэдлэг, чадвар, хандлага төлөвшил маш сайн гэж үнэлжээ.
5. Төгсөгчдийн үзэж буйгаар одоо хэрэгжиж байгаа “Багш, бага боловсрол” хөтөлбөрийн агуулгад онолын хичээлүүдийн агуулгыг багасгах, шинэ онолоор баяжуулах, арга зүйн хичээлүүдийн агуулгыг гүнзгийрүүлж, баяжуулах шаардлагатай байна.
6. Ажлын байранд гарсны дараа багш нарт заахад хэцүү, маш хэцүү хичээлүүд байдаг ба эдгээр нь дуу хөгжим, биеийн тамир гэх мэт мэргэжил шаардсан хичээлүүд, мөн хүн ба орчин, хүн ба байгаль хичээлүүд байна.
7. Бага боловсролын багшийн ажлын байранд тулгардаг нийтлэг бэрхшээлийн талаар авч үзэхэд эцэг, эх, асран хамгаалагчидтай ажиллах, суралцагчийн сэтгэл зүй, хөгжлийн онцлогийг оношлох, үр дүнг практикт хэрэглэх чадвар дутмаг, багшлахуйн болон үнэлгээний арга зүй дутмаг байдаг байна.
8. Хичээл сургалтыг зохион байгуулах үйл ажиллагаанд хамгийн их тулгардаг бэрхшээлүүдэд лаборатори, сургалтын анги танхим, техник хэрэгслийн хүрэлцээгүй байдал, гадаад хэлний бэрхшээлийг дурдсан байна.
9. Бага боловсролын багш нарын хувд ажлын байранд болон хичээл сургалтын анги танхимд тулгардаг дээрх бэрхшээлүүдийг шийдэх боломжтой гэж үзэж тодорхой саналуудыг дэвшүүлсэн болно.
10. Багш нарын хөгжих хэрэгцээ нь тэдний ажлын байранд тулгардаг бэрхшээлүүдтэй ижил утгатай байна.
11. Багш нарын хувьд суралцагчдын сэтгэл зүйг оношлох, хэрэглэх мэдлэг чадвараа дээшлүүлэх, орчин үеийн техник, тоног төхөөрөмжтэй ажиллах, судалгаа шинжилгээний арга зүйгээ сайжруулах хэрэгцээ маш чухалд тооцогдож байна.
12. Багшийн хөгжлийг дэмжих үйл ажиллагааг ач холбогдолтой гэж үзэж байгаа бөгөөд тэдний мэргэжлийн ур чадварыг дээшлүүлэх, сургууль, баг, ЗАН-ийн хамтын үйл ажиллагаа, бусад мэргэжлийн болон ахмад багш нараас суралцах, туршлага солилцох үйл ажиллагаа чухал байгааг онцолж байна.

3.3. Ажил олгогчийн (сургалтын менежер) сэтгэл ханамжийн судалгааны зарим үр дүнгээс

3.3.1. Ерөнхий мэдээлэл

Судалгаанд хамрагдсан сургуулиудын байршлыг авч үзвэл 12.1 хувь нь багийн, 36.2 хувь нь сумын төв, 28,4 хувь нь аймгийн төв, 23,3 хувь нь Улаанбаатар хотод байршилтай байна. Судалгаанд хамрагдсан сургуулиудын бага боловсролын сургалтын менежерүүдийн ажилладаг аймаг, дүүрэг тус бүрээр авч үзвэл Баянзүрх дүүрэг 31 (12.1 хувь), Сонгинохайрхан дүүрэг 29 (11.3 хувь) Баян-өлгий аймгаас 36 (14.0 хувь), Дархан-уул 23 (8.9 хувь), Орхон 14 (5.4 хувь), Дорнод 17 (6.6 хувь), Сэлэнгэ 34 (13.2 хувь), Ховд 25 (9.7 хувь), Хөвсгөл 28 (10.9 хувь), Хэнтий 20 (7.8 хувь) тус тус эзэлж байна.

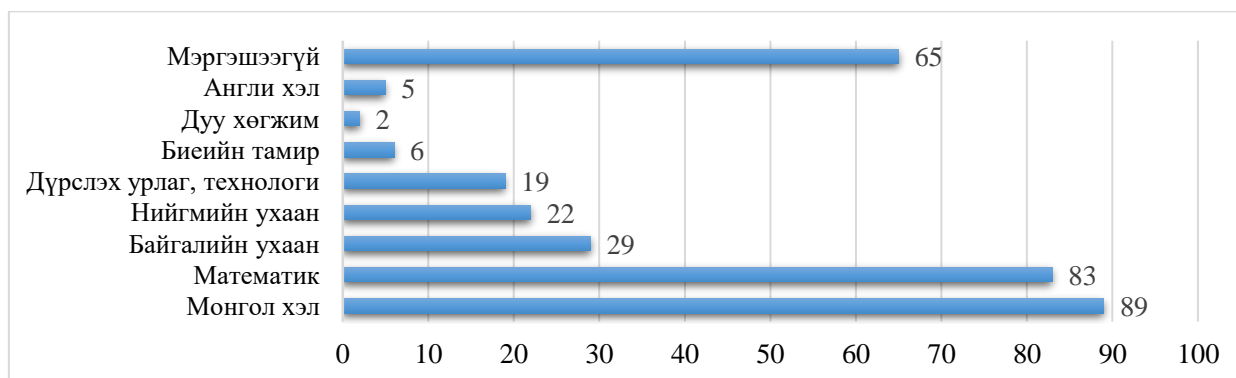
Сургуулиудыг өмчийн хэлбэрээр авч үзвэл төрийн өмчийн сургуулиуд 245 (95.3 хувь), төрийн бус өмчийн сургууль 11 (4,7 хувь) байна. Эдгээр сургуулиудын 27 (10.5 хувь) нь 1 ээлжээр, 213 (82.9 хувь) нь 2 ээлжээр 13 (5.1 хувь) нь 3 ээлжээр хичээллэж байна.

Бага боловсролын сургалтын менежерүүдийг насны бүлгээр авч үзвэл, 30 хүртэл насныхан 5 (1.9 хувь), 30-39 насныхан 53 (20.6 хувь), 40-49 насныхан 116 (45.1 хувь), 50-59 насныхан 82 (31.9 хувь), 60- ба түүнээс дээш насныхан 1 (0.4 хувь) тус тус эзэлж байна.

Боловсролын түвшингээр авч үзвэл, бакалаврын зэрэгтэй 120 (46.7 хувь), дипломын боловсролтой 16 (6.2 хувь), магистр ба түүнээс дээш зэрэгтэй 121 (47.1 хувь) тус тус эзэлж байна.

Мэргэжлийн зэргээр авч үзвэл, заах аргач - 47 (18.3 хувь), зөвлөх - 23 (8.9 хувь), тэргүүлэх - 180 (70.0 хувь), зэрэггүй - 6 (2.3 хувь) хувьтай байна. Бага ангийн сургалтын менежерээр ажилласан хугацааг авч үзвэл, 1-10 жил ажилласан - 191 (74.3 хувь), 11-20 жил - 48 (18.7 хувь), 20-оос дээш жил - 10 (3.9 хувь) байна.

Зураг 26. Мэргэшсэн чиглэл

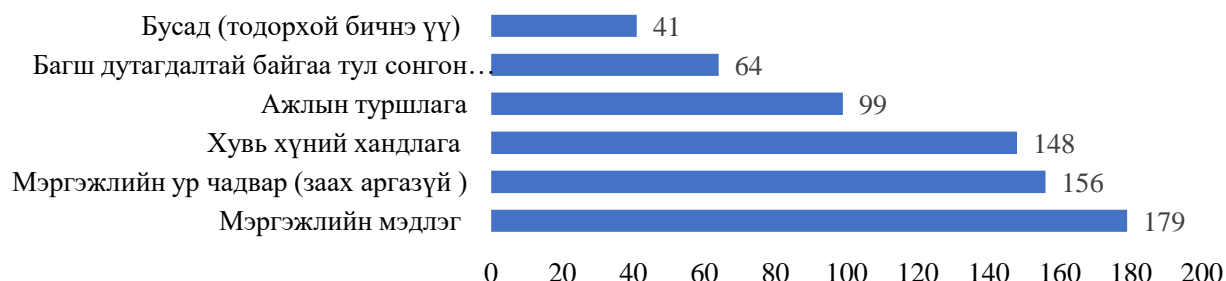


Бага боловсролын сургалтын менежерүүдийн мэргэшсэн байдлыг авч үзвэл монгол хэл 36.0 хувь, математик 33.6 хувь, байгалийн ухаан 11.7 хувь, нийгмийн ухаан 8.9 хувь, дүрслэх урлаг технологи 7.7 хувь, биеийн тамир 2.4 хувь, дуу хөгжим 0.8 хувь, англи хэл 2.0 хувь, мэргэшээгүй 26.3 хувь байна.

3.3.2. Үндсэн асуулга

Сургалтын байгууллагуудын бага ангийн багшийг сонгож авдаг аргын талаар асуулгаар тодруулахад (Зураг 27) тэдний 69.1 хувь нь мэргэжлийн мэдлэг, 60.2 хувь нь мэргэжлийн ур чадвар (заах арга зүй), 57.1 хувь нь хувь хүний хандлага, 38.2 хувь нь ажлын туршлага, 24.7 хувь нь багш дутагдалтай байгаа тул сонгон шалгаруулалтгүйгээр, 15.8 хувь нь бусад аргаар сонгон шалгаруулж авдаг гэсэн хариултыг өгчээ.

Зураг 27. Бага ангийн багш нараа сонгож авдаг арга, хэрэгсэл



Бусад аргаар гэдгийг тодруулахад ярилцлага, монгол хэлний мэдлэгийн шалгалт авах, эссэ, эх бичүүлэх, Математик, Монгол хэл, Компьютер, Англи хэлний мэдлэгийг шалгах шалгалт авах, ээлжит хичээлийн хөтөлбөр боловсруулалт хийлгэх, хэлэлцүүлэг зохион байгуулах, бичгийн хэв зэргийг дурджээ. Түүнчлэн ур чадварын шалгалт, компьютерийн мэдлэг, урлаг спортын авьяас, ёс зүй, ажлын туршлага, хууль эрхзүйн мэдлэг, эх хэлний мэдлэгийг

шалгаж авдаг бол зарим тохиолдолд ажилдаа дур сонирхолтой эсэх, хүүхдэд хайртай эсэх, багаар хамтарч ажиллах чадвар зэргийг нэмэлт шалгуур болгодог байна.

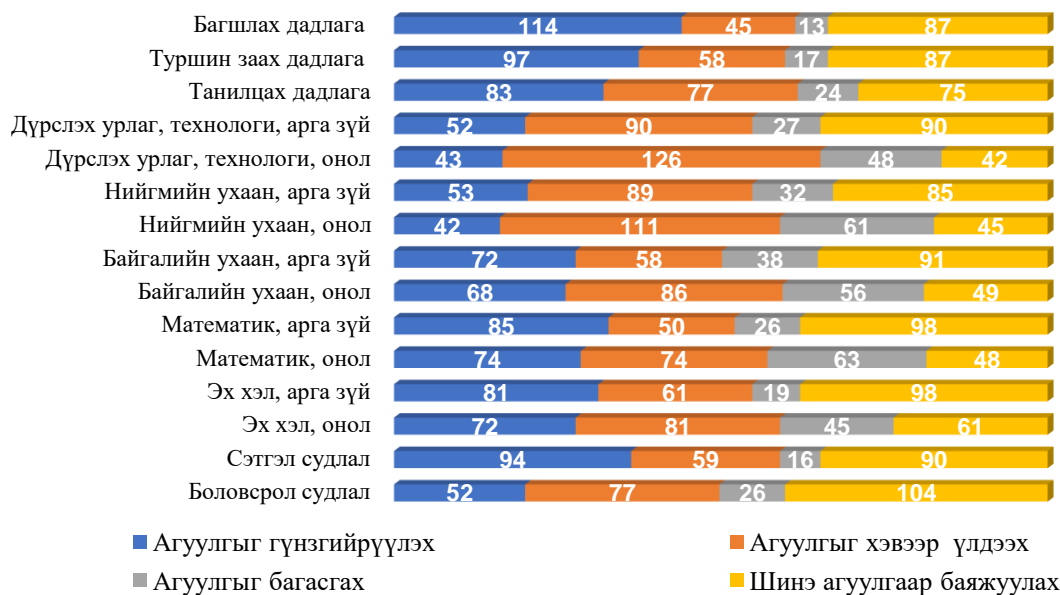
Хүснэгт 29. Бага боловсролын багшийн чадамжид өгсөн сургалтын менежерийн үнэлгээ
(ажилласан жилээр)

Хүчин зүйлс	Үнэлгээний хэмжүүр	Эхний жилдээ	1-5	6-10	11-15	16-20	21-ээс дээш жил
Өгөгдөл боловсруулах, судалгаа хийх чадвар	маш сайн	2.4	7	16.3	23.9	27.4	28.4
	сайн	15.7	27	51	48.9	48.4	49
	дунд зэрэг	47	49	25.5	20.7	17.9	17.6
	муу	26.5	13	7.1	6.5	6.3	3.9
	маш муу	8.4	4	0	0	0	1
Гадаад хэлний мэдлэг	маш сайн	2.4	1	2	4.3	4.2	3.9
	сайн	25.3	30	29.6	26.1	16.8	13.7
	дунд зэрэг	41	42	44.9	38	45.3	43.1
	муу	20.5	20	17.3	26.1	26.3	27.5
	маш муу	10.8	7	6.1	5.4	7.4	11.8
Заах аргагүй	маш сайн	0	5	16.3	34.8	55.3	53.9
	сайн	10.8	30	58.2	48.9	41.5	38.2
	дунд зэрэг	47	51	20.4	14.1	3.2	6.9
	муу	27.7	10	5.1	2.2	0	1
	маш муу	14.5	4	0	0	0	0
Багшийн ёс зүй	маш сайн	27.8	34.2	44.7	38.2	39.4	39.6
	сайн	44.4	44.7	50	52.9	42.6	39.6
	дунд зэрэг	25	21.1	5.3	8.8	17	18.8
	муу	2.8	0	0	0	1.1	1
	маш муу	0	0	0	0	0	1
Багшийн харилцаа, хандлага	маш сайн	14.5	13	28.6	32.6	40	42.7
	сайн	39.8	58	59.2	54.3	45.3	37.9
	дунд зэрэг	31.3	24	10.2	10.9	13.7	16.5
	муу	10.8	2	2	2.2	1.1	2.9
	маш муу	3.6	3	0	0	0	0
Багшийн чадамж	маш сайн	0	2.6	17.9	36.4	50.5	48.5
	сайн	18.2	34.2	61.5	48.5	41.1	41.6
	дунд зэрэг	51.5	60.5	20.5	15.2	7.4	7.9
	муу	21.2	2.6	0	0	1.1	2
	маш муу	9.1	0	0	0	0	0
Онолын мэдлэг	маш сайн	9.1	5.3	17.9	29.4	35.8	44.6
	сайн	18.2	44.7	69.2	67.6	53.7	44.6
	дунд зэрэг	60.6	47.4	12.8	2.9	9.5	8.9
	муу	6.1	2.6	0	0	1.1	2
	маш муу	6.1	0	0	0	0	0

Хүснэгт 29-аас харахад, ажил олгогч, сургалтын менежерүүд 6-аас дээш жил ажилласан бага боловсролын багшийн онолын мэдлэгийг “сайн”, “маш сайн” гэсэн үнэлгээ өгсөн байна. Харин эхний жилдээ болон 5 хүртэл жил ажилласан багш нарт онолын мэдлэг хангалтгүй гэсэн үнэлгээ 14.8 хувь эзэлж байна. “Багш, бага боловсрол” хөтөлбөрөөр

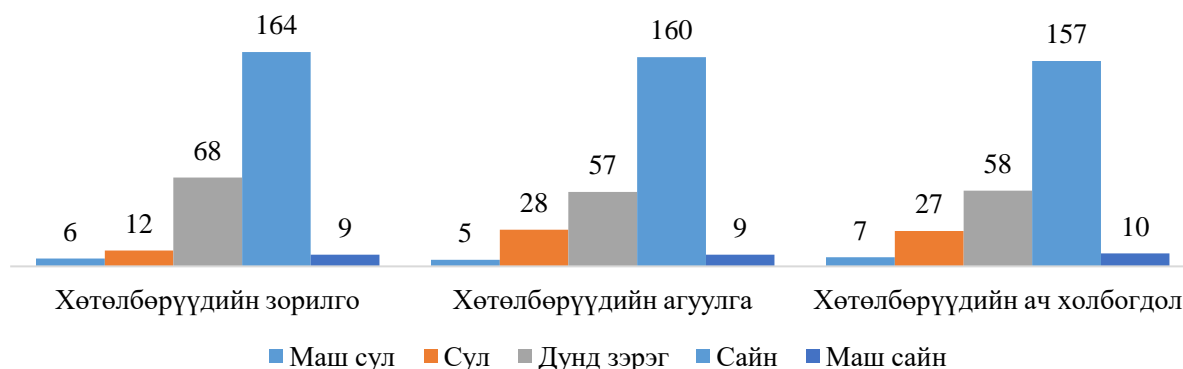
шинээр төгсөгчдийн онолын мэдлэгийг сайжруулах, бие даан суралцах, идэвх, сэдэл бий болгох чиглэлээр олон талт төрөл бүрийн үйл ажиллагааг хийж хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна. Ажил олгогчдын үнэлгээ багш нарын ажилласан хугацаатай урвуу хамааралтай байна. Эхний жилдээ болон 1-5 дахь жилдээ ажиллаж байгаа багш нарын онолын мэдлэг, багшийн чадамж, өгөгдөл боловсруулж судалгаа хийх чадвар, багшийн харилцаа, хандлага, заах арга зүй зэрэг шалгууруудад харьцангуй сул гэсэн үнэлгээг өгчээ.

Зураг 28. Бага ангийн багш бэлтгэж байгаа сургалтын хөтөлбөрт хийх шаардлагатай агуулгын өөрчлөлт



Ажил олгогчдын үзэж байгаагаар бага ангийн багш бэлтгэж байгаа сэтгэл судлал, эх хэл, арга зүй, математик, арга зүй, байгалийн ухаан, арга зүй, танилцах дадлага, туршин заах дадлага, багшлах дадлагын агуулгыг гүнзгийрүүлэх болон шинэ агуулгаар баяжуулах, боловсрол судлал, дүрслэх урлаг, технологи, арга зүйг шинэ агуулгаар баяжуулах шаардлагатай гэж үзжээ.

Зураг 29. Бага ангийн багш бэлтгэж буй дээд боловсролын сургалтын хөтөлбөр болон “Бага боловсролын сургалтын хөтөлбөр”-ийн хоорондын холбоо хамаарал



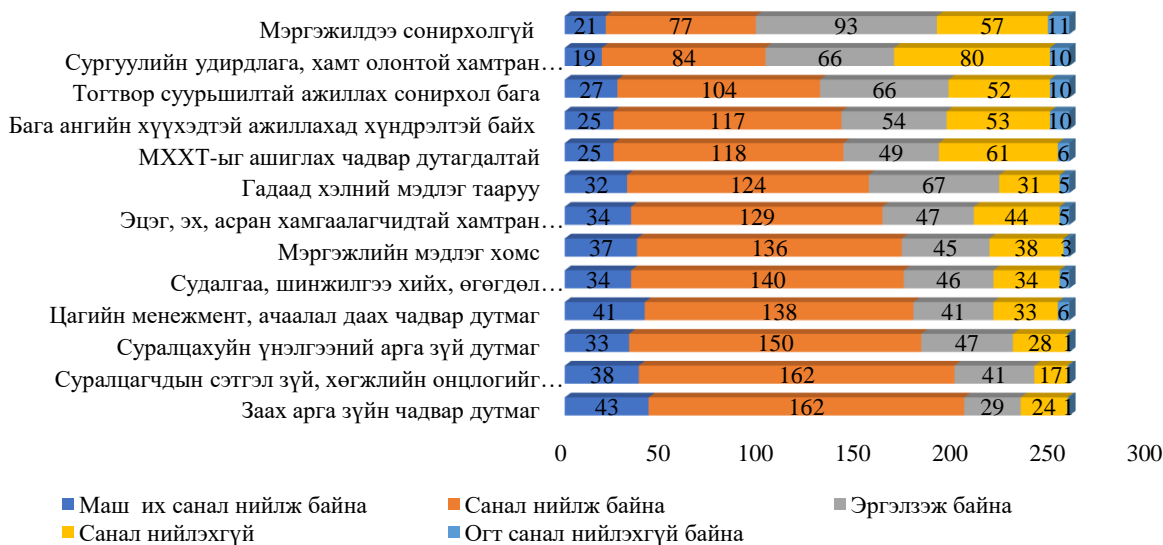
Хүснэгт 30. Бага ангийн багш мэргэжлийн чадамж

Ажлын байрны шаардлагууд	Огт чухал бус	Чухал бус	Хэлж мэдэхгүй байна	Чухал	Маш чухал	Хувь
Гадаад хэл	3	23	62	145	26	66.0
Тогтвор суурьшилтай ажиллах	1	6	19	106	127	90.0
Тэгш хамруулалттай холбоотой мэдлэг, чадвар	2	4	17	149	87	91.1
Тэвчээр хатуужилтай байх	2	3	13	137	104	93.1
Боловсролын бодлого, чиг хандлага, сургалтын хөтөлбөрийн мэдлэг	1	5	12	132	109	93.1
Сургах зүйн онол, түүнийг сургалтад ашиглах	1	3	14	145	96	93.1
Хамт олон болон олон нийттэй хамтран ажиллах		3	15	139	102	93.1
Судлагдахууны мэдлэг	2	1	13	96	147	93.8
Суралцагчдын онцлогт тохирсон үнэлгээний зохистой аргыг сонгох	1	3	11	124	120	94.2
Анги удирдах мэдлэг, чадвар	2	2	11	90	154	94.2
Харилцааны чадвар	1	4	9	125	120	94.6
Нягт нямбай байх	1	4	9	125	120	94.6
Эцэг, эх, асран хамгаалагчидтай үр дүнтэй, тогтмол хамтран ажиллах	1	3	10	130	115	94.6
Сургалтыг төлөвлөх, зохион байгуулах мэдлэг, чадвар		3	11	100	145	94.6
Мэдээлэл харилцаа, холбооны технологийн мэдлэг	1	4	9	132	113	94.6
Санаачилгатай байх	1	4	8	104	142	95.0
Суралцагчдын хөгжлийн онцлог, ялгаатай хэрэгцээг оношлох, оношилгоонд тулгуурлан тохирох арга зүйг сонгон хэрэглэх чадвар	2	3	8	111	135	95.0
Асуудал шийдэх	2	5	5	127	120	95.4
Суралцах, мэргэжлээ дээшлүүлэх сонирхолтой байх	1	4	7	118	129	95.4
Сургалтын үйл явцад суралцагчдаа идэвхжүүлэх, сэдэлжүүлэх	1	3	8	128	119	95.4
Бие даан ажиллах	1	1	9	102	146	95.8
Ажлын ачаалал даах	2	2	7	99	149	95.8
Мэдээлэл харилцаа, холбооны технологийг сургалтад ашиглах	1	3	7	116	132	95.8
Хувь хүний ур чадвар	1	3	6	109	140	96.1
Мэргэжилдээ сонирхолтой байх	1	3	6	55	194	96.1
Мэргэжлийн мэдлэг, ур чадвар	2	2	6	81	168	96.1
Заах арга зүйн мэдлэг, чадвар	1	3	6	81	168	96.1
Багаар ажиллах	1	2	6	78	172	96.5
Хариуцлагатай байх		4	5	58	192	96.5
Цаг баримтлах	2	3	4	62	188	96.5
Ажлаа амжилттай гүйцэтгэх хүсэл тэмүүлэлтэй байх	2	2	5	77	173	96.5
Хувийн зохион байгуулалттай байх	1	4	4	101	149	96.5

Ёс зүйн хэм хэмжээг баримтлах	3	2	3	85	166	96.9
-------------------------------	---	---	---	----	-----	------

Ажил олгогчдоос мэргэжлийн болон хувь хүний эдгээр чадварууд (Хүснэгт 30)-ыг бүгдийг нь чухал гэж үзсэн ба ёс зүйн хэм хэмжээг баримтлах, бие даан ажиллах, ажлын ачаалал даах, мэдээлэл харилцаа, холбооны технологийг сургалтад ашиглах, хувь хүний ур чадвар, мэргэжилдээ сонирхолтой байх, мэргэжлийн мэдлэг, ур чадвар, заах арга зүйн мэдлэг, чадвар, багаар ажиллах, хариуцлагатай байх, цаг баримтлах, ажлаа амжилттай гүйцэтгэх хүсэл тэмүүлэлтэй байх, хувийн зохион байгуулалттай байх зэрэг чадвар, хандлагыг тэдний олонх нь чухал гэж үзсэн байна.

Зураг 30. Бага ангийн багшийн ажлын байран дээр тулгамдаж бэрхшээл



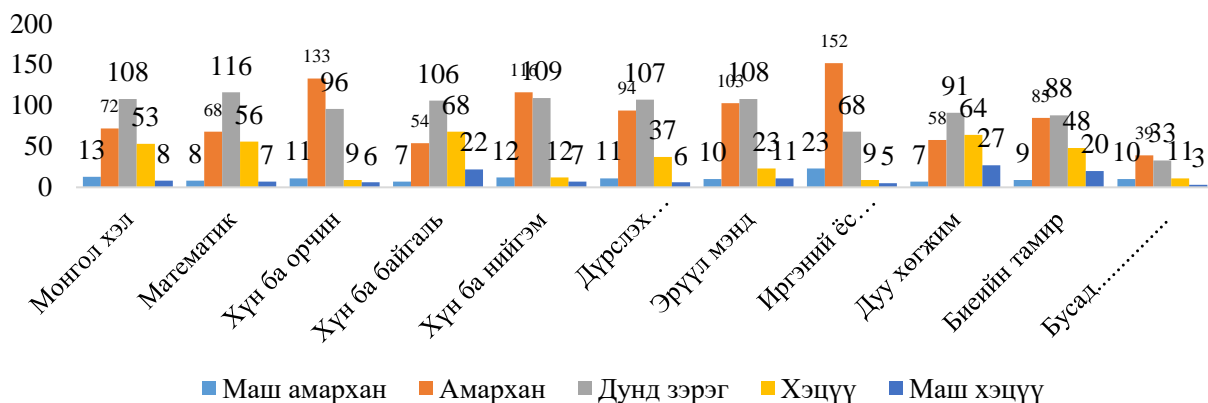
Заах арга зүй, суралцагчдын сэтгэл зүй, хөгжлийн онцлогийг оношлох, хэрэглэх чадвар, суралцахуйн үнэлгээний арга зүй, цагийн менежмент, ачаалал даах, судалгаа, шинжилгээ хийх, өгөгдөл боловсруулах зэрэг чадварууд дутмаг, мэргэжлийн мэдлэг хомс, эцэг, эх, асран хамгаалагчидтай хамтран ажиллах, ойлголцоход хүндрэлтэй зэрэг нь бага ангийн багшийн ажлын байран дээр тулгамддаг гол бэрхшээл гэж ажил олгогчид үзжээ.

Зураг 31. Бага ангийн багшийн хичээл сургалтын үйл ажиллагааг зохион байгуулахад тулгардаг бэрхшээл



Бага ангийн багшийн хичээл сургалтын үйл ажиллагааг зохион байгуулахад тулгардаг бэрхшээлээр лаборатори, сургалтын тоноглогдсон кабинетын хүрэлцээ, хангамж, Техник хэрэгсэл, интернэтийн хүрэлцээ, хангамж, сургалтын хэрэглэгдэхүүн (ном, сурах бичиг, гарын авлага, түүхий эд, үзүүлэн, тоног төхөөрөмж г.м)-ий хүртээмжийг нэрлэжээ.

Зураг 32. Бага ангийн багш нарын заахад хүндэрэлтэй хичээл



Бага боловсролын багшийн заахад амархан хичээлээр “Хүн ба орчин”, “Хүн ба нийгэм”, “Дүрслэх урлаг, технологи”, “Эрүүл мэнд”, “Иргэний ёс зүйн боловсрол”-ыг нэрлэсэн бол заахад хэцүү хичээлээр “Монгол хэл”, “Математик”, “Хүн ба байгаль”, “Дуу хөгжим”, “Биеийн тамир” зэрэг хичээлүүдийг нэрлэжээ.

Зураг 33. Бага боловсролын багшийн хөгжлийг дэмжих үйл ажиллагаа



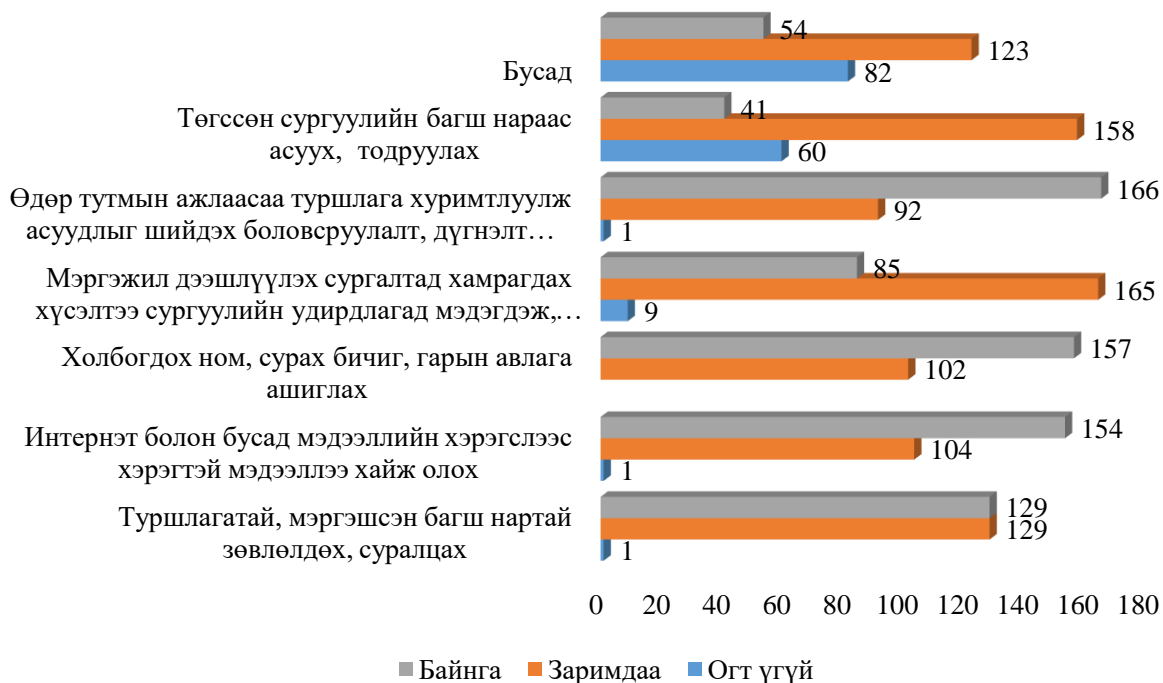
Бага боловсролын багшийн хөгжлийг дэмжих чухал ач холбогдолтой үйл ажиллагаагаар сайн туршлагыг хуваалцах, түгээн дэлгэрүүлэх, багш нарын мэргэжлийн ур чадварыг дээшлүүлэх, сургалтын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, арга зүйн шинэ аргуудыг сонгох турших, хэрэгжүүлэх зэргийг дурджээ.

Зураг 34. Бага ангийн багш нарын хөгжих нийтлэг хэрэгцээ



Бага ангийн багш нарын хөгжих нийтлэг хэрэгцээгээр лаборатори, компьютер ашиглах, интернэтийн орчинд ажиллах, бага насны хүүхдийн сэтгэл зүй, оношлох мэдлэг, чадвараа дээшлүүлэх, боловсрол судлал, сэтгэл судлал, багшлах арга зүйн мэдлэг чадвараа дээшлүүлэх, сүүлийн үеийн ном, гарын авлага, сургалтын хэрэглэгдэхүүнийг ашиглах, шинэчлэх, судалгаа, шинжилгээний арга зүйн мэдлэг, чадвараа дээшлүүлэх хэрэгцээг тус тус нэрлэсэн байна.

Зураг 35. Бага ангийн багш нарт үүссэн хөгжих хэрэгцээг шийдвэрлэдэг арга зам



Бага ангийн багш нарт үүссэн хөгжих хэрэгцээг хэрхэн шийдвэрлэдэг талаар өдөр тутмын ажлаасаа туршлага хуримтлуулж асуудлыг шийдэх боловсруулалт, дүгнэлт гаргах, холбогдох ном, сурах бичиг, гарын авлага ашиглах, интернэт болон бусад мэдээллийн хэрэгслээс хэрэгтэй мэдээллээ хайж олох, туршлагатай, мэргэшсэн багш нартай зөвлөлдөх,

суралцах замаар шийдвэрлэдэг гэсэн хариултын хувилбар зонхилж байна. Харин төгссөн сургуулийн багш нараас асуух, тодруулах замаар шийдвэрлэдэг гэсэн хариулт хамгийн бага хувийг эзлэж байна.

Бага ангийн багш нарт үүссэн хөгжих хэрэгцээг шийдвэрлэдэг арга зам гэсэн асуултад "Бусад" гэсэн хариултыг сонгосон сургалтын менежерүүд дараах тайлбарыг өгчээ. Үүнд:

- Ажлын байранд хөгжих:
 - Мэргэжил дээшлүүлэх сургалтад хамруулдаг;
 - Хэрэгцээнд суурилсан сургалт зохион байгуулдаг, өөрөө үлгэрлэн, дагалдуулан сургадаг;
 - Ажлын байран дээр сургалт авах, ЗАН-ээр ажлаа хэлэлцэх, ганцаарчилж зөвлөн туслах;
 - 1-5 жил ажиллаж байгаа залуу багш нарт зөвлөн туслах үйл ажиллагааг тогтмол явуулдаг;
- Харилцаа, хамтын ажиллагаа, судалгааны хүрээнд:
 - Тэтгэвэрт буй ахмад багш нараас суралцах;
 - Өөрийн болон бусад сургуулийн багш нарын хичээлд сууж арга зүйгээ сайжруулах;
 - Ажлын байрандаа мэргэжлийн бүлгээр хамтран ажиллаж өөрийн сайн туршлагаа бусад багш нартай хуваалцах, сайжруулах;
 - Багш нарын дундын чат группээр мэдээлэл солилцдог;
 - Харилцан туршлага судлах онолын мэдлэгийг сайжруулах, судалгаанд суурилж асуудлыг шийдвэрлэж сурах;
 - Тухайн сургуулийн залуу багш нарын хэрэгцээг тодорхойлох бөгөөд түүндээ үндэслэн арга замаа тодорхойлох;
 - Хичээлийн судалгаа явуулах;
- МХХТ-ийн хүрээнд:
 - Интернетээс мэдээлэл авах;
 - Ажлын ачааллыг багасгахын тулд олон төрлийн аппликейшн ашиглахыг зөвлөдөг;
 - Цахим платформ, мэргэжлийн болон мэргэшсэн багш нараас зөвлөгөө авах, зөвлөн туслах чиглэлээр хамтран ажиллаж суралцдаг.

"Багш, бага боловсрол" хөтөлбөрт шинээр оруулах шаардлагатай ямар хичээл, агуулга байна вэ? Яагаад? асуултаар тодруулахад бага боловсролын сургалтын менежерүүд:

- Сэтгэлзүй харилцаа, хандлага
 - Хүүхдийг ойлгох, хайрлах, сэтгэл зүйн сургалт
 - Сэтгэл зүйн боловсрол олгох
 - Сэтгэл судлалын хичээлийг илүү сайн үзэх шаардлагатай байна.
 - Илтгэх чадвар, бусдад өөрийгөө сайнаар ойлгуулах талаас нь сэтгэл судлал илүү олон цагаар оруулах
- Ёс суртахуун, харилцаа хандлага
 - Ёс суртахуун
 - Хүний эрх, хүүхдийн эрх, хүүхдэд ээлтэй орчин гэсэн агуулга оруулах
 - Ёс зүй, харилцаа, хариуцлага, үүргийн тухай агуулгыг сургалтын хөтөлбөрт нэмэх
- МХХТ ба гадаад хэл
 - Мэдээллийн технологи, нийгэм шаардаад байна
 - МХТ, ажил хөдөлмөрийн чиг баримжаа олгох

- Мэргэжлийн хөгжил, сэтгэл ханамж
 - Хандлага, багшийн мэргэжилд дурлуулах
 - Заах арга, дадлага хийх хугацааг нэмэх
 - Одоо байгаа хөтөлбөрөө чанаржуулах, хэрэгжүүлэхэд анхаарна уу? Төгсөгчид суурь онолын мэдлэг дутмаг байдаг. Тухайлбал: Яагаад 4 жилийн хугацаанд алдаагүй зөв бичдэг болгохгүй байгаа юм бол?
 - Хүүхдийг уншуулж, бичүүлж сургах арга зүйг судлуулж сургах
 - Дидактикийн хичээлийг илүү олон кердитээр тавих, мөн танилцах дадлагын цагийн багшлах дадлагын цаг дээр нэмэх, багшлах дадлагыг илүү олон цаг оруулах
 - Олон улсын боловсрол судлал
 - 1-5-р ангийн сурагчдад олгох мэргэжлийн онолын мэдлэгтэй байх
 - Одоогийн бага ангид суралцаж буй сурагчдын нас сэтгэхүйн онцлогт тохирсон сургалтын шинэлэг арга зүйд суралцах
- Ялгаатай хүүхдийн онцлогт тохирсон хөтөлбөр, агуулга
 - Түвшин ялгаатай, хоцрогдолтой хүүхэдтэй ажиллах аргазүй, мэдлэг, ур чадвар олгох
 - Сүүлийн үед хөгжлийн бэрхшээлтэй сурагчид маш их элсэн суралцаж байна. Энэ тал дээр онцгой анхаарч ажиллах. Жишээ нь: Багш нарт дохионы хэл заах аутизмтай сонсголын бэрхшээлтэй булчингийн хэт чангаралтай гэх мэт хүүхдүүдтэй ажиллахад ямар арга, барил, эв дүй, мэдлэг, ур чадвар шаардлагатай байдаг тал дээр илүү олон цагаар заах сургаж өгөх
- Мэргэжлийн онол, аргазүйн хөгжил
 - Онол, заах арга зүйн мэдлэгийг голлон анхаарах. Маш оновчтой агуулгуудыг товч тодорхой цаг үетэй уялдуулан сургалтын хөтөлбөрүүдийг шинэчлэх шаардлагатай гэж үзэж байна
 - Монгол хэлний зөв бичих чадварыг сайжруулах,
 - Бага ангийн сурагчдын сэтгэл зүй, онцлогийг оношлох судлах арга зүйг илүү оруулж өгөх
 - Сэтгэл судлалын онол арга зүйг сайтар эзэмшүүлэх
 - Эрдэм шинжилгээ судалгааны ажил хийх аргад суралцах хөтөлбөр агуулга оруулах
 - Багш бэлтгэх сургуульд багшийн харилцаа хандлага болон мэдээлэл технологи чадварыг олгох
 - Интерактив хичээлийг боловсруулах арга зүйд сургах
 - Математикийн хичээлийн арга зүйг илүү гүнзгийрүүлэх
- Дадлага
 - Сайжруулсан хөтөлбөр, сургалтын хөтөлбөрийн агуулга, уялдаа холбоог сайжруулах.
 - Багш мэргэжлийн үнэлэмж, үнэ цэнийг нэмэгдүүлэх, багшийн ажилд дур сонирхолтой хүүхдийг багшийн сургуульд сонгон суралцахад онцгой анхаарах
 - Онолын мэдлэгийг цэгцтэй олгож, бага ангийн сурах бичгийг судлан ажиллах ,арга зүйг эзэмшүүлсэн байх.
 - Зөв хандлагатай багш бэлтгэх.
 - Хөтөлбөр сайжруулахаас илүү багш бэлтгэдэг сургуулиудын чанарыг сайжруулахад анхаарах
 - Практик дадлагын хугацааг уртасгах.

- Дадлагыг урт хугацаагаар хийлгэх, бичиг баримт дээр ажиллах, боловсруулах, үнэлгээний даалгавар боловсруулах чадваруудыг сайн эзэмшүүлэх
- Багш бэлтгэх хөтөлбөрийг сайжруулах багшлах дадлагын хугацааг урт болгох
- Дадлага маш чанартай хийх
- Элсэлт, элсэгчийн чанар
 - Шилдэг сурагчдыг багшаар бэлтгэх
 - Багш болох сэтгэлтэй сурагчдыг сонгох
 - Сурлагаар сайн хүүхдийг багшаар сургах, багшлах дадлагыг чанартай гүйцэтгүүлэх
 - Элсэлтэн дээр онцгой анхаарах багш болох хүсэл сонирхолтой зөв төлөвшил харилцаа хандлагатай тодорхой авьяас чадвартай тийм хүнд л тухайн хөтөлбөрийг эзэмшүүлэх нь зөв.
 - ЭЕШ-ын өндөр оноотой хүүхэд элсүүлэх
 - Ажилдаа дуртай хүнийг л багш болгох. Мөн онолын мэдлэг сайтай байхад аяндаа заах арга зүй туршлагыг өөрөө бий болгоно
 - Багш болох шалгуурыг өндөрсгөх, хичээл сургалтын чанарыг сайжруулах
 - Хамгийн гол нь бага ангийн багш мэргэжилдээ дур сонирхолтой ачаалал даах чадвартай л болгох
 - Мэргэжлийн ур чадвар, сэтгэл хоёулаа маш чухал байна
- Сургалты чанар, үр өгөөж
 - Үндэсний цөөнх гэгдэх казах хүүхэдтэй ажиллах багш, хүний нөөцийг бэлтгэх
 - Багш бэлтгэдэг багш нар маань өөрсдөө заах арга ур чадвараа байнга дээшлүүлэх, өнөө цагийн шаардлага эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн төгсөгч гаргахад түлхүү анхаарах хэрэгтэй байх
 - Багш бэлтгэх сургуулийн сургалтын хөтөлбөр, чанарт анхаарах
 - Бага боловсролын сурах бичгийн агуулга, дээд боловсролын онолын агуулгыг тулгаж харах шаардлагатай. Онолыг багасгаж, практик дадлага маш сайн хийлгэж, бодит байдлыг судлах тал дээр илүү анхаарах
 - Багш бэлтгэж байгаа суруулиуд багшийн чанарт анхаарч чадварлаг багш бэлтгэх, урт хугацааны хөтөлбөр хэрэгжүүлж багшийн хөтөлбөрийг тогтвортой болгох
 - Онолын мэдлэг сайтай байхаас гадна ажилдаа чин сэтгэлээсээ ханддаг байх
 - Мэргэжлийн онол, арга зүйн сургалтыг чанарт анхаарах
 - Сургалтын хөтөлбөрийг нэгдсэн нэг чиглэлтэй, багшийг сургуульд өндөр шалгуураар үнэ төлбөргүй бэлтгэх, мөн цалинг нэмж, ачааллыг бууруулах

Бүлгийн дүгнэлт

Сургалтын байгууллагууд бага ангийн багш нараа сонгож авахдаа мэргэжлийн мэдлэг, ур чадвар (заах арга зүй), хувь хүний хандлага зэргийг гол шалгуураа болгож байна. Бага ангийн багш бэлтгэж байгаа сургалтын хөтөлбөр дэх сэтгэл судлал, боловсрол судлал, эх хэл, математик, дүрслэх урлаг, байгалийн ухааны заах арга зүй, бүх хэлбэрийн дадлагуудыг агуулга, арга зүйн хувьд эрс шинэчлэл хийх, шинэ агуулгаар баяжуулах шаардлагатай байна гэж ажил олгогчдын зүгээс үзсэн байна.

Ажил олгогчдын үнэлгээ багш нарын ажилласан хугацаатай урвуу хамааралтай байна. “Багш, бага боловсрол” хөтөлбөрөөр төгсөгчийн чадамж, ажлын байрны шаардлагын хооронд үл нийцэл байна. Багш боловсролын багш бэлтгэж байгаа их, дээд сургуулиуд багшийн чадамж, онолын мэдлэг, өгөгдөл боловсруулалт, судалгааны ажил хийх чадвар, заах арга зүй, багшийн харилцаа, хандлага зэрэг чадамжид анхаарах, агуулга, арга зүйн шинэчлэл хийхэд анхаарах шаардлагатай нь харагдаж байна. Ажил олгогчдын олонх нь ёс зүйн хэм хэмжээг баримтлах, бие даан ажиллах, ажлын ачаалал даах, мэдээлэл харилцаа, холбооны технологийг сургалтад ашиглах, хувь хүний ур чадвар, мэргэжилдээ сонирхолтой байх, мэргэжлийн мэдлэг, ур чадвар, заах арга зүйн мэдлэг, чадвар, багаар ажиллах, хариуцлагатай байх, цаг баримтлах, ажлаа амжилттай гүйцэтгэх хүсэл тэмүүлэлтэй байх, хувийн зохион байгуулалттай байх зэрэг чадвар, хандлагыг чухал гэж үзсэн байна.

Түүнчлэн заах арга зүй, суралцагчийн сэтгэл зүй, хөгжлийн онцлогийг оношлох, үр дүнг практикт хэрэглэх чадвар, суралцахуйн үнэлгээний арга зүй дутмаг байдал, эцэг, эх, асран хамгаалагчидтай хамтран ажиллах, ойлголцоход хүндрэлтэй байх зэрэг нь бага ангийн багшийн ажлын байран дээр тулгамддаг гол бэрхшээл гэж ажил олгогчид үзжээ.

Бага ангийн багшийн хичээл сургалтын үйл ажиллагааг зохион байгуулахад тулгардаг бэрхшээлд лаборатори, сургалтын тоноглогдсон кабинетын хүрэлцээ, хангамж, техник хэрэгсэл, интернэтийн хүрэлцээ, хангамж, сургалтын хэрэглэгдэхүүн (ном, сурах бичиг, гарын авлага, түүхий эд, үзүүлэн, тоног төхөөрөмж г.м)-ий хүртээмжийг нэрлэжээ. Бага боловсролын сургалтын байгууллагууд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд материаллаг орчны дэмжлэгийг сайжруулахад анхаарах шаардлагатай байна.

Бага боловсролын багшийн заахад хэцүү хичээлээр “Монгол хэл”, “Математик”, “Хүн ба байгаль”, “Дуу хөгжим”, “Биеийн тамир” зэрэг хичээлүүдийг нэрлэжээ. Эдгээр хичээлүүдийн хөтөлбөрийн агуулга, арга зүйг шинэчлэн сайжруулах, энэ чиглэлээр суралцагчийн шинжлэх ухааны суурь ойлголт, мэдлэгийг бие даан гүнзгийрүүлэн судлах чадварыг хөгжүүлэх шаардлагатай байна. Иймд нас зүйн сэтгэц оношилгооны арга зүй, МХХТ-ийн ур чадвар олгох, судлагдахууны мэдлэгийг бага насны хүүхдэд хүргэх арга зүйн чадваруудыг олгох чиглэлээр хөтөлбөрийн агуулгыг баяжуулах, өргөсгөх, интеграцчилах хэрэгцээ шаардлага үүсч байна.

“Багш, бага боловсрол” хөтөлбөрөөр төгсөгч, багш нарын хооронд эргэх холбоо сул байна. Багш бага ангийн боловсрол хөтөлбөрөөр мэргэжилтэн бэлтгэдэг их, дээд сургууль, бага боловсролын сургалтын байгууллага хоорондоо байнгын уялдаатай ажиллаж, багш солилцооны төрөл бүрийн хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, мэргэжил арга зүйн хөгжилд дэмжлэг үзүүлэх, хөтөлбөрийн сайжруулалт, төгсөгчийн мэргэжлийн чадамж, ажлын байрны ур чадварыг зөрүүг арилгах чиглэлээр төрөл бүрийн үйл ажиллагааг хийж хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна.

3.4. “Багш, бага боловсрол” хөтөлбөрөөр төгсөгч-багш болон ажил олгогч (сургалтын менежер)-ийн асуулгын судалгааны харьцуулсан зарим үр дүнгээс

Тайлангийн энэ бүлэгт бид бага боловсролын багшийн болон сургалтын менежерийн асуулга судалгааны үр дүнд харьцуулсан шинжилгээ хийлээ. Ингэхдээ түүврийн тоо харилцан адилгүй байгаа (824 багш, 259 сургалтын менежер) тул үр дүнг хувиар гарган харьцуулсан болно.

Бага боловсролын багш, сургалтын менежерийн агуулгын харьцуулалт

Таны бодлоор Багш-бага ангийн боловсрол сургалтын хөтөлбөрт агуулгын ямар өөрчлөлт шаардлагатай вэ?

Хүснэгт 31. Бага боловсролын сургалтын хөтөлбөрийн агуулгын өөрчлөлт

Судлагдахуун	Агуулгыг гүнзгийрүүлэх		Агуулгыг хэвээр үлдээх		Агуулгыг багасгах		Шинэ агуулгаар баяжуулах	
	Багш	Сур.мен	Багш	Сур.мен	Багш	Сур.мен	Багш	Сур.мен
Боловсрол судлал	9.3	20.08	26.5	29.73	32.5	10.04	31.7	40.15
Сэтгэл судлал	14.3	36.29	24.4	22.78	24.4	6.18	36.9	34.75
Эх хэл, онол	14.2	27.80	24.6	31.27	33.0	17.37	28.2	23.55
Эх хэл, арга зүй	15.7	31.27	23.1	23.55	26.7	7.34	24.9	37.84
Математик, онол	12.7	28.57	23.2	28.57	39.1	24.32	25.0	18.53
Математик, арга зүй	15.3	32.82	21.7	19.31	28.2	10.04	34.8	37.84
Байгалийн ухаан, онол	13.3	26.25	25.7	33.20	35.9	21.62	25.0	18.92
Байгалийн ухаан, арга зүй	13.8	27.80	23.7	22.39	30.0	14.67	32.5	35.14
Нийгмийн ухаан, онол	8.4	16.22	31.9	42.86	36.3	23.55	23.4	17.37
Нийгмийн ухаан, арга зүй	9.1	20.46	30.8	34.36	30.3	12.36	29.7	32.82
Дүрслэх урлаг, технологи, онол	8.9	16.60	32.2	48.65	29.4	18.53	29.6	16.22
Дүрслэх урлаг, технологи, арга зүй	10.7	20.08	30.5	34.75	25.4	10.42	33.5	34.75
Танилцах дадлага	12.9	32.05	28.6	29.73	20.6	9.27	37.9	28.96
Туршин заах дадлага	14.7	37.45	25.5	22.39	19.8	6.56	40.0	33.59
Багшлах дадлага	15.5		23.9	17.37	18.1	5.02	42.5	33.59

Бага боловсролын сургалтын хөтөлбөрийн агуулгыг гүнзгийрүүлэх, хэвээр үлдээх, багасгах, шинэ агуулгаар баяжуулах гэсэн 4 хувилбараар багш (төгсөгч) ба ажил олгогч (сургалтын менежер)-ийн хооронд хэр ялгаатай, ижил төстэй санал өгөв гэдгийг харьцуулж үзэхэд (Хүснэгт 31):

- Эх хэл, математик, байгалийн ухааны онол, арга зүй; нийгмийн ухааны арга зүй хичээлүүдийн агуулгыг гүнзгийрүүлэх гэдэгт сургалтын менежерүүд багшаас 11-17 хувийн илүү, сэтгэл судлал, туршин заах дадлага хичээлүүдэд багшаас 20 хувийн илүү саналуудыг тус тус өгсөн байна.
 - Агуулгыг хэвээр үлдээх гэж дүрслэх урлаг, технологи, онол хичээлд багшаас даруй 16 хувийн илүүтэй саналыг ирүүлсэн байна.
 - Багш, бага боловсрол сургалтын хөтөлбөрт байгаа бүх хичээлүүдийн агуулгыг багасгах гэдэгт багшаас 11-22 хувийн бага санал өгсөн.
 - Эх хэл, арга зүйн хичээлийг шинэ агуулгаар баяжуулах шаардлагатай гэсэн хариултыг судалгаанд хамрагдсан багш нараас 12.3 хувийн илүү саналаар дэмжсэн байна.

- Бага ангийн багш мэргэжлээр ажиллахад дараах чадвар, хандлага хэр чухал гэж Та үзэж байна вэ?

Хүснэгт 32. Багш мэргэжлээр ажиллахад шаардлагатай чадвар, хандлага

Чадамж	огт чухал бус		чухал бус		хэлж мэдэхгүй		чухал		маш чухал	
	Багш	Сур. мен	Багш	Сур. мен	Багш	Сур. мен	Багш	Сур. мен	Багш	Сур. мен
Багаар ажиллах	0.6	0.4	1.6	0.7	2.8	1.9	34.2	29.7	60.8	66.8
Бие даан ажиллах	0.8	0.4	1.3	0.4	2.9	3.47	36.5	39.4	58.4	56.4
Ажлын ачаалал даах	0.8	0.7	2.7	0.7	0.8	2.7	44.5	38.2	51.2	57.5
Хариуцлагатай байх	0.7	0	0.8	1.5	3.3	1.9	31.4	22.4	63.7	74.1
Асуудал шийдвэрлэх	0.7	0.7	1.1	1.9	4.1	1.9	44.2	49	49.9	46.3
Мэдээлэл харилцаа, холбооны технологи сургалтад ашиглах	0.7	0.4	1.5	1.2	3.5	2.7	38.3	44.8	55.9	50.9
Гадаад хэл	1.6	1.5	6.9	8.8	19.2	23.9	52.9	55.9	19.4	10
Санаачилгатай байх	0.4	0.4	1.6	1.5	3.6	3.09	41.6	40.1	52.8	54.8
Тогтвор суурьшилтай ажиллах	0.7	0.4	2.5	2.3	6.8	7.34	44.2	40.9	45.8	49
Цаг баримтлах	0.6	0.7	1.2	1.2	3.0	1.5	30.8	23.9	64.3	72.4
Мэргэжилдээ сонирхолтой байх	0.5	0.4	1.2	1.2	4.5	2.3	29.2	21.2	64.6	74.9
Ажлаа амжилттай гүйцэтгэх хүсэл тэмүүлэлтэй байх	0.7	0.7	1.2	0.7	4.2	1.9	38.2	29.7	55.6	66.8
Суралцах, мэргэжлээ дээшлүүлэх сонирхолтой байх	0.5	0.4	1.6	1.5	5.2	2.7	43.4	45.5	49.3	49.8
Харилцах	0.6	0.4	1.6	1.5	4.5	3.5	41.1	48.2	52.2	46.3
Нягт нямбай байх	0.6	0.4	1.7	1.5	4.5	3.5	41.9	48.2	51.3	46.3
Хувийн зохион байгуулалттай байх	0.5	0.4	2.1	1.5	2.9	1.5	38.1	39	56.4	57.5
Ёс зүйн хэм хэмжээг баримтлах	0.5	1.5	1.8	0.7	3.0	1.2	36.5	32.8	58.1	64.1
Тэвчээр хатуужилтай байх	0.6	0.7	2.5	1.2	6.1	5	46.1	52.9	44.7	42

Судалгаанд хамрагдсан бага боловсролын багш, сургалтын менежерүүдийн хувьд багшаар ажиллах чадвар, хандлагыг хэр чухал болохыг үнэлж, дүгнэсэн байдлыг харьцуулж үзвэл (Хүснэгт 32), “огт чухал бус”, “чухал бус”, “хэлж мэдэхгүй байна” гэсэн хариултын эзлэх хувь маш бага, мөн зөрөө бага гарсан. Харин асуулгад дурдсан бүх чадвар, хандлагыг “чухал”, “маш чухал” гэсэн хариултын хувь ижил өндөр байгаа нь энэ асуултын эерэг хариултад санал нэгтэй байна гэж үзэж болно.

- Бага ангийн багшийн ажлын байранд тулгарч байгаа дараах бэрхшээлүүдтэй та санал нийлж байна уу?

Хүснэгт 33. Ажлын байранд тулгардаг бэрхшээл

Чадамж	Маш их		Санал нийлнэ		Эргэлзэж байна		Санал нийлэхгүй		Огт санал нийлэхгүй	
	Багш	Сур. мен	Багш	Сур. мен	Багш	Сур. мен	Багш	Сур. мен	Багш	Сур. мен
Заах арга зүйн чадвар дутмаг	9.7	16.60	40.9	62.55	19.5	11.20	22.3	9.27	7.5	0.39

Мэргэжлийн мэдлэг хомс	7.2	14.29	32.4	52.51	24.5	17.37	26.8	14.67	9.1	1.16
Суралцагчдын сэтгэл зүй, хөгжлийн онцлогийг оношлох, хэрэглэх чадвар дутмаг	7.5	14.67	45.0	62.55	20.9	15.83	20.9	6.56	5.7	0.39
Суралцахуйн үнэлгээний арга зүй дутмаг	7.5	12.74	40.9	57.92	23.9	18.15	20.9	10.81	6.8	0.39
Цагийн менежмент, ачаалал даах чадвар дутмаг	7.9	15.83	34.6	53.28	21.8	15.83	25.1	12.74	10.6	2.32
Эцэг, эх, асран хамгаалагчидтай хамтран ажиллах, ойлголцоход хүндрэлтэй	13.8	13.13	40.3	54.02	17.7	17.76	19.9	13.13	8.3	1.93
МХХТ-ыг ашиглах чадвар дутагдалтай	6.8	9.65	36.8	45.56	22.5	18.92	24.9	23.55	9.1	2.32
Судалгаа, шинжилгээ хийх, өгөгдөл боловсруулах чадвар дутмаг	6.9	13.13	37.3	54.05	24.6	17.76	22.9	13.13	8.3	1.93
Гадаад хэлний мэдлэг тааруу	8.3	12.36	39.6	47.88	27.9	25.87	18.0	11.97	6.3	1.93
Сургуулийн удирдлага, хамт олонтой хамтран ажиллах, ойлголцоход хүндрэлтэй байх	8.4	7.34	32.4	32.4	23.9	25.48	25.6	30.89	9.7	3.86
Мэргэжилдээ сонирхолгүй	8.5	8.11	27.4	29.7	24.2	35.9	26.2	22	13.7	4.25
Бага ангийн хүүхэдтэй ажиллахад хүндрэлтэй	15.0	9.65	37.3	45.2	17.2	20.8	21.0	20.46	9.5	3.86
Тогтвор суурьшилтай ажиллах сонирхол бага	11.2	10.42	33.0	40.1	20.5	25.5	24.0	20.1	11.3	3.86

Багш, сургалтын менежерүүдийн багшийн ажлын байранд тулгардаг бэрхшээлүүдийн талаар өгсөн саналыг харьцуулж үзвэл (Хүснэгт 33), “маш их санал нийлж байна”, “санал нийлж байна” гэсэн хувилбарт заах арга зүйн чадвар дутмаг, мэргэжлийн мэдлэг хомс, цагийн менежмент, ачаалал даах чадвар дутмаг гэсэн бэрхшээлүүдэд сургалтын менежерүүд багшийн хариултаас 16-21 хувийн илүүтэй санал нийлсэн байна. Үүнтэй яг ижил бөгөөд эсрэгээрээ эдгээр чадваруудад санал нийлэхгүй гэж багшийн өгсөн саналаас сургалтын менежерийнх 12-14 хувиар бага байгаа юм.

- *Хичээл сургалтын үйл ажиллагааг зохион байгуулахад Танд хамгийн их тулгардаг бэрхшээлийг үнэлнэ үү?* гэсэн асуултад багш, сургалтын менежерийн хариулсан байдлын ялгааг авч үзье (Хүснэгт 34).

Хүснэгт 34. Хичээл сургалтын үйл ажиллагааг зохион байгуулахад тулгардаг бэрхшээл

Үйл ажиллагаа	Бэрхшээлгүй		Заримдаа		Бэрхшээлтэй	
	Багш	Сур. мен	Багш	Сур. мен	Багш	Сур. мен
Хичээлийн бэлтгэл	28.8	17.76	59.5	66.80	11.8	15.44
Хичээл зохион байгуулалт	48.1	38.61	46.5	52.51	5.5	8.88
Сургалтын арга зүй	40.5	18.92	51.2	58.30	8.3	22.78
Сургалтын баримт бичиг	26.1	21.62	51.0	52.51	22.9	25.87
Мэргэжлийн онол, арга зүйн мэдлэг, чадвар	40.7	13.51	52.9	60.23	6.4	26.25
Суралцагчийн харилцаа, хандлага	35.0	23.94	50.0	54.83	15.0	21.24
Гадаад хэлний мэдлэг, хэрэглээ	20.5	14.67	56.4	55.21	23.1	30.12

Сургалтын хэрэглэгдэхүүн (ном, сурах бичиг, гарын авлага, түүхий эд, үзүүлэн, тоног төхөөрөмж г.м)-ий хүргэмж	20.5	16.60	49.8	45.17	29.7	38.22
Лаборатори, сургалтын тоноглогдсон кабинетын хүрэлцээ, хангамж	15.4	10.42	45.6	32.05	39.0	57.53
Техник хэрэгсэл, интернэтийн хүрэлцээ, хангамж	18.8	13.90	44.2	38.22	37.0	47.88
Үнэлж дүгнэх үйл ажиллагаа	25.1	15.44	54.7	66.02	20.1	18.53

Судалгаанд хамрагдсан багш нарын хичээлийн бэлтгэл, сургалтын арга зүй, мэргэжлийн онол, арга зүйн мэдлэгт бэрхшээлгүй гэж хариулсан хувиас сургалтын менежерүүдийн хариулт 11-27 хувиар бага буюу илүү бэрхшээлтэй гэж үзсэн. Мөн лаборатори, сургалтын тоноглогдсон кабинетын хүрэлцээ хангамжийг багш нар “бэрхшээлтэй” гэж үзсэн хувиас сургалтын менежерүүд 18.5 хувиар илүүтэй “бэрхшээлтэй” гэжээ.

Хүснэгт 35. Бага боловсролын багшийн хөгжих хэрэгцээ

Хэрэгцээ	Багш			Менежер		
	огт үгүй	заримдаа	маш чухал	огт үгүй	заримдаа	маш чухал
Сургалтын хэрэглэгдэхүүнийг ашиглах, шинэчлэх	2.6	45.0	52.4	0.77	26.25	72.97
Сүүлийн үеийн ном, гарын авлага, зөвлөмжөөр хангагдах	2.4	32.0	65.6	1.16	25.48	73.36
Лаборатори, компьютер ашиглах, интернэтийн орчинд ажиллах	3.7	33.0	63.4	0.00	14.29	85.71
Гадаад хэлний мэдлэгээ дээшлүүлэх	5.3	53.4	41.3	1.54	63.71	34.75
Хууль эрх зүйн өөрчлөлт, шинэчлэлийн талаарх мэдлэгээ дээшлүүлэх	5.6	47.7	46.7	1.93	54.83	43.24
Боловсрол судлал, багшлах арга зүйн мэдлэг чадвараа дээшлүүлэх	4.4	40.0	55.6	0.00	26.25	73.75
Судалгаа, шинжилгээний арга зүйн мэдлэг, чадвараа дээшлүүлэх	4.2	45.5	50.3	0.39	30.89	68.73
Бага насны хүүхдийн сэтгэл зүй, оношлох мэдлэг, чадвараа дээшлүүлэх	2.7	38.8	58.5	0.00	17.37	82.63
Эрдэм шинжилгээний илтгэл бичих	15.4	52.8	31.8	3.47	62.16	34.36
Мэргэжлийн ном, сурах бичиг боловсруулах	7.3	50.7	42.0	3.09	53.67	43.24
Өгөгдөл боловсруулах	8.3	56.0	35.7	1.54	47.88	50.58
Мэргэжлийн дадлага, практикийн ажлыг төлөвлөх, удирдан зохион байгуулах	6.6	53.1	40.3	2.70	37.07	60.23

Багш болон сургалтын менежерүүд бага боловсролын багшийн хөгжих хэрэгцээг сүүлийн үеийн ном, гарын авлага, зөвлөмжөөр хангагдах, лаборатори, компьютер ашиглах, интернэтийн орчинд ажиллах, боловсрол судлал, багшлах арга зүйн мэдлэг чадвараа дээшлүүлэх, бага насны хүүхдийн сэтгэл зүй, оношлох мэдлэг, чадвараа дээшлүүлэх зэргийг хамгийн чухал гэж авч үзсэн байна. Эрдэм шинжилгээний илтгэл бичих хэрэгцээг менежер болон багш огт чухал бус гэсэн хариултын хувилбар дээр санал нийлсэн байна.

Харин багш нар өгөгдөл боловсруулах, мэргэжлийн дадлага, практикийн ажлыг төлөвлөх, удирдан зохион байгуулахыг заримдаа чухал гэж үзсэн бол сургалтын менежерүүд хууль

эрх зүйн өөрчлөлт, шинэчлэлийн талаарх мэдлэгээ дээшлүүлэх хэрэгцээг заримдаа чухал гэж үзсэн байна.

Хүснэгт 36. Шийдвэрлэдэг арга зам

Танд үүссэн хэрэгцээг ямар арга замаар шийдвэрлэдэг вэ?	Багш			Сургалтын менежер		
	огт үгүй	заримдаа	байнга	огт үгүй	заримдаа	байнга
Туршлагатай, мэргэшсэн багш нартай зөвлөлдөх, суралцах	2.8	63.7	33.5	0.39	49.81	49.81
Интернэт болон бусад мэдээллийн хэрэгслээс хэрэгтэй мэдээллээ хайж олох	1.9	43.7	54.4	0.39	40.15	59.46
Холбогдох ном, сурах бичиг, гарын авлага ашиглах	1.3	43.2	55.5	0.00	39.38	60.62
Мэргэжил дээшлүүлэх сургалтад хамрагдах хүсэлтээ сургуулийн удирдлагад мэдэгдэж, шийдүүлэх	11.9	62.3	25.8	3.47	63.71	32.82
Өдөр тутмын ажлаасаа туршлага хуримтлуульж асуудлыг шийдэх боловсруулалт, дүгнэлт гаргах	3.2	45.1	51.7	0.39	35.52	64.09
Төгссөн сургуулийн багш нараас асуух, тодруулах	30.3	50.5	19.2	23.17	61.00	15.83
Бусад (126-д тодруулж бичнүү)	36.9	41.9	21.2	31.66	47.49	20.85

Үүссэн хэрэгцээг шийдвэрлэдэг арга замын талаар тэдний хариултын хувилбар хоорондоо нийцтэй байна. Интернэт болон бусад мэдээллийн хэрэгслээс хэрэгтэй мэдээллээ хайж олох, холбогдох ном, сурах бичиг, гарын авлага ашиглах, өдөр тутмын ажлаасаа туршлага хуримтлуульж асуудлыг шийдэх боловсруулалт, дүгнэлт гаргах зэргийг байнга, туршлагатай, мэргэшсэн багш нартай зөвлөлдөх, суралцах, мэргэжил дээшлүүлэх сургалтад хамрагдах хүсэлтээ сургуулийн удирдлагад мэдэгдэж, шийдүүлэх, төгссөн сургуулийн багш нараас асуух, тодруулах замаар заримдаа хөгжлийн хэрэгцээг шийдвэрлэдэг гэсэн ижил хариултыг өгсөн байна.

Хүснэгт 37. Заахад амархан, хэцүү хичээл

Хичээл	Амархан		Дунд зэрэг		Хэцүү	
	Багш	Менежер	Багш	Менежер	Багш	Менежер
Монгол хэл	44.7	33.46	39.1	42.52	16.3	24.0
Математик	53.6	29.80	35.4	45.49	10.9	24.7
Хүн ба орчин	10.3	56.47	43.9	37.65	45.1	5.9
Хүн ба байгаль	31.9	23.74	43.9	41.25	24.2	35.0
Хүн ба нийгэм	49.9	50.00	40.9	42.58	9.2	7.4
Дүрслэх урлаг, технологи	49.0	41.18	39.3	41.96	11.7	16.9
Эрүүл мэнд	49.8	44.31	38.5	42.35	11.8	13.3
Иргэний ёс зүйн боловсрол	64.0	68.09	31.0	26.46	5.0	5.4
Дуу хөгжим	32.5	26.32	37.4	36.84	30.1	36.8
Биеийн тамир	35.0	37.60	38.1	35.20	26.9	27.2

Бусад	41.4	51.04	40.4	34.38	18.2	14.6
-------	------	-------	------	-------	------	------

Багш, менежерийн бодлоор заахад амархан “Хүн ба нийгэм” “Иргэний ёс зүйн боловсрол”, “Эрүүл мэнд” зэрэг хичээл бол, багш нарынхаар “Математик”, “Дүрслэх урлаг, технологи” сургалтын менежерүүдийн бодлоор “Хүн ба орчин” гэсэн хариултыг сонгосон нь өөр хоорондоо ялгаатай байлаа. Харин заахад хэцүү хичээлээр тэд “Хүн ба байгаль”, “Дуу хөгжим”, “Биеийн тамир”-ын хичээлийг адилхан нэрлэсэн бол сургалтын менежерүүдийн амархан гэж үзсэн “Хүн ба орчин” хичээлийг багш нар заахад хэцүү гэж үзсэн байна. Мөн багш нарын заахад амархан гэж үзсэн математикийн хичээлийг сургалтын менежерүүд заахад хэцүү гэж үзсэн байна.

Хүснэгт 38. Бага боловсролын багшийн хөгжлийг дэмжих үйл ажиллагаа

Үйл ажиллагаа	Багш			Менежер		
	Ач холбогдолгүй	Зарим талаараа	Ач холбогдолтой	Ач холбогдолгүй	Зарим талаараа	Ач холбогдолтой
Багш нарын мэргэжилдээ хандах хандлагыг сайжруулах	5.0	41.4	53.6	3.47	23.94	72.59
Сайн туршлагыг хуваалцах, түгээн дэлгэрүүлэх	3.9	31.2	64.9	1.16	20.46	78.38
Багш нарын мэргэжлийн ур чадварыг дээшлүүлэх	2.3	30.7	67.0	1.16	11.97	86.87
Сурган хүмүүжүүлэх ухаан, сэтгэл судлалын талаарх ерөнхий мэдлэг, ойлголтыг нэмэгдүүлэх	5.3	43.1	51.6	0.77	45.56	53.67
Сургалтын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх	3.8	32.5	63.7	1.93	18.92	79.15
Багш нарт шинэ сэдэл, тэмүүлэл төрүүлэх	4.9	34.3	60.8	2.32	28.96	68.73
Сургалтын үйл ажиллагаанд мэдээллийн технологи ашиглах	2.9	34.8	62.3	1.54	28.96	69.50
Суралцагчдын сэтгэл зүй, зан төлөвийг судлах, зөвлөн туслал	3.6	35.3	61.0	1.54	34.36	64.09
Сургалтын шинэ техник, технологи, багаж хэрэгслийг танилцуулах, тэдгээртэй ажиллах арга зүйд сургах	4.5	35.9	59.6	3.09	29.34	67.57
Бага боловсролын талаарх олон улсын чиг хандлага, туршлагыг судлахад чиглүүлэх	6.7	37.6	55.7	2.70	44.79	52.51
Арга зүйн шинэ аргуудыг сонгох турших, хэрэгжүүлэх	4.2	34.7	61.0	1.54	22.01	76.45
Сургалтын шинэ технологиудыг цаг тухай бүр судлах, ашиглах, түгээн дэлгэрүүлэх	4.5	36.7	58.9	1.54	28.57	69.88
Суралцагчдын болон өөрийнхөө нас, сэтгэхүй хувийн онцлогийг танин мэдэх, түүнийгээ сургалтад үр дүнтэй ашиглах	3.6	37.4	59.0	2.32	31.66	66.02

Бага боловсролын багшийн хөгжлийг дэмжих үйл ажиллагааг сайн туршлагыг хуваалцах, түгээн дэлгэрүүлэх, багш нарын мэргэжлийн ур чадварыг дээшлүүлэх, сургалтын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, арга зүйн шинэ аргуудыг сонгох турших, хэрэгжүүлэх эзргийг чухал ач холбогдолтой гэж багш, менежерүүд санал нийлсэн байна.

Харин багш нарын мэргэжилдээ хандах хандлагыг сайжруулах ач холбогдолтой гэж менежерүүд үзсэн байгаа нь багш нараас ялгаатай байна.

Ном зүй

- (огноо байхгүй). https://wenku.baidu.com/view/db089e94050876323012121f.html?_wkts.-ээс
Гаргасан
- (огноо байхгүй). [https://www.oulu.fi/opinto-oppaat/eng/OPINTO-OPAS-2200-FEdu_-_Primary_teacher_education,_BA_\(Education\)-2020-08-01-2021-07-31-2370-ENGLANTI.pdf?fbclid=IwAR0khzHPpfy-s-yyL6YKKpV9Sa2H5tdLypKT49a9GbNOBqp3LauuXCwrjZE-ээс](https://www.oulu.fi/opinto-oppaat/eng/OPINTO-OPAS-2200-FEdu_-_Primary_teacher_education,_BA_(Education)-2020-08-01-2021-07-31-2370-ENGLANTI.pdf?fbclid=IwAR0khzHPpfy-s-yyL6YKKpV9Sa2H5tdLypKT49a9GbNOBqp3LauuXCwrjZE-ээс) Гаргасан
- Abdulghani Alnoor, M. H. (2010). Yemenis Primary School Teacher Competency. *The Social Sciences*, 414-420.
- АСРА/NASPA. (2016). *Мэргэжлийн чадамжийн рубрик [АСРА/NASPA Professional Competency Rubrics]*.
- Anselm Strauss, J. M. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. Sage Publications.
- Bert Creemers, L. K. (2013). *Багшлах чанарыг дээшлүүлэх багшийн мэргэжлийн хөгжил [Teacher Professional Development for Improving Quality of Teaching]*. New-York: Springer Publishing.
- Commission, E. (2010). *Common European principles for teacher competences and qualifications*. European Commission.
- Commission, E. (2013). *Supporting teacher competence development for better learning outcomes*. European Commission.
- Jabareen, Y. (2008). A New Conceptual Framework for Sustainable Development. *Environment Development and Sustainability 10(2)*, 179-192.
- Jabareen, Y. (2008). Building a Conceptual Framework: Philosophy, Definitions, and Procedure. *International Journal of Qualitative Methods*, 8(4), 49-62.
- Kunter, J. B. (2013). The COACTIV model of teachers' professional competence. M. K. al.-Д, *Cognitive Activation in the Mathematics Classroom and Professional Competence of Teachers* (хуудсд. 25-48). Springer.
- Kunter, J. B. (2013). The COACTIV Model of Teachers' Professional Competence. *Cognitive Activation in the Mathematics Classroom and Professional Competence of Teachers* (хуудсд. 25-48).-Д New York: Springer Science+Business Media.
- OECD. (2017). *Pedagogical Knowledge and the Changing Nature of the Teaching Profession*. OECD.
- Selvi, K. (2012). Teachers' Competencies. *Cultura International Journal of Philosophy of Culture and Axiology*, 167-174.
- Thailand, T. C. (2018). *Southeast Asia Teachers Competency Framework (SEA-TCF)*. Teachers' Council of Thailand.

- TKCOM. (2018). *Global Teachers' Key Competence Framework*. TKCOM.
- UNESCO. (2019). *Teacher Policy Development Guide*. UNESCO.
- UNESCO, E. I. (2019). *Global framework of professional standards*. Educational International and UNESCO.
- Yu, A. A. (2010). Yemenis Primary School Teacher Competency. *The Social Scineces*, 414-420.
- Z.Nazeer-Ikeda, R. (2022). *Internationalization of Teacher Education and the Nation State: Rethinking Nationalization in Singapore*. Routledge.
- Zhang, Y. (2019). Learning to teach in Hong-Kong . *Knowledge, Policy and Practice in Teacher Education: A Cross-National Study* (хуудсд. 98-116).-Д Bloomsbury Academic.
- Баруун Авсралийн Засгийн газрын Боловсрол, сургалтын хэлтэс. (2004). *Багшийн цогц чадамжийн хүрээ [Competency Framework for Teachers]*. Australia.
- МУБИС. (огноо байхгүй). *Ерөнхий боловсролын бодлогын зөвлөх багийн "Багшийн загвар боловсруулах" ажлын хэсгийн тайлан*. Монгол: МУБИС.
- ЭЗХАХБ. (2014). *Цогц чадамжийн хүрээ [Competency Framework]*. OECD.
- ЮНЕСКО. (2018). *ЮНЕСКО Багшийн МХТ-ийн чадамжийн хүрээ [UNESCO ICT Competency Framework for Teachers]*. Paris: UNESCO.

Ажлын хуудас. Багшийн цогц чадамжийн хүрээнүүдийн агуулгын шинжилгээ

Бүлэглэсэн чадамжууд	<i>TKCOM (2018) Global Teachers' Key Competences Framework</i>		<i>Educational International and UNESCO (2019) Global Framework of professional standards</i>		<i>European Commission (2013) Supporting teacher competence development for better learning outcomes</i>	<i>Teachers' Council of Thailand (2018)</i>	
	Бүрэлдэхүүн	Чадамж	Стандарт		Чадамж	Ерөнхий цогц чадамж	Дэд чадамж
Багшлахуй-суралцахуйн үйл ажиллагааг төлөвлөх	Төлөвлөлт	Багшлахуй-суралцахуйн үйл явцыг төлөвлөх, зохион байгуулах, шинэчлэх, төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх, түүний хэрэглээг үнэлэх чадамж	4	Суралцахуйн зорилгод хүрэхийн тулд төлөвлөх, бэлтгэл хангах	1. Багшлах үйл ажиллагааг төлөвлөх, удирдах, зохион байгуулалт		2.2.1. Сурагчдад ойлгогдохоор тодорхой мөн үр дүнтэй байхаар хичээлээ төлөвлөдөг.
Багшлахуй (Багшлахуйн үр дүнтэй арга, багшлах ур чадвар, арга зүйн сонголт, эерэг орчин бүрдүүлэх, анги удирдах)	Анги удирдах	Ангиа зохион байгуулах, сургалтыг дэмжих олон төрлийн стратегийг ашиглах чадамж	6	Сурагчдийн үйл ажиллагааг зохион байгуулах, чиглүүлэх	3. Суралцагч болон бүлгийг удирдах	2.2. Сургалтын хамгийн үр дүнтэй аргыг хэрэглэх	2.2.2. Сургалтын оновчтой арга зүйг сонгох. 2.2.3. Эерэг, сурагчдаа анхаарсан орчинг бий болгодог.
			5	Зааж буй хичээлийн агуулгын мөн чанар, суралцагчийн суралцах, дэмжих, хөгжүүлэх хэрэгцээг хоёуланг нь тусгаж, уялдуулсан багшлахуй	2. Багшлах ур чадвар		

Үнэлгээ хийх	Үнэлгээ	Суралцахуйг нотлох, суралцахуй болон заах арга зүйг сайжруулах зорилгоор үнэлгээ хийх чадамж	7	Сурагчдийг үнэлэх, үнэлгээндээ дүн шинжилгээ хийх	11. Үнэлгээний явц, арга	2.3. Сурагчид хэрхэн суралцаж байгааг үнэлж, тайлбар өгдөг.	2.3.1. Үнэлгээний үйл явц, арга хэрэгслийг боловсруулдаг. 2.3.2. Сурагчдынхаа ахицыг хянаж, шаардлагатай дэмжлэгийг үзүүлдэг. 2.3.3. Сургалтаа сайжруулахын тулд үнэлгээний дүнг ашигладаг.
					4. Багшлахуйн, суралцахуйн зорилт, үйл явцыг үнэлэх, мониторинг хийх, тохируулах		
Тэгш хамруулах	Тэгш хамруулалт	Бүх суралцагчдыг тэгш хамруулах боломжийг бүрдүүлэхийн тулд олон талт байдал, тэгш байдалд анхаарлаа хандуулах чадамж			7. Тэгш хамруулалтын асуудлууд	3.3. Бусдыг хүндлэх, олон төрлийн хүмүүсийг хамруулахыг дэмждэг.	3.3.1. Хүмүүс ялгаатай байдгийг хүлээн зөвшөөрнө. 3.3.2. Ангид бүгдийг тэгш хамруулах, хүндэтгэлтэй хандахыг хэвшүүлнэ.
Олон нийттэй хамран ажиллах (эцэг эх, асран хамгаалагч, хамт олон болон бусад)	Олон нийтийн үйл ажиллагаа	Эцэг эх (гэр бүл)-тэй үр нөлөөтэй харилцаа тогтоох, хамт олон болон холбогдох бусад байгууллагуудтай хамтран ажиллах чадамж	8	Хамт олон болон сурагчдынхаа суралцахуй, хөгжлийг дэмжихийн тулд хамтран ажиллах	7. Хамт олон, эцэг эх, нийгмийн үйлчилгээтэй хамтран ажиллах	3.1. Эцэг эх асран хамгаалагчидтай хамтардаг.	3.1.1. Дэмжих сүлжээг бий болгодог. 3.1.2. Таатай/халуун дулаан/ дотно уур амьсгал бүрдүүлдэг. 3.1.3. Түншлэлийг тогтвортой байлгадаг.
						3.2. Сурагчдыг илүү амжилттай суралцуулахын тулд иргэдийг хамруулдаг.	3.2.1. Эцэг эх, асран хамгаалагчдыг хүүхдийн сурах үйл явцад оролцуулдаг. 3.2.2. Орон нутгийн нөхцөл байдал, ардын мэргэн ухаан, өв уламжлал, мэдлэгийг ашиглан суралцахуйн

							үйл ажиллагааг боловсруулна.
Өөрийгөө эргэцүүлэх ба мэргэжлийн тасралтгүй хөгжил	Өөрийгөө эргэцүүлэх ба мэргэжлийн хөгжил	Өөрийн багшлах туршлага, мэргэжлийн тасралтгүй хөгжил, суралцахдаа эргэцүүлэл хийх чадамж	10	Мэргэжлийн тасралтгүй хөгжил	4. Өөрчлөгдөх, уян хатан байх, тасралтгүй суралцах болон мэргэжлийн хөгжих (судалгаа хийх) чанар	4.1. Өөрийгөө болон бусдыг мэддэг.	4.1.1. Өөрийгөө илүү ихээр танин мэдсэнээр илүү хөгждөг. 4.1.2. Өөрийн сэтгэл хөдлөл, эрүүл мэндийн төлөө илүү ухамсартай, хариуцлагатай байна.
					7. Өөрийн багшлахуйдаа шүүмжлэлтэй хандах хандлага (хэлэлцэх, асуух, ухаж олох)	4.3. Багшлах ур чадварыг сайн эзэмшсэн.	4.3.1. Өөрийн багшлах хүсэл тэмүүллийг хадгална. 4.3.2. Хувийнхаа болон мэргэжлийнхээ өсөлт хөгжилд хариуцлага хүлээнэ. 4.3.3. Хамгийн сайн үлгэр жишээг үзүүлж бусад багш нартаа урам зориг өгнө.
					9. Суралцахдаа бие дааж болон мэргэжлийн бүлгүүдтэйгээ	4.2. Ажилдаа болон амьдралдаа хүний сайн сайхныг эрхэмлэдэг.	4.2.1. Сайхан сэтгэлтэй, энэрэнгүй байна. 4.2.2. Өөрөө үлгэр жишээ байж сурагчид, хамт олондоо урам зориг хайрлана.
Мэдээлэл, харилцаа холбооны технологитой холбоотой	Мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи	Багшлах, бусадтай харилцах, мэдлэгээ хуваалцахад зохих Мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи (МХХТ) болон нийгмийн сүлжээг ашиглах дижитал чадамж			2. Сургалтын хэрэглэхдэхүүн болон технологийн хэрэглээ		
					8. Технологийн үр дүнтэй хэргэлээ		

Харилцаа	Харилцаа	Суралцагч, түүний гэр бүл, хамт олон, удирдлагын баг болон бусад боловсролын нийгэмлэгүүдтэй харилцах чадамж	9	Эцэг эх, асран хамгаалагчид, олон нийт, иргэдийн бүлгийн гишүүдтэй харилцах харилцаа	8.Хэлэлцээрийн ур чадварууд (боловсролын хэд хэдэн оролцогчтой хийх нийгэм улс төрийн харилцаа)		4.1.3. Өөрийн харилцах чадварыг халамж, хүндэтгэлтэйгээр хөгжүүлнэ.
					10. Эргэцүүлэх, мета танин мэдэхүйн, хүн хоорондын ур чадварууд		
						8. Багаар, хамтран ажиллах, танилын сүлжээтэй болох чанар	
Ёс зүйн үүрэг хариуцлага	Ёс зүйн үүрэг хариуцлага	Суралцагчийн суралцахуй, багшлахуйн чанараа сайжруулахтай холбоотой ёс суртахуунтай байдал болон мэргэжлийн хариуцлагатай холбоотой чадамж					
Судлагдахууны мэдлэг			2	Заах хичээлийнхээ агуулга, арга зүйг	1. Судлагдахууны мэдлэг	1.1. Өөрийн заадаг хичээлийн чиглэлээр мэдлэгээ тэлж, гүнзгийрүүлдэг.	1.1.1. Хичээлийнхээ агуулгыг бүрэн эзэмшсэн. 1.1.2. Судалгаанд суурилсан мэдлэгийг ашигладаг.
Заах арга зүйн мэдлэг					2. Заах арга зүйн агуулгын мэдлэг		
					3. Заах арга зүйн мэдлэг (багшлахуйн, суралцахуйн үйл явцын мэдлэг)		
Сургалтын хөтөлбөрийн мэдлэг					4. Сургалтын хөтөлбөрийн мэдлэг (судлагдахууны сургалтын хөтөлбөрийн мэдлэг)	1.2. Боловсролын чиг хандлага, бодлого,	1.2.3.Сургалтын хөтөлбөрийг хэрхэн хэрэгжүүлэхээ ойлгодог.

Боловсролын чиг хандлага, бодлого,						хөтөлбөрийг ойлгодог.	1.2.1.Боловсролын шинэ чиг хандлагын талаар мэдээлэлтэй байдаг. 1.2.2.Боловсролын талаарх бодлогыг болон тэдгээр бодлого миний сургалтанд хэрхэн нөлөөлөхийг судалдаг.
					5. Боловсролын шинжлэх ухаан (соёл хоорондын, түүхийн, философийн, сүтгэл судлалын, социологийн мэдлэг)	1.3. Нутаг орны, үндэсний, бүс нутгийн болон олон улсын сүүлийн үеийн хөгжлийн талаар байнга мэдээлэлтэй байдаг.	1.3.1.Боловсролын хүрээн дэх шинэ өөрчлөлтүүдийг тусган хэрэгжүүлдэг.
					6. Боловсролын бодлогын үндэсний, институцийн, байгууллагын аспект		
Судалгааны арга зүй, судалгаанд суурилсан мэдлэг, ойлголт			3	Сурагчдын үнэлгээг багтаасан багшлахуйд ашиглагдах судалгааны арга зүйг	5. Багшлахуйн, суралцахуйн хөгжил, мэргэжлийн шийдвэр гаргахын тулд дата, нотолгоо (сургалтын үр дүн, хөндлөнгийн үнэлгээний үр дүн) цуглуулах, шинжлэх, тайлагнах		
					6. Практикт ашиглахдаа судалгаанд суурилсан мэдлэг бий болгох, хөгжүүлэх, ашиглах		
Суралцахуйг дэмжих			1	Яаж сурагчид сурдаг, мөн тодорхой сургалт, нийгэм, хөгжлийн хэрэгцээг	9. Хөгжлийн сэтгэл судлал		

					3. Дамжуулах боломжтой ур чадварууд		
					5. Бүх суралцагчаа суралцахад нь урамшуулах оролцоо		4.2.3. Сурагчдынхаа үүнийг хийнэ, чадна гэдэгтээ итгэх итгэлийг нь нэмэгдүүлнэ.
					6. Суралцагчийнхаа Европын иргэний хувьд ардчилсан хандлага, туршлагыг урамшуулах чанар		
						2.1. Сурагчдаа мэддэг.	2.1.1. Сурагчдаа амжилттай сурахад нь дэмжлэг үзүүлэх үүднээс тэдний хэрэгцээ, давуу талыг илрүүлдэг. 2.1.2. Сурагчид маань явал амжилтай суралцаж чаддагийг ойлгодог. 2.1.3. Сурагчдын онцлогийг чухалчилдаг.
Хувь хүний онцлог, хандлага					1. Эпистемологи		
					9. Өөртөө итгэх итгэл		
					10. Бүлгийн үйл явц ба динамик, суралцахуйн онол, мотивацийн асуудлууд		
					11. Дасан зохицох		

МУБИС-ИЙН ХӨТӨЛБӨРИЙН ХҮРЭХ ҮР ДҮН

1. Багш мэргэжилтний үнэт зүйл, итгэл үнэмшил	
1.1. Хүүхдийн хөгжил төлөвшил, итгэл үнэмшлийн талаарх мэдлэг, чадвар, хандлага	<p>1.1.1 Суралцагчийн онцлог, ялгаатай байдлыг мэдэх, тодорхойлох, ойлгох, хүндэтгэлтэй хандах</p> <p>1.1.2 Хүүхэд бүрд амжилттай сурч чадна гэдэг итгэл өгөх, тэднийг чадавхаа бүрэн дайчилж хөгжихөд нь хөглөх, туслах</p> <p>1.1.3 Хүүхдийн хөгжил төлөвшилд цогц хандах, тэдний амжилт, ахиц дэвшлийг урамшуулах, үнэлэх</p> <p>1.1.4 Суралцах үйл ажиллагааг чиглүүлэх, зөвлөх</p>
1.2. Багшийн үнэт зүйл, ёс зүй, харилцааны чадвар	<p>1.2.1. Багшийн нэр хүнд ёс зүй, төрийн хууль, дүрэм, журам сахин мэдэх, мөрдөх, үлгэрлэх</p> <p>1.2.2. Бусдыг дэмжих, хамтран ажиллагсдын үүрэг, хувь нэмрийг үнэлэх, илэрхийлэх</p> <p>1.2.3. Баг, нийтийн эрх ашгийг дээдлэх, шинэчлэл, шинэ санааг соргог мэдрэх</p> <p>1.2.4. Эцэг эх, хүүхдийн боловсрол олж авах үйл ажиллагаанд оролцуулах, харилцах, итгэл, үнэмшил бий болгох</p> <p>1.2.5. Багшлах ажилдаа чин сэтгэлээсээ ажил хэрэгч, хариуцлагатай, тууштай хандах итгэл үнэмшил бий болгох</p>
2. Хувь хүний суурь мэдлэг, чадвар, хандлага	
2.1. Эх хэл, түүх соёлоо мэдэх, бахархах, дэлгэрүүлэх	<p>2.1.1. Эх хэлээрээ утга төгөлдөр, ойлгомжтой, яруу сайхан ярих, бичих, бүтээлчээр унших, харилцах</p> <p>2.1.2. Эх түүх, соёл, ёс заншил, уламжлалаа мэдэх, бахархах, хадгалах, хэрэглэх, хөгжүүлэх</p> <p>2.1.3. Эх сурвалж, зохиол, бичвэртэй ажиллах</p>
2.2. Түгээмэл гадаад хэлээр унших, ойлгох, харилцах	<p>2.2.1. Мэргэжлийн мэдээллээ гадаад хэлээр унших, ойлгох, хэрэглэх</p> <p>2.2.2. Олон соёлыг ойлгох, хүндэтгэлтэй хандах</p>
2.3. МХТ-ийг хэрэглэх, харилцах, мэдээлэл боловсруулах, үнэлэн дүгнэх	<p>2.3.1. Мэдээлэл, МХТ-ийг ёс зүй, соёлтой хэрэгцээндээ нийцүүлэн зүй зохистой ашиглах</p> <p>2.3.2. Цахим үйлчилгээ, олон нийтийн сүлжээ болон технологийн бусад боломжийг ашиглан мэдлэг бүтээх, мэдээллийг хамтран ашиглах, түгээх, хуваалцах</p>
2.4. Эрүүл аюулгүй амьдрах, нийгмийн эрүүл мэндийг дэмждэг байх	<p>2.4.1. Байгаль-хүн-нийгмийн шүтэлцээ, зүй тогтол, ТХБ-ын үзэл баримтлалыг мэдэх, дэлгэрүүлэх, хөгжүүлэх</p>
2.5. Бие даан бүтээлчээр суралцах, өөрийгөө хөгжүүлэх	<p>2.5.1. Өөрийн идэвхтэй бүтээлч шинжээ хөгжүүлэх</p> <p>2.5.2. Өөрийгөө таних, илэрхийлэх, хянах, залах, хөгжүүлэх</p> <p>2.5.3. Зохицон өөрчлөгдөх, нийгмийн амьдралд оролцох</p> <p>2.5.4. Идэвхтэй сонсох, бусдыг ойлгох, хэлэлцэх, хуваалцах, харилцах</p> <p>2.5.5. Шинийг сэдэх, бүтээх, бүтээлчээр бие даан ажиллах</p> <p>2.5.6. Аливаа үйл ажиллагаанд оюуны үйлийн ерөнхий ба тусгай арга барилыг хэрэглэх</p>

<p>2.6. Багаар болон хамтран ажиллах чадвар</p>	<p>2.6.1. Манлайлах, зохион байгуулах, хамтарч ажиллах, асуудал шийдвэрлэх 2.6.2. Мэдээлэл цуглуулах, шүүмжлэлтэйгээр үнэлэх, сонгох, шинэ санаа гаргахад бүтээлчээр хамтран ашиглах 2.6.3. Аливаа асуудалд шинжлэх ухаанчаар хандах, судлан шинжлэх арга зүй, аргачлал, аргын бие даан болон хамтран ашиглаж асуудал шийдэх</p>
<p>3. Багш боловсролын мэдлэг, чадвар</p>	
<p>3.1. Багш боловсролын суурь агуулгын мэдлэг, чадвар</p>	<p>3.1.1. Хүний хөгжлийн зүй тогтол, хөгжилд нөлөөлөх хүчин зүйлсийг мэдэх 3.1.2. Суралцагчдын танин мэдэхүйн хөгжлийн зүй тогтлыг мэдэх, сургалтад харгалзах мэдлэг, чадвар 3.1.3. Суралцагчийн хөгжил, төлөвшил болон нийгэм-сэтгэл зүйн орчны онцлог, түүнийг сургалт үйл ажиллагаанд харгалзах 3.1.4. Боловсролын онол, үзэл баримтлал, бодлого, эрх зүй, стандарт тэдгээрийн хэрэгжилт</p>
<p>3.2. Суралцахуйн зүй тогтол, сургалтыг зохион байгуулахад харгалзах</p>	<p>3.2.1. Суралцагчдын хувийн ялгаа, хэрэгцээ, сонирхол, суралцах хэв шинж 3.2.2. Суралцахуйн зонхилох онол, үзэл баримтлал 3.2.3. Суралцахуйд үзүүлэх нийгэм, соёлын нөлөө ба өмнөх туршлагыг ашиглах чадвар 3.2.4. Бага ангийн суралцагчийн өөртөө итгэх итгэл, сурах сэдэл 3.2.5. Бага ангийн сурагчдын суралцах чадамж, сурах арга барил, түүнийг төлөвшүүлэх, хөгжүүлэх</p>
<p>3.3. Сургахуй ба багшлахуйн үндэс, багшлах арга ухаан</p>	<p>3.3.1. Бага ангийн сурагчдын суралцах тав тухтай орчин бүрдүүлэх арга 3.3.2. Сургалтын төлөвлөлт, сургалтын аргууд, сонголт, тэдгээрийн хэрэглээ 3.3.3. Бага ангийн суралцагч бүрийн онцлогт тохирсон сургалтын аргуудыг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, үнэлэх мэдлэг, чадвар 3.3.4. Бага ангийн суралцагчдын бүлэг, анги хамт олонтой ажиллах чадвар 3.3.5. Сургалтын явцын, үр дүнгийн үнэлгээ, багшийн өөрийн үйл ажиллагааны үнэлгээ судалгаа хийх чадвар</p>
<p>3.4. Бага сургуулийн орчны хүмүүстэй хамтран ажиллахад өөрийгөө бэлтгэх</p>	<p>3.4.1. Сургууль – бага сургуулийн насны хүүхэд бүрийн хөгжин төлөвших, суралцаж, амьдрах орчин 3.4.2. Эцэг эх, сургууль, боловсролын байгууллагын үйл ажиллагааг зохион байгуулах, үнэлгээ дүгнэлт өгөх 3.4.3. Бага ангийн суралцагчдын хамтарч ажиллах, харилцан суралцах үйлийг дэмжсэн бодит болон цахим орчин бий болгох</p>
<p>3.5. Багш мэргэжлийн болон сурган хүмүүжүүлэх практик мэдлэг, чадвар, хандлага</p>	<p>3.5.1. Тухайн хичээлээр эзэмших мэдлэгийг хэрхэн бүтээх, бүтэцлэх, бусад хичээлийн агуулгатай холбох, амьдралд хэрэглэх 3.5.2. Тухайн агуулгыг судлахад тулгардаг нийтлэг ташаа ойлголт, гаргадаг түгээмэл алдаа, тэдгээрийг залруулах арга зам 3.5.3. Тухайлсан хичээл, сургалтын үйл ажиллагааг төлөвлөх, зохион байгуулах, баримт нотолгоонд тулгуурлан үнэлэх, үр дүнг танилцуулах</p>

<p>3.6. Шинжлэх ухааны мэдлэг бүтээх, судлан шинжлэх, практикт хэрэглэх арга барилыг эзэмшсэн байх</p>	<p>3.6.1. Бага боловсролын сургалтын агуулгыг сонгон төлөвлөхдөө шинэлэх ухаанч, инвариант чанарыг хадгалах зарчмыг мэддэг, түүнийг баримтладаг байх 3.6.2. Сорил, туршилтаар мэдлэг бүтээх арга зүйг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, сайжруулах арга зүйг эзэмших 3.6.3. Математикийн хялбар мэдлэг бүтээлгэх арга зүйг төлөвлөн хэрэгжүүлж чаддаг байх 3.6.4. Шинжлэн судлах арга барилд суралцах үйл ажиллагааг төлөвлөх 3.6.5. Аливаад шинжлах ухаанчаар хандаж, асуудлыг бүтээлчээр шийдвэрлэх арга барилтай болох</p>
<p>4. Бага боловсролын багшийн мэргэжлийн мэдлэг, чадвар, хандлага</p>	
<p>4.1. Бага ангийн сурагчдын сэтгэл хөдлөл, нийгэмшихүй, бие бялдар, танин мэдэхүйн онцлог, суралцах хэв шинж, ялгаатай байдлын талаар шинжлэх ухаанч мэдлэг, чадвар, хандлага эзэмшсэн байх</p>	<p>4.1.1.Бага боловсролын суралцахуй болон багшлахуйн талаарх мэдлэг, мэдээлэлтэй ажиллаж, тэдгээрт боловсруулалт хийх чадвартай байх 4.1.2.Бага ангийн сурагч нэг бүрийн онцлогийг илрүүлэх судалгаа, шинжилгээний арга зүйд суралцаж, суралцагчдын талаарх мэдээллийн бүрэн, найдвартай байдлыг хангах, төлөвшилтэй байх</p>
<p>4.2. Бага боловсролын сургалтын цөм хөтөлбөрийн агуулгын хүрээнд бага сургуулийн сурагчдын суралцах үйл ажиллагааг зохион байгуулах, сурах арга барил төлөвшүүлэх онол, арга зүйн мэдлэг, чадвар эзэмшсэн байх</p>	<p>4.2.1. Бага ангийн сурагчдын оюун ухаан, танин мэдэхүйн онцлогийг мэддэг, түүнийг сургалтын явцад харгалзан үздэг байх 4.2.2. Бага ангийн сурагчдын хэл ярианы хөгжлийн онцлог, ойлгож унших, ярих – сонсох, бичих чадвар, түүний үндэс, мөн чанарыг ойлгох, эх хэлний суурь чадамжийг эзэмшүүлэх боломжийг бүрдүүлэх сургалтын үйл ажиллагааг төлөвлөх, зохион байгуулах, сайжруулах мэдлэг, чадвар, арга зүйг эзэмших 4.2.3. Бага ангийн сурагчдын математик сэтгэлгээ, тоо тооллын чадварыг хөгжүүлэх, хэрэглээ болгох хандлагыг төлөвшүүлж чаддаг байх 4.2.4. Бага ангийн сурагчдад шинжлэн судлах арга барил эзэмшүүлэн, байгалийн юмс, үзэгдлийн мөн чанар , учир шалтгаан, холбоо хамаарлыг судлах, танин мэдэх, хэрэглээ, дадал болгоход шаардлагатай мэдлэг, чадварыг эзэмшсэн байх 4.2.5. Сурагчдыг хувь хүний болон нийгмийн хөгжилд хувь нэмрээ оруулах, нийгэм түүхийн үйл явцыг ойлгох, асуудалд ажил хэрэгч үзэл хандлагаар ханддаг, үнэт зүйл, үнэлэмжийг эрхэмлэсэн нийгэмшсэн иргэн болж төлөвшихөд шаардагдах мэдлэг, чадварыг эзэмшүүлэх 4.2.6. Бага ангийн сурагчдад урлагийн хэл, гоо сайхны илэрхийлэл, соёлын үнэт зүйлсийн талаар ойлголт, мэдлэг өгөх, түүнчлэн урлагийн бүтээлийг мэдрэх, ойлгох, илэрхийлэх, харилцахад шаардагдах мэдлэг, чадварыг эзэмшүүлэх 4.2.7. Бага ангийн сурагчдын бие бялдар, эрүүл мэндийн хөгжлийн онцлогийг мэддэг, тэднийг монголын уламжлалт аргад суурилан, дасгал хөдөлгөөн, тоглоомын явцад хөгжүүлэх, эрүүл мэндийг нь хамгаалах, чийрэгжүүлэх</p>

<p>4.3. Анги удирдах арга барилыг эзэмшсэн байх</p>	<p>4.3.1. Анги, хамт олныг төлөвшүүлж бүрдүүлэх мэдлэг эзэмшсэн байх 4.3.2. Ангийн менежментийг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх туршлага солилцох, сайн туршлагыг түгээн дэлгэрүүлдэг байх 4.3.3. Анги танхимийн таатай орчин бүрдүүлэхэд эцэг эх, олон нийтийг оролцуулах, гэр бүлийн орчинд хүүхдийг хүмүүжүүлэхэд тулгамдаж буй асуудалд зөвлөн туслах, хамтран шийдвэрлэх хандлагатай байх</p>
<p>4.4. 6-11 насны хүүхэд бүрийг хөгжүүлэх сургалт, үйл ажиллагааны хөтөлбөр боловсруулах, баримт бичиг хөтлөх мэдлэг, чадвар эзэмшин, түүнийг хэрэгжүүлэх хандлага, эрмэлзэлтэй байх</p>	<p>4.4.1. Бага боловсролын хөгжлийн орчин үеийн чиг хандлага, хөгжлийн бодлого, сургалтын үйл явцыг зохицуулах хууль тогтоомж, норм, эрх зүйн баримт бичгийн талаар мэдлэгтэй байх 4.4.2. Бага боловсролын хууль тогтоомж, норматив, эрх зүйн баримт бичгийн хэрэгжилтийг сургалтын үйл явцад баримтлах чадвартай байх 4.4.3. Бага боловсролын бодлогын баримт бичиг, төсөл хөтөлбөр, боловсруулахад оролцон, хэрэгжүүлэгч болон дэмжигч байгууллагуудтай хамтран ажилладаг байх</p>
<p>4.5. Бага ангийн багш өөрийнхөө мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг хангаж, насан туршдаа суралцагч байх</p>	<p>4.5.1. Өөрийн хөгжлийн хөтөлбөрийг боловсруулах, үнэлэх, сайжруулах ажлын байрандаа хөгжих нөхцөлийг бүрдүүлэх арга барилд суралцах 4.5.2. Өөрчлөлтийг мэдэрч, түүнд дасан зохицож, өөрийгөө хөгжүүлдэг хандлагатай байх</p>

**ОХУ-ЫН МОСКВАГИЙН УЛСЫН СЭТГЭЛ СУДЛАЛ СУРГАН ХҮМҮҮЖҮҮЛЭХ УХААНЫ
ИХ СУРГУУЛИЙН ХӨТӨЛБӨРИЙН ХҮРЭХ ҮР ДҮН**

№	Олон талт чадамжийн бүлэг	Чадамжийн тодорхойлолт	Чадамжийн индикатор
ОЛОН ТАЛЫН ЧАДАМЖ - СУУРЬ ЧАДАМЖ			
1	Системийн, шүүмжлэлт сэтгэлгээ	УК 1. Тавьсан зорилгоо шийдэхийн тулд системийн хандлагыг ашиглах, аливаа мэдээлэл анализ, синтез хийх, шүүмжлэлт байдлаар хандах, эрэл хайгуул хийх чадвартай байх.	УК 1.1. Аливаа зорилт, түүнийг бүрдүүлэгч хэсгүүдийг ялгах, шинжлэх. УК 1.2. Тавьсан зорилтдоо хүрэхийн тулд шаардлагатай мэдээллийг эргэцүүлэн шинжилдэг байх. УК 1.3. Аливаа зорилтыг шийдэх шийдлийн хувилбаруудыг гаргаж ирэх, тэдгээрийн давуу болон сул талыг үнэлж, дүгнэдэг байх. УК 1.4. Өөрийн эргэцүүлэл, үнэлгээг баримттай, логик дэс дараатай, грамотно боловсруулах. Аливаа баримтыг бусад оролцогчдын эргэцүүлэн боловсруулсан үнэлгээ, тайлбар, үзэл бодлоос ялгадаг байх. УК 1.5. Тодорхой зорилтын боломжит шийдлийн практик дээрх үр нөлөөг үнэлэх, тодорхойлдог байх.
2	Төсөл боловсруулах, хэрэгжүүлэх	УК 2. Тодорхой нөөц, хязгаар бүхий, хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа эрх зүйн хэм хэмжээнээс үүдэн гарсан шийдлүүдийн оптималь аргыг сонгох; тавьсан зорилгын хүрээндээ зорилтуудын хүрээг тодорхойлох чадвартай байх.	УК 2.1. Аливаа төслийн тавьсан зорилгын хүрээн дэх хоорондоо холбоо хамаарал бүхий зорилтуудыг цогцоор нь тодорхойлох. УК 2.2. Тодорхой нөөц, хязгаар бүхий, хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа эрх зүйн хэм хэмжээг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой шийдлийн оптималь аргыг сонгох, төслийн тодорхой зорилтын шийдлийг төлөвлөх. УК 2.3. Тогтсон тодорхой хугацаанд төслийн тодорхой зорилтуудыг шийдэх. УК 2.4. Төслийн тодорхой зорилтын шийдлийн үр дүнг төсөөлдөг байх.

3	Багаар ажиллах, манлайлах	УК 3. Баг дотроо харилцан хамааралтайгаар өөрийн үүргээ биелүүлэх, хэрэгжүүлэх чадвартай байх.	<p>УК 3.1. Тавьсан зорилгодоо хүрэхийн тулд багийн гишүүний хувьд өөрийн үүргийг тодорхойлох, хамтран ажиллах стратегийн үр ашигтай байдлыг ойлгодог байх.</p> <p>УК 3.2. Хамтран ажиллагсад болон харилцаанд орж байгаа ялгаатай бүлгүүдийн зан байдлын онцлогийг ойлгож, түүнийг өөрийн үйл ажиллагаандаа тооцдог байх.</p> <p>УК 3.3. Төлөвлөсөн үр дүндээ хүрэхийн тулд алхмуудын дэс дарааг төлөвлөх, аливаа үйл ажиллагааныхаа үр дүн, нөлөөг урьдчилан харах.</p> <p>УК 3.4. Багийн гишүүдтэйгээ харилцан мэдээлэл, туршлага, мэдлэг, багийн ажлын үр дүнг харуулах зэргээр үр дүнтэй харилцах. Хамтран ажиллаж байгаа хүмүүсийн зан байдлын онцлог, сонирхлыг тооцдог байх, үүсэж болох зөрчлийг шийддэг байх.</p>
4	Харилцах	УК 4. Төрөлх болон гадаад хэл дээр бичгийн, ярианы хэлбэрээр ажил хэрэгч харилцах чадвартай байх.	<p>УК 4.1. Харилцагчтайгаа үгэн болон үгэн бус харилцааны хэрэгслийг ашиглах; төрөлх болон гадаад хэлээр ажил хэрэгч, үр дүнтэй харилцах хэв маягийг сонгодог байх.</p> <p>УК 4.2. Төрөлх болон гадаад хэл дээр харилцааны зорилтуудыг шийдвэрлэх явцдаа шаардлагатай мэдээллийг эрж олохын тулд мэдээлэл, харилцаа, холбооны технологийг ашигладаг байх.</p> <p>УК 4.3. Соёлын ялгаа, албан болон албан бус захидлын хэв маяг, найруулгын онцлогийг харгалзан төрөлх, гадаад хэлээр ажил хэрэгч захидал, харилцааг явуулдаг байх.</p> <p>УК 4.4. Төрөлх болон гадаад хэл дээр ажил хэрэгч аман яриаг соёлтой, үр ашигтай өрнүүлэх.</p> <p>УК 4.5. Мэргэжлийн чиглэлийн текстийг гадаад хэлнээс эх хэл рүү орчуулах чадвартай байх.</p>
5	Соёл хоорондын харилцаа	УК 5. Нийгмийн соёлын олон янз байдлыг нийгэм-түүх, ёс зүй, философийн контекстэд нь авч үзэх чадвартай байх.	<p>УК 5.1. Өөрийгөө хөгжүүлэх, бусадтай харилцахын тулд нийгмийн янз бүрийн бүлгүүдийн уламжлал, соёлын онцлогуудын талаарх шаардлагатай мэдээллийг ашигладаг байх.</p> <p>УК 5.2. Дэлхийн шашин, гүн ухаан, ёс зүйн сургаалыг багтаасан соёлын уламжлалын хүрээнд Орос улсын түүхэн хөгжлийн үе шатын талаарх мэдлэгт тулгуурлан нийгмийн янз бүрийн бүлгүүдийн нийгэм-соёлын уламжлал, түүх соёлын өвд хүндэтгэлтэй ханддаг байх.</p> <p>УК 5.3. Мэргэжлийн зорилтуудыг амжилттай хэрэгжүүлэх зорилгоор хүмүүсийн нийгэм-соёлын онцлогийг тооцох.</p>
6	Өөрийгөө хөгжүүлэх	УК 6. Насан туршийн суралцахуйн зарчимд үндэслэсэн өөрийн хөгжлийн зураглалыг гаргах, хэрэгжүүлэх, цаг хугацааг зөв удирдах чадвартай байх.	<p>УК 6.1. Хариуцсан ажлаа амжилттай гүйцэтгэхийн тулд өөрийн нөөц боломжийг (бие хүний, нөхцөл байдлын, цаг хугацааны гэх мэт) мэддэг байх.</p> <p>УК 6.2. Хөдөлмөрийн зах зээлийн шаардлага, карьерийн өсөлтийн үе шат, өөрийн нөөц боломж, арга хэрэгсэл, нөхцөлийг тооцож өөрийн ирээдүйн зорилгыг төлөвлөхийн чухлыг ойлгодог байх.</p> <p>УК 6.3. Хөдөлмөрийн зах зээлийн шаардлага, карьерийн өсөлтийн үе шат, өөрийн нөөц боломж, арга хэрэгсэл, нөхцөлийг тооцож үйл ажиллагааны зорилгоо хэрэгжүүлдэг байх.</p> <p>УК 6.4. Тавьсан зорилтуудыг шийдвэрлэх болон хүрсэн үр дүнд нөөц, цаг хугацааг ашиглахын үр ашгийг тунгаан боддог, үнэлгээ өгдөг байх.</p> <p>УК 6.5. Шинэ мэдлэг, чадвартай болохын тулд байгаа боломжийг ашиглах, сургалтын үйл ажиллагаандаа сонирхолтой байх.</p>

		УК 7. Нийгмийн болон мэргэжлийн үйл ажиллагаагаа бүрэн дүүрэн хангахын тулд бие бялдын бэлтгэгдсэн байдлыг түвшинг хангах чадвартай байх.	УК 7.1. Нийгмийн болон мэргэжлийн үйл ажиллагаагаа бүрэн дүүрэн хангахын тулд бие бялдын бэлтгэгдсэн байдлыг түвшинг хангах чадвартай байх, эрүүл амьдралын хэв маягийг хэвшүүлдэг байх. УК 7.2. Мэргэжлийн тодорхой үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх дотоод, гадаад нөхцөлийг тооцож эрүүл мэндээ хамгаалсан технологийг ухамсартайгаар сонгох соёлыг хэвшүүлэх.
7	Амьдрал үйл ажиллагааны аюулгүй байдал	УК 8. Онцгой байдлын нөхцөл үүссэн үед амьдрал үйл ажиллагааны аюулгүй нөхцөлийг бий болгох, хангах чадвартай байх.	УК 8.1. Ажлын байрны аюулгүй, таатай нөхцөлийг хангадаг байх. УК 8.2. Ажлын байрандаа аюулгүй байдлын техникийг зөрчсөнтэй холбоотой асуудлыг арилгах, илрүүлдэг байх. УК 8.3. Ажлын байранд онцгой нөхцөл байдлыг (байгалийн болон хүний санаатай үйлдлийн шинжтэй) үүсэхээс сэргийлсэн үйлдлийг хийдэг байх. УК 8.4. Онцгой байдлын нөхцөл үүссэн тохиолдолд яаралтай сэргээх, аврах арга хэмжээнд оролцдог байх.
МЭРГЭЖЛИЙН ЕРӨНХИЙ ЧАДАМЖ			
1	Мэргэжлийн үйл ажиллагааны эрх зүйн болон ёс зүйн үндэс	Мэргэжлийн ёс зүйн хэм хэмжээ, боловсролын салбарын эрх зүйн актуудад нийцүүлэн мэргэжлийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлдэг байх.	1. МЭДДЭГ: ОХУ-ын боловсролын тогтолцооны хөгжлийн тэргүүлэх чиглэл, ОХУ-ын боловсрол, сургалтын үйл ажиллагааг зохицуулж байгаа эрх зүйн акт, хуулиуд, хүүхэд залуучуудын сургалт хүмүүжлийн асуудлаарх эрх зүйн баримт бичиг, СӨБ, бага, дунд, бүрэн дунд боловсролын улсын стандарт, хүүхдийн эрхийн тухай хууль тогтоомж, хөдөлмөрийн харилцааны хууль тогтоомж, хүүхдийн эрхийн тухай конвенцийг мэддэг байх. 2. ЧАДДАГ: Мэргэжлийн ёс зүйн хэм хэмжээ, боловсролын салбарын норматив-эрх зүйн баримт бичгийг хэрэглэж чаддаг байх. 3. ЭЗЭМШСЭН: Сурган хүмүүжүүлэх бодит нөхцөл дэх мэргэжлийн ёс зүйн шаардлага, эрх зүй, ёс суртахууны, ёс зүйн хэмжээг дагаж мөрддөг; сургуулийн өмнөх, бага, дунд, бүрэн дунд боловсролын улсын стандартад нийцсэн мэргэжлийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлдэг дадалтай байх.

2	Үндсэн болон нэмэлт боловсролын хөтөлбөр боловсруулах	Үндсэн болон нэмэлт боловсролын хөтөлбөр боловсруулахад оролцох, мөн хөтөлбөрийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг (тэр дундаа мэдээлэл, харилцаа, холбооны технологийг ашиглахтай холбоотой хэсэг) боловсруулах	<p>1. МЭДДЭГ: Нийгэм, бие хүний амьдрал дахь боловсролын үүрэг, эзлэх байр, боловсролын тогтолцооны үйл ажиллагаа, бий болдог зарчим, зүй тогтол, онол, түүх; сурган хүмүүжүүлэх орчин үеийн технологийг хэрэглээ, төрөл, үйл ажиллагааны чиг хандлагын үндсэн зарчим, багшлах арга зүйн үндэс, мэдээллийн харилцаа, холбооны салбарын боловсролын үр дүнд хүрэх арга замыг мэддэг байх.</p> <p>2. ЧАДДАГ: Боловсролын бодит болон виртуал орчинд үндсэн болон нэмэлт боловсролын хөтөлбөрийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг хэрэглэх, боловсруулах; боловсролын тогтолцоо, боловсролын технологийг ангилж чаддаг байх.</p> <p>3. ЭЗЭМШСЭН: Ерөнхий боловсролын цөм хөтөлбөрийн хүрээнд судлагдахууны хөтөлбөрийг боловсруулах, хэрэгжүүлэх дадалтай байх; МХХТ-ийн ерөнхий чадамж, сурган хүмүүжүүлэх үйл ажиллагааны МХХТ-ийн чадамж, судлагдахууны заах арга зүйн МХХТ-ийн чадамжтай байх.</p>
3	Суралцагчийн хувийн, хамтын сургалт, хүмүүжлийн үйл ажиллагаа	Улсын боловсролын стандартын шаардлагад нийцүүлэн суралцагчдын тэр дундаа тусгай хэрэгцээт суралцагчдын ганцаарчилсан болон хамтын сургалт, хүмүүжлийн үйл ажиллагааг зохион байгуулах чадвартай байх.	<p>1. МЭДДЭГ: Ганцаарчилсан сургалтын технологийн хэв шинж, тусгай хэрэгцээт суралцагчидтай ажиллахад шаардлагатай сэтгэл судлал-сурган хүмүүжүүлэх технологийн хэрэглээний үндсийг мэддэг байх.</p> <p>2. ЧАДДАГ: Боловсролын тусгай хэрэгцээт суралцагч тохирсон тусламжийг үзүүлэх, сэтгэл судлал-анагаах-сурган хүмүүжүүлэх хүрээний бусад мэргэжилтнүүдтэй харилцан хамтран ажилладаг.</p> <p>3. ЭЗЭМШСЭН: Боловсролын тусгай хэрэгцээт (аутизм, анхаарал дутмагшлын болон хэт хөдөлгөөнтөх эмгэг г.м.) хүүхдийг илрүүлэх анхан шатны аргыг эзэмшсэн, тэдэнд тохирох тусламжийг үзүүлэх дадалтай байх.</p>
4	Хүмүүжил, сургалтын орчныг бүрдүүлэх	Үндэстний суурь үнэт зүйлд үндэслэн суралцагчийн оюуны, ёс суртахууны хүмүүжил олгох чадвартай байх.	<p>1. МЭДДЭГ: Суралцагчийн оюуны, ёс суртахууны хүмүүжлийн үндсийг мэддэг байх.</p> <p>2. ЧАДДАГ: Суралцагчийн оюуны, ёс суртахууны хүмүүжлийн ажлын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхдээ нийгэм-соёлын нөхцөлийг харгалздаг байх.</p> <p>3. ЭЗЭМШСЭН: Суралцагчийн оюуны, ёс суртахууны хүмүүжлийн ажлын шаардлагад нийцүүлэн тэднийг хөгжүүлэх, нийгэмшүүлэх аргыг эзэмшсэн байх.</p>

5	Боловсролын үр дүнгийн хяналт, үнэлгээ	Сургалтын явцад тулгарах хүндрэл бэрхшээлийг илрүүлэх, засах залруулах, суралцагчдын боловсрол, сургалтын үр дүнг хянах, үнэлэх чадвартай байх.	<p>1. МЭДДЭГ: Амжилтгүй суралцсан суралцагчдын хоцрогдлыг арилгах, засах сайжруулах ажлыг хэрэгжүүлэх тусгай арга, технологи, сэтгэл судлал, сурган хүмүүжүүлэх оношилгооны үндсэн мэддэг байх.</p> <p>2. ЧАДДАГ: Амжилтгүй суралцсан суралцагчдад сурган хүмүүжүүлэх зүйн оношилгоог хийдэг, суралцагчийн хөгжлийн ахиц, түвшний үзүүлэлтийг үнэлэх, оношлох арга, арга хэрэгслийг хэрэглэдэг байх.</p> <p>3. ЭЗЭМШСЭН: Амжилтгүй суралцсан суралцагчидтай ажиллах засах, сайжруулах ажлын аргыг хэрэглэх дадалтай, судлагдахуун хоорондын чадамжийн хөгжүүлэх, боловсрол, сургалтын үр дүнг хянах, үнэлэх аргыг эзэмшсэн байх.</p>
6	Мэргэжлийн үйл ажиллагаан дахь сэтгэл судлал-СХУ-ны технологи	Сургалт, хүмүүжил, хөгжүүлэх үйл ажиллагааг боловсролын онцгой хэрэгцээт суралцагчдад ганцаарчилан явуулахад шаардлагатай мэргэжлийн үйл ажиллагааны сэтгэл судлал-СХ зүйн технологийг ашиглах чадвартай байх.	<p>1. МЭДДЭГ: Ганцаарчилсан, тусгай сургалтыг тооцож сургалтын үйл ажиллагааны сэтгэл судлал-СХ зүйн үндэс, ганцаарчилсан сургалт, хүмүүжлийн ажлын сэтгэл судлал-СХ зүйн технологи, суралцагчийн хөгжлийн үе шат, хямрал үеийн сэтгэл зүйн зүй тогтол, бие хүний мөн чанарыг илрүүлэх, хөгжлийн зүй тогтлын талаар мэддэг байх.</p> <p>2. ЧАДДАГ: Суралцагчийн бие хүний сэтгэл судлал-СХ зүйн тодорхойлолтыг (сэтгэл зүйн хөрөг) гаргах, сургалт, хүмүүжлийн ганцаарчилсан хэлбэрийн сэтгэл судлал-СХ зүйн технологийг хэрэглэдэг, сургалт-хүмүүжлийн ажлын төлөвлөхдөө суралцагчдын хүйсийн онцлогийн талаарх мэддэг зүйлээ ашиглаж чаддаг байх.</p> <p>3. ЭЗЭМШСЭН: Хүмүүжлийн ганцаарчилсан арга зүйг хэрэгжүүлэхдээ суралцагчдын хүйсийн онцлогийг тооцдог байх; мэргэжлийн үйл ажиллагаандаа ганцаарчилсан сургалт, хүмүүжлийн (ялангуяа тусгай хэрэгцээт суралцагчдын) ажлыг явуулахдаа сэтгэл судлал-СХ зүйн технологийг ашиглах; хүүхдийн хөгжлийн хөтөлбөрийг хууль ёсны асран хамгаалагчтай хамтран боловсруулах, хэрэгжүүлэх; суралцагчдын нас, сэтгэл зүй, бие хүний онцлогийг тооцож хувь хүний хөгжилд чиглэсэн боловсрол, сургалтын хөгжлийн хөтөлбөр, зураглалыг боловсруулах, хэрэгжүүлэх дадалтай байх.</p>
7	Боловсрол, сургалтын үйл ажиллагааны оролцогч талуудтай хамтран ажиллах	Боловсролын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх хүрээнд бусад оролцогч талуудтай харилцан хамтран ажиллах чадвартай байх.	<p>1. МЭДДЭГ: Хүүхдийн хөгжлийн үе шат, хямралын сэтгэл зүйн мөн чанар, бие хүний онцлог чанарыг илрүүлэх, хөгжлийн зүй тогтлыг мэддэг байх; эцэг эхийн төлөөлөлтэй үр ашигтай хамтран ажиллахад хэрэгтэй гэр бүлийн харилцааны үндсэн зүй тогтлыг мэддэг байх; бага насны болон өсвөр насныхны хөгжлийн зүй тогтол, нийгэм-сэтгэл зүйн онцлог, түүний төлөвшлийн зүй тогтлыг мэддэг байх.</p> <p>2. ЧАДДАГ: Суралцагч хоорондын болон суралцагчид, бусад багш нартай үр дүнтэйгээр хамтран ажиллах.</p> <p>3. ЭЗЭМШСЭН: сэтгэл судлал-анагаах-сурган хүмүүжүүлэх мэргэжилтнүүдийн хүрээнд бусад мэргэжилтнүүдтэй хамтран ажиллах дадалтай байх; суралцагчдын зан байдал, бие хүний тулгамдсан асуудлыг тэдний хөгжлийн онцлогтой холбон ажиглах, илрүүлэх дадалтай байх.</p>

8	Сурган хүмүүжүүлэх үйл ажиллагааны шинжлэх ухааны үндэс	Шинжлэх ухааны тусгай мэдлэгийн үндсэн дээр сурган хүмүүжүүлэх үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх чадвартай байх.	<p>1. МЭДДЭГ: Нийгэм, бие хүний амьдралд боловсролын гүйцэтгэх үүрэг, байр суурь, боловсролын тогтолцооны үйлчлэл, бий болсон зарчим, зүй тогтол, онол, түүхийн асуудлыг нийгэм, хүмүүнлэг, байгалийн шинжлэх ухаан, оюун-ёс суртахууны хүмүүжлийн хүрээнд мэддэг, ойлгодог байх.</p> <p>2. ЧАДДАГ: Хүмүүжлийн ажлын орчин үеийн арга хэлбэрийг хичээл болон хичээлээс гадуурх үйл ажиллагаан хэрэгжүүлж чаддаг байх.</p> <p>3. ЭЗЭМШСЭН: Лабораторийн туршилт, Талбайн туршилт, төсөлт ажил гэх мэт сургалтын арга, хэлбэрүүдийг эзэмшсэн байх; тоглоомын, сургалт-судалгаа, уран сайхан-бүтээлч, соёл-амралтын зэрэг хичээлээс гадуурх үйл ажиллагааг тухайн сургалтын байгууллагынхаа нөөц боломж, тухайн орон нутгийн түүх-соёлын өөрийн өвөрмөц онцлог, оршин суугаа газар нутгийн онцлогийг харгалзан зохион байгуулдаг байх.</p>
МЭРГЭШЛИЙН ЧАДАМЖ			
1	Мэргэжлийн үйл ажиллагааны зорилтын хэлбэр: сурган хүмүүжүүлэх	Суралцагчдын бие хүний хөгжил болон сургалтын үр дүнд хүрэхэд чиглэсэн сургалтын цогц, олон талт арга хэмжээг хөгжүүлэх, төлөвшүүлэх хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх чадвартай байх	<p>1. МЭДДЭГ: Суралцагчийн бие хүний хөгжлийн зүй тогтол, судлагдахуун хоорондын боловсролын үр дүн, бие хүний болон сургалтын үр дүн, сургалтын олон талт үйл зэрэг ойлголтуудын агуулгыг мэддэг байх.</p> <p>2. ЧАДДАГ: Танхимын болон хичээлээс гадуурх үйл ажиллагаан дахь сургалтын олон талт үйлийн хөгжил, төлөвшлийн сэтгэл судлал-сурганы арга хэрэгслийг хэрэглэж чаддаг байх; судлагдахуун хоорондын сургалтын үр дүнд хүрэх боломж, нөөцийн үүднээс сургалтын нөхцөл байдалд шинжилгээ хийж чаддаг байх.</p> <p>3. ЭЗЭМШСЭН: Сургалтын олон талт үйлийг хөгжүүлэх, төлөвшүүлэх арга замыг эзэмшсэн байх.</p>
		Бага боловсролын бүх үе шатанд (1-р ангийнхнийг сургуулийн амьдралд дасан зохицож эхлэхээс эхлээд бага боловсролын суурь боловсролын түвшинд элсэхэд нь бэлтгэх хүртэлх) суралцагчдын хөгжүүлэх нийгмийн нөхцөл байдлын онцлогийг тооцон сургалтын үйл	<p>1. МЭДДЭГ: Орчин үеийн боловсролын тогтолцооны хувьд маш чухал бага ангийн хүүхдийн сэтгэцийн хөгжлийн талаарх онолуудыг мэддэг байх; сургуулийн амьдралын янз бүрийн үе шатанд бага ангийнхныг сэтгэл зүйн болоод сурган хүмүүжүүлэх талаас нь дэмжих үндсэн арга, аргачлалыг мэддэг байх.</p> <p>2. ЧАДДАГ: Бага боловсролын түвшинд суралцагчдын хөгжлийн нийгмийн нөхцөл байдлын онцлогт шинжилгээ хийхдээ хүүхдийн сэтгэцийн хөгжлийн талаарх онолуудыг хэрэглэж чаддаг байх; сургуулийн амьдралын янз бүрийн үе шатанд бага ангийнхныг сэтгэл зүйн болоод сурган хүмүүжүүлэх талаас нь дэмжлэг үзүүлдэг байх, бусад багш, ажилтан, эцэг эхтэй хамтран ажилладаг байх; бага боловсролын сургалтын үйл ажиллагааг туршлагатай багш, сурган хүмүүжүүлэгч, сэтгэл зүйчидтэй хамтран төлөвлөж чаддаг байх.</p> <p>3. ЭЗЭМШСЭН: Бага боловсролын түвшин бүрд суралцагчдын сэтгэцийн хөгжлийн нас зүйн онцлогтой оношлогооны өгөгдлийг харьцуулдаг байх; суралцагчдын хөгжлийн нийгмийн нөхцөл байдлын онцлогийг тооцон сургалтын үйл ажиллагааг төлөвлөдөг байх;</p>

		ажиллагааг зохион байгуулах чадвартай байх.	
		Сургалтын явц дахь гарч буй бэрхшээлд үндэслэн суралцагчдын (тэр дундаа боловсролын тусгай хэрэгцээт) сургалт, хүмүүжлийн ажлыг ганцаарчилж, хүүхэд бүрд тохирсон байдлаар зохион байгуулах чадвартай байх.	<p>1. МЭДДЭГ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Хүүхдийн нийгмийн болоод сурч боловсрох баталгааны талаарх үндсэн суурь баримт бичиг - Бага ангийн сурагчдын хөгжил, сургалт, хүмүүжлийн үндсэн суурь, орчин үеийн онолууд - Боловсролын тусгай хэрэгцээт суралцагчдын хөгжил, сургалт, хүмүүжлийн үндсэн суурь, орчин үеийн онолууд - Хүүхдийн сурах хувийн онцлог хэрэгцээг тооцон хөгжүүлэх үйл ажиллагааг зохион байгуулах онолууд <p>2. ЧАДДАГ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Боловсролын харилцан хамаарлын нөхцөл байдалд шинжилгээ хийхийн тулд хүүхдүүдийн нийгмийн болоод сурч боловсрох баталгааны талаарх үндсэн, суурь баримт бичгүүдийг хэрэглэдэг байх, - Сургалтын ажилтан, менежер, сэтгэл зүйч, эцэг эх, асран хамгаалагчидтай хамтран ажилладаг байх, - Хүүхдийн сурах хувийн онцлог хэрэгцээг тооцон сургалт, хүмүүжлийн алдартай онолын үндсэн дээр амралт, чөлөөт цагийн үйл ажиллагаа, арга хэмжээг төлөвлөдөг, хэрэгжүүлдэг байх. <p>3. ЭЗЭМШСЭН:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Хүүхдийн нийгмийн болоод сурч боловсрох баталгааны талаарх үндсэн, суурь баримт бичгүүдийг хэрэглэх зарчим, нэр томъёог мэддэг байх, - Хүүхдийн хүйс, нас, сэтгэл зүйн онцлогийг тооцон сургалтын үйл ажиллагааны үр дүнд хянасан, үнэлсэн, оношилсон өгөгдөл, мэдээллийн сангаас сургалтын үйл ажиллагааг засаж сайжруулдаг дадалтай байх, - Бага ангийн хүүхдүүдийн сэтгэцийн хувийн хөгжлийн харилцан адилгүй байдлыг тооцон сургалтын үр дүнг хяналт шинжилгээний өгөгдөлд үндэслэн тусгай хэрэгцээт суралцагчдын сургалтын үйл ажиллагааг сайжруулах дадалтай байх,
		Бага боловсролын суралцагчдын оюуны ухааны хөгжлийг хангах сургалтын үйл ажиллагааг зохион байгуулах чадвартай байх.	<p>1. МЭДДЭГ: Бага боловсролын түвшинд суралцагчийн оюун ухааны хөгжлийн үндсийг мэддэг байх.</p> <p>2. ЧАДДАГ: Бага боловсролын түвшинд суралцагчийн логик, эргэцүүлэн дүгнэх, бүтээлч сэтгэлгээг хөгжүүлэх стандарт арга, аргачлалыг хэрэглэх нөхцөлийг үнэлдэг, мэддэг байх.</p> <p>3. ЭЗЭМШСЭН: Бага боловсролын түвшинд суралцагчийн оюун ухааны хөгжлийн стандарт арга, аргачлалыг хэрэглэх арга зүйн эзэмшсэн байх.</p>

		<p>Бага боловсролын түвшинд суралцагчийн гоо зүйн хөгжлийг хангах чиглэлээр сургалтын үйл ажиллагаа зохион байгуулах чадвартай байх.</p>	<p>1. МЭДДЭГ: Бага боловсролын түвшинд суралцагчийн гоо зүйн хөгжлийн үндсийг мэддэг байх. 2. ЧАДДАГ: Бага боловсролын түвшинд суралцагчийн урлагтай харилцах харилцаа, гоо зүйн мэдрэмж, сэтгэл хөдлөл, илэрхийлэх чадварыг хөгжүүлэх стандарт аргуудыг хэрэглэх нөхцөлийг үнэлж чаддаг байх. 3. ЭЗЭМШСЭН: Бага боловсролын түвшинд суралцагчийн гоо зүйн хөгжлийг хангах стандарт аргуудыг хэрэглэх аргыг эзэмшсэн байх.</p>
		<p>Бага боловсролын түвшинд суралцагчийн зан үйлээ зохицуулах чадварыг хөгжүүлэх сургалтын үйл ажиллагааг зохион байгуулах чадвартай байх.</p>	<p>1. МЭДДЭГ: Бага боловсролын түвшинд суралцагчийн үйл ажиллагааныхаа болон зан байдлын зохицуулалтыг хөгжүүлэх үндсийг мэддэг байх. 2. ЧАДДАГ: Бага боловсролын түвшинд суралцагчийн өөрийн зан байдлын, үйл ажиллагааны үр дүнг үнэлэх, өөртөө хяналт тавих, өөртөө зорилго тавих, авьяасыг хөгжүүлэх стандарт аргуудыг хэрэглэх нөхцөлийг үнэлж чаддаг байх. 3. ЭЗЭМШСЭН: Бага боловсролын түвшинд суралцагчийн зан байдал, үйл ажиллагаагаа зохицуулах стандарт аргуудыг хэрэглэх арга зүйг эзэмшсэн байх.</p>
2	Мэргэжлийн үйл ажиллагааны зорилт: төслийн	<p>Суралцагчийн хөгжил, хүмүүжлийн хөтөлбөрийг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх хамт олны ажилд оролцох чадвартай байх.</p>	<p>1. МЭДДЭГ: Бие хүний болон мэргэжлийн өөрийн хөгжлийг хангах нөхцөл, арга, хэрэгсэл, мэргэжлийн үйл ажиллагааны эрх зүйн хэм хэмжээний үндэс, боловсролын хөтөлбөр, тогтолцоог дизайнчлах технологийг мэддэг байх. 2. ЧАДДАГ: Бие хүний, мэргэжлийн хөгжлийг хангах хөтөлбөрийг боловсруулах, боловсролын хөтөлбөрийг дизайнчлах чадвартай байх. 3. ЭЗЭМШСЭН: Бие хүний, мэргэжлийн өөрийн хөгжлийн хүрээг дизайнчлах, боловсруулах дадалтай байх; боловсролын хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэхэд сэтгэл судлал-сурган зүйн хөтөлбөрийг боловсруулах чиг хандлага, загварт шинжилгээ хийх чадвартай байх.</p>
		<p>Бага боловсролын түвшинд хууль ёсны асран хамгаалагчтай зөвлөлдөх чадвартай байх.</p>	<p>1. МЭДДЭГ: Бага боловсролын түвшний суралцагчийн асран хамгаалагчид зөвлөн туслах үйл ажиллагааны үндсийг мэддэг байх. 2. ЧАДДАГ: Боловсролын стандартын хүрээнд сургалт, хүмүүжлийн хэвшмэл асуудлуудаар бага боловсролын суралцагчдын асран хамгаалагчид зөвлөх тодорхой аргуудын хэрэглэгддэг байдлыг үнэлж чаддаг байх. 3. ЭЗЭМШСЭН: Бага боловсролын түвшинд суралцагчийн асран хамгаалагчид зөвлөн туслах аргыг эзэмшсэн байх.</p>

		Бага боловсролын түвшинд сургалтын хөгжүүлэх орчныг бий болгох үйл ажиллагаанд оролцдог байх.	<p>1. МЭДДЭГ: Бага боловсролын сургалтын хөгжүүлэх орчны үндсийг мэддэг байх.</p> <p>2. ЧАДДАГ: Боловсролын технологийг хөгжүүлэлтийг ашиглахад үндэслэн бага боловсролын суралцагчдыг хөгжүүлэх сургалтын орчны бодит жишээнд шинжилгээ хийж чаддаг байх.</p> <p>3. ЭЗЭМШСЭН: Бага боловсролын хөгжүүлэх сургалтын орчны бий болгох стандарт арга, сэтгэл судлал-сурган хүмүүжүүлэх зүйн дэмжлэгийг хэрэглэх аргыг эзэмшсэн байх.</p>
3	Мэргэжлийн үйл ажиллагааны зорилт: дагалдах	Суралцагчдын бие хүний болон хичээл хоорондын сургалтын үр дүн, хөгжлийн түвшний оношилгоо хийх чадвартай байх.	<p>1. МЭДДЭГ: Суралцагчдын бие хүний болон хичээл хоорондын сургалтын үр дүнгийн үнэлгээний орчин үеийн туршлагын сэтгэл зүйн үндэс; суралцагчдын хөгжлийн сэтгэл зүй-сурган хүмүүжүүлэх талаас оношлох арга, аргачлал, сурлагын амжилтыг үнэлэх орчин үеийн арга, аргачлалыг мэддэг байх.</p> <p>2. ЧАДДАГ: Орчин үеийн үнэлгээ, хэмжил зүйн материалуудыг ашиглан суралцагчийн бие хүний болоод судлагдахуун хоорондын үр дүнг үнэлэх үнэлгээ явуулах чадвартай байх.</p> <p>3. ЭЗЭМШСЭН: Авсан үр дүнг цуглуулах, боловсруулах, шинжилгээ хийх аргачлал, сэтгэл судлал-сурганы оношлогооны арга, аргачлалыг эзэмшсэн байх.</p>

Ажлын хуудас. Харьцуулж буй улс орнуудын хөтөлбөрийн үр дүнд хийсэн агуулгын шинжилгээ

Улс, их, дээд сургуулийн нэр	Судлагдахууны мэдлэг	Заах арга зүйн мэдлэг	Мэдээлэл харилцаа, технологийн мэдлэг	Боловсролын чиг хандлага, бодлого, эрх зүйн судалгаанд суурилсан мэдлэг, ойлголт	Төлөвлөх
<p>ОХУ, Москвагийн Улсын Сэтгэл Судлал Сурган Хүмүүжүүлэх Ухааны Их Сургууль</p>	<p>Сурган хүмүүжүүлэх үйл ажиллагааны шинжлэх ухааны үндэс: Шинжлэх ухааны тусгай мэдлэгийн үндсэн дээр сурган хүмүүжүүлэх үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх чадвартай байх.</p>			<p>Системийн, шүүмжлэлт сэтгэлгээ: УК 1. Тавьсан зорилгоо шийдэхийн тулд системийн хандлагыг ашиглах, аливаа мэдээлэл анализ, синтез хийх, шүүмжлэлт байдлаар хандах, эрэл хайгуул хийх чадвартай байх.</p> <p>Амьдрал үйл ажиллагааны аюулгүй байдал: УК 8. Онцгой байдлын нөхцөл үүссэн үед амьдрал үйл ажиллагааны аюулгүй нөхцлийг бий болгох, хангах чадвартай байх.</p>	<p>Үндсэн болон нэмэлт боловсролын хөтөлбөр боловсруулах: Үндсэн болон нэмэлт боловсролын хөтөлбөр боловсруулахад оролцох, мөн хөтөлбөрийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг (тэр дундаа мэдээлэл, харилцаа, холбооны технологийг ашиглахтай холбоотой хэсэг) боловсруулах</p> <p>Төсөл боловсруулах, хэрэгжүүлэх: УК 2. Тодорхой нөөц, хязгаар бүхий, хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа эрх зүйн хэм хэмжээнээс үүдэн гарсан шийдлүүдийн оптималь аргыг сонгох; тавьсан зорилгын хүрээндээ зорилтуудын хүрээг тодорхойлох чадвартай байх.</p>

<p>БНХАУ, Зүүн хойд багшийн их сургууль</p>	<p>2. Тухайн мэргэжлийн анхан шатны мэдлэг, чадвартай байх; 7. Бага боловсролын мэдлэгийг хүчтэй дамжуулах, суурь бичиг үсэгтэй байх;</p>	<p>3. Системчилсэн боловсролын онолыг эзэмшиж, хүмүүжлийн хөгжлийн хил хязгаар, динамикийг ойлгох;</p>	<p>11. Компьютерийн ашиглалтын арга техникийг эзэмшсэн байх, янз бүрийн арга хэрэгсэл ашиглан мэдээллийг олж авах, тайлбарлах, үнэлэх, удирдах, ашиглах чадвартай байх;</p>	<p>4. Салбарын үндсэн суурь мэдлэг, үндсэн онол, үндсэн ур чадварыг эзэмшсэн байх, салбаруудын хил хязгаар, хөгжлийн чиг хандлагыг ойлгох, шинжлэх ухааны сэтгэлгээ, шинийг эрэлхийлэх сэтгэлгээтэй байх; 8. Бага боловсролын судалгаа шинжилгээний тодорхой чадвартай, ...</p>	
<p>Шинэ Зеланд, Аукландын Их Сургууль</p>	<p>Стандарт 1: Төгсөн гарч буй багш нь юу зааж буйгаа мэддэг байх</p>			<p>Стандарт 3: Төгсөн гарч буй багш нар нөхцөл байдлын хүчин зүйлс багшлахуй ба суралцахуйд хэрхэн нөлөөлдөгийг ойлгодог байх</p>	<p>Стандарт 4: Төгсөж буй багш нар сургалтын аюулгүй орчин, чанартай багшлахуйг төлөвлөхдөө мэргэжлийн мэдлэгээ ашигладаг байх</p>
<p>Австрали, Ньюкаслын Их Сургууль</p>	<p>5. Тодорхой чиглэлээр талаар гүнзгий мэдлэг, ойлголттой болох замаар танин мэдэхүйн болон техникийн ур чадвартай болох;</p>			<p>1. Бие даан насан туршдаа суралцах үндэс болох нэг буюу хэд хэдэн салбар дахь үндсэн зарчим, үзэл баримтлалыг гүнзгийрүүлсэн өргөн, уялдаа холбоотой мэдлэг эзэмших; 2. Боловсролын онол, практикийг оновчтой эрэл хайгуул хийдэг ухаалаг судлаач болох; 3. Боловсролын талаар олон нийтийн хэлэлцүүлэгт бүтээлч үүрэг гүйцэтгэдэг шинэлэг удирдагч болох; 4. Мэдлэгийг шүүмжлэх, дүн шинжилгээ хийх, нэгтгэх, танин мэдэхүйн ур чадвартай болох;</p>	<p>8. Төлөвлөлт, асуудал шийдвэрлэх, шийдвэр гаргахад санаачилга, шүүлттэй байх мэдлэг, ур чадвараа мэргэжлийн практикт ашиглах чадвараа харуулдаг байх;</p>

<p>Финлянд, Оулугийн Их Сургууль</p>	<p>Оюутан өөрийн шинжлэх ухааны салбарын үндсэн ойлголт, арга зүй, шинжлэх ухааны уламжлал, онол, судалгааны үр дүн, арга зүйг мэддэг.</p>	<p>Оюутан өсөлт, суралцахтай холбоотой хувь хүний хэрэгцээг хэрхэн харгалзан үзэх, түүнийг өөрийн үйл ажиллагаанд хэрхэн тусгах талаар мэддэг.</p>	<p>Оюутан өсөлт, хөгжил, сурган хүмүүжүүлэх, суралцах чиглэлээр хийсэн судалгаагаар олж авсан мэдлэгээ хэрхэн шинжлэх, энэ мэдлэгээ янз бүрийн орчинд хэрхэн ашиглах талаар мэддэг. Оюутан нь бага хэмжээний судалгааг хэрхэн төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, тайлагнах, ажлын амьдралд шаардлагатай тайланг гаргах, мэдлэгийн янз бүрийн эх сурвалжийн найдвартай байдлыг үнэлэх чадвартай. Оюутан нь сургалтын хөтөлбөр гэх мэт боловсролын төлөвлөлтийн механизм, баримт бичгүүдийг мэддэг, тэдгээрийг хэрхэн шинжлэх, утга учиртай хэрэгжүүлэх талаар мэддэг. Оюутан нь боловсролын нийгмийн болон дэлхийн холбоосыг хэрхэн тайлбарлахыг мэддэг бөгөөд сурган хүмүүжүүлэх шинжээчийн хувьд нийгмийн хариуцлагаа тодорхойлдог.</p>	
<p>Филиппин, Ерөнхийлөгчийн Дээд боловсролын комиссын албанаас 2017 онд 74 дүгээр шийдвэр</p>	<p>Б. Судлагдахуун бүрийн агуулгын бүх талын, гүн гүнзгий мэдлэгийг харуулах</p>	<p>Г. Сурах, сургах үйл ажиллагааг эрчимжүүлэхэд харилцаа, дээд түвшний сэтгэлгээний чадварыг харуулж, технологи, арга хэрэгслүүдийг ашиглах.</p>		

Монгол, МУБИС		3.3. Сургахуй ба багшлахуйн үндэс, багшлах арга ухаан 3.5. Багш мэргэжлийн болон сурган хүмүүжүүлэх практик мэдлэг, чадвар, хандлага	2.3. МХТ-ийг хэрэглэх, харилцах, мэдээлэл боловсруулах, үнэлэн дүгнэх	3.1. Багш боловсролын суурь агуулгын мэдлэг, чадвар 3.2. Суралцахуйн зүй тогтол, сургалтыг зохион байгуулахад харгалзах 3.6. Шинжлэх ухааны мэдлэг бүтээх, судлан шинжлэх, практикт хэрэглэх арга барилыг эзэмшсэн байх 4.4. 6-11 насны хүүхэд бүрийг хөгжүүлэх сургалт, үйл ажиллагааны хөтөлбөр боловсруулах, баримт бичиг хөтлөх мэдлэг, чадвар эзэмшин, түүнийг хэрэгжүүлэх хандлага, эрмэлзэлтэй байх	
Агуулгын давхардал	6	4	2	5	3

Ажлын хуудас. Харьцуулж буй улс орнуудын хөтөлбөрийн үр дүнд хийсэн агуулгын шинжилгээ (үргэлжлэл)

Улс, их, дээд сургуулийн нэр	Багшлахуйн ур чадвар	Суралцахуйг дэмжих	Тэгш хамруулах	Үнэлгээ хийх
<p align="center">ОХУ, Москвагийн Улсын Сэтгэл Судлал Сурган Хүмүүжүүлэх Ухааны Их Сургууль</p>	<p>Хүмүүжил, сургалтын орчныг бүрдүүлэх: Үндэстний суурь үнэт зүйлд үндэслэн суралцагчийн оюуны, ёс суртахууны хүмүүжил олгох чадвартай байх.</p> <p>Мэргэжлийн үйл ажиллагааны зорилтын хэлбэр: сурган хүмүүжүүлэх: Суралцагчдын бие хүний хөгжил болон сургалтын үр дүнд хүрэхэд чиглэсэн сургалтын цогц, олон талт арга хэмжээг хөгжүүлэх, төлөвшүүлэх хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх чадвартай байх</p>	<p>Мэргэжлийн үйл ажиллагааны зорилтын хэлбэр: сурган хүмүүжүүлэх: Бага боловсролын түвшинд суралцагчийн зан үйлээ зохицуулах чадварыг хөгжүүлэх сургалтын үйл ажиллагааг зохион байгуулах чадвартай байх.</p> <p>Мэргэжлийн үйл ажиллагааны зорилт: төслийн: Бага боловсролын түвшинд сургалтын хөгжүүлэх орчныг бий болгох үйл ажиллагаанд оролцдог байх.</p>	<p>Суралцагчийн хувийн, хамтын сургалт, хүмүүжлийн үйл ажиллагаа: Улсын боловсролын стандартын шаардлагад нийцүүлэн суралцагчдын тэр дундаа тусгай хэрэгцээт суралцагчдын ганцаарчилсан болон хамтын сургалт, хүмүүжлийн үйл ажиллагааг зохион байгуулах чадвартай байх. Мэргэжлийн үйл ажиллагаан дахь сэтгэл судлал-СХУ-ны технологи: Сургалт, хүмүүжил, хөгжүүлэх үйл ажиллагааг боловсролын онцгой хэрэгцээт суралцагчдад ганцаарчилан явуулахад шаардлагатай мэргэжлийн үйл ажиллагааны сэтгэл судлал-СХ зүйн технологийг ашиглах чадвартай байх. Мэргэжлийн үйл ажиллагааны зорилтын хэлбэр: сурган хүмүүжүүлэх: Бага боловсролын бүх үе шатанд (1-р ангийнхнийг сургуулийн амьдралд дасан зохицож эхлэхээс эхлээд бага боловсролын суурь боловсролын түвшинд элсэхэд нь бэлтгэх хүртэлх) суралцагчдын хөгжүүлэх нийгмийн нөхцөл байдлын онцлогийг тооцон сургалтын үйл ажиллагааг зохион байгуулах чадвартай байх Сургалтын явц дахь гарч буй бэрхшээлд үндэслэн суралцагчдын (тэр дундаа боловсролын тусгай хэрэгцээт) сургалт, хүмүүжлийн ажлыг ганцаарчилж, хүүхэд бүрт тохирсон байдлаар зохион байгуулах чадвартай байх. Бага боловсролын суралцагчдын оюуны ухааны хөгжлийг хангах сургалтын үйл ажиллагааг зохион байгуулах чадвартай байх. Соёл хоорондын харилцаа: УК 5. Нийгмийн соёлын олон янз байдлыг нийгэм-түүх, ёс зүй, философийн контекстэд нь авч үзэх чадвартай байх</p>	<p>Боловсролын үр дүнгийн хяналт, үнэлгээ: Сургалтын явцад тулгарах хүндрэл бэрхшээлийг илрүүлэх, засах залруулах, суралцагчдын боловсрол, сургалтын үр дүнг хянах, үнэлэх чадвартай байх.</p> <p>Мэргэжлийн үйл ажиллагааны зорилт: дагалдах: Суралцагчдын бие хүний болон хичээл хоорондын сургалтын үр дүн, хөгжлийн түвшний оношилгоо хийх чадвартай байх.</p>

<p>БНХАУ, Зүүн хойд багшийн их сургууль</p>	<p>5. Цаашид суралцах, хөгжих боломж бүхий тухайн салбарын үндсэн мэдлэг, үндсэн онол, үндсэн ур чадварыг системтэйгээр эзэмшүүлэх; 6. Хүмүүнлэг, нийгэм, байгалийн шинжлэх ухааны өргөн хүрээний мэдлэгийг эзэмшиж, цогц мэдлэгийн бүтцийг бүрдүүлдэг, олон салбарыг хамарсан багшлах чадвартай байх;</p>			
<p>Шинэ Зеланд, Аукландын Их Сургууль</p>		<p>Стандарт 2: Төгсөн гарч буй багш нар суралцагч, тэдний хэрхэн суралцаж байгааг мэддэг байх Стандарт 5: Төгсөх ангийн багш нар суралцахыг дэмжихийн тулд нотолгоог ашигладаг байх</p>		
<p>Австрали, Ньюкаслын Их Сургууль</p>		<p>6. Суралцагчийн бие даасан байдалд тулгамдсан асуудлыг тодорхойлох, шийдвэрлэхэд нь эргэцүүлэн бодох, шүүн тунгаах танин мэдэхүйн болон бүтээлч ур чадвартай;</p>		
<p>Финлянд, Оулугийн Их Сургууль</p>			<p>Оюутан тэгш хамруулах боловсролын зарчмуудыг мэддэг.</p>	<p>Оюутан хүний харилцан үйлчлэл, түүний сэтгэл зүйн үндсийг тэгш эрх, хүний эрх, халамжийн үүднээс хэрхэн үнэлж, дүн шинжилгээ хийхээ мэддэг.</p>

<p>Филиппин, Ерөнхийлөгчийн Дээд боловсролын комиссын албанаас 2017 онд 74 дүгээр шийдвэр</p>			<p>А. Судлагдахуун бүрээр суралцагчдын олон янз байдлын талаар гүн гүнзгий ойлголттой байгааг харуулах</p>	<p>В. Сургалтын үр дүнг хэмжихэд үнэлгээний тохирсон аргуудыг ашиглах.</p>
<p>Монгол, МУБИС</p>	<p>4.2. Бага боловсролын сургалтын цөм хөтөлбөрийн агуулгын хүрээнд бага сургуулийн сурагчдын суралцах үйл ажиллагааг зохион байгуулах, сурах арга барил төлөвшүүлэх онол, арга зүйн мэдлэг, чадвар эзэмшсэн байх 4.3. Анги удирдах арга барилыг эзэмшсэн байх</p>	<p>4.1. Бага ангийн сурагчдын сэтгэл хөдлөл, нийгэмшихүй, бие бялдар, танин мэдэхүйн онцлог, суралцах хэв шинж, ялгаатай байдлын талаар шинжлэх ухаанч мэдлэг, чадвар, хандлага эзэмшсэн байх</p>	<p>1.1. Хүүхдийн хөгжил төлөвшил, итгэл үнэмшлийн талаарх мэдлэг, чадвар, хандлага</p>	
<p>Агуулгын давхардал</p>	<p>2</p>	<p>3</p>	<p>3</p>	<p>3</p>

Ажлын хуудас. Харьцуулж буй улс орнуудын хөтөлбөрийн үр дүнд хийсэн агуулгын шинжилгээ (үргэлжлэл)

Улс, их, дээд сургуулийн нэр	Эцэг эх, асран хамгаалагч	Олон нийт (иргэдийн бүлэг, сайн дурынхан г.м)	Хамт олон	Харилцаа	Өөрийгөө эргэцүүлэхүй	Мэргэжлийн тасралтгүй хөгжил	Үнэт зүйлс, хандлага
<p align="center">ОХУ, Москвагийн Улсын Сэтгэл Судлал Сурган Хүмүүжүүлэх Ухааны Их Сургууль</p>	<p>Мэргэжлийн үйл ажиллагааны зорилт: төслийн: Бага боловсролын түвшинд хууль ёсны асран хамгаалагчтай зөвлөлдөх чадвартай байх.</p>	<p>Боловсрол, сургалтын үйл ажиллагааны оролцогч талуудтай хамтран ажиллах: Боловсролын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх хүрээнд бусад оролцогч талуудтай харилцан хамтран ажиллах чадвартай байх. Бага боловсролын түвшинд суралцагчийн гоо зүйн хөгжлийг хангах чиглэлээр сургалтын үйл ажиллагаа зохион байгуулах чадвартай байх.</p>	<p>Мэргэжлийн үйл ажиллагааны зорилт: төслийн: Суралцагчийн хөгжил, хүмүүжлийн хөтөлбөрийг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх хамт олны ажилд оролцох чадвартай байх. Бага боловсролын түвшинд хууль ёсны асран хамгаалагчтай зөвлөлдөх чадвартай байх. Бага боловсролын түвшинд сургалтын хөгжүүлэх орчныг бий болгох үйл ажиллагаанд оролцдог байх.</p>	<p>Багаар ажиллах, манлайлах: УК 3. Баг дотроо харилцан хамааралтайгаар өөрийн үүргээ биелүүлэх, хэрэгжүүлэх чадвартай байх</p> <p>Харилцах: УК 4. Төрөлх болон гадаад хэл дээр бичгийн, ярианы хэлбэрээр ажил хэрэгч харилцах чадвартай байх.</p>		<p>Өөрийгөө хөгжүүлэх: УК 6. Насан туршийн суралцахуйн зарчимд үндэслэсэн өөрийн хөгжлийн зураглалыг гаргах, хэрэгжүүлэх, цаг хугацааг зөв удирдах чадвартай байх. УК 7. Нийгмийн болон мэргэжлийн үйл ажиллагаагаа бүрэн дүүрэн хангахын тулд бие бялдын бэлтгэгдсэн байдлыг түвшинг хангах чадвартай байх.</p>	<p>Мэргэжлийн үйл ажиллагааны эрх зүйн болон ёс зүйн үндэс: Мэргэжлийн ёс зүйн хэм хэмжээ, боловсролын салбарын эрх зүйн актуудад нийцүүлэн мэргэжлийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлдэг байх.</p>

<p>БНХАУ, Зүүн хойд багшийн их сургууль</p>				<p>13. Илэрхийлэх, зохион байгуулах чадвар сайтай байх;</p>		<p>... бага боловсролыг удирдах чадвартай байхаас гадна өөрийгөө хөгжүүлэх чадвартай байх; 12. Энэ чиглэлээр гадаад хэл эзэмшиж, гадаад ном, тогтмол хэвлэл унших чадвартай байх;</p>	<p>1. Бага ангийн боловсролд үнэнч, сурагчдаа хайртай, багшийн мэргэжлийн ёс зүйтэй, бодитой, шинийг эрэлхийлэгч байх; 9. Уран сайхны бясалгалын иж бүрэн практик үйл ажиллагааны чадвартай байх; 10. Намын үндсэн зарчмыг баримталж, эх орноо хайрлаж, боловсролд хайртай байх; 14. Гүн гүнзгий соёлын өв, гоо зүй, сэтгэлзүйн сайн чанар, эрүүл бие галбиртай байна.</p>
<p>Шинэ Зеланд, Аукландын Их Сургууль</p>			<p>Стандарт 6: Төгсөж буй багш нар суралцагч болон суралцахуйн хүрээний гишүүдтэй эерэг харилцаа, түншлэлийг хөгжүүлэх</p>				<p>Стандарт 7: Төгсөгч багш нар мэргэжлийнхээ төлөө тууштай ажилладаг байх</p>
<p>Австрали, Ньюкаслын Их Сургууль</p>	<p>10. Мэдлэг, ур чадвараа сургалт, мэргэжлийн үйл ажиллагаандаа хариуцлагатай, өргөн хүрээнд бусадтай хамтран ажиллах чадвараа харуулдаг;</p>	<p>7. Мэдлэг, санаагаа тодорхой, уялдаатай, бие даасан байдлаар илэрхийлэх харилцааны ур чадвар 9. Мэдлэг, ур чадвараа янз бүрийн нөхцөлд</p>			<p>11. Мэргэжлийн, ёс зүйтэй, үр дүнтэй ажилладаг урам зоригтой багш болох</p>		

				дасан зохицох мэдлэг, ур чадвараа харуулсан байх;			
Финлянд, Оулугийн Их Сургууль			Оюутан нь олон мэргэжлийн ажлын хамт олны нэг хэсэг болгон бие даан, хариуцлагатай байдлаар өөрийн чиглэлээр мэргэшсэн болон удирдлагын чиг үүргийг гүйцэтгэх суурь мэдлэгтэй.		Оюутан насан туршийн боловсролын тасралтгүй байдлыг харгалзан өөрийн хөгжлийг үнэлж, ... Оюутан боловсролын салбар дахь хариуцлагын янз бүрийн чиглэлийг хэрхэн тодорхойлж, ажил амьдралын янз бүрийн салбарт өөрийн байр суурь, сонирхлыг хэрхэн үнэлэх талаар мэддэг.	Оюутан тасралтгүй суралцах, өөрийн чадамжийг хөгжүүлэх, үнэлэх чадвартай. Оюутан өөрийн шинжлэх ухааны чиглэлээр төрөлх хэл, хоёр дахь үндэсний хэл, нэг гадаад хэлээр амаар болон бичгээр хэлэлцүүлэгт оролцох боломжтой.	Оюутан өөрийн үйл ажиллагааг үнэлж, боловсролын салбарт янз бүрийн чиг үүрэгт өрөвдөх сэтгэлтэй, ёс зүйтэй, хамтран ажиллах, сурган хүмүүжүүлэх тактикийн ажиллах чадвартай.
Филиппин, Ерөнхийлөгчийн Дээд боловсролын комиссын албанаас 2017 онд 74 дүгээр шийдвэр					Е. Хувийн болон мэргэжлийн хөгжлийг тасралтгүй дээшлүүлэх хүсэл эрмэлзлийг харуулах.		Д. Хувь хүний хувьд, мэргэжлийн түвшинд ч үлгэр жишээ багшийн эерэг чанаруудыг эзэмшсэн байх

Монгол, МУБИС	3.4. Бага сургуулийн орчны хүмүүстэй хамтран ажиллахад өөрийгөө бэлтгэх			2.6. Багаар болон хамтран ажиллах чадвар	2.5. Бие даан бүтээлчээр суралцах, өөрийгөө хөгжүүлэх 2.2. Түгээмэл гадаад хэлээр унших, ойлгох, харилцах	4.5. Бага ангийн багш өөрийнхөө мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг хангаж, насан туршдаа суралцагч байх	1.2. Багшийн үнэт зүйл, ёс зүй, харилцааны чадвар 2.1. Эх хэл, түүх соёлоо мэдэх, бахархах, дэлгэрүүлэх 2.4. Эрүүл аюулгүй амьдрах, нийгмийн эрүүл мэндийг дэмждэг байх
Агуулгын давхардал	2	2	4	4	2	3	6